

ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ
ΣΧΟΛΕΙΟΥ: ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ»**

**“SOCIAL WORK IN THE AREA OF SCHOOL:
TEACHER'S VIEW AT SECONDARY
EDUCATION”**

Σπουδάστριες:
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ - ΜΑΡΙΑ
ΔΡΙΒΑ ΧΡΥΣΑΝΘΗ
ΠΑΠΑΜΑΤΘΑΙΑΚΗ ΚΑΛΛΙΟΠΗ

Εποπτεύουσα Καθηγήτρια: ΛΕΜΠΕΣΗ ΓΕΩΡΓΙΑ - ΕΛΕΝΗ

ΠΑΤΡΑ 2013

Στους γονείς μας...

Δημήτρη-Χριστίνα, Ευάγγελο-Βασιλική, Νικόλαο-Ειρήνη

στα αδέρφια μας...

Κωνσταντίνο, Ανδρομάχη, Χαράλαμπο

στους συντρόφους μας...

Αντώνη, Ηλία

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Θεωρούμε υποχρέωσή μας να ευχαριστήσουμε θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μας Γεωργία - Ελένη Λεμπέση για την πολύτιμη βοήθειά της και την αμέριστη υποστήριξη που μας παρείχε καθ' όλη την διάρκεια της παρούσας εργασίας. Θα θέλαμε επίσης, να ευχαριστήσουμε τις οικογένειές μας για τη κατανόηση που έδειξαν όλο αυτό το διάστημα απέναντί μας. Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τους γονείς μας για την αγάπη τους καθώς επίσης για την ηθική και υλική στήριξη που μας παρείχαν. Επιπλέον, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους συντρόφους μας που μας στάθηκαν σε αυτή την δύσκολη διαδικασία συμβάλλοντας στην εργασία μας συναισθηματικά αλλά και πρακτικά δείχνοντας την κατανόησή τους. Τέλος, οφείλουμε να ευχαριστήσουμε πολύ τους εκπαιδευτικούς οι οποίοι ήταν ιδιαίτερα δεκτικοί στο να συμμετέχουν στην ερευνητική μας διαδικασία βοηθώντας στην διεκπεραίωσή της.

«Κάθε άνθρωπος είναι μια ιδιοφυΐα, αλλά αν κρίνεις ένα ψάρι από την ικανότητά του να σκαρφαλώσει ένα δέντρο, θα ζήσει όλη τη ζωή του πιστεύοντας ότι είναι ηλίθιο.»

Albert Einstein

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία πραγματεύεται τις απόψεις των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για την ύπαρξη επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών στα σχολεία.

Πρόκειται για μία μελέτη που στοχεύει στη διερεύνηση για την αναγκαιότητα της εφαρμογής της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Η εν λόγω έρευνα πραγματοποιήθηκε στην Πάτρα και στο Ηράκλειο Κρήτης.

Περιλαμβάνει μία προσπάθεια μελέτης του τρόπου λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος και των μηχανισμών του καθώς επίσης και τον προσδιορισμό της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας. Έτσι, μας δίνεται η δυνατότητα να κατανοήσουμε τις ανάγκες της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και τη συμβολή των κοινωνικών λειτουργών σε αυτή.

Τέλος, μέσω των αποτελεσμάτων της ερευνητικής διαδικασίας μέλημά μας υπήρξε η ανάδειξη της αναγκαιότητας ύπαρξης Κοινωνικών Υπηρεσιών που να είναι στελεχωμένη από επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς, στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

ABSTRACT STUDY

This project deals with the views of teachers of Secondary Education for the existence of professional social workers in schools.

This is a study that aims to explore the need for the application of the science of Social Work in Secondary Education. This research took place in Patras and Heraklion.

It includes an effort to study the education system and its mechanisms as well as the determination of the School of Social Work. Thus, we are able to understand the needs of Secondary Education and the contribution of social workers in it.

Finally, through the results of the research process, our concern has been the emergence of the need for the existence of social services to be staffed by professional social workers in schools of secondary education in Greece.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	3
ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	3
ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΟΙ.....	3
ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ	3

ΜΕΡΟΣ Α:

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

1.1. ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ.....	6
1.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ.....	8
1.3. Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	9
1.3.1. Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΑΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	12
1.3.2. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΔΟΜΟΛΕΙΤΟΥΡΓΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ.....	14
1.4. ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	16
1.4.1. Η ΦΟΝΕΙΟΝΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	16
1.4.2. Η ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	19
1.4.3. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	20
1.5. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	22
1.5.1. Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	22
1.5.2. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ.....	24
1.5.3. Η ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΙΣΟΤΗΤΑ	26

1.5.4. ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ – Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ BERNSTEIN	28
1.6. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	30
1.6.1. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	30
1.6.2. Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΜΕ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ	31
1.6.3. ΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΙΣΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ.....	32
1.6.4. Η ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	35
1.6.5. Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΟΥ FREIRE ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

2.1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ.....	38
2.1.1. ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	38
2.2. ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	40
2.2.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	40
2.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ	42
2.4. ΣΚΟΠΟΙ & ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	43
2.5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	44
2.6. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΜΙΚΡΟ & ΜΑΚΡΟ- ΕΠΙΠΕΔΟ	45
2.7. ΕΡΓΑΛΕΙΑ & ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	50
2.7.1. ΕΡΓΑΛΕΙΑ	51
2.7.2. ΤΕΧΝΙΚΕΣ	54
2.8. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	55

ΜΕΡΟΣ Β:

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1. ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	57
3.2. ΣΚΟΠΟΣ.....	58
3.3. ΕΙΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	58
3.4. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	59
3.5. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ – ΔΕΙΓΜΑ	59
3.6. ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑΣ	59
3.7. ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	60
3.8. ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	61
3.9. ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	61
3.10. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	61
3.11. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ	62
3.12. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	
4.1. ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ - ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ	63
4.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	
5.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	87
5.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	89
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	90
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ.....	96
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ	100

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το σχολείο αποτελεί μετά την οικογένεια, τον κύριο φορέα κοινωνικοποίησης του ατόμου και έχει ως πρωταρχικό σκοπό την μετάδοση γνώσεων. Ο ρόλος της εκπαίδευσης μεταβάλλεται σύμφωνα με τις κοινωνικές αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στην εκάστοτε κοινωνία. Παλαιότερα, η εκπαίδευση είχε ως αποστολή την αυστηρή μετάδοση των γνώσεων, την ανάπτυξη ικανοτήτων, την κοινωνικοποίηση των μαθητών και την καλλιέργεια των αξιών της κοινότητας. Στην σημερινή εποχή όμως, το σχολείο καλείται να ανταπεξέλθει στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας. Έχει την ευθύνη να εκπαιδεύσει άτομα που προέρχονται από ποικίλες πολιτισμικές κουλτούρες ή από κοινωνικές μειονότητες, καθώς επίσης, άτομα με νοητική ή σωματική αναπηρία και διαταραχές της συμπεριφοράς. Επιπλέον, το εύρος και ο όγκος των γνώσεων που επιβάλλεται να μεταδώσει η εκπαίδευση στα άτομα, είναι πολύ μεγαλύτερος σε σχέση με το παρελθόν. (Σταθόπουλος 2005)

Επειδή παρατηρήθηκε ότι ο εκπαιδευτικός θεσμός έχει πολύπλευρους και σύνθετους ρόλους μέσα σε μια κοινωνία, έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον πολλών μελετητών για την κατανόηση και την ανάλυση του. Κοινωνιολόγοι, οικονομολόγοι, ανθρωπολόγοι, και ιστορικοί, μελετούν την λειτουργία, τους σκοπούς και την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος. Η κοινωνική ενσωμάτωση, η επιλογή γνώσεων, η επιλογή κουλτούρας καθώς επίσης και η μετάδοση αξιών και αρχών, είναι τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν και διαμορφώνουν την ιδεολογία του εκπαιδευτικού συστήματος. Για τους παραπάνω λόγους, ο κλάδος της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης, έχει γνωρίσει πλούσια ερευνητική βιβλιογραφική δραστηριότητα τα τελευταία χρόνια. (Φραγκουδάκη, 1985)

Η κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, είναι ένας κλάδος σχετικά καινούριος στην ιστορία των κοινωνικών επιστημών που απασχολεί πολλούς μελετητές. Την δεκαετία του 1950, γεννιέται το ενδιαφέρον από τους ειδικούς και τις κυβερνήσεις, όσον αφορά την εκπαίδευση στις δυτικές χώρες. Το αντικείμενο της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης είναι η μελέτη του εκπαιδευτικού συστήματος ως κοινωνικός θεσμός και ο ρόλος του μέσα στην κοινωνία. Σαν θεσμός, το σχολείο εμφανίστηκε κατά την βιομηχανική επανάσταση. Η εκβιομηχάνιση προκάλεσε κοινωνικές ανακατατάξεις. Κύριοι παράγοντες αυτών των ανακατατάξεων, ήταν η εσωτερική μετανάστευση, η επένδυση κεφαλαίου, η κεφαλαιοποίηση της γεωργίας και η αύξηση του πληθυσμού των αστικών κέντρων. Ο εκπαιδευτικός θεσμός συνετέλεσε στην ολοκλήρωση της μορφής της αστικής κοινωνίας με την παροχή γνώσεων στους μέχρι τότε γεωργούς πολίτες, και με την ενσωμάτωσή τους έτσι, στις νεοσύστατες αστικές κοινωνίες. (Φραγκουδάκη, 1985)

Η παροχή της εκπαίδευσης στην σημερινή εποχή, είναι υποχρέωση της κοινωνίας προς όλα τα μέλη της, χωρίς διάκριση. Τον ρόλο αυτό, έχουν αναλάβει να διεκπεραιώσουν οι εκπαιδευτικοί. Οι εκπαιδευτικοί, λόγω του ότι το αντικείμενο της εργασίας τους είναι να μεταδώσουν στα άτομα την διδακτέα ύλη, δεν διαθέτουν την κατάλληλη εξειδικευμένη γνώση για την αντιμετώπιση και την επίλυση πιθανών προβλημάτων των μαθητών τους. Συνεπώς, για να καταφέρει να ανταπεξέλθει ο εκπαιδευτικός στο εύρος των απαιτήσεων και των διαφορών που υπάρχουν στους μαθητές, προκειμένου το έργο του να είναι εποικοδομητικό απέναντι στις ιδιαίτερες ανάγκες του κάθε μαθητή, χρειάζεται την συνεργασία επαγγελματιών άλλων ειδικοτήτων, όπως είναι αυτή των κοινωνικών λειτουργών. (Σταθόπουλος, 2005)

Η παρούσα εργασία, αφορά την «Κοινωνική Εργασία στον χώρο του σχολείου: απόψεις εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» και αποτελείται από θεωρητικό και ερευνητικό μέρος. Το πρώτο σκέλος, περιλαμβάνει το θεωρητικό υπόβαθρο της εν λόγω μελέτης, το οποίο αποτελείται από δύο κεφάλαια που στηρίχθηκαν στην βιβλιογραφική ανασκόπηση που πραγματοποιήσαμε για την εκπόνηση της πτυχιακής μας εργασίας. Το δεύτερο σκέλος αφορά την ερευνητική διαδικασία που έγινε από την σπουδαστική ομάδα με σκοπό την μελέτη της αναγκαιότητας ύπαρξης κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια

Εκπαίδευση.

Στο πρώτο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους της εργασίας μας, κάνουμε αναφορά στον θεσμό και τον ρόλο του σχολείου στην σύγχρονη κοινωνία. Επίσης, θεωρήσαμε σημαντικό να αναφερθούμε στον ρόλο και στις αρμοδιότητες του εκπαιδευτικού στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, για να κατανοήσουμε καλύτερα την θέση του στο εκπαιδευτικό σύστημα καθώς αποτελεί το υποκείμενο της έρευνάς μας. Εν συνεχεία, παραθέτουμε τις θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί όσον αφορά την λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος. Επειδή όμως, το εκπαιδευτικό σύστημα, αποτελεί μέρος της ευρύτερης κοινωνίας, κάνουμε λόγο για την ίδια την κοινωνία και τις λειτουργίες της, καθώς επίσης και για την σχέση της κοινωνίας με τον θεσμό της εκπαίδευσης.

Επιπροσθέτως, αναλύουμε τις λειτουργίες της εκπαίδευσης, μέσα από την αναφορά των θεωρητικών ερμηνειών που έχουν αναπτυχθεί για το αντικείμενο της. Οι θεωρητικές προσεγγίσεις που παραθέσαμε, επελέγησαν λόγω της ισχύουσας θέσης που κατέχουν σε βιβλιογραφικές αναφορές έναντι των υπολοίπων. Επιπλέον, οι συγκεκριμένες θεωρητικές ερμηνείες έχουν αποτελέσει τη βάση μελέτης και έχουν υποστηριχθεί από πληθώρα κοινωνιολόγων. Τέλος, περιγράφουμε τους παράγοντες και τα αίτια που δημιουργούν και διαιωνίζουν την κοινωνική ανισότητα μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα καθώς και παραδείγματα αυτών στην ελληνική εκπαίδευση.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, κάνουμε μια μικρή αναφορά στην επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας δίνοντας έμφαση στην εφαρμογή της στον τομέα της εκπαίδευσης. Αναλύουμε επιπλέον, τον σκοπό της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας, τον ρόλο και τις αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού στα εκπαιδευτικά ιδρύματα αλλά και τις υπηρεσίες που παρέχει ο επαγγελματίας σε μικρο - επίπεδο και μακρο - επίπεδο. Επίσης, περιγράφουμε τα χαρακτηριστικά των ατόμων που διανύουν την περίοδο της εφηβικής ηλικίας καθώς η μελέτη μας αφορά την συγκεκριμένη φάση της ζωής του ατόμου. Στην συνέχεια, αναφερόμαστε στα εργαλεία και στις τεχνικές που ο κοινωνικός λειτουργός έχει την δυνατότητα να χρησιμοποιήσει και να εφαρμόσει στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Τέλος, κάνουμε λόγο για την κατάσταση που επικρατεί στον ελλαδικό χώρο σήμερα, όσον αφορά την Κοινωνική Εργασία στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Εν συνέχεια, ακολουθεί το δεύτερο μέρος της πτυχιακής μας εργασίας το οποίο αποτελείται από τρία κεφάλαια και περιλαμβάνει την μεθοδολογία της έρευνας, την ανάλυσή της καθώς και τα συμπεράσματα που προέκυψαν. Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθενται το είδος της έρευνας που επιλέχθηκε από την ερευνητική ομάδα, τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήσαμε καθώς επίσης και στοιχεία που σχετίζονται με τον τρόπο διεξαγωγής της έρευνας. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζονται και μελετώνται σε βάθος οι απόψεις των εκπαιδευτικών και τα αποτελέσματα που προκύπτουν. Στο τρίτο κεφάλαιο καταγράφονται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της εν λόγω ερευνητικής διαδικασίας.

Τέλος, με την συγγραφή του «Παραρτήματος», ολοκληρώνεται η παρούσα εργασία. Στο παράρτημα αναφέρουμε τους πίνακες και τις συνεντεύξεις που διεξήγαμε κατά την διάρκεια της πτυχιακής μας εργασίας.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Στην σημερινή εποχή, η επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας μέσα στα πλαίσια του σχολικού περιβάλλοντος δεν είναι ευρέως διαδεδομένη, κάτι το οποίο μπορούμε να το αντιληφθούμε από την ελλιπή ελληνική βιβλιογραφία. Επιπλέον, παρατηρήσαμε ότι δεν έχουν πραγματοποιηθεί αντίστοιχες μελέτες όσον αφορά την Κοινωνική Εργασία στον τομέα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Η Ελλάδα, όσον αφορά τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, υστερεί στην εφαρμογή του συγκεκριμένου κλάδου. Συνεπώς, η Κοινωνική Εργασία μέχρι και σήμερα, είναι μια άγνωστη κοινωνική επιστήμη για το εκπαιδευτικό σύστημα.

ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η συγκεκριμένη έρευνα έχει σκοπό, την ενημέρωση και την μελέτη του ρόλου της Κοινωνικής Εργασίας ως επιστήμης στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, καθώς και τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού σε αυτήν. Επιπλέον, σκοπός της μελέτης μας είναι η καταγραφή και η κατανόηση σε βάθος των γνώσεων και των απόψεων των εκπαιδευτικών για την Σχολική Κοινωνική Εργασία, τον τρόπο με τον οποίο την αντιλαμβάνονται, κατά πόσο την θεωρούν απαραίτητη και για ποιους λόγους.

Μέσα από τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήγαμε, διαπιστώσαμε ότι οι εκπαιδευτικοί κρίνουν αναγκαία την συμβολή της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας στο χώρο εργασίας τους.

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΟΙ

Η παρούσα μελέτη αφορά άμεσα τους επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς, τους εκπαιδευόμενους κοινωνικούς λειτουργούς, τους εκπαιδευτικούς, τους μαθητές, τους γονείς και τους αρμόδιους κοινωνικούς φορείς.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ

Αγωγή: Είναι ένα σύνολο επιδράσεων που δέχεται το άτομο από το οικογενειακό, σχολικό, κοινωνικό και πολιτιστικό του περιβάλλον. (Γέρου, 1985)

Εκπαίδευση: Σύμφωνα με τον Emile Durkheim η εκπαίδευση ορίζεται ως «η ενέργεια που ασκούν οι γενιές των ώριμων πάνω σε αυτές που δεν είναι ακόμα έτοιμες για την κοινωνική ζωή. Σκοπεύει να εγείρει και να αναπτύξει στο παιδί έναν ορισμένο αριθμό, φυσικών, διανοητικών και ηθικών καταστάσεων, που απαιτούν απ' αυτό και η πολιτική κοινωνία στο σύνολό της και το συγκεκριμένο περιβάλλον μέσα στο οποίο προορίζεται να ζήσει. (Durkheim, 1973)

Επίσης, σύμφωνα με τον Τσαούση, η εκπαίδευση είναι μία μορφή εξειδικευμένης κοινωνικοποίησης που ασκείται από φορείς (εκπαιδευτικά ιδρύματα). Σκοπός της είναι η μετάδοση γνώσεων, δεξιοτήτων και μορφών ενέργειας ή συμπεριφοράς. (Τσαούσης, 1989)

Κοινωνικοποίηση: Για τον όρο της «κοινωνικοποίησης», έχουν ειπωθεί διάφοροι ορισμοί. Κοινά χαρακτηριστικά των ορισμών αυτών είναι η αναφορά τους στην διαδικασία της κοινωνικοποίησης είναι: το άτομο, η κοινωνία και ο πολιτισμός. Όσον αφορά το άτομο, ως κοινωνικοποίηση ορίζεται η διαδικασία μέσα στην οποία ο άνθρωπος αποκτά την κοινωνική του υπόσταση και την κοινωνική κληρονομιά του συνόλου. Όσον αφορά την κοινωνία, ο ορισμός της κοινωνικοποίησης είναι η διαδικασία της κοινωνικής αναπαραγωγής της κοινωνίας και των μελών της. Οι παραπάνω ορισμοί εκφράζουν την αντίληψη της κοινωνικοποίησης ως μία διαδικασία στην οποία η ίδια η κοινωνία ενσωματώνει το άτομο στους κόλπους της και του μεταβιβάζει την πολιτισμική της κληρονομιά. (Τσαούσης, 1998)

Κοινωνική αναπαραγωγή: Θεωρείται η σταθερή ανανέωση κάθε κοινωνικού στρώματος ή κοινωνικής ομάδας με άτομα που έχουν τα απαραίτητα γνωρίσματα του αντίστοιχου κοινωνικού status. (Μυλωνάς, 1991)

Κοινωνική ανισότητα: Ως κοινωνική ανισότητα ορίζεται η κατάσταση κατά την οποία τα άτομα έχουν άνιση πρόσβαση σε πόρους, υπηρεσίες και θέσεις. (Σημειώσεις Κασιίλλη, 1997)

Κοινωνική Εργασία: «Το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού προάγει την κοινωνική αλλαγή, την επίλυση προβλημάτων στις σχέσεις των ανθρώπων και την ενδυνάμωση και ενίσχυσή τους με στόχο την επαύξηση της ευημερίας τους. Η Κοινωνική Εργασία είναι μία κοινωνική επιστήμη, η οποία χρησιμοποιεί θεωρίες της συμπεριφοράς του ανθρώπου και των κοινωνικών συστημάτων για να παρέμβει στα σημεία εκείνα όπου τα άτομα αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους. Οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι θεμελιώδεις για την κοινωνική εργασία.» (<http://www.ifsw.org/p38000208.html>)

Κοινωνική διαστρωμάτωση: Η θεσμοθετημένη ιεράρχηση των ατόμων ή των ομάδων σε στρώματα, με την άνιση κατανομή προνομίων και πόρων. (Hughes, Kroehler, 2007)

Κοινωνική διαφοροποίηση: Η κατανομή των μελών της κοινωνίας με βάση τα βιολογικά, ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους. (Σημειώσεις Κασιίλλη, 1997)

Κοινωνική κινητικότητα: Χαρακτηρίζεται η μετακίνηση ενός ατόμου ή μιας κοινωνικής ομάδας από μια θέση σε κάποια άλλη. (Ιωσηφίδης, 2007)

Κοινωνική τάξη: Ως κοινωνικές τάξεις ορίζονται οι μεγάλες ομάδες ατόμων, οι οποίες διαφέρουν μεταξύ τους σύμφωνα με τα εξής κριτήρια: την θέση που κατέχουν σε ένα ιστορικά καθορισμένο σύστημα κοινωνικής παραγωγής, την σχέση που έχουν με τα μέσα παραγωγής (η οποία καθορίζεται από την νομοθεσία), τον ρόλο που έχουν στην οργάνωση της κοινωνίας και τέλος, τον κοινωνικό πλούτο που διαθέτουν. (Μυλωνάς, 2006)

Σχολείο: Είναι θεσμός που στοχεύει στην μετάδοση των γνώσεων στο άτομο. Το σχολείο, είναι ο επίσημος θεσμός που νομιμοποιεί τις γνώσεις που έχουν τα άτομα στην κοινωνία. (Φραγκουδάκη, 1985)

Ο Everett Reimer ως σχολεία ορίζει τα ιδρύματα εκείνα, τα οποία απαιτούν συστηματική παρακολούθηση από άτομα ορισμένων ηλικιακών ομάδων, σε αίθουσες που επιβλέπονται από εκπαιδευτικούς με σκοπό τη μελέτη αναλυτικού προγράμματος, διαφορετικού για τη κάθε τάξη. (Husen Torsten, 1992)

Σχολική Κοινωνική Εργασία: Η Σχολική Κοινωνική Εργασία είναι ένας εξειδικευμένος τομέας της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας, όπου ο κοινωνικός λειτουργός ασκώντας το επάγγελμα του, εφαρμόζει τις μεθόδους της επιστήμης στο σχολικό πλαίσιο σε μαθητές,

καθηγητές και οικογένειες. (Παπαϊωάννου, 2000)

ΜΕΡΟΣ Α:

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

1.1. ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ

Όλες οι κοινωνίες, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές ανάγκες των ανθρώπων δημιούργησαν κοινωνικούς θεσμούς. Τέτοιοι θεσμοί είναι η οικογένεια, το σχολείο και η εκκλησία. Οι σημαντικότεροι θεσμοί που έχουν να κάνουν με την κοινωνικοποίηση του ατόμου είναι η οικογένεια και αργότερα το σχολείο. Το σχολείο είναι ένας οργανωμένος θεσμός, ο οποίος δημιουργήθηκε για να ρυθμίσει και να καλύψει τις κοινωνικές ανάγκες των ανθρώπων και είναι υποχρεωτικό σε όλες τις αναπτυγμένες κοινωνίες. Έτσι, οι άνθρωποι περνούν σε αυτό το μεγαλύτερο μέρος των παιδικών και εφηβικών τους χρόνων. Στο συγκεκριμένο διάστημα έρχονται αντιμέτωποι με πολλές και διαφορετικού είδους εμπειρίες. (Κωνσταντίνου, 1994)

Στην σημερινή εποχή, χρησιμοποιώντας τον όρο «σχολείο», εννοούμε τις μορφές της διδασκαλίας και της αγωγής, οι οποίες είναι οργανωμένες με συστηματικό τρόπο, όπως επίσης και τα κίνητρα που προορίζονται για το σκοπό αυτό. Το σχολείο, εξετάζοντάς το από τη νομική σκοπιά, είναι ένα ίδρυμα αγωγής και διδασκαλίας το οποίο έχει συγκεκριμένη διάρκεια φοίτησης. Ο χώρος του σχολείου είναι σταθερός αλλά οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές είναι μεταβλητά «στοιχεία». Σκοπός του σχολείου είναι να πετύχει τους διδακτικούς και τους παιδαγωγικούς στόχους του με την καθοδήγηση των ατόμων στα μαθήματα γενικού και επαγγελματικού ενδιαφέροντος. (Παπαχριστοφίλου, 1989)

Σύμφωνα με την Φραγκουδάκη, το σχολείο είναι ο μοναδικός επίσημος φορέας της εκάστοτε κοινωνίας, που έχει τη δυνατότητα να πιστοποιεί και να νομιμοποιεί τις γνώσεις που μεταδίδει στα άτομα. Εκτός από τις καθορισμένες γνώσεις που έχει χρέος να προσφέρει στο άτομο, το σχολείο μεταδίδει επίσης κοινωνικές, πολιτικές, ηθικές, αισθητικές και φιλοσοφικές αρχές και αξίες που είναι απαραίτητες για την κοινωνία. (Φραγκουδάκη, 1985)

Όπως αναφέρεται στο άρθρο 16 του ελληνικού συντάγματος, κύριο μέλημα του κράτους είναι η παιδεία η οποία έχει ως σκοπό της: *«την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες»*. (<http://www.hellenicparliament.gr/>)

Σύμφωνα με τον Freire, η παιδεία είναι «άσκηση ελευθερίας» και όχι η τυπική μετάδοση γνώσεων ή η διαιώνιση των αξιών μιας πολιτισμικής κουλτούρας, ούτε η αποστήθιση

πληροφοριών στον μαθητή. Στην παιδεία θα πρέπει να υπάρχει διάλογος και συζήτηση προκειμένου να αποφευχθεί η τυπική διαδικασία του μονόλογου του καθηγητή. Με αυτό τον τρόπο και ο μαθητής και ο εκπαιδευτικός μαθαίνουν να έχουν μια υγιή σχέση. (Freire, 1974)

Σύμφωνα με έρευνες, έχει αποδειχθεί πως το περιβάλλον του σχολείου, είναι εξίσου σημαντικό στη ζωή του ατόμου με αυτό της οικογένειας. Ο ρόλος του σχολείου είναι πολύπλευρος και καθοριστικός για το άτομο. Το σχολείο έχει την ευθύνη, να βοηθήσει το άτομο να αναπτύξει δεξιότητες όπως είναι η γραφή και η ανάγνωση. Παράλληλα, έχει επίσης ως εκπαιδευτικό στόχο να καλλιεργήσει στους μαθητές την έννοια του σεβασμού και της συνεργασίας με σκοπό τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης και ισορροπημένης προσωπικότητας που θα έχει τη δυνατότητα να δημιουργεί υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις. (Φλουρής, 1983)

Επιπροσθέτως, πρέπει να εκμειύει τον σεβασμό προς τα άτομα που προέρχονται από κοινωνικά ευάλωτες ομάδες. Οι μαθητές πρέπει να μάθουν να συνεργάζονται αρμονικά με τα άτομα του περιβάλλοντός τους, να δημιουργούν σχέσεις εμπιστοσύνης και να σέβονται τη διαφορετικότητα και τις απόψεις των άλλων. Η συνύπαρξη πολλών διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων μέσα στις σχολικές σχέσεις προωθεί έτσι, την κοινωνικοποίηση των μαθητών και εμπλουτίζει τις γνώσεις τους όσον αφορά την ύπαρξη του διαφορετικού. Μέσα από την αλληλεπίδραση και τη συνεργασία των μαθητών για την διεκπεραίωση ομαδικών εργασιών ή παιχνιδιών που πραγματοποιούνται μέσα στον χώρο του σχολείου, επιτυγχάνεται η σημασία της κοινωνικοποίησης και γεννιέται η αντίληψη της έννοιας της δημοκρατίας. (Φλουρής, 1983)

Το σχολείο επομένως, θα πρέπει να συμβάλλει στη διαμόρφωση των ατόμων σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες, οι οποίοι θα συμμετέχουν ενεργά στην ανάπτυξη του πολιτισμού και του πνεύματος σε μια κοινωνία. Για να πραγματοποιηθούν τα παραπάνω, θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα θετικό κλίμα συνεργασίας μεταξύ των μαθητών, καθώς επίσης, μεταξύ των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Μέσα στην αίθουσα πρέπει να προωθείται από τον εκπαιδευτικό το δημοκρατικό πνεύμα και τα άτομα να είναι σε θέση να εκφράσουν ελεύθερα τις απόψεις τους. (Παπακωνσταντίνου, 1992)

Όπως αναφέρει ο Χασάπης, το σχολείο στοχεύει, ή τουλάχιστον έχει ως μέλημά του να στοχεύει, στο να αναδείξει με τους κατάλληλους τρόπους τις ικανότητες που έχουν οι μαθητές σε πνευματικό επίπεδο, με σκοπό να αναπτύξουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό όλες τις δυνατότητες που έχουν για μόρφωση. Επιπλέον, θα πρέπει να τους βοηθά στο να επιλέξουν το κατάλληλο γι' αυτούς επάγγελμα και αντιστοίχως την ανάλογη επαγγελματική κατεύθυνση σύμφωνα με τις δεξιότητες τους. (Χασάπης, 1980)

Συμπερασματικά, το σχολείο θα πρέπει να υλοποιεί καθορισμένους εκπαιδευτικούς στόχους, προκειμένου να επιτύχει τον ρόλο που του έχει αναθέσει η κοινωνία όπως είναι να κατανοήσουν οι μαθητές τα θέματα της κοινωνίας που τους περιβάλλει. Τέτοιου είδους θέματα μπορεί να είναι κοινωνικά, πολιτικά, οικολογικά και οικονομικά. Επιπλέον, το σχολείο θα πρέπει να είναι σε θέση να βοηθά θετικά το άτομο να κοινωνικοποιηθεί και να πολιτικοποιηθεί προσφέροντας γνώσεις σχετικά με την πολιτιστική του κληρονομιά και τις πολιτιστικές του αξίες. Επιπροσθέτως, είναι απαραίτητο το σχολείο να αναπτύσσει στα άτομα κριτική σκέψη ώστε να συμμετέχουν ενεργά και υπεύθυνα στην λήψη αποφάσεων, όσον αφορά τόσο θέματα που έχουν να κάνουν με το σχολικό περιβάλλον, όσο και θέματα που αφορούν την ευρύτερη κοινωνία. (Μασσιάλας, 1984)

Το σχολείο ως φορέας κοινωνικοποίησης έχει χρέος να προσφέρει στο άτομο έννοιες όπως είναι αυτή της κοινωνικότητας, της συλλογικότητας, το πνεύμα συνεργασίας, της αλληλεγγύης και του σεβασμού στα δικαιώματα, καθώς επίσης και την διεκδίκηση αυτών. Από την άλλη πλευρά, το σχολείο πρέπει να παρέχει γνώσεις στο άτομο, με τις οποίες να τον εφοδιάζει με

απώτερο σκοπό την κοινωνικοοικονομική του ένταξη μέσα στην κοινωνία. Έτσι, η εκπαίδευση σήμερα και ο θεσμός του σχολείου παρουσιάζει μία αντιφατική κατάσταση ως προς την εκπλήρωση των στόχων του. Ενώ ο σκοπός του είναι η ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας μέσω των μεθόδων διδασκαλίας που χρησιμοποιεί, η ίδια αγορά εργασίας φαίνεται να έρχεται σε αντίφαση αφού το απολυτήριο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης δεν επαρκεί για μία επαγγελματική καριέρα. (Ζωγράφου, 1993)

Επιπλέον, ο θεσμός του σχολείου παρουσιάζει πολλές δυσκολίες στον ελλαδικό χώρο μίας και φέρει ένα σύνολο αντιθέσεων στην εφαρμογή του. Η κατάσταση αυτή παραμένει σταθερή, διότι τα περιεχόμενα διδασκαλίας και οι εμπειρίες των μαθητών εκτός του σχολικού χώρου δεν συνάδουν. Έτσι, παρατηρούμε ότι τα περιεχόμενα μάθησης μέσα στον χώρο του σχολείου δεν συνδέονται με τις εμπειρίες και τον τρόπο διαβίωσής των μαθητών έξω από το σχολικό περιβάλλον. Η διδασκαλία και η μάθηση οριοθετούνται στην σχολική απόδοση και δεν επιτρέπουν στον μαθητή την δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης και γνώμης. Το σχολείο λοιπόν, από την μία επικροτεί τις δημοκρατικές διαδικασίες και την ίδια στιγμή ανταμείβει με θετική βαθμολογία τις γνώσεις του ατόμου. Από την άλλη πλευρά όμως αντιμετωπίζει αρνητικά τον μαθητή με αποβολή από το σχολείο ή ψυχική τιμωρία. (Ζωγράφου, 1993)

1.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Μέσα στο χώρο του σχολείου σημαντικό ρόλο έχει ο εκπαιδευτικός. Ο καθηγητής, καλείται να βοηθήσει τους μαθητές να καλλιεργήσουν τις ικανότητές τους και να ανακαλύψουν τις αδυναμίες και τις ανάγκες που έχουν, με στόχο την ολοκλήρωση της προσωπικής και κοινωνικής τους ταυτότητας. (Μπρούζος, 1998)

Χωρίς αμφιβολία ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πολυδιάστατος. Το είδος της εκπαίδευσης που αποκτούν οι μαθητές εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τους καθηγητές. Τα προσόντα που πρέπει να έχουν οι εκπαιδευτικοί για να ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους είναι ποικίλα. Πιο συγκεκριμένα, ο εκπαιδευτικός οφείλει να:

- Έχει γνώσεις Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας.
- Αντιμετωπίζει τον μαθητή ως μια προσωπικότητα που εξελίσσεται διαρκώς.
- Οργανώνει το μάθημα με τρόπο που να προσελκύει το ενδιαφέρον των μαθητών για γνώση και μάθηση.
- Είναι υπέρμαχος του διαλόγου σε θέματα κοινωνικά, πολιτικά και προσωπικά.
- Λειτουργεί με τρόπο ώστε να «δημιουργήσει» ευσυνείδητα και υπεύθυνα άτομα.
- Αποκτήσει με τους μαθητές του αυθεντικές σχέσεις και να τους αντιμετωπίζει με σοβαρότητα αλλά και πραγματικό ενδιαφέρον.
- Βοηθά τους μαθητές να αναπτύξουν τις δυνατότητές τους και να αντιλαμβάνεται τις αδυναμίες τους με στόχο να τις αντιμετωπίσει.
- Δέχεται κριτική αλλά να είναι και ο ίδιος σε θέση να κρίνει τον εαυτό του ως επαγγελματία.
- Ανανεώνει συνεχώς τις γνώσεις του όσον αφορά το επάγγελμά του.
- Είναι ευαίσθητος, κοινωνικός και δίκαιος. (Μπρούζος, 1998)

Οι κυριότερες υποχρεώσεις του εκπαιδευτικού σύμφωνα με τον Μπρούζο είναι:

- Η διδασκαλία: Μέσω της διδασκαλίας ο εκπαιδευτικός οφείλει να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες ώστε να αποκτήσουν οι μαθητές γνώσεις και ικανότητες που έχουν να κάνουν με τη καλλιέργεια απόψεων και αντιλήψεων αλλά και την μάθηση.
- Η αγωγή: Κατά την διάρκεια της αγωγής, ο εκπαιδευτικός βοηθά τον έφηβο ώστε να

- διαμορφώσει την προσωπικότητά του.
- Η αξιολόγηση: Ο εκπαιδευτικός πρέπει να μπορεί να αξιολογεί με αντικειμενικό τρόπο τόσο την επίδοση των μαθητών του στην σχολική αίθουσα όσο και την επίδοση του ίδιου.
- Η συμβουλευτική: Ο ειδικός, οφείλει να μην επαναπαύεται μόνο στο να αξιολογεί τους μαθητές. Είναι αναγκαίο να προχωρήσει ένα βήμα παρακάτω και να τους συμβουλεύει. Ο εκπαιδευτικός επιβάλλεται να συμπεριφέρεται στους μαθητές με γνησιότητα, εμπιστοσύνη, υπομονή και κατανόηση. Θεωρείται επίσης, υποχρέωσή του να αντιλαμβάνεται τα προβλήματα των μαθητών μέσα και έξω από το χώρο του σχολείου και να προσπαθεί μαζί με τον μαθητή να τα λύσουν.
- Η συμβολή του εκπαιδευτικού στη βελτίωση των εκπαιδευτικών πραγμάτων: Οι εκπαιδευτικοί γνωρίζοντας τα προβλήματα εκ των έσω, είναι σε θέση να αγωνιστούν με σκοπό να αλλάξει το εκπαιδευτικό σύστημα προς το καλύτερο. (Μπρούζος, 1998)

Επιπρόσθετα, ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να δημιουργεί τις κατάλληλες εκείνες συνθήκες για να διευκολύνει την διδασκαλία δημιουργώντας ένα θετικό κλίμα, με στόχο την συμμετοχή των μαθητών παροτρύνοντάς τους να εκφράζουν τις απόψεις τους. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να είναι δεκτικός στο να ακούει τις απόψεις των μαθητών και να δέχεται τα συναισθήματά τους. Επιπλέον, αποτελεί υποχρέωση του εκπαιδευτικού το να εκτιμά και να προσαρμόζει τις προτάσεις του αναλυτικού προγράμματος σύμφωνα με τη δυναμική και τις ιδιαιτερότητες των μαθητών. www.uoa.gr

Σύμφωνα με τον Χρυσάφιδη (Οικονομίδης:2011,42-43), ο σύγχρονος εκπαιδευτικός καλείται να δράσει σε δύο επίπεδα. Αφ' ενός να απορρίψει αντιλήψεις και απόψεις που χαρακτήριζαν έως και σήμερα την συμπεριφορά του και αφετέρου να ενστερνιστεί νέες συμπεριφορές και απόψεις που θα του επιτρέψουν να δράσει σε καινούργιο πεδίο. Τα παραπάνω είναι δύσκολο να συμβούν καθώς πρέπει να εναντιωθεί σε παγιωμένες πεποιθήσεις, εμπειρίες και βιώματα.

Ο εκπαιδευτικός, πρέπει να έχει ως κύριο μέλημά του να ενισχύσει τις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των μαθητών και να καλλιεργήσει σε αυτούς τον προσωπικό λόγο. Επιπλέον, πρέπει να προάγει την κοινωνική δικαιοσύνη ανάμεσα στους μαθητές, απορρίπτοντας μεθόδους που ευνοούν την ανισότητα. Η ισότιμη επικοινωνιακή σχέση βοηθάει τους μαθητές να διατυπώνουν ελεύθερα τις απόψεις τους και να σέβονται τις απόψεις των άλλων. Με αυτόν τον τρόπο, ο εκπαιδευτικός έχει την δυνατότητα να έχει μια ολοκληρωμένη εικόνα της ομάδας του και να γνωρίζει τα ενδιαφέροντα των μαθητών του. (Οικονομίδης, 2011)

1.3. Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Το εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί μέρος των λειτουργιών της κοινωνίας. Επομένως, προκειμένου να αντιληφθούμε τον τρόπο που λειτουργεί το εκπαιδευτικό σύστημα, πρώτα θα πρέπει να αναφερθούμε συνοπτικά στις έννοιες που διαμορφώνουν και καθορίζουν τη δομή της κοινωνίας. Έτσι, έννοιες όπως είναι η κοινωνική διαστρωμάτωση και η κοινωνική κινητικότητα θεωρούνται σημαντικές στη κατανόηση του εκπαιδευτικού θεσμού.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΡΩΜΑΤΩΣΗ

Η κοινωνική διαστρωμάτωση χρησιμοποιήθηκε ως όρος από τους κοινωνιολόγους προκειμένου να περιγραφεί η ιεράρχηση των ατόμων και των ομάδων σε στρώματα. Η κοινωνική διαστρωμάτωση αναφέρεται στη δομική ανισότητα της κατανομής των προνομίων σε ορισμένα άτομα ή σε συγκεκριμένες ομάδες που θεωρούνται ως προνομιούχες ή ως μη προνομιούχες. Το κύρος, η εθνότητα, η φυλή, η εκπαίδευση κατηγοριοποιούν τους ανθρώπους μέσα από το σύστημα σε διάφορα κοινωνικά στρώματα. Η κοινωνική διαστρωμάτωση συμβάλλει στο γεγονός ότι ορισμένα άτομα απολαμβάνουν πλεονεκτήματα, ενώ άλλα μέλη της κοινωνίας την ίδια στιγμή καταβάλλουν προσπάθειες για να τα αποκτήσουν. Οι κοινωνικοί θεσμοί σήμερα, φαίνεται να συντελούν στην εξυπηρέτηση και στην προώθηση των συμφερόντων σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες. (Ιωσηφίδης, 2007)

Η κοινωνική διαστρωμάτωση συνδέεται με την έννοια της κοινωνικής διαφοροποίησης. Ο καταμερισμός της εργασίας και οι λειτουργίες των ατόμων παίζουν σημαντικό ρόλο στην κατανομή των κοινωνικών θέσεων. Όπως θα δούμε παρακάτω η κοινωνική διαστρωμάτωση χωρίζεται σε δύο κατηγορίες, σύμφωνα με τον βαθμό δυσκολίας που αντιμετωπίζουν τα μέλη της κοινωνίας στην μετακίνησή τους σε άλλες κοινωνικές θέσεις. Αν η κοινωνία παρέχει την δυνατότητα στα μέλη της να μετακινηθούν με μεγαλύτερη ευκολία σε άλλες κοινωνικές ομάδες, τότε χαρακτηρίζεται ότι έχει ανοιχτό σύστημα διαστρωμάτωσης. Οι κοινωνίες που δεν παρέχουν αυτή την άνεση στην μετακίνηση των μελών τους σε άλλα κοινωνικά στρώματα, χαρακτηρίζονται ότι έχουν κλειστό σύστημα διαστρωμάτωσης. (Ιωσηφίδης, 2007)

Ο ρόλος της εκπαίδευσης όσον αφορά την κοινωνική κινητικότητα, είναι η διαφωνία μεταξύ αυτών που υποστηρίζουν την θεωρία της κοινωνικής κινητικότητας και αυτών που είναι σύμφωνοι με την κοινωνική αναπαραγωγή. Ο δομολειτουργισμός και οι συγκρουσιακή θεωρία έχουν προβάλλει τις θέσεις τους, σχετικά με την κοινωνική διαστρωμάτωση των ατόμων. (Ιωσηφίδης, 2007)

Ένα άλλο κριτήριο για την κοινωνική διαστρωμάτωση του ατόμου είναι το επίπεδο της εκπαίδευσης και της μόρφωσης. Το κριτήριο της εκπαίδευσης, θεωρήθηκε από την κοινωνιολογική εμπειρική έρευνα, στην αναζήτησή της και για άλλα κριτήρια, ως πολύ σημαντικό. Σύμφωνα με τον Pierre Laroque : «το ουσιώδες της κοινωνικής διάκρισης βρίσκεται χωρίς αμφιβολία, σε πολύ μεγάλη ίσως έκταση, στον τύπο εκπαίδευσης, γιατί αυτός ο τύπος εκπαίδευσης ορίζει και τον αναλαμβανόμενο ρόλο αυτών των χρημάτων». Το επίπεδο εκπαίδευσης του κάθε ανθρώπου, καθώς και ο τύπος του σχολείου και των σπουδών του, συνιστούν το βασικό κριτήριο της κοινωνικής του διαστρωμάτωσης. Τα παραπάνω κριτήρια λοιπόν, συνδέονται με το επάγγελμα που θεωρείται, κατά κύριο λόγο, η πηγή εσόδων του ατόμου. Το επάγγελμα με την σειρά του, είναι αυτό ταυτίζεται με το ρόλο του ατόμου και τονίζει την «κοινωνική εκτίμηση» που απολαμβάνει. (Μυλωνάς, 2006)

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Σύμφωνα με τον Weiss, ως κοινωνική κινητικότητα, θεωρείται κάθε πραγματοποιούμενη διαδρομή μέσα στο κοινωνικό χώρο από μεμονωμένα άτομα ή από τους σχηματισμούς ομάδων. Ένας άλλος, πιο συγκεκριμένος ορισμός είναι αυτός που διατύπωσαν οι Boudon και Bourricaud, σύμφωνα με τους οποίους: «η κοινωνική κινητικότητα δηλώνει τις κινήσεις των ατόμων ή των οικογενειών στο εσωτερικό του συστήματος των κοινωνικοοικονομικών κατηγοριών (ή κοινωνικών τάξεων)». Ο Boudon προσπάθησε να εισάγει με πιο ακριβή όρο την έννοια της κοινωνικής κινητικότητας στο έργο του *L'inegalite des chances* το οποίο μεταφράζεται ως ανισότητα ευκαιριών, λέγοντας πως: «κοινωνική κοινωνικότητα ή ακινησία είναι η διαφορά των (στατιστικών) πιθανοτήτων πρόσβασης στα διάφορα κοινωνικοεπαγγελματικά επίπεδα, με βάση την κοινωνική προέλευση». Σε περίπτωση που η διαφορά πιθανοτήτων είναι ανύπαρκτη, τότε υπάρχει ισότητα ευκαιριών. Στην περίπτωση

που είναι σταθερή, τότε έχουμε την λεγόμενη ακινησία. Εάν μέσα στο χρόνο αλλάζει, τότε μιλάμε για κοινωνική αλλαγή, δηλαδή για κοινωνική κινητικότητα η οποία χωρίζεται σε δύο κατηγορίες με βάση τις αιτίες της. (Μουλωνάς, 2006)

Οι κατηγορίες της κοινωνικής κινητικότητας είναι: α) η δομική, η οποία συνήθως οφείλεται στην μετανάστευση των ατόμων. Η δομική κοινωνική κινητικότητα κρίνεται ως αναγκαία και κινείται μέχρι ενός σημείου, ανεξάρτητα από τις προθέσεις των ατόμων. Αποτέλεσμα της δομικής κατηγορίας είναι η αύξηση μιας κατηγορίας και η μείωση μίας άλλης. Και β) η καθαρή ή ανταλλακτική, η οποία οφείλεται σε ελεύθερες κυρίως αιτίες που δεν προσδιορίζονται από την κοινωνική δομή. Η καθαρή κοινωνική κινητικότητα αναφέρεται και ως «κοινωνική κυκλοφορία». (Μουλωνάς, 2006)

Όπως αναφέραμε παραπάνω, ορισμένες κοινωνίες διαθέτουν ανοιχτό σύστημα κοινωνικής διαστρωμάτωσης, επιτρέποντας στα μέλη της ή στις ομάδες να μετακινούνται από το ένα στρώμα σε ένα άλλο. Η κοινωνική κινητικότητα έχει δύο μορφές. Καθώς η κοινωνία μεταβάλλεται, επηρεάζεται με αποτέλεσμα να αλλάξει και ο καταμερισμός της εργασίας. Αυτό συμβαίνει διότι τα άτομα των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων δυσφορούν. Έτσι χάνονται θέσεις εργασίας, την ίδια στιγμή που γεννιούνται νέες. Το γεγονός αυτό, αποτελεί την πρώτη μορφή κοινωνικής κινητικότητας. Στην άλλη περίπτωση, κοινωνική κινητικότητα έχουμε σαν αποτέλεσμα των μεταβολών της ανώτερης κοινωνικής τάξης, λόγω του μονοπωλίου της και της απουσίας χαρισματικών ανθρώπων, επιφέροντας έτσι τον κορεσμό και την μείωση της λειτουργικότητας της. (Ζεγκερ, 1977)

Η κοινωνική κινητικότητα διακρίνεται κυρίως σε δύο κατηγορίες, την οριζόντια και την κάθετη. Οριζόντια κοινωνική κινητικότητα είναι η μετακίνηση ενός ανθρώπου από μία κοινωνική θέση σε μια άλλη αντίστοιχου κοινωνικού κύρους και γοήτρου. Αντίθετα η κάθετη κοινωνική κινητικότητα είναι η μετακίνηση ενός ατόμου σε ανώτερη ή κατώτερη βαθμίδα αξιών και γοήτρου. Μια άλλη κατηγορία κοινωνικής κινητικότητας είναι η διαγενεακή και αναφέρεται στην σύγκριση της κοινωνικής θέσης των γονέων, με εκείνη των παιδιών τους σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή της σταδιοδρομίας τους(το επάγγελμα των γονέων και των παιδιών σε συγκεκριμένη ηλικία). Τέλος υπάρχει και η ενδογενεακή κοινωνική κινητικότητα που αφορά την σύγκριση των κοινωνικών στρωμάτων του ατόμου κατά την διάρκεια της ζωής του. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1997)

Πραγματοποιήθηκαν έρευνες σχετικά με την κοινωνική κινητικότητα, οι οποίες προέβλεπαν τις αιτίες και τους παράγοντες της μετακίνησης και της κατάκτησης θέσεων κύρους. Μια πολύ γνωστή έρευνα είναι εκείνη των Blau και Duncan, οι οποίοι ασχολήθηκαν με την επαγγελματική σταδιοδρομία του ατόμου. Η έρευνα αυτή με τίτλο «ο κοινωνικοοικονομικός κύκλος της ζωής», ερευνά την κοινωνική θέση του της οικογένειάς του ατόμου, ξεκινώντας από την παιδική του ηλικία. Η εν λόγω έρευνα, οδήγησε στο συμπέρασμα ότι η κοινωνική θέση των γονέων, δεν επιδρά στη επαγγελματική σταδιοδρομία του ατόμου και ότι αυτό που παίζει καθοριστικό πόλο για το άτομο είναι η εκπαιδευτική του διαδικασία. (Hughes, Kroehler 2007)

Επίσης μία πολύ γνωστή έρευνα είναι εκείνη του William Sewell και των συνεργατών του, οι οποίοι διεξήχθη σε δύο επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο οι ερευνοούμενοι μόλις είχαν αποφοιτήσει την Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Και το δεύτερο επίπεδο της έρευνας πραγματοποιήθηκε έπειτα από δέκα χρόνια. Και ο William Sewell κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα με τους Blau και Duncan, ότι δηλαδή η εκπαίδευση του ατόμου επιδρά στην επαγγελματική του καταξίωση. Όμως η έρευνα του Sewell, έφερε στην επιφάνεια και ένα άλλο θέμα προς συζήτηση. Διαπίστωσε ότι η κοινωνική προέλευση και θέση των γονέων του ατόμου αποτελούν σημαντικό παράγοντα στις φιλοδοξίες που έχουν για το παιδί τους. Τέλος η κοινωνική θέση των γονέων επιδρά σε σημαντικό βαθμό, στην κατάκτηση θέσεων γοήτρου του ενήλικου ατόμου. (Hughes, Kroehler, 2007)

Οι παραπάνω έρευνες έχουν υποστεί επικριτικά σχόλια από τους κοινωνιολόγους. Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι η αγορά εργασίας δεν είναι ανοιχτή για όλους τους ανθρώπους που έχουν αποκτήσει μόρφωση, και ότι οι έρευνες αυτές, δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Τα χαρακτηριστικά του ατόμου όπως είναι το φύλο, η φυλή, η θρησκεία και η κοινωνικοοικονομική του θέση, αποτελούν κάποιους από τους παράγοντες για την επαγγελματική του επιτυχία. (Hughes, Kroehler, 2007)

1.3.1. Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΑΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ο Karl Marx εισήγαγε για πρώτη φορά την έννοια της κοινωνικής τάξης, με μία δική του ερμηνεία, σύμφωνα με την θεωρητική του βάση. Στην πραγματικότητα ο Marx, δεν όρισε ποτέ επακριβώς το τι είναι κοινωνική τάξη, τα στοιχεία που μας έχει αφήσει όμως, είναι ικανά για την διατύπωση ενός ορισμού. Σύμφωνα με τον Marx λοιπόν, μέσα στο καπιταλιστικό σύστημα, υπάρχουν κατά κύριο λόγο δύο τάξεις που η μία είναι αυτή που εκμεταλλεύεται την δεύτερη. Αυτές οι δυο τάξεις, μάχονται συνεχώς μέχρι να φτάσουν στο σημείο της τελικής σύγκρουσης. Η βασική διαφορά τους είναι το παραγωγικό σύστημα, το οποίο ελέγχεται μόνο από την μία τάξη (η οποία θεωρείται κυρίαρχη επί της άλλης). Ο Marx συμπληρώνει, πως η ύπαρξη μιας κοινωνικής τάξης, βασίζεται στο γεγονός, ότι τα άτομα που ανήκουν στην οποιαδήποτε κοινωνική τάξη, μάχονται πολιτικά για την διεκδίκηση των συμφερόντων τους. Αν δεν συμβαίνουν τα παραπάνω, τότε κάνουμε λόγο όχι για κοινωνική τάξη, αλλά για μια οποιαδήποτε κατηγορία ομάδας. (Μυλωνάς, 2006)

Ο Marx και ο Engels μιλούν επίσης και για την «μεσαία» ή την «μικρή αστική τάξη», χωρίς όμως να της έχουν δώσει την απαραίτητη σημασία που της αναλογούσε. Ο Lenin όρισε την κοινωνική τάξη ως: «τις μεγάλες ομάδες ανθρώπων, που διαφέρουν μεταξύ τους από τη θέση που κατέχουν σε ένα σύστημα κοινωνικής παραγωγής, από τη σχέση τους με τα μέσα παραγωγής, καθώς επίσης και από το ρόλο τους στην κοινωνική οργάνωση της εργασίας». Ο Lenin, προσθέτει ακόμη για τον ορισμό του, ότι η κοινωνική τάξη των ατόμων καθορίζεται και από τον κοινωνικό πλούτο που διαθέτουν. Η κάθε κοινωνική τάξη, μπορεί να ιδιοποιηθεί την εργασία της άλλης, εξαιτίας της διαφορετικής θέσης που κατέχει σε ένα ορισμένο σύστημα κοινωνικής οικονομίας. Ο ανωτέρω ορισμός, έχει να κάνει με τα πρωτογενή στοιχεία μίας κοινωνικής τάξης. Υπάρχουν βέβαια, και τα δευτερογενή στοιχεία που είναι εξίσου σημαντικά. Ως δευτερογενή στοιχεία θεωρούνται, η πάλη των ατόμων, για την ιδιοκτησία και των έλεγχου, των μέσων παραγωγής. (Μυλωνάς, 2006)

Σύμφωνα με τη θεωρία λοιπόν του Marx, δεν υπάρχει ένας απόλυτος ορισμός για την κοινωνική τάξη. Η κοινωνική τάξη ορίζεται σε σχέση με κάποια άλλη. Ο κάθε άνθρωπος ή η κάθε ομάδα εντάσσεται σε κάποια κοινωνική τάξη, χωρίς να παρέμβει ο νόμος, η θρησκεία ή η παράδοση της ευρύτερης κοινωνίας. Άλλωστε, οι αστικές καπιταλιστικές κοινωνίες, αντιμετωπίζουν ισότιμα, τουλάχιστον τυπικά, όλα τα μέλη. Το άτομο μπορεί να μεταβεί από μία κοινωνική τάξη, σε κάποια άλλη με την προϋπόθεση να αλλάξει τη σχέση που έχει με τα μέσα παραγωγής. Αυτό όμως, δεν θεωρείται καθόλου εύκολο. (Μυλωνάς, 2006)

Ο Karl Marx και οι υποστηρικτές του, θεωρούν πως η κοινωνική τάξη είναι μία «πραγματικότητα». Αντίθετη άποψη έχει διατυπώσει ο Max Weber, ο οποίος πιστεύει πως η κοινωνική τάξη είναι απόρροια των νομικών διεργασιών. Ως κριτήριο διάκρισης των κοινωνικών τάξεων, ο Weber θεωρεί, πως είναι οι δυνατότητες και οι ικανότητες των ατόμων για την απόκτηση αγαθών. Οι δυνατότητες αυτές, δεν είναι πάντα ίδιες, αλλά διαφέρουν σύμφωνα με την κοινωνική προέλευση της οικογένειας του ατόμου, το τί επάγγελμα κάνει, το πού μένει, τα περιουσιακά του στοιχεία αλλά και το κεφάλαιο που διαθέτει. Για να έχει όμως κάποιος τη δυνατότητα να αγοράσει αγαθά, πρέπει αυτά να υπάρχουν στην αγορά σε διαθέσιμότητα. Οι κοινωνικές τάξεις δηλαδή, δημιουργούνται μέσω του ανταγωνισμού των

ατόμων για την απόκτηση αγαθών. Η αγοραστική δυνατότητα του ατόμου, προσδιορίζει την κοινωνική θέση στην οποία ανήκει. (Μυλωνάς, 2006)

Οι κοινωνικές τάξεις έχουν κάποια συμφέροντα, για τα οποία υπάρχει περίπτωση να δράσουν ή να αντιδράσουν μαζικά, χωρίς να έχουν πολλές φορές τη σωστή αντίληψη για τον λόγο που πράττουν έτσι. Αναγνωρίζουμε λοιπόν τις διαφορετικές αντιλήψεις του Marx και του Weber. Σύμφωνα με τον Weber, σημασία όσον αφορά τις κοινωνικές τάξεις έχει και η κοινωνική, και η πολιτική διαφορά των τάξεων, εκτός από τον οικονομικό παράγοντα. (Hughes, Kroehler, 2007)

Επιπλέον ο Weber κάνει λόγο για την «κοινωνική τιμή», η οποία καθορίζεται από το κοινωνικό status των ατόμων. Το κοινωνικό status του κάθε ανθρώπου διαμορφώνεται από τον τρόπο τον οποίο ζει, από τον τρόπο που ντύνεται, από το σπίτι που έχει, από τον γάμο του, από την μόρφωσή του. Ανάλογα με το κοινωνικό status που έχει ο καθένας, έχει και διαφορετικό κύρος και γοητεία. Εκτός από τα παραπάνω, όσοι έχουν διαφορετικό μερίδιο στην εξουσία, δεν ανήκουν στην ίδια κοινωνική τάξη. Οι σχέσεις εξουσίας είναι σχέσεις κυριαρχίας. Είναι οι ικανότητες που διαθέτουν κάποια άτομα, να ελέγχουν κάποια άλλα. Οι σχέσεις αυτές είναι φανερές στους μαθητές και στους καθηγητές τους. Όποιος είναι ανώτερος νομικά, ελέγχει με οποιοδήποτε τρόπο την συμπεριφορά μιας ορισμένης ομάδας ατόμων. (Hughes, Kroehler, 2007)

Οι υποστηρικτές της θεωρίας των συγκρούσεων, διακρίνουν ότι η κοινωνία αποτελείται από διαφορετικά μέρη, όπου το κάθε μέρος εκπροσωπεί διαφορετικά συμφέροντα, τα οποία συγκρούονται μεταξύ τους. Στην θεωρία των συγκρούσεων, επισημαίνονται δύο θεωρητικές τάξεις. Η πρώτη είναι εκείνη που έχει την βάση της στις θεωρητικές ρίζες του Karl Marx, και η δεύτερη υιοθετεί τις θεωρητικές προσεγγίσεις του Max Weber. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1996-1997)

Σύμφωνα με τον Καρλ Μαρξ η κοινωνία αποτελείται από την κοινωνική τάξη των εργοδοτών και την κοινωνική τάξη των εργατών. Δηλαδή, σε εκείνους που διαθέτουν μέσα παραγωγής και σε εκείνους που διαθέτουν εργατική δύναμη. Την πρώτη κοινωνική ομάδα την ονομάζει καπιταλιστική τάξη, και την δεύτερη, εργατική τάξη. Οι τάξεις αυτές βρίσκονται σε μια διαρκή σύγκρουση μεταξύ τους, επειδή έχουν αντικρουόμενα συμφέροντα. Οι κοινωνικές ομάδες αυτές αποτελούν θεμέλιο της κοινωνικής διαστρωμάτωσης και βρίσκονται σε μια διαρκή σύγκρουση μεταξύ τους, λόγω του ότι υποστηρίζουν διαφορετικά συμφέροντα. Τα κοινωνικά φαινόμενα προκύπτουν από το αποτέλεσμα των συγκρούσεων των δύο κοινωνικών τάξεων. (Ζέγκερ, 1977)

Αντίθετα ο Max Weber, πιστεύει ότι η κοινωνία αποτελείται ουσιαστικά από πολλές κοινωνικές ομάδες οι οποίες εξυπηρετούν διαφορετικά αντικρουόμενα συμφέροντα. Τα κοινωνικά φαινόμενα εξηγούνται και εδώ ως αποτέλεσμα των συγκρούσεων, όχι μόνο των δύο κυρίαρχων τάξεων του Marx αλλά των πολλών κοινωνικών ομάδων και για διαφορετικούς λόγους. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1996-1997)

Ο Καρλ Μαρξ και ο Μαξ Βέμπερ συνέβαλλαν στην κατανόηση της κοινωνικής διαστρωμάτωσης. Η θεωρία των συγκρούσεων υποστηρίζει πως η κοινωνική διαστρωμάτωση υπάρχει για να εξυπηρετεί τα συμφέροντα των ατόμων που ανήκουν σε ανώτερα κοινωνικά στρώματα, προκειμένου να κυριαρχούν και να εκμεταλλεύονται τα άτομα των άλλων κοινωνικών στρωμάτων. Ο Μαρξ θεωρεί ότι αυτή η πάλη μεταξύ των δύο τάξεων, συμβαίνει γιατί η καπιταλιστική τάξη έχει στόχο την υπεραξία. Η υπεραξία είναι η διαφορά ανάμεσα στη αξία που δημιουργούν οι εργαζόμενοι (ώρες εργασίας για την παραγωγή) και την αξία που εισπράττουν (επίπεδο μισθού). Η Μαρξιστική θεωρία, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η καπιταλιστική τάξη θα ανατραπεί από την εργατική τάξη, η οποία θα ανοικοδομήσει μια αξιολογική κοινωνία. (Ζέγκερ, 1977)

Κατά τον Βέμπερ, η κοινωνία διαιρείται σε περισσότερες κοινωνικές ομάδες με κριτήρια όπως είναι α) το κοινωνικό κύρος, β) η κοινωνική τάξη και γ) η ισχύς (εξουσία). Τα κριτήρια αυτά συμβάλλουν στην κοινωνική ιεράρχηση.

- **Η οικονομική επιφάνεια (τάξη):** Η οικονομική επιφάνεια αποτελείται από τον πλούτο, ο οποίος προέρχεται από τα περιουσιακά στοιχεία του ατόμου καθώς επίσης και από το εισόδημα του. Για παράδειγμα μπορεί κάποιο άτομο να έχει υψηλό εισόδημα, αλλά να μην κατέχει πολλά περιουσιακά στοιχεία, ή και το αντίθετο.
- **Το κοινωνικό κύρος:** Το κύρος έχει να κάνει με συγκεκριμένες κοινωνικές θέσεις που υιοθετούν γενικότερα συγκεκριμένες στάσεις και συμπεριφορές προς ορισμένα άτομα συνοδευόμενες από συναισθήματα θαυμασμού και σεβασμού. Αυτές οι στάσεις και οι συμπεριφορές, λειτουργούν ως σύμβολα κύρους που δίνουμε σε αυτά νόημα. Το κύρος του πλούτου και της δύναμης συνοδεύεται και προβάλλεται με την επίδειξη του γοήτρου. Για το γόητρο έκανε λόγο ο Thorstein Veblen. Το γόητρο που προβάλλει ένα άτομο, κάνει τους άλλους ανθρώπους να συμβιβαστούν στις επιθυμίες του και με αυτόν τον τρόπο να το αποδεχτούν. Κάθε φορά που αλλάζει η κοινωνική θέση του ατόμου, αλλάζει και το σύμβολο του γοήτρου.
- **Η ισχύς(εξουσία):** Η ισχύς είναι η ικανότητα που έχουν ορισμένα άτομα, να επιβάλλουν στις κοινωνικές ομάδες την βούλησή τους και να προωθούν τα συμφέροντά τους. Η ισχύς αυτή των ατόμων, συντελεί στην δημιουργία εξάρτησης των άλλων ατόμων σε εκείνα που κατέχουν ισχύ. Τα άτομα που διαθέτουν ισχύ, επιτρέπουν τον έλεγχο έτσι, άλλων ανθρώπων που δεν βρίσκονται στα ίδια κοινωνικά στρώματα. (Hyghes, Kroehler, 2007)

1.3.2. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΔΟΜΟΛΕΙΤΟΥΡΓΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ο δομολειτουργισμός σαν κοινωνιολογική προσέγγιση, υποστηρίζει την άποψη ότι η κοινωνία χαρακτηρίζεται από ένα γενικό «όλον» και ότι μέσα σε αυτό, υπάρχουν μέρη ή «δομές». Οι δομές έχουν ξεχωριστές λειτουργίες και συνολικά όλες αυτές οι λειτουργίες συμβάλλουν στην διατήρηση της κοινωνίας ως «όλον». Αυτό οι δομολειτουργικοί κοινωνιολόγοι το χαρακτηρίζουν ως «ισοζύγιο». Αν κάποια από τις δομές δεν καταφέρνει να έχει σωστή λειτουργία, τότε αυτό το γεγονός επηρεάζει και διαταράσσει την ισορροπία της κοινωνίας (ισοζύγιο). Σε αυτή την περίπτωση για να ισορροπήσει και πάλι η κοινωνία και να αποκτήσει ισοζύγιο, θα πρέπει να αλλάξει η προβληματική δομή τον τρόπο λειτουργίας της και να ανταποκριθεί στις νέες ανάγκες. Αν δεν μπορεί να εφαρμοστεί αυτό, τότε θα πρέπει να αντικατασταθεί από μια νέα και ικανή δομή. Οι κοινωνικές συγκρούσεις θεωρούνται «παθολογικές καταστάσεις» μέσα στο σύστημα. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1996-1997)

Ο δομολειτουργισμός, με βάση τα όσα αναφέραμε παραπάνω, αναλύει τα κοινωνικά γεγονότα ως αποτέλεσμα των αναγκών της κοινωνίας (όλον) για ισορροπία και αρμονία μέσα από την επιτυχή απόδοση των λειτουργιών των δομών της. Για να υπάρχει ισορροπία στο κοινωνικό σύνολο, πρέπει να εφαρμόζεται ένα σύστημα αξιών. Η προσέγγιση του δομολειτουργισμού έχει υποστεί κριτικές, λόγω του ότι, πολλοί κοινωνιολόγοι πιστεύουν ότι ο δομολειτουργισμός προβάλλει μια στατική κοινωνία στην οποία, δεν πραγματοποιούνται αλλαγές. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1996-1997)

Σύμφωνα με την θεωρία του λειτουργισμού, το σύστημα της κοινωνικής διαστρωμάτωσης πρέπει να υπάρχει σε μια κοινωνία, για το λόγο ότι είναι επωφελής για αυτήν. Με την ύπαρξη της κοινωνικής διαστρωμάτωσης, όλες οι κοινωνικές θέσεις της κοινωνικής δομής είναι καλυμμένες και το σύνολο της κοινωνίας βρίσκεται σε μια ισορροπία. Η κοινωνία πρέπει να έχει ως στόχο να εμπνέει τα μέλη της για την κατάκτηση των κοινωνικών θέσεων που χρειάζεται και στη συνέχεια να τα εμπνέει, δίνοντάς τους τα κίνητρα να εκτελούν τα αντίστοιχα καθήκοντά τους, που πολλές φορές σε διάφορες κοινωνικές θέσεις θεωρούνται δυσμενή. Οι φονξιοναλιστές θεωρούν ότι τέτοιου είδους κίνητρα μπορεί να είναι οι υψηλές απολαβές και κάποιον τρόπο κατανομής των αμοιβών αυτών στα διάφορα κοινωνικά στρώματα. (Hughes, Kroehler, 2007)

Οι φονξιοναλιστές υποστηρίζουν ότι πρέπει να αναλυθεί η έννοια «κοινωνία», και να διερωτηθούμε τι πρέπει να γίνει σε μια κοινωνία για να αναπτυχθεί. Αναφέρουν ότι ένας από τους ρόλους που πρέπει να έχει μια κοινωνία, είναι να τρέφει και να ντύνει τα μέλη της, καθώς επίσης, και να εκπαιδεύει τα νέα άτομα, ώστε να αντικαθιστούν τις γενιές που αποβιώνουν. Επιπλέον η κοινωνία πρέπει να φροντίσει για την ύπαρξη μιας κοινής γλώσσας, με στόχο να επικοινωνούν μεταξύ τους τα μέλη και να προωθεί βασικές στάσεις και αξίες, προκειμένου να περιορίζει τις συγκρούσεις των μελών της. Για να επιτευχθούν οι παραπάνω ρόλοι της κοινωνίας, είναι αναγκαία η ύπαρξη ενός θεσμού που να μαθαίνει τα άτομα την γλώσσα, τις αρχές και τις αξίες και συνάμα να εξασφαλίζει τον συντονισμό των διαφόρων μερών της κοινωνίας. (Blackledge, Hunt, 1995)

Οι φονξιοναλιστές πιστεύουν ότι οι κοινωνίες έχουν βρει τους κατάλληλους μηχανισμούς της επίλυσης των βασικών προβλημάτων τους. Αυτό το συμπεραίνουν, από το γεγονός ότι έχουν καταφέρει να επιβιώσουν και να υπάρχουν, έχοντας επιτύχει μια σχετική τάξη των πραγμάτων, η οποία οφείλεται στους μηχανισμούς αυτούς. Οι μηχανισμοί αυτοί σύμφωνα με την φονξιοναλιστική θεωρία, ονομάζονται θεσμοί. (Blackledge, Hunt, 1995)

Τέτοιοι θεσμοί είναι η οικογένεια, οι οικονομικοί θεσμοί, οι θρησκευτικοί και οι πολιτικοί θεσμοί. Ο ρόλος της οικογένειας είναι η απόκτηση των νέων μελών μέσα σε μια κοινωνία. Οι οικονομικοί θεσμοί βοηθούν στην επίλυση του προβλήματος της τροφής και της ένδυση των πολιτών. Οι θρησκευτικοί θεσμοί έχουν ως καθήκον την διατήρηση των αξιών, και τέλος η λειτουργία των πολιτικών θεσμών της κοινωνίας έχει ως καθήκον να συντονίζει τις δραστηριότητες των κοινωνικών ομάδων. Υπάρχει και ένας άλλος θεσμός, εκείνος της εκπαίδευσης, ο οποίος εξυπηρετεί την ανάγκη για την διάπλαση των νέων μελών της κοινωνίας. Οι θεσμοί αυτοί, αποτελούν λειτουργίες της κοινωνίας και έχουν ως σκοπό την εξυπηρέτηση των αναγκών της. (Blackledge, Hunt, 1995)

Κάθε κοινωνία έχει μια κουλτούρα, η οποία περιλαμβάνει αξίες και νόρμες. Ως αξίες ερμηνεύονται τα συγκεκριμένα πρότυπα που ορίζουν τις πράξεις των ατόμων ως επιθυμητές και ανεπιθύμητες. Ως νόρμες εξηγούνται οι κανόνες της ζωής και αποτελούν εφαρμογές των αξιών. Μέρος της κουλτούρας μιας κοινωνίας, αποτελεί και το εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο περιλαμβάνει αξίες και νόρμες όπως είναι για παράδειγμα η συνέπεια της ώρας διδασκαλίας. Οι υποστηρικτές της φονξιοναλιστικής θεωρίας, πιστεύουν ότι τα άτομα συμμορφώνονται στις νόρμες της κοινωνίας, από την καταβολή του συναισθήματος του φόβου για τις αρνητικές συνέπειες. Τα άτομα όμως, αποδέχονται τις αξίες και τις νόρμες επειδή τις έχουν εσωτερικεύσει, μέσω της κοινωνικοποίησής τους. Με αυτόν τον τρόπο εκπληρώνουν τις επιθυμίες της κοινωνίας που σχετίζονται με τις λειτουργίες και τους ρόλους των ατόμων, οι θεσμοί λειτουργούν αποτελεσματικά, σύμφωνα με τις ανάγκες της κοινωνίας και διασφαλίζουν την τάξη. (Blackledge, Hunt, 1995)

1.4. ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1.4.1. Η ΦΟΝΞΙΟΝΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η εκβιομηχάνιση, δημιούργησε προβλήματα στην οικογένεια, η οποία λειτουργούσε ως μοναδικός φορέας κοινωνικοποίησης και μετάδοσης δεξιοτήτων αγροτικών εργασιών, από γενιά σε γενιά. Οι βιομηχανίες εγκαταστάθηκαν στις πόλεις και οι νέοι μετακινήθηκαν στις βιομηχανικές περιοχές, με σκοπό την εύρεση εργασίας. Έτσι γεννήθηκε ο πυρηνικός τύπος οικογένειας, ο οποίος κυριαρχεί και στην σημερινή εποχή, με τους γονείς να δουλεύουν στις βιομηχανίες, απουσιάζοντας διαρκώς από την οικεία. Ο νέος για τότε, πυρηνικός τύπος της οικογένειας, δεν μπορούσε να ανταποκριθεί πλέον στην λειτουργία της κοινωνικοποίησης που η οικογένεια επιτελούσε. Επίσης η νέα εργασιακή κατάσταση, απαιτεί νέες, εξειδικευμένες γνώσεις και δεξιότητες για την διαχείριση των μηχανημάτων. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το γεγονός ότι η οικογένεια βρέθηκε αντιμέτωπη με την έλλειψη χρόνου και γνώσεων. (Σημειώσεις Κατσιλλη, 1996-1997)

Οι λειτουργίες όμως της κοινωνικοποίησης και της παροχής δεξιοτήτων, θεωρούνται λειτουργικές διότι εξυπηρετούν ανάγκες της κοινωνίας. Σύμφωνα με αυτό, θα έπρεπε να αλλάξει η οικογένεια, ώστε να έχει την δυνατότητα να παρέχει τις λειτουργίες αυτές, πράγμα που ήταν ακατόρθωτο. Έτσι δημιουργήθηκε η ανάγκη για έναν θεσμό, που να παρέχει με αποτελεσματικό τρόπο τέτοιου είδους λειτουργίες. Ο θεσμός ήταν το σχολείο. (Σημειώσεις Κατσιλλη, 1996-1997)

Οι υποστηρικτές της φονξιοναλιστικής θεωρίας, παρομοιάζουν την κοινωνία με το ανθρώπινο σώμα, αναφέροντας το παράδειγμα του Durkheim. Βλέπουν την κοινωνία ως ένα ανθρώπινο σώμα που αποτελείται από διάφορα όργανα. Το κάθε όργανο έχει μια συγκεκριμένη λειτουργία στο σώμα, και όλα τα όργανα μαζί, βρίσκονται σε μια σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ τους. Τα όργανα του σώματος αποτελούν σύνθετες κατασκευές και κάθε μέρος τους, έχει την δική του λειτουργία. Η πιο θεμελιώδης μονάδα του ανθρώπινου σώματος, είναι το κύτταρο, το οποίο επιτελεί την δική του λειτουργία. Έτσι και στην κοινωνία, το κάθε μέρος της, επιτελεί μια συγκεκριμένη λειτουργία, και το κάθε μέρος της κοινωνίας έχει σχέσεις αλληλεξάρτησης με τα υπόλοιπα. Με αυτό τον τρόπο, ο θεσμός της εκπαίδευσης συνδέεται με τον θεσμό της οικογένειας, τον θρησκευτικό, τον πολιτικό και τον οικονομικό θεσμό. Η εκπαίδευση ως κοινωνικός θεσμός, αποτελείται από άλλα μέρη στην δομή της. Έχει διάφορα υποσυστήματα και υποσυστήματα. Τα υποσυστήματα της εκπαίδευσης είναι η πρωτοβάθμια, η δευτεροβάθμια και η ανώτατη εκπαίδευση. Το κάθε υποσύστημα της εκπαίδευσης επιτελεί και μία διαφορετική λειτουργία μέσα στο γενικό σύστημα του θεσμού της εκπαίδευσης. Το κάθε υποσύστημα με την σειρά του, αποτελείται από διάφορα υποσυστήματα. Τέτοιου είδους υποσυστήματα, θεωρούνται τα τμήματα ή οι σχολικές τάξεις. Τα σχολικά τμήματα είναι φτιαγμένα από διάφορους ρόλους. Οι ρόλοι της σχολικής τάξης, είναι τα αντίστοιχα κύτταρα του ανθρώπινου οργανισμού, τα οποία συμβάλλουν στην διαδικασία της λειτουργίας του και που αποτελούν μέρος του. (Blackledge, Hunt, 1995)

Με την αναφορά του παραδείγματος αυτού, οι φονξιοναλιστές πιστεύουν ότι γνωρίζοντας την λειτουργία ενός συστήματος, είμαστε σε θέση να περιγράψουμε έτσι, τις λειτουργίες των υποσυστημάτων του. μπορούμε να περιγράψουμε επίσης και τις λειτουργίες των ρόλων αυτών των υποσυστημάτων επίσης, οι οποίοι βρίσκονται σε σχέσεις αλληλεξάρτησης. Όσον αφορά το σύστημα της εκπαίδευσης, πρέπει να κατανοήσουμε πρώτα η λειτουργία της για να μπορέσουμε να ερμηνεύσουμε τις λειτουργίες της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. (Blackledge, Hunt, 1995)

Η αναλογία αυτή του σώματος με την κοινωνία, μπορεί να χρησιμοποιηθεί μέχρι ένα σημείο. Στο σώμα, τα κύτταρα είναι φτιαγμένα βιολογικά από την φύση τους να επιτελούν τις διαφορετικές λειτουργίες. Στην κοινωνία όμως, οι λειτουργίες πραγματοποιούνται από ανθρώπους, οι οποίοι δεν είναι προγραμματισμένοι βιολογικά. Έτσι, για να λειτουργήσει αποτελεσματικά ένα σύστημα, πρέπει οι άνθρωποι να πειστούν να εκτελέσουν τον ρόλο τους. Για τον λόγο αυτό, το παραπάνω παράδειγμα έχει αμφισβητηθεί. Οι φονξιονάλιστές εισάγουν σε αυτό το σημείο τον όρο της κουλτούρας και της κοινωνικοποίησης. (Hughes, Kroehler, 2007)

Όσον αφορά τον τομέα της εκπαίδευσης, οι θεωρητικοί του φονξιοναλισμού θέτουν τα εξής ζητήματα. Ποιες ανάγκες εξυπηρετεί το εκπαιδευτικό σύστημα και πως συμβάλλει στην ισορροπία της κοινωνίας. Έχουν επισημανθεί δύο βασικές λειτουργίες της εκπαίδευσης. Η μία λειτουργία της αποσκοπεί στην κοινωνικοποίηση των ατόμων, και η άλλη στην επιλογή. (Blackledge, Hunt, 1995)

Η εκπαίδευση είναι ο μεγαλύτερος παράγοντας της κοινωνικοποίησης του ατόμου, μετά την οικογένεια και κατέχει σημαντικές λειτουργίες. Έχει σκοπό να μεταδώσει στα μέλη της κοινωνίας, αξίες όπως είναι μεταξύ άλλων, η αξία της επιτυχίας και της ισότητας των ευκαιριών. Επίσης η εκπαίδευση και έναν άλλο σκοπό. Να αναπτύξει στα άτομα τις ικανότητες που πρέπει να διαθέτουν, για τους αυριανούς τους ρόλους μέσα στο κοινωνικό σύνολο καθώς και ότι πρέπει να πείσει τα άτομα αυτά να πραγματοποιήσουν τους ρόλους αυτούς. Η εκπαίδευση, έχει αρμοδιότητα να αναδιπλώσει τις τεχνικές και τις δεξιότητες των ατόμων που είναι χρήσιμες στις ανάγκες της κοινωνίας. Έτσι, ο εκπαιδευτικός θεσμός, συντηρεί την κουλτούρα μιας κοινωνίας και το «όλον» της. (Blackledge, Hunt, 1995)

Ο Parsons πιστεύει ότι οι λειτουργίες της κοινωνικοποίησης και της κατανομής, συνδέονται μεταξύ τους μέσα στην σχολική τάξη. Αναφέρει ότι όλοι οι μαθητές, είναι σχεδόν ίσοι όταν εντάσσονται στους σχολικούς χώρους. Ωστόσο, οι διαφορές των ρόλων των φύλων, έχουν προσδιοριστεί πριν από την σχολική περίοδο του ατόμου. Το γεγονός αυτό δείχνει, ότι κάποιοι μαθητές έχουν υψηλό επίπεδο ανεξαρτησίας (η ικανότητα του ατόμου να αναλαμβάνει ευθύνες) κατά την είσοδό τους στο σχολείο. Οι μαθητές με τα υψηλά επίπεδα ανεξαρτησίας, έχουν περισσότερες πιθανότητες να επιτύχουν και να φοιτήσουν σε ανώτατες εκπαιδευτικές βαθμίδες. (Blackledge, Hunt, 1995)

Ο Parsons συνεχίζει λέγοντας, ότι όλοι οι μαθητές έχουν την ίδια μεταχείριση από το εκπαιδευτικό σύστημα, μέσω των εργασιών και της αξιολόγησης. Οι μαθητές όμως διαφοροποιούνται ανάλογα από τις επιδόσεις τους και την επιτυχία τους. Η σχολική επιτυχία περιλαμβάνει δύο βασικές διαστάσεις. Η μία διάσταση είναι η γνωστική, δηλαδή η εκμάθηση των πληροφοριών και των δεξιοτήτων. Μια άλλη διάσταση της σχολικής επιτυχίας είναι ο ηθική, η υπεύθυνη συμμετοχή δηλαδή, μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η ευγένεια προς τους δασκάλους και η διάθεση συνεργασίας με τους συμμαθητές. Κατά την διάρκεια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των μαθητών, γίνονται πιο ξεκάθαρες. Οι μαθητές διακρίνονται σε αυτούς που μπορούν να επιτύχουν, και σε αυτούς που δεν τα καταφέρνουν καλά. Η διαδικασία της διαφοροποίησης, είναι μια διαδικασία της κοινωνικοποίησης. Τέλος, η αξία της επιτυχίας για τους μαθητές, κατά τον Parsons, έχει τις ρίζες της στην οικογένεια, το σχολείο και την κοινότητα. Αυτή η αξία της επιτυχίας, εμπεδώνεται στους μαθητές μέσα από την διαδικασία της διαφοροποίησης για την κατάκτηση αυτής. (Blackledge, Hunt, 1995)

Κοινωνικοί ερευνητές που έχουν ως βάση τους την Φονξιοναλιστική θεωρία και το έργο του Talkot Parsons, ασχολήθηκαν με την μελέτη των κοινωνικών και ψυχολογικών παραγόντων, οι οποίοι επηρεάζουν την επίδοση των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ο Talkot Parsons υποστηρίζει ότι το σχολείο πρέπει να επιλέγει τους ικανότερους, με την βασική όμως προϋπόθεση, ότι η επιλογή αυτή είναι σωστή μόνο όταν υπάρχουν αντικειμενικά και

αξιοκρατικά κριτήρια. Υποστηρίζει επίσης την επιβράβευση από την πλευρά του σχολείου στις καλές επιδόσεις που δείχνουν οι μαθητές καθώς επίσης και την προσαρμογή των ατόμων στις ηθικές αξίες και αρχές του σχολείου. Με αυτόν τον τρόπο τα άτομα, προετοιμάζονται για τους μελλοντικούς κοινωνικούς τους ρόλους που θα έχουν στην ιεραρχημένη κοινωνία. (Φραγκουδάκη, 1985)

Ο Talkot Parsons χρησιμοποιώντας ψυχολογικούς όρους με στόχο να αναλύσει και να επεξηγήσει τα αίτια της σχολικής επιτυχίας, θεωρεί ότι τα κίνητρα επιτυχίας του μαθητή επηρεάζει αρχικά η οικογένεια, ύστερα η «ομάδα ομοίων» και τέλος το σχολείο. Οι μαθητές ανάλογα από τα ερεθίσματα και τις επιρροές που έχουν λάβει από την οικογένειά τους, θα ταυτιστούν είτε με τον εκπαιδευτικό, είτε με την «ομάδα ομοίων», δηλαδή με την ομάδα των ομοίων συνομηλίκων τους. Αυτή η ταύτιση των μαθητών θα παίξει σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των ίδιων και της μόρφωσής τους. Με βάση αυτό, οι μαθητές που θα ταυτίζονται με τον εκπαιδευτικό θα φοιτήσουν σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ενώ εκείνοι που θα ταυτίζονται με τους ομοίους συνομηλικούς δεν θα έχουν αυτή την δυνατότητα. (Φραγκουδάκη, 1985)

Για την κοινωνική ανισότητα στην εκπαίδευση ο Parsons τοποθετείται, έχοντας την άποψη ότι η σχολική επιτυχία δεν καθορίζεται από την κοινωνική προέλευση των μαθητών, αλλά καθορίζεται σύμφωνα με το επίπεδο του δείκτη νοημοσύνης τους. Για να στηρίξει την άποψη αυτή, παραθέτει στοιχεία από έρευνες, τα οποία αποδεικνύουν ότι τα άτομα που εισάγονται σε ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα έχουν μέσο ή υψηλό δείκτη νοημοσύνης. Ανάμεσα στους μαθητές με τον υψηλό δείκτη νοημοσύνης σπουδάζουν εκτός από τα άτομα ανώτερης κοινωνικής τάξης και άτομα που προέρχονται από κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Διαπιστώνει με βάση το παραπάνω ότι υπάρχει «ένα ενιαίο κριτήριο επιλογής» του σχολείου που διαχωρίζει εκείνους που θα φτάσουν σε ανώτερη εκπαίδευση από τους άλλους και αυτό είναι ο δείκτης νοημοσύνης. Συνεχίζοντας θεωρεί ότι η σχολική επιτυχία βασίζεται κυρίως στην προσαρμογή των μαθητών στους σχολικούς θεσμούς και έπειτα στις ατομικές ικανότητες και τα προσωπικά κίνητρα. (Φραγκουδάκη, 1985)

Η ανισότητα της εκπαίδευσης ερμηνεύεται με πολλούς τρόπους. Διάφοροι μελετητές στηριζόμενοι στην "θεωρία της ετικέτας" υποστηρίζουν ότι η άνιση επίδοση και η διαφορετική έφεση για μόρφωση οφείλεται στις προβλέψεις του εκπαιδευτικού για τον μαθητή. Η ετικέτα του ικανού ή του ανίκανου, του έξυπνου ή του αργόστροφου, επηρεάζει την πορεία του μαθητή για επιτυχία ή αποτυχία. Ο εκπαιδευτικός που ενθαρρύνει ή απογοητεύει τον μαθητή για τις επιδόσεις του, προσδίδοντάς του την ανάλογη ετικέτα, φαίνεται να επηρεάζει σημαντικά την επίδοση του μαθητή και την επιτυχία του, καθώς το άτομο μαθαίνει να προσαρμόζεται στην ετικέτα που του έχει αποδοθεί. Μια άλλη εμπειρική μελέτη διαπιστώνει ότι ανάλογα με τις προσδοκίες που έχει ο εκπαιδευτικός για τον κάθε μαθητή, υιοθετεί και την αντίστοιχη διαφορετική συμπεριφορά απέναντί του. Η στάση αυτή της συμπεριφοράς του εκπαιδευτικού απέναντι στον εκάστοτε μαθητή, επιφέρει και το ανάλογο αποτέλεσμα των προσδοκιών του για τον καθένα. (Φραγκουδάκη, 1985)

Η μελέτη αυτή που έχει αποδώσει στο σχολείο την ευθύνη για την σχολική επιτυχία των μαθητών, έρχεται σε αντίθεση με άλλες μελέτες που στηρίζονται στην ερμηνεία του Talkot Parsons, όπου το κύριο μέρος της ευθύνης αποδίδεται στο άτομο και την οικογένεια. Αρκετοί μελετητές θεωρούν ότι τα άτομα έχουν διαφορετική νοοτροπία ως προς την κοινωνική τους επιτυχία ανάλογα το κοινωνικό στρώμα ανήκουν. Έχει παρατηρηθεί ότι άτομα που προέρχονται από ανώτερα κοινωνικά στρώματα έχουν μεγαλύτερες φιλοδοξίες και αυξημένη τάση για κοινωνική επιτυχία. Ενώ η τάση για κοινωνική επιτυχία φαίνεται να απουσιάζει από τα λαϊκά στρώματα. (Φραγκουδάκη, 1985)

Η Φονξιοναλιστική θεωρία γενικότερα υποστηρίζει ότι το εκπαιδευτικό σύστημα είναι και πρέπει να είναι το μέσο κοινωνικής κοινωνικότητας αλλά με δίκαιη και αξιοκρατική επιλογή

για τον καταμερισμό της κοινωνικής εργασίας. Για την βελτίωση των λειτουργιών του εκπαιδευτικού συστήματος με στόχο την μείωση της κοινωνικής ανισότητας και την σχολική επιτυχία αντικειμενικότερη, χρειάζεται συστηματική μελέτη των αιτιών που προκαλούν την ανισότητα, των σχέσεων εκπαιδευτικού-μαθητή, των ψυχολογικών κινήτρων του μαθητή καθώς επίσης και των χαρακτηριστικών των μαθητών. (Φραγουδάκη 1985)

1.4.2. Η ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σύμφωνα με την συγκρουσιακή θεωρία, η εκβιομηχάνιση δημιούργησε νέες συνθήκες κατά τις οποίες οι εργαζόμενοι δεν είχαν εξειδικευμένες γνώσεις. Η συγκρουσιακή θεωρία έχει την γνώμη, ότι δεν φέρουν ευθύνη οι εργάτες οι οποίοι δεν έχουν τις απαραίτητες δεξιότητες για να χειρίζονται ικανά τα μηχανήματα των εργοστασίων. Υποστηρίζει, μάλιστα, πάνω σε αυτό το ότι οι εργοδότες θα πρέπει να παρέχουν εκπαίδευση, και θα μπορούσαν να πληρώσουν για την εκπαίδευση αυτή. (Σημειώσεις Κατσιάλη, 1996-1997)

Για την κοινωνικοποίηση, η συγκρουσιακή θεωρία τοποθετείται, διατυπώνοντας την άποψη ότι ο βαθμός κοινωνικοποίησης των ατόμων υπήρξε ανεπαρκής για τις ανάγκες των εργοδοτών. Τα άτομα που είχαν μάθει να εργάζονται σε αγροτικές περιοχές, δεν είχαν τυπικό ωράριο εργασίας. Έπρεπε οι εργαζόμενοι λοιπόν να αποκτήσουν νέες στάσεις συμπεριφορών και αξιών. Τέτοιου είδους παροχής εκπαίδευσης από τους εργοδότες, προς τους εργαζομένους θα ήταν πολύ δαπανηρή από χρόνο και χρήμα, καθώς επίσης θα απευθύνονταν μόνο στους εργάτες που έχουν προσλάβει. Την ανάγκη αυτή των εργοδοτών καλύπτει η δημόσια εκπαίδευση. Με την υποχρεωτική δημόσια εκπαίδευση, οι εργοδότες έχουν την άνεση να επιλέγουν τα άτομα με τα καλύτερα προσόντα, να παρέχουν χαμηλότερες αμοιβές, και να προσλαμβάνουν ή να απολύουν εργατικό δυναμικό, οποιαδήποτε χρονική στιγμή. Επομένως η δημόσια εκπαίδευση, έχει σκοπό να εξυπηρετεί τα συμφέροντα μερικών ατόμων. (Σημειώσεις Κατσιάλη, 1996-1997)

Κατά την δεκαετία του 1960, κάποιοι κοινωνιολόγοι στην προσπάθειά τους να ερμηνεύσουν και να αναλύσουν την άνιση κοινωνική προέλευση της σχολικής επιτυχίας, έρχονται σε αντίθεση με την φονξιοναλιστική προσέγγιση και προβάλλουν την έννοια της σύγκρουσης των κοινωνικών τάξεων για συμφέροντα. Θεωρούν ότι η ανισότητα στην εκπαίδευση οφείλεται στην καπιταλιστική μορφή της κοινωνίας και ότι το εκπαιδευτικό σύστημα είναι ένα προϊόν της κοινωνικής δομής και της οικονομίας όπου μία κοινωνική τάξη, η αστική, επικρατεί λόγω των μέσων παραγωγής, στις άλλες κοινωνικές τάξεις. (Φραγκουδάκη, 1985)

Η «ριζοσπαστική κοινωνιολογία» ανθίζει την περίοδο που αποκτά άνοδο η Νέα Αριστερά και γεννήθηκε από την αναζήτηση να εξηγηθεί η κοινωνία μέσα από την πολυπλοκότητά της. Έτσι η φονξιοναλιστική θεωρία κρίθηκε και απορρίφθηκε από διάφορους μελετητές, οι οποίοι επικεντρώθηκαν στις θεωρίες του Καρλ Μάρξ και του Μαξ Βέμπερ. Το γεγονός αυτό πηγάζει στις κοινωνικές συνθήκες της εποχής, επιβεβαιώνουν οι ίδιοι «ριζοσπάστες κοινωνιολόγοι». Οι περισσότεροι όμως, κοινωνιολόγοι της ριζοσπαστικής θεωρίας, έχουν φονξιοναλιστική προέλευση. Μάλιστα κάποιοι από τους «ριζοσπάστες» κοινωνιολόγους, φαίνεται από τις μελέτες τους να έχουν επηρεαστεί από την φονξιοναλιστική θεωρία. (Φραγκουδάκη, 1985)

Όπως αναφέραμε παραπάνω η ερμηνεία των «ριζοσπαστών» στηρίζει τις θεωρητικές της πεποιθήσεις στο Karl Marx και τον Max Weber. Η ριζοσπαστική προσέγγιση προτάσσει άλλες ερμηνείες για την λειτουργία της εκπαίδευσης στην κοινωνία. Αποδίδει ως ανταγωνισμό των κοινωνικών στρωμάτων, το μεγάλο ποσοστό των μαθητών και των σπουδαστών που βρίσκονται στα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η διάδοση της εκπαίδευσης, πιστεύουν ότι οφείλεται στην εξυπηρέτηση συμφερόντων της κυρίαρχης

κοινωνικής τάξης και όχι αποκλειστικά στις νέες ανάγκες της οικονομίας. (Πετμεζίδου - Τσουλουβή, 1987)

Οι «Μαρξιστές» Μπόουλς και Γκίντις θεωρούν την ανάλυση του εκπαιδευτικού συστήματος αδύνατη χωρίς πρώτα να μελετηθεί και να αναλυθεί η ταξική δομή της κοινωνίας. Το σχολείο με το σύστημα που λειτουργεί στις εκπαιδευτικές διαδικασίες με την άνιση κοινωνικοποίηση και επίδοση των ατόμων, δημιουργεί κοινωνικές ανισότητες και συμβάλλει στην διατήρηση αυτών. Ο θεσμός της εκπαίδευσης φαίνεται πως αντιμετωπίζει με διαφορετικό τρόπο τα άτομα που προέρχονται από ποικίλες κοινωνικές ομάδες και με αυτόν τον τρόπο αναπαράγει την κοινωνική ανισότητα των ομάδων της κοινωνίας. Έτσι η ριζοσπαστική ερμηνεύει την εκπαιδευτική διαδικασία ως ένα μηχανισμό ο οποίος αναπαράγει την ταξική δομή της κοινωνίας. Ο Σάμουελ Μπόουλς υποστηρίζει ότι: «η εκπαιδευτική ανισότητα θα υπάρχει, όσο υπάρχει και ο καπιταλισμός». (Πετμεζίδου - Τσουλουβή, 1987)

Κατά την Φραγκουδάκη η «ριζοσπαστική» θεωρία προσφέρει πολλά ερμηνευτικά κλειδιά, όμως παρουσιάζει κάποιες αδυναμίες. Προβάλλει την εκπαιδευτική ανισότητα στην καπιταλιστική δομή της κοινωνίας και της ιδιοκτησίας μέσω παραγωγής, με μηχανιστικό τρόπο. Τα αίτια της εκπαιδευτικής ανισότητας δεν προέρχονται μόνο από την ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής αλλά οφείλονται και στον κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας. Το παραπάνω συμπέρασμα του Μπόουλς όπου θεωρεί ότι το εκπαιδευτικό σύστημα δεν αλλάζει εκτός αν ανατραπεί ο καπιταλισμός αφήνει άθικτη την αλλαγή του σχολείου ως σύστημα για την αποτροπή και την αντιμετώπιση της κοινωνικής ανισότητας ανάγοντας την αλλαγή του μόνο στην ευρύτερη κοινωνική αλλαγή. (Φραγκουδάκη, 1985)

1.4.3. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Το 1964 στην Γαλλία, με αφορμή την μελέτη των Πιερ Μπορντιέ και Ζαν Κλωντ Πασερόν με το πασίγνωστο έργο τους οι Κληρονόμοι, γεννιέται στην επιστήμη της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης η τάση να αποκαλυφθούν και να ερμηνευτούν οι αόρατοι μηχανισμοί της ανισότητας στην εκπαίδευση και να διαμορφωθεί εκ νέου μια «επιστημονική θεωρία». Η θεωρία του πολιτιστικού κεφαλαίου είναι μια παραλλαγή της θεωρίας της αναπαραγωγής των κοινωνικών τάξεων. Ως πολιτιστικό κεφάλαιο θεωρούνται οι προδιαθέσεις και οι πολιτιστικές πεποιθήσεις των παιδιών, οι οποίες υιοθετούνται από την οικογένειά τους και επενδύουν στην εκπαίδευση. (Πετμεζίδου - Τσουλουβή, 1987)

Οι συγγραφείς των κληρονόμων αποδεικνύουν μέσα από την μελέτη τους όσον αφορά την ανώτατη εκπαίδευση, ότι τα εμπόδια για την φοίτηση των ατόμων σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, δεν είναι μόνο οικονομικά αλλά εμπόδιο φαίνεται να αποτελεί και η κοινωνική προέλευση των υποψηφίων σπουδαστών. Συνεχίζουν υποστηρίζοντας ότι η κοινωνική προέλευση των ατόμων καθορίζει σε ένα μεγάλο βαθμό τα κριτήρια επιλογής της ειδικότητας, την επίδοση των σπουδαστών, καθώς επίσης και την αργοπορία τους στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Οι Πιερ Μπορντιέ και Ζαν Κλωντ προβάλλουν την έννοια του μορφωτικού προνομίου που αργότερα μετονομάζουν σε «πολιτιστικό κεφάλαιο». Το πολιτιστικό αυτό κεφάλαιο σε συνδυασμό με ορισμένες στάσεις και συμπεριφορές σχετικά με την παιδεία, μεταδίδονται από γενιά σε γενιά και ποικίλλουν στην εκάστοτε κοινωνική ομάδα. Αυτές τις στάσεις και τις συμπεριφορές ο Πιερ Μπορντιέ τις έχει ονομάσει «μορφωτικό ταξικό έθνος». (Πετμεζίδου - Τσουλουβή, 1987)

Οι στάσεις και οι συμπεριφορές απέναντι στην παιδεία διαφέρουν στις κοινωνικές τάξεις. Τα παιδιά προνομιούχων κοινωνικών στρωμάτων έρχονται στο σχολείο με ένα σύνολο μορφωτικών εφοδίων, τα οποία συμβάλλουν στην προδιάθεση για μάθηση και θεωρούνται χρήσιμα για την εύκολη προσαρμογή των μαθητών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα καθώς και

στην απόδοσή τους σε αυτά. Επιπλέον τα παιδιά των προνομιούχων κοινωνικών ομάδων, θεωρούν τις ανώτατες σπουδές ως κάτι το φυσικό και το αυτονόητο σε αντίθεση με τα παιδιά μη προνομιούχων κοινωνικών ομάδων που θεωρούν τις ανώτατες σπουδές ως ατομικό επίτευγμα. Το γεγονός αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η εισαγωγή των μαθητών σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα επιτυγχάνεται για τους μαθητές συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων. Τα παιδιά των προνομιούχων κοινωνικών ομάδων επειδή θεωρούν δεδομένη την φοίτησή τους σε ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα κριτήρια επιλογής τους είναι οι ατομικές προτιμήσεις τους ή ατομικές τους δεξιότητες. Αντίθετα τα παιδιά μη προνομιούχων τάξεων επιλέγουν τις σχολές με την άμεση επαγγελματική αποκατάστασή τους. (Φραγκουδάκη, 1985)

Ο Πιερ Μπορντιέ και ο Ζαν Κλωντ Πασερόν έχουν συγγράψει και ένα δεύτερο έργο που το ονόμασαν «Αναπαραγωγή». Στο έργο αυτό παρουσιάζουν έρευνες που έχουν εκπονήσει με θέμα το εκπαιδευτικό σύστημα στην Γαλλία. Μέσα από την έρευνα τους στις διάφορες κοινωνικές ομάδες στα πλαίσια του εκπαιδευτικού θεσμού, εκθέτουν δεδομένα με σκοπό να αποδείξουν πως τα πλεονεκτήματα των κοινωνικών τάξεων μεταδίδονται στα παιδιά, μέσα από το θεσμό του σχολείου. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1996-1997)

Σύμφωνα με τους συγγραφείς το παρόν εκπαιδευτικό σύστημα με τον τρόπο που αυτό είναι διαμορφωμένο, προωθεί την αναπαραγωγή των ταξικών σχέσεων του καπιταλισμού, μέσω του πολιτιστικού κεφαλαίου. Το πολιτιστικό κεφάλαιο των παιδιών είναι αυτό που καθορίζει την εξέλιξή τους μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα. Τα παιδιά των ανώτερων κοινωνικών τάξεων στην σύγχρονη βιομηχανική εποχή δεν κληρονομούν μόνο τα υλικά περιουσιακά στοιχεία της οικογένειας αλλά και την πολιτιστική προδιάθεση των γονέων, με σκοπό την σχολική απόδοση. Το πολιτιστικό κεφάλαιο των ατόμων αυξάνεται ή μειώνεται σε σχέση με την κοινωνική τους προέλευση, σε κάθε επίπεδο εκπαίδευσης μέσα στο σύστημα. Με βάση το γεγονός αυτό, η κληρονομιά της υλικής ιδιοκτησίας των ανώτερων κοινωνικών ομάδων, αντικαθιστάται με την κληρονομιά της πολιτιστικής ιδιοκτησίας από γενιά σε γενιά. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1996-1997)

Το σχολείο φαίνεται να αναπαράγει την κοινωνική διαστρωμάτωση με τους μηχανισμούς της «συμβολικής βίας». Η συμβολική βία έγκειται στο ότι το εκπαιδευτικό σύστημα πείθει όσους αποκλείει από την επιτυχία να θεωρούν ότι είναι προσωπική τους ευθύνη και ότι δίκαια αποκλείστηκαν μη έχοντας πρόσβαση σε ανώτερες εκπαιδευτικές βαθμίδες. Ο Πιερ Μπορντιέ αναφέρει ότι ο θεσμός του σχολείου νομιμοποιεί την αποτυχία σε προσωπικό επίπεδο. Αυτό το επιτυγχάνει με την προβολή και την επιβράβευση ορισμένων ικανοτήτων και δεξιοτήτων, που αποτελούν συγκεκριμένα κοινωνικά φυσικά χαρίσματα, προάγοντας έτσι, ορισμένες κοινωνικές τάξεις σαν ανώτερες μέσα στην κοινωνία. (Κελπανίδης, 2002)

Ως απόδειξη των επιχειρημάτων του Πιερ Μπορντιέ για το πώς επιδρά το πολιτιστικό κεφάλαιο στην αναπαραγωγή των ευνοημένων κοινωνικά τάξεων αναφέρεται το παράδειγμα της Αμερικής. Στην Αμερικανική χώρα οι ταξικές διαφορές και οι μειονότητες (έγχρωμοι, Μεξικανοαμερικάνοι κ.ά) του πληθυσμού είναι πολύ έντονες. Τα άτομα των μειονοτήτων αυτών, προσπαθούν να συναγωνιστούν τις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες στον χώρο της εκπαίδευσης μέσα σε ένα σύστημα κουλτούρας που θεωρείται άγνωστο προς αυτούς. Το γεγονός αυτό συμβάλλει στην διατύπωση της άποψης ότι η εκπαίδευση είναι διαμορφωμένη με βάση την κουλτούρα της κάθε κοινωνίας. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1997)

Τα επιχειρήματα του Πιερ Μπορντιέ και των συνεργατών του φάνηκαν ελλιπή και δέχθηκαν κριτική. Θεωρήθηκε ότι ο βιομηχανικός καπιταλισμός δεν είναι ο μοναδικός παράγοντας που συμβάλλει στην διαμόρφωση του ρόλου της εκπαίδευσης της κοινωνίας. Ως παράδειγμα αντικρουόμενων επιχειρημάτων για την διατύπωση του Πιερ Μπορντιέ, αναφέρονται οι χώρες που έχουν κουμμουνιστικό πολίτευμα. Έχει παρατηρηθεί λοιπόν ότι και στις χώρες με

κουμμουνιστικό πολίτευμα, γίνεται διαχωρισμός και επιλογή των μαθητών στον χώρο της εκπαίδευσης, με κριτήριο την κουλτούρα του ατόμου. (Σημειώσεις Κατσιλλή, 1997)

1.5. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η σχολική αποτυχία αποτελούσε στο παρελθόν το αποτέλεσμα των ανικανοποίητων δυνατοτήτων των μαθητών. Η σχολική αποτυχία ήταν δηλαδή αντικείμενο της ψυχολογίας και όχι της κοινωνιολογίας. Ύστερα από μακροχρόνιες μελέτες και έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί για την σχολική επιτυχία, διαπιστώθηκε ο κοινωνικός καθορισμός της μαθητικής επιτυχίας. Η κοινωνιολογία μελέτησε τους παράγοντες που παίζουν σημαντικό ρόλο στην επιτυχία του ατόμου στην εκπαίδευση με στόχο την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών. Διαπιστώθηκε την αναλογία της σχολικής επίδοσης σε σχέση με την κοινωνική κατηγορία που ανήκουν οι μαθητές. Στις βιομηχανικές κυρίως χώρες, η απόδοση των μαθητών στο σχολείο εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την κοινωνική τους προέλευση. Στις Η.Π.Α διεξήχθησαν έρευνες που αποδεικνύουν τις ανισότητες στην εκπαίδευση ανάμεσα στις φυλές και τις μειονότητες. Στις ευρωπαϊκές βιομηχανικές χώρες πολυάριθμες μελέτες διαπιστώνουν το ίδιο φαινόμενο, ότι η εκπαιδευτική εξέλιξη ενός ατόμου εξαρτάται από την κοινωνική κατηγορία της οικογένειάς του. (Μυλωνάς, 2006)

1.5.1. Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Το 1964, το αμερικανικό Κογκρέσο ψήφισε το νόμο που κατοχυρώνει τα ίσα δικαιώματα των πολιτών. Στο άρθρο 402 του νόμου αυτού κατοχυρώνεται το δικαίωμα των ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών για τους πολίτες. Με αφορμή τον νέο νόμο ο πρόεδρος του Κογκρέσου, δίνει εντολή στους αρμόδιους να πραγματοποιήσουν έκθεση για να καταγράψουν τα εκπαιδευτικά δεδομένα της χώρας με σκοπό την εφαρμογή του νόμου. Οι αρμόδιοι με την σειρά τους αναθέτουν το έργο της καταγραφής της έκθεσης στους υπεύθυνους επιστημονικούς μελετητές. Αντικείμενο της μελέτης αυτής, υπήρξε ο εντοπισμός και η καταγραφή των άνισων ευκαιριών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Στην ομάδα των επιστημονικών ερευνητών άνηκε ο Τζέιμς Κόουλμαν. Η έκθεση του Κόουλμαν εκδόθηκε το 1966 και έχει τον τίτλο Ισότητα των Εκπαιδευτικών Ευκαιριών. (Πετμεζίδου – Τσουλουβή, 1987)

Ο Κόουλμαν και οι συνεργάτες του μελέτησαν 4.000 σχολεία στις Η.Π.Α και συνέλεξαν δεδομένα σε 645.000 μαθητές. Τα στοιχεία της μελέτης τους όσον αφορά τα σχολεία, ήταν το είδος του σχολείου, οι κτιριακές υποδομές, τον εξοπλισμό που διέθετε το κάθε σχολείο, ο αριθμός των μαθητών, καθώς επίσης, τα διπλώματα και την ειδίκευσή τους. Τα στοιχεία που συνέλεξαν για τους μαθητές ήταν σε σχέση με την κοινωνικοοικονομική κατηγορία της οικογένειας του ατόμου, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, την μορφωτική τους στάση, την επίδοση των μαθητών καθώς και για τις προσωπικές τους φιλοδοξίες. (Φραγκουδάκη, 1985)

Τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής έδειξαν την μεγάλη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στα σχολεία των ανατολικών περιοχών των Η.Π.Α και στα σχολεία των νοτιοδυτικών περιοχών. Τα σχολεία των ανατολικών περιοχών υπερείχαν σε εγκαταστάσεις και εξοπλισμό. Παρατηρήθηκε επίσης, ότι στα σχολεία που διδάσκονταν έγχρωμοι μαθητές ήταν πολύ χειρότερα σε εγκαταστάσεις από τα σχολεία που φοιτούσαν λευκοί μαθητές. Υπάρχουν δηλαδή προνομιούχα σχολεία και μη προνομιούχα. Επιπλέον τα διπλώματα των εκπαιδευτικών σε σχολεία που φοιτούν μειονότητες είναι κατώτερα. (Φραγκουδάκη, 1985)

Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τις εκπαιδευτικές διαφορές επικεντρώθηκε στο γεγονός της φυλετικής διαίρεσης του πληθυσμού. Εντύπωση προκάλεσε η πραγματικότητα ότι τα περισσότερα παιδιά στις Η.Π.Α βρίσκονται σε σχολεία όπου οι μαθητές ανήκουν στην ίδια φυλή. Συγκεκριμένα, οι λευκοί μαθητές διδάσκονται σε σχολεία όπου φοιτούν συνολικά 80% του συνολικού πληθυσμού των μαθητών λευκοί. Ανάλογο συμβαίνει και με την περίπτωση των έγχρωμων μαθητών. (Ζέγκερ, 1977)

Ένα άλλο στοιχείο που προκύπτει από την έρευνα του Κόουλμαν είναι ότι η σχολική επίδοση των μαθητών διαφέρει σε σχέση με την φυλετική ομάδα από την οποία προέρχονται. Ο μέσος όρος της σχολικής επίδοσης των λευκών μαθητών φαίνεται να είναι υψηλότερος σε σχέση με τον μέσο όρο των μειονοτήτων των Μεξικανών των Ινδιάνων και των Έγχρωμων. (Ζέγκερ, 1977)

Στο τελευταίο κεφάλαιο της έκθεσης του Κόουλμαν με τίτλο «*Σχέση ανάμεσα στην επίδοση και τα χαρακτηριστικά των σχολείων*» διατυπώνεται το συμπέρασμα ότι τα σχολεία, παρά τις διαφορές τους, δεν επηρεάζουν την σχολική επίδοση των μαθητών. Τα στοιχεία που παίζουν ρόλο και επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά την επίδοση των ατόμων στο χώρο του σχολείου δείχνουν να είναι ο οικονομικός και κοινωνικός παράγοντας, η ποιότητα των σχολείων περιπτώσεις των μειονοτήτων, καθώς επίσης, η ποιότητα μόρφωσης των εκπαιδευτικών. Επιπλέον, η απόδοση του ατόμου μέσα στο χώρο του σχολείου επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας και τις φιλοδοξίες των συμμαθητών. Τα στοιχεία της έρευνας αποδεικνύουν ότι ένας λευκός μαθητής από ένα οικογενειακό περιβάλλον που ευνοεί την μαθητική επιτυχία, θα επηρεαστεί αρνητικά σε ένα σχολείο όπου διδάσκονται έγχρωμοι μαθητές που προέρχονται από οικογένειες που δεν ευνοούν την σχολική επιτυχία. (Φραγκουδάκη, 1985)

Τα συμπεράσματα της έρευνας του Κόουλμαν, προκάλεσαν δυσαρέσκεια στους κυβερνητικούς υπεύθυνους και αμφισβητήθηκαν από τους κοινωνιολόγους. Η δεκαετία του 1960, ήταν περίοδος έντονης φυλετικής διαμάχης και η κυβέρνηση είχε σκοπό να παρέμβει και να βελτιώσει τις συνθήκες της εκπαίδευσης των μειονοτήτων στα σχολεία-γκέτο για να εκτονωθεί έτσι, η κοινωνική δυσαρέσκεια. Ήθελε δηλαδή να αντιμετωπίσει το φαινόμενο της εξέγερσης των Έγχρωμων. Ενώ στη μελέτη τους ο Κόουλμαν και οι συνεργάτες διαπιστώνουν την ανισότητα στην προσφορά εκπαιδευτικών αγαθών, επισημαίνουν ότι η ανισότητα αυτή δεν επηρεάζει την απόδοση των μαθητών στο σχολείο και συμπεραίνουν ότι η προσφορά εκπαιδευτικών αγαθών εκ μέρους την κυβέρνησης, δεν θα βελτιώσει την μαθητική απόδοση. Γι' αυτό το λόγο οι κοινωνιολόγοι επανεξέτασαν τα στοιχεία της έρευνας της γνωστής Έκθεσης και διαπίστωσαν ότι η επίδοση των Έγχρωμων μαθητών επηρεάζεται θετικά όταν φοιτούν σε μικτά σχολεία. (Κελπανίδης, 2002)

Αντίθετα το επίπεδο της επίδοσης των Έγχρωμων στα μαθήματα, παρουσιάζει καθοδική πορεία σε περιπτώσεις που φοιτούν στο ίδιο σχολείο πλειονότητα Έγχρωμου πληθυσμού. Επομένως τα μικτά εκπαιδευτικά ιδρύματα επηρεάζουν κυρίως θετικά την επίδοση των μαθητών που προέρχονται από μειονότητες. Τέλος, παρατηρήθηκε ότι οι εγκαταστάσεις των σχολικών κτιρίων εφοδιασμένων με εκπαιδευτικό εξοπλισμό ευνοεί σε μεγαλύτερο βαθμό την απόδοση στα μαθήματα των μειονοτήτων, παρά των λευκών μαθητών. (Κελπανίδης, 2002)

Η Έκθεση του κοινωνικού επιστήμονα Κόουλμαν, δέχθηκε κριτική αμφισβήτησης από τον κοινωνιολόγο Σάμιουελ Μπόουλς ο οποίος υποστηρίζει ότι η αύξηση των δαπανών για την εκπαίδευση θα είχε θετικά αποτελέσματα στην μαθητική επίδοση των Έγχρωμων μαθητών. Σύμφωνα με τον Μπόουλς, το σχολείο έχει ευθύνη στην ανισότητα της επίδοσης των Έγχρωμων στην εκπαίδευση. Σε ένα σχολείο όπου διδάσκουν Έγχρωμοι εκπαιδευτικοί, παρ' όλο που έχουν ίδια διπλώματα με τους λευκούς εκπαιδευτικούς, έχουν φοιτήσει σε ιδρύματα χαμηλότερης ποιότητας. Υποστηρίζει ακόμη, ότι οι προσφορά δαπανών στα εκπαιδευτικά

πλαίσια, δεν μπορεί να βελτιώσει ή να εξαλείψει την ανισότητα των ευκαιριών των μειονοτήτων στον τομέα της εκπαίδευσης. (Φραγκουδάκη, 1985)

Γενικότερα η Έκθεση του Κόουλμαν αποτέλεσε σταθμό στον τομέα της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης διότι προκάλεσε το ενδιαφέρον των κοινωνικών επιστημόνων να επικεντρωθούν στα πραγματικά αίτια την ανισότητας. Οι ειδικοί επικεντρώθηκαν στα αίτια της άνισης επίδοσης κατά φυλετικές ομάδες. Επιπλέον διαπιστώθηκε ότι η κοινωνική προέλευση και το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας του ατόμου, επηρεάζει την μαθητική του εξέλιξη. Οι ερευνητές κατανόησαν ότι η ανισότητα στην εκπαίδευση δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με διορθωτικές παρεμβάσεις. Τέλος, οι κοινωνιολόγοι έστρεψαν το ενδιαφέρον τους εκ νέου στην μελέτη του κοινωνικού ρόλου του σχολείου. (Σιάνου - Κύργιου, 2006)

1.5.2. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ

Οι θεωρίες και οι μελέτες που έχουμε αναφέρει παραπάνω, έχουν ένα κοινό στοιχείο. Το κοινό στοιχείο αυτό είναι ότι η σχολική επιτυχία καθορίζεται από την κοινωνική προέλευση. Η ευθύνη του σχολείου έγκειται στο ότι οι προσδοκίες των γονέων και των μαθητών για επιτυχία, εξαρτώνται από την κοινωνική προέλευση των οικογενειών των μαθητών, ανεξάρτητα από την σχολική τους επίδοση. Σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί σε μαθητές, υπάρχει μεγάλη ποσοστιαία διαφορά σε παιδιά που έχουν ίση σχολική επίδοση, αλλά διαφορετική κοινωνική προέλευση, στην επιθυμία για μελλοντικές σπουδές. Η διάκριση αυτή γεννά πολλά ερωτήματα. Επίσης το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας, όπως και η στάση των γονέων για την εκπαίδευση επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την σχολική επιτυχία του μαθητή. (Φραγκουδάκη, 1985)

Ένα άλλο κριτήριο για την σχολική επιτυχία του ατόμου εκτός από την βαθμολογία και την αξιολόγησή του, είναι η συμπεριφορά του για την επιτυχή ενσωμάτωση και την προσαρμογή του στους σχολικούς κανόνες. Ενδείξεις για την ευθύνη του σχολείου έχουν παρατηρηθεί ακόμα, από τις φιλοδοξίες που έχουν γονείς και μαθητές για την εξέλιξη της εκπαίδευσής τους. Οι φιλοδοξίες αυτές διαφέρουν στις κοινωνικές τάξεις που ανήκουν. Στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα οι φιλοδοξίες φαίνεται να είναι μεγαλύτερες. Οι επιθυμίες των μαθητών δηλαδή για σπουδές, αντιστοιχούν στις κοινωνικά καθορισμένες στατιστικές πιθανότητες σπουδές. (Φραγκουδάκη, 1985)

Επίσης, σύμφωνα με τα δεδομένα έρευνας που έχει διεξαχθεί για την σχέση του δείκτη νοημοσύνης των μαθητών με την σχολική τους επιτυχία, αποδεικνύεται η μεγάλη αναντιστοιχία των ατόμων με τον ίδιο δείκτη νοημοσύνης στην σχολική επιτυχία. Πιο συγκεκριμένα, τα δεδομένα της έρευνας έδειξαν ότι οι πιθανότητες για σχολική επιτυχία κατά το τέλος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, είναι άνιση ακόμα και στα άτομα με ίδιο δείκτη νοημοσύνης ανάλογα με την κοινωνική προέλευση. Ο κοινωνιολόγος Τόρστεν Χούσεν μέσα από μια μακροχρόνια μελέτη διαπίστωσε, ότι υπάρχει μεγάλη ανισότητα των μαθητών με τον ίδιο δείκτη νοημοσύνης, κατά την είσοδό τους στο γενικό λύκειο, ανάλογα με την κοινωνική τους προέλευση. (Φραγκουδάκη, 1985)

Την κοινωνική διαφοροποίηση των μαθητών με ίση σχολική επίδοση, διαφωτίζει και μια γαλλική μελέτη. Με «καλή» σχολική επίδοση, μαθητές ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων, εισάγονται στο γενικό γυμνάσιο σε ποσοστό 98%, ενώ μαθητές που προέρχονται από αγροτικές οικογένειες, εισάγονται σε ποσοστό μόνο 63%. Με σχολική επίδοση «μέτρια» τα παιδιά των ανωτέρων κοινωνικών τάξεων εισάγονται στο γενικό γυμνάσιο σε ποσοστό 92%,

σε αντίθεση με το ποσοστό των παιδιών των αγροτικών οικογενειών που αγγίζει μόλις το 27%. (Καζάζη, 2000)

Τα τελευταία χρόνια είναι γεγονός ότι το ποσοστό του πληθυσμού των μαθητών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση έχει αυξηθεί κατά πολύ. Το ποσοστό όμως συμμετοχής στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση των μαθητών που προέρχονται από εργατικές τάξεις, παρέμεινε σχεδόν ίδιο. Η αύξηση αυτή λοιπόν, δείχνει να ευνοεί τα παιδιά των ανωτέρων κοινωνικών τάξεων, των μεσαίων και κάποιων μικροαστικών κατηγοριών. Σύμφωνα με την μελέτη του Χάλσευ, η αύξηση του αριθμού των μαθητών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, μείωσε την ποσοστιαία συμμετοχή σε αυτήν των μαθητών που προέρχονται από εργατικές τάξεις καθώς επίσης, αύξησε την συμμετοχή των παιδιών των ανώτερων και των μεσαίων στρωμάτων. Ο Χάλσευ διαπιστώνει ότι το ποσοστό των ατόμων που ακολουθούν ανώτερες σπουδές έχει αυξηθεί σημαντικά αλλά η κοινωνική ανισότητα των πτυχιούχων είναι διακριτή. (Φραγκουδάκη, 1985)

Ένα άλλο φαινόμενο που έχει αναφερθεί είναι ότι η άνιση σχολική επίδοση των μαθητών δεν είναι σταθερή. Σύμφωνα με τους Αλαίν Ζιράρ και Ανρί Μπαστίντ, η κοινωνική ανισότητα στην εκπαίδευση μεγαλώνει όσο ανεβαίνουμε την βαθμίδα εκπαίδευσης. Οι μαθητές των κατώτερων κοινωνικών τάξεων εμφανίζουν καθοδική πορεία στην σχολική τους επίδοση. Στις μεγαλύτερες βαθμίδες της εκπαίδευσης η ταξική ανισότητα γίνεται πιο έντονη. Η μη αντικειμενική λειτουργία του θεσμού του σχολείου γίνεται πιο εμφανής από το γεγονός, ότι το χάσμα των προνομιούχων και των μη προνομιούχων τάξεων μεγαλώνει στις ανώτερες βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος. Το σχολείο θα πρέπει να επιδρά στο παιδί με έναν ομοιογενοποιητικό ρόλο στις περιπτώσεις που ευθύνεται η κοινωνική προέλευση της οικογένειας του μαθητή. Ο θεσμός του σχολείου όμως οξύνει το πρόβλημα της ανισότητας, επιλέγοντας άτομα για τον καταμερισμό της εργασίας. (Φραγκουδάκη, 1985)

Ένα ακόμη δείγμα της ευθύνης του σχολείου στην αναπαραγωγή των κοινωνικών τάξεων, είναι η άποψη και οι προβλέψεις των εκπαιδευτικών για τους μαθητές. Το άτομο προσαρμόζεται στην ετικέτα του μέτριου μαθητή που δεν έχει πολλές ικανότητες επιτυχίας. Σύμφωνα με μία αμερικανική έρευνα, η άποψη του εκπαιδευτικού για τον μαθητή διαμορφώνεται με βάση την προηγούμενη επίδοσή του, την κοινωνική του θέση και τέλος, την επίδοσή του την στιγμή της κρίσης. Στην Γαλλία, το μέλλον του μαθητή για την επιλογή ενιαίου ή τεχνικού εκπαιδευτικού ιδρύματος, επηρεάζεται από την άποψη που έχει διαμορφώσει ο εκπαιδευτικός για τον ίδιο τον μαθητή. Μάλιστα, στις περιπτώσεις που ο παράγοντας της σχολικής επίδοσης για τους μαθητές είναι ο ίδιος, έχει παρατηρηθεί ότι οι εκπαιδευτικοί, κατευθύνουν τα παιδιά των κατώτερων κοινωνικών τάξεων σε τεχνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Οι εκπαιδευτικοί συνήθως δεν λαμβάνουν υπ' όψιν τους τα κοινωνικά αίτια της ανισότητας, με αποτέλεσμα να την νομιμοποιούν και να την διαιωνίζουν. Έχει διαπιστωθεί ότι πολλές φορές η άποψη των εκπαιδευτικών για τον μαθητή, επηρεάζεται από την κοινωνική προέλευση του ατόμου. Σαν αποτέλεσμα των παραπάνω, ο εκπαιδευτικός θεσμός, εφοδιάζει με σχολικά προσόντα τα άτομα από κατώτερα κοινωνικά στρώματα, με σκοπό να πληρούν εκείνα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για ανειδίκευτους εργάτες και υπαλλήλους. (Μυλωνάς, 2006)

Η κοινωνική προέλευση επηρεάζει και την σχολική επίδοση του μαθητή, αλλά και την εξέλιξη του μαθητή, ανεξάρτητα από την σχολική του επίδοση. Ο σχολικός θεσμός, φαίνεται να κάνει μια ταξική επιλογή ακόμα και όταν οι μαθητές έχουν πολύ καλή σχολική επίδοση. Οι ενδείξεις που παραθέσαμε για τον σχολικό θεσμό όσον αφορά την δημιουργία και την αναπαραγωγή της κοινωνικής ανισότητας, παρουσιάζουν το εκπαιδευτικό σύστημα ως μη αξιοκρατικό περιλαμβάνοντας σχολικά κριτήρια, τα οποία στην πραγματικότητα δεν είναι κοινωνικά ουδέτερα όπως φαίνεται να είναι. Οι εκπαιδευτικοί φορείς, καθώς ακόμη και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί διαχωρίζουν τους προνομιούχους μαθητές από τους μη προνομιούχους στην σχολική τους επιτυχία και στην πορεία τους ως προς ανώτατες βαθμίδες εκπαίδευσης,

αγνοώντας τα διανοητικά τους προσόντα και τις χαρισματικές τους ικανότητες. Συμβάλλουν με αυτόν τον τρόπο στην δημιουργία και την παραγωγή των ανισοτήτων. Ο ρόλος του θεσμού του σχολείου έτσι, είναι αυτός της κοινωνικής επιλογής, αναγκάζοντας τα άτομα να εσωτερικεύουν την σχολική τους αποτυχία, πιστεύοντας ότι δεν είναι ικανά. Αυτός ο καθορισμός του ρόλου του σχολείου διαπιστώθηκε από τους ερευνητές, έπειτα από πολλά χρόνια μελέτης την σχολικής επιτυχίας. (Μυλωνάς, 2006)

1.5.3. Η ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΙΣΟΤΗΤΑ

Το σχολείο θεωρείται ότι παρέχει ισότητα εκπαιδευτικών ευκαιριών, στην περίπτωση που τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα είναι ίσα σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Για να επιτευχθεί η ισότητα αυτών των αποτελεσμάτων στον χώρο του σχολείου ο οποίος αποτελεί μια δομή διαλογής, πρέπει να μην διαφοροποιούνται τα ποσοστά επιτυχίας των μαθητών με κριτήριο την κοινωνική τους προέλευση. Δηλαδή, η σχολική επιτυχία να μην επηρεάζεται άμεσα η έμμεσα από την κοινωνική καταγωγή του εκάστοτε μαθητή. Αν χρησιμοποιήσουμε τα αποτελέσματα της ισότητας των ευκαιριών στην εκπαίδευση, οι ενδείξεις προβάλλουν ότι δεν υπάρχει ισότητα ευκαιριών σχεδόν σε κανένα εκπαιδευτικό σύστημα. Σύμφωνα με τις έρευνες που έχουν διεξαχθεί και στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, το επίπεδο της οικογένειας του ατόμου παίζει σημαντικό ρόλο. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1996-1997)

Στον πίνακα του παραρτήματος (σχεδιάγραμμα 1, σελ.96), παραθέτουμε τους τρεις εξωγενείς παράγοντες που επηρεάζουν την μαθητική επίδοση του ατόμου στον Ελλαδικό χώρο. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε την χρονική περίοδο του 1984-1985 σε 395 τελειόφοιτους μαθητές λυκείου. Ο λόγος που αναφέρουμε τη συγκεκριμένη έρευνα είναι ότι δεν υπάρχουν αντίστοιχες έρευνες που να έχουν πραγματοποιηθεί πιο πρόσφατα. Ο πίνακας παρουσιάζει τις επιδράσεις του κοινωνικού και του οικονομικού επιπέδου της οικογένειας στους σχολικούς βαθμούς. Επίσης την επίδραση που ασκεί η κοινωνική τάξη του πατέρα του μαθητή, ο τόπος κατοικίας και το φύλο του σε τρία εκπαιδευτικά επίπεδα. Στους βαθμούς του Δημοτικού, του Γυμνασίου και στους βαθμούς της Β΄ τάξης του Λυκείου. Η επίδραση της κάθε μεταβλητής αντιπροσωπεύεται από τον αντίστοιχο συντελεστή παλινδρόμησης. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1996-1997)

Σύμφωνα με το πίνακα (βλέπε σχεδιάγραμμα 1, σελ.96), το κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο της οικογένειας επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό όλες τις εξαρτημένες μεταβλητές. Το επίπεδο της οικογένειας έχει σημαντική επίδραση στους βαθμούς των μαθητών και ιδιαίτερα όπως βλέπουμε στους βαθμούς της Β΄ Λυκείου. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1996-1997)

Η συγκεκριμένη έρευνα καθώς και άλλες πολλές που έχουν γίνει για την διερεύνηση των παραγόντων που συμβάλλουν στην επίδοση των μαθητών στα εκπαιδευτικά πλαίσια με τις υπάρχουσες σχολικές δομές, δείχνουν ότι η κοινωνική προέλευση του ατόμου αποτελεί σημαντικό κριτήριο που επηρεάζει την σχολική του επίδοση. Παραπάνω αναφέραμε όμως ότι η ισότητα των εκπαιδευτικών ευκαιριών υπάρχει όταν φυσικά το επίπεδο της οικογένειας του μαθητή δεν επηρεάζει τη σχολική του επίδοση. Είναι ευλογοφανές ότι υπάρχει αδιέξοδο διότι για να κάνουμε λόγο για ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση, πρέπει να υπάρχει η κοινωνική ανισότητα αλλά η ύπαρξη της κοινωνικής ανισότητας εμποδίζει την παροχή των ίσων ευκαιριών. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1996-1997)

Σε αυτό το σημείο έχουν προταθεί δύο πιθανές λύσεις για την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών. Η πρώτη πιθανή λύση είναι η εξίσωση του οικογενειακού επιπέδου με σκοπό να λειτουργήσει σωστά η ισότητα των ευκαιριών. Σε αυτή την περίπτωση όμως, βρισκόμαστε

πάλι στο αδιέξοδο του ότι για να επιτευχθεί η ισότητα ευκαιριών πρέπει να θεωρείται αναγκαία η ύπαρξη της κοινωνικής ισότητας και αν υπάρχει κοινωνική ισότητα δεν έχει λόγο ύπαρξης η ισότητα ευκαιριών. Έτσι, η δεύτερη πιθανή λύση είναι να δημιουργήσει η κοινωνία δομές και δίκαιες λειτουργίες με σκοπό να αντισταθμιστούν οι κοινωνικές ανισότητες. Ιστορικά δεδομένα δείχνουν ότι, οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης για τον σκοπό αυτό έχουν αποτύχει. Δεν υπάρχει κανένα εκπαιδευτικό σύστημα που να παρέχει ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες στους μαθητές. Έχει διατυπωθεί το ερώτημα πως με τόσες μεταρρυθμίσεις που έχουν γίνει στην εκπαίδευση, οι κοινωνίες δεν έχουν καταφέρει να επιλύσουν το ζήτημα της αντιστάθμισης των κοινωνικών ανισοτήτων. Υπάρχουν ενδείξεις ότι ο πραγματικός σκοπός της κοινωνίας δεν είναι η παροχή των ίσων ευκαιριών αλλά πιθανόν, η αναπαραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1996-1997)

Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θεωρείται ως ένα από τα πιο δημοκρατικά συστήματα στην Ευρώπη. Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, αύξησαν το επίπεδο των παιδιών που προέρχονται από κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Όμως, οι εκπαιδευτικές αυτές μεταρρυθμίσεις δεν εφάρμοσαν συνθήκες για την επίτευξη της ισότητας ευκαιριών. Παρ' όλο που οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις βελτίωσαν το εκπαιδευτικό επίπεδο της χώρας, δεν κατάφεραν να βελτιώσουν την ισότητα των ευκαιριών σε εκπαιδευτικό επίπεδο στα παιδιά που προέρχονται από μη προνομιούχα κοινωνικά στρώματα. Σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει στον περιορισμό της ισότητας ευκαιριών φαίνεται να είναι, η δυνατότητα για ανώτατες σπουδές των παιδιών από άλλα κοινωνικά στρώματα. (Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη, 1995)

Στην σύγχρονη κοινωνία έγινε αντικατάσταση των δομικών περιορισμών (κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο οικογένειας, τόπος κατοικίας, εθνότητα, φύλο) από ατομικά επιτεύγματα. Ως ατομικά επιτεύγματα θεωρούνται τα ατομικά χαρακτηριστικά των μαθητών όπως είναι η ικανότητα, η προσπάθεια και οι προσδοκίες για φοίτηση σε ανώτατες μορφές εκπαίδευσης. Οι μεταβλητές των ατομικών χαρακτηριστικών όπως είδαμε στον παραπάνω πίνακα επηρεάζονται από το κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο της οικογένειας καθώς επίσης και το άνισο οικογενειακό επίπεδο αντιστοιχεί σε άνισα εκπαιδευτικά επιτεύγματα των μαθητών. Η επίδραση της κοινωνικής προέλευσης του μαθητή δείχνει να συνεχίζει να υφίσταται, μόνο που στη σύγχρονη πλέον κοινωνία είναι έμμεση μέσω των ατομικών χαρακτηριστικών. Προκύπτει ότι η αντικατάσταση αυτή των δομικών χαρακτηριστικών από τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου, δεν κατάφερε να αλλάξει την εικόνα και το κοινωνικό ρόλο του εκπαιδευτικού θεσμού. Ο λόγος είναι ότι οι ατομικές μεταβλητές (ατομικά χαρακτηριστικά) ανέλαβαν την θέση του ρόλου της κοινωνικής αναπαραγωγής που είχαν οι δομικές μεταβλητές. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1996-1997)

Τα ατομικά χαρακτηριστικά επομένως, έγιναν οι νέοι μηχανισμοί των κοινωνικών ανισοτήτων στα ακαδημαϊκά ιδρύματα. Ο εκπαιδευτικός θεσμός έτσι, ενώ αμείβει την επίδοση του μαθητή χωρίς να λαμβάνει ως κριτήριο την κοινωνική του προέλευση, δεν παρέχει ισότητα ευκαιριών για όλους. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι τα προσωπικά χαρακτηριστικά του μαθητή δέχονται επίδραση από τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού επιπέδου της οικογένειας του. Κατά αυτόν τον τρόπο εξυπηρετείται η νομιμοποίηση της διαδικασίας της κοινωνικής αναπαραγωγής. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1996-1997)

Η φύση μιας τέτοιου είδους «μοντέρνας» διαλογής του σχολείου διαμορφώνεται αφ' ενός από την επιθυμία των προνομιούχων κοινωνικών τάξεων να εξασφαλίσουν αντίστοιχες κοινωνικές θέσεις στα παιδιά τους και αφ' εταίρου να προβάλλουν την εικόνα ενός αξιοκρατικού συστήματος για την νόμιμη λειτουργία της αναπαραγωγής αυτής. Η επιθυμία των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων να διασφαλίσουν τις κοινωνικές τους θέσεις μέσω του θεσμού της εκπαίδευσης δεν αλλάζει. Αυτό που μεταβάλλεται είναι ο τρόπος του μηχανισμού της κοινωνικής αναπαραγωγής μέσα από το σχολείο. Τα αίτια μιας πιθανής τέτοιου είδους αλλαγής είναι οι συγκρούσεις μεταξύ των κοινωνικών ομάδων. Οι συγκρούσεις

ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις γίνονται όταν αντιλαμβάνονται τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα ότι οι μηχανισμοί της διαλογής του εκπαιδευτικού συστήματος, εξυπηρετεί τα προνομιούχες κοινωνικές ομάδες και επηρεάζει αρνητικά αυτά. (Σημειώσεις Κατσιλλή, 1996-1997)

Σε τέτοιες περιόδους κοινωνικής κρίσης, οι προνομιούχες κοινωνικές ομάδες βρίσκουν εκ νέου μηχανισμούς κοινωνικής αναπαραγωγής, με σκοπό να επαναφέρουν την εικόνα εκείνη του δίκαιου και αξιοκρατικού εκπαιδευτικού θεσμού στις μη προνομιούχες κοινωνικές ομάδες. Συνοψίζοντας διαπιστώνεται ότι, οι δομικοί περιορισμοί δεν αντικαταστάθηκαν επειδή θεωρήθηκαν άδικοι, αλλά επειδή δεν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την αναπαραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων. Τέλος, τα ατομικά χαρακτηριστικά δείχνουν να χρησιμοποιούνται με σκοπό την αναπαραγωγή της ανισότητας μέσα στο κοινωνικό σύνολο πιστεύοντας οι αδικημένες κοινωνικά ομάδες ότι είναι δίκαια μέσα διαλογής του εκπαιδευτικού συστήματος. (Σημειώσεις Κατσιλλή, 1996-1997)

1.5.4. ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ – Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ BERNSTEIN

Η σημασία της γλώσσας για το άτομο είναι σπουδαία. Η γλώσσα είναι το όργανο που χρησιμοποιείται ως μέσο από τον άνθρωπο με σκοπό την επικοινωνία με το κοινωνικό του περιβάλλον. Αποτελεί επομένως, το μέσο κοινωνικοποίησης του ατόμου. Επιπλέον, η γλώσσα βοηθάει την σκέψη του ανθρώπου και την ανάπτυξή του σε όλους τους τομείς της ζωής του. Μέσω αυτής, αρχίζει να κατανοεί τους κοινωνικούς και πολιτιστικούς κανόνες την κοινωνίας που ανήκει. Γλωσσολόγοι, κοινωνιολόγοι και ψυχολόγοι μελέτησαν για τον ρόλο της γλώσσας στην εκπαίδευση. Οι ερευνητές επικέντρωσαν το ενδιαφέρον τους στην σχέση της γλώσσας με την μάθηση και επομένως την επίδρασή της στην σχολική επιτυχία του ατόμου. (Πετμεζίδου - Τσουλουβή, 1987)

Από την δεκαετία του 1960 πραγματοποιούνται εμπειρικές μελέτες για την σημασία της γλώσσας στην εκπαιδευτική διαδικασία του μαθητή. Σύμφωνα με τις μελέτες, η γλώσσα αποτελεί πρωταρχικό παράγοντα στην απόδοση του μαθητή στα σχολικά ιδρύματα. Τα συμπεράσματα των ερευνών δείχνουν ότι για την επιτυχία των παιδιών στις γλωσσικές δοκιμασίες παίζει καθοριστικό ρόλο η κοινωνική τους προέλευση. Η γλώσσα του οικογενειακού περιβάλλοντος του ατόμου, επηρεάζει την πορεία του στον τομέα της εκπαίδευσης. Οι μαθητές που προέρχονται από ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα δείχνουν να παρουσιάζουν δυσκολίες στον τρόπο έκφρασης και να έχουν φτωχό λεξιλόγιο. Αντίθετα, μαθητές που προέρχονται από προνομιούχες κοινωνικές ομάδες, δείχνουν να έχουν καλύτερες γλωσσικές δυνατότητες. Το ίδιο παρατηρήθηκε και με την συντακτική δομή του λόγου. Τα άτομα που ανήκουν σε μη προνομιούχες κοινωνικές ομάδες, χρησιμοποιούν απλούστερη συντακτική δομή, ενώ τα παιδιά των ευνοημένων κοινωνικών τάξεων χρησιμοποιούν πιο σύνθετη και πλούσια συντακτική δομή. (Φραγκουδάκη, 1985)

Σύμφωνα με μια μακροχρόνια έρευνα στις Η.Π.Α διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων διαθέτουν περιορισμένο λεξιλόγιο και απλή συντακτική δομή, καθώς επίσης, κάνουν περισσότερα λάθη στα βοηθητικά ρήματα και στις προσωπικές αντωνυμίες. Γενικότερα διαπιστώθηκε ότι, η διαφορά των μαθητών με την καλύτερη γλωσσική επάρκεια και σε εκείνους με την χειρότερη μεγαλώνει καθώς περνούν τα χρόνια και ανεβαίνουν εκπαιδευτικές βαθμίδες. Επιπλέον, η ικανότητα της γραφής έχει σχέση με την κοινωνική προέλευση του ατόμου. Τέλος, η γλωσσική ικανότητα συνδέεται με την ανάπτυξη του συλλογισμού. (Φραγκουδάκη, 1985)

Σε αυτό το σημείο θα παρουσιάσουμε την μελέτη της θεωρίας του Άγγλου κοινωνιολόγου Bernstein, η οποία ασχολήθηκε με την επίδραση της γλώσσας στην σχολική επίδοση του μαθητή. Η θεωρία του Basil Bernstein ισχυρίζεται ότι η γλωσσική ικανότητα του ατόμου επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από τις κοινωνικές του σχέσεις καθώς και ότι, η γλώσσα συμβάλλει στην επίδοσή του κατά την διαδικασία της εκπαίδευσης. Ο Bernstein υποστηρίζει ότι οι διαφορετικοί τύποι της οικογενειακής προέλευσης, επιδρούν στις διαφορετικές δυνατότητες της χρησιμοποίησης της γλώσσας από τα άτομα. Μέσα από την θεωρία του διατύπωσε δυο βασικούς γλωσσικούς τύπους τους οποίους διαχώρισε σε πρόχειρο και εκλεπτυσμένο. (Πετμεζίδου – Τσουλουβή, 1987)

Στον περιορισμένο γλωσσικό κώδικα παρατηρούνται τα εξής:

- Η γλώσσα χαρακτηρίζεται από απλές, ατελείωτες προτάσεις και φτωχή σύνταξη κυρίως στην ενεργητική φωνή
- Χρησιμοποιούνται συχνά σύνδεσμοι
- Σπάνια χρήση των ρημάτων και των επιθέτων
- Σπάνια χρήση των αόριστων αντωνυμιών
- Οι προτάσεις διατυπώνονται με ύφος ερωτήσεως. Γενικότερα οι προτάσεις χαρακτηρίζονται ως ασαφής

Στον εκλεπτυσμένο γλωσσικό κώδικα επισημαίνονται τα εξής:

- Η διατύπωση σύνθετων προτάσεων με την χρήση πολλών συνδέσμων
- Μεγάλη ποικιλία στα επίθετα και στα επιρρήματα
- Ορθή σύνταξη των προτάσεων
- Χρονική και τυπική συνέπεια
- Γενικότερα, σαφείς προτάσεις (Πυργιωτάκης, 1989)

Σύμφωνα με τον Basil Bernstein, τα παιδιά που προέρχονται από ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα μαθαίνουν τον περιορισμένο γλωσσικό κώδικα. Αντίθετα, τα παιδιά που προέρχονται από μεσαίες και ανώτερες κοινωνικές τάξεις μαθαίνουν και τον περιορισμένο αλλά και τον εκλεπτυσμένο γλωσσικό κώδικα. Τονίζει ότι τα παιδιά που χρησιμοποιούν τον περιορισμένο γλωσσικό κώδικα δεν σημαίνει ότι δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν την γλώσσα αλλά, έχουν μάθει μέσα από τις εμπειρίες της ζωής τους να χρησιμοποιούν έναν ιδιαίτερο τρόπο επικοινωνίας. (Πυργιωτάκης, 1989)

Ο Μυλωνάς αναφέροντας την θεωρία του Basil Bernstein, κάνει λόγο στην συμβολή του σχολείου στον επεξεργασμένο σχολικό κώδικα των μαθητών. Η προσέλευση των ατόμων που προέρχονται από μη προνομιούχες κοινωνικές ομάδες, σημαίνει αλλαγή. Η αλλαγή αυτή έγκειται στο ότι οι μαθητές είναι αναγκασμένοι να αποδεχτούν τον νέο γλωσσικό κώδικα που προωθεί το σχολείο. Το γεγονός αυτό ταλαντεύει τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του ατόμου, την δομή των διαπροσωπικών του σχέσεων καθώς ακόμη, την σκέψη και τα συναισθήματά του. Έτσι προκύπτει ότι η συγκεκριμένη διαδικασία αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην αποτυχία των μαθητών στην σχολική τους πορεία. (Μυλωνάς, 2006)

Ο γλωσσικός κώδικας των κοινωνικών τάξεων συνέβαλε στην καθιέρωση συγκεκριμένων στάσεων των ατόμων. Οι στάσεις αυτές είναι δύσκολο να αλλαχθούν λόγω του ότι, ο γλωσσικός κώδικας είναι άμεσα συνδεδεμένος με την κοινωνική ομάδα στην οποία ανήκουν τα άτομα. Ο Bernstein, προβάλλει τις απόψεις του για πιθανές αλλαγές που έχουν να κάνουν με την οργάνωση της κοινωνίας και του κώδικα που χρησιμοποιούν τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Πιστεύει πως το σχολείο έχει την δυνατότητα σε συνεργασία με τους γονείς να συμβάλλει στην αλλαγή του κώδικα των χαμηλότερων κοινωνικών ομάδων. Όσο το σχολείο αγνοεί να εφαρμόσει αλλαγές στον γλωσσικό κώδικα που έχει υιοθετήσει, θα διαιωνίζεται η αναπαραγωγή των κοινωνικών τάξεων. Σύμφωνα με την θεωρία του Bernstein,

αποδεικνύεται το γεγονός ότι η πολιτισμική αναπαραγωγή αποτελεί εκείνο το μέσο, το οποίο προάγει την κοινωνική αναπαραγωγή. (Μυλωνάς, 2006)

Ο Labov, ισχυρίζεται πως χαρακτηριστικό της εργατικής τάξης είναι η γλωσσική διαφοροποίηση, η οποία όμως, δεν έχει σχέση με κάποια γλωσσική υστέρηση. Υποστηρίζει επίσης, ότι παρά την σχέση της εκάστοτε κοινωνικής τάξης με τον κώδικα που αυτή χρησιμοποιεί, δεν υπάρχουν ανώτεροι και κατώτεροι γλωσσικοί κώδικες. Αναφέρει ότι σε περίπτωση που χρειαστεί να γίνει διάκριση του γλωσσικού κώδικα των προνομιούχων και μη προνομιούχων κοινωνικών τάξεων, πρέπει η διάκριση αυτή να είναι υπέρ των δεύτερων διότι, ο γλωσσικών κώδικας που χρησιμοποιείται διέπεται από λογική ικανότητα και λεκτική καθαρότητα. Στον αντίποδα βρίσκεται ο γλωσσικός κώδικας των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων ο οποίος χαρακτηρίζεται ως πολύπλοκος και μπορεί έτσι να υπάρξει παραφθορία των λέξεων. (Πυργιωτάκης, 1989)

Ο Πυργιωτάκης υποστηρίζει ότι αν και η άποψη του Labov εμπεριέχει την αλήθεια, το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα έρχεται να επαληθεύσει την θεωρία του κοινωνιολόγου Bernstein. Η ελληνική εκπαίδευση χρησιμοποιεί την γλώσσα ως μέσο για την αξιολόγηση των μαθητών. Αυτό αποδεικνύεται από την χρήση της καθαρεύουσας στα σχολεία έως το 1974, η οποία εξασφάλιζε την σχολική επιτυχία των ατόμων που προέρχονταν από την ανώτερη και μεσαία κοινωνική τάξη. (Πυργιωτάκης, 1989)

1.6. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.6.1. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Κατά τον Ζωγράφου, είναι αδιανόητη η απαίτηση που έχει το σχολείο από τον μαθητή να γνωρίσει το παρελθόν του πριν γνωρίσει το άμεσο κοινωνικό του περιβάλλον. Προτείνει λοιπόν από το σχολείο, να προβάλει στους μαθητές την αντιμετώπιση της ρεαλιστικής κοινωνικής πραγματικότητας. Το σχολείο προσκολλάται στο παρελθόν του ελληνικού πολιτισμού και προκαλεί σύγχυση στους νέους, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολη η προσαρμογή του στη νέα πραγματικότητα της σημερινής κοινωνίας. (Ζωγράφου, 1993)

Σύμφωνα με τον Γκότοβο, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ακολουθεί την ερβαρτιανή παράδοση η οποία δεν αναγνωρίζει άλλες κατηγορίες μάθησης αλλά προσκολλάται στην καθιερωμένη και τυπική διδασκαλία. Η αντίληψη αυτή θεωρεί πως κάθε δραστηριότητα εκτός της σχολικής αίθουσας δεν υφίσταται ως μάθηση. Το σχολείο επίσης προσφέρει αξίες και στάσεις μόνο αναφορικά, χωρίς εμπειρίες. Ο Μπαμπινιώτης, κάνει λόγο για την παιδεία αποστήθισης ενός βιβλίου όπου οι μαθητές είναι υποχρεωμένοι να μαθαίνουν απλά το περιεχόμενο του, χωρίς να είναι σε θέση από το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα να ασκούν κριτική άποψη. Η αποτυχία του σχολείου στους μαθητές, φαίνεται από το ποσοστό αποτυχίας στις πανελλαδικές εξετάσεις που δείχνει πως η κριτική σκέψη απουσιάζει. (Γκότοβος, 1990)

Σύμφωνα με τον Καζεπίδη, το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα υποβόσκει η νοθεία της πνευματικής ανάπτυξης των μαθητών με την επιβολή της διδασκαλίας θρησκευτικών δογμάτων. Το 1975 ορίστηκε σύνταγμα στο οποίο η παιδεία έχει ως σκοπό την ηθική, την πνευματική, τη φυσική και την επαγγελματική αγωγή όπως επίσης την εθνική και τη θρησκευτική συνείδηση των νέων και τη διάπλαση ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών. Έτσι,

μορφωμένος πολίτης θεωρείται εκείνος που έχει εθνική και θρησκευτική συνείδηση. Είναι οξύμωρο σχήμα το γεγονός πως το σύνταγμα ενδιαφέρεται για τη διάπλαση ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών αλλά επιβάλλει μέσα στη διδασκαλία θρησκευτικές ιδεολογίες μιας και τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη χρησιμοποιούνται ως αντικείμενο αφομοίωσης. (Καζεπίδης, 1998)

Επιπροσθέτως, η σχέση εκπαιδευτικού και μαθητή είναι μία απλή υπηρεσιακή σχέση με τυπικές διαδικασίες της ερώτησης-απάντησης. Επομένως, το σχολείο στην σημερινή εποχή, δεν μπορεί να προσφέρει πραγματικές γνώσεις αλλά μόνο την στείρα παιδεία που προσφέρουν τα βιβλία του εκπαιδευτικού συστήματος. Το σχολείο επίσης, απαιτεί από τον μαθητή να είναι γνώστης πραγμάτων που όμως το ίδιο δεν του τα έχει προσφέρει. Απώρροια του παραπάνω είναι το γεγονός πως οι γονείς θέλοντας να προσφέρουν στα παιδιά τους περισσότερες γνώσεις, στρέφονται στην χρήση του φροντιστηρίου. Αποτέλεσμα αυτού είναι η αύξηση της παραπαιδείας στην χώρα μας. Έτσι, ο μαθητής χάνει τον ελεύθερό του χρόνο ο οποίος είναι σημαντικός, διότι συμβάλλει στην ψυχοκοινωνική του ανάπτυξη. (Γκότοβος, 1990)

1.6.2. Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΜΕ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

Στην Ελλάδα δεν έχουν πραγματοποιηθεί πολλές έρευνες για την συμβολή κοινωνικής προέλευσης στην σχολική ανισότητα των μαθητών, σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της χώρας αν και δημοσιεύει ανά τακτά χρονικά διαστήματα στοιχεία για τους μαθητές και τους φοιτητές, παρουσιάζει σημαντικές ελλείψεις όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο και την κατηγορία του επαγγέλματος των γονέων για την Πρωτοβάθμια και τη Μέση Εκπαίδευση. Για αυτόν τον λόγο δυσκολευόμαστε να περιγράψουμε τον βαθμό της κοινωνικής ανισότητας στην εκπαίδευση.

Σύμφωνα με τον Τομπαΐδη, οι πνευματικές ικανότητες του ατόμου επηρεάζονται σε σημαντικό βαθμό από το κοινωνικό του περιβάλλον. Υποστηρίζει πως όσο πιο ευνοημένη κοινωνικά είναι μια ομάδα τόσο περισσότερο βοηθά στην ανάπτυξη ικανοτήτων του παιδιού. Αυτό συμβαίνει λόγω του ότι το εκπαιδευτικό σύστημα έχει καθοριστεί από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα για να εκπροσωπεί συμφέροντά τους. Με αυτόν τον τρόπο, η κοινωνική προέλευση καθορίζει την εκπαίδευση και την αποτυχία ή την επιτυχία των μαθητών. (Τομπαΐδης, 1982)

Η Αβδάλη υποστηρίζει ότι η βαθμολογία συμβάλει στην κοινωνική ανισότητα καθώς χρησιμοποιείται από το κράτος ως ένας μηχανισμός που στόχο έχει την κοινωνική κατηγοριοποίηση των μαθητών. Η κοινωνική προέλευση των μαθητών γίνεται πιο φανερή καθώς προχωρά στην μέση βαθμίδα της ελληνικής εκπαίδευσης. Η Τζανή το 1978 πραγματοποίησε έρευνα στα ελληνικά σχολεία, με σκοπό να μελετήσει τη σχέση της κοινωνικής προέλευσης των μαθητών με την σχολική τους επίδοση. Η ερευνήτρια παρατηρεί ότι τα παιδιά που προέρχονταν από γονείς οι οποίοι ήταν επιστήμονες κατακτούν την πρώτη θέση επιτυχίας στο σχολείο με ποσοστό 70%. Οι μαθητές που προέρχονταν από γονείς δημόσιους υπάλληλους, έχουν ποσοστό επιτυχίας 54%. Μαθητές που οι γονείς τους ήταν μεγαλοβιομηχανικοί είχαν ποσοστό επιτυχίας 51% και τα παιδιά των επιχειρηματιών έφταναν το ποσοστό 47%. Τα παιδιά των οποίων οι γονείς ήταν τεχνίτες, συγκεντρώνουν ένα μέτριο ποσοστό επιτυχίας, ενώ τα παιδιά των αγροτών παρατηρήθηκε ότι συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό αποτυχίας. Τα στοιχεία της έρευνας δείχνουν τη συνάφεια της κοινωνικής προέλευσης με την επιτυχία των ατόμων στον τομέα της εκπαίδευσης. Η επιτυχία του μαθητή είναι ανάλογη με το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο της οικογένειάς του. Στην

Ελλάδα, το εμπλουτισμένο πολιτιστικά περιβάλλον των ευνοημένων ομάδων δείχνει να επηρεάζει τη σχολική επιτυχία των ατόμων. (Τζανή, 1978)

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποίησε ο ΟΟΣΑ σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών το 1974, όσον αφορά την σχέση της κοινωνικής προέλευσης των μαθητών με την σχολική τους επιτυχία στην Πρωτοβάθμια και Μέση Εκπαίδευση, παρατηρείται ότι το επάγγελμα του πατέρα επηρεάζει την επίδοση των παιδιών στο σχολείο. Επίσης, η επίδοση των μαθητών στο Δημοτικό και στο Γυμνάσιο διαφοροποιείται με βάση το επάγγελμα του πατέρα. Πιο συγκεκριμένα, τα στοιχεία της έρευνας δείχνουν ότι οι μαθητές που ανήκουν στα ευνοημένα επαγγελματικά στρώματα είχαν καλύτερο βαθμό στο απολυτήριο του Δημοτικού. Το ίδιο παρατηρούμε και για τους μαθητές Γυμνασίου των οποίων οι γονείς είχαν υψηλό μορφωτικό επίπεδο και ικανοποιητικό μηνιαίο εισόδημα σε αντίθεση με μαθητές των οποίων οι γονείς ήταν απόφοιτοι Δημοτικού με χαμηλό εισόδημα. (Πυργιωτάκης, 1989)

Ο Πυργιωτάκης υποστηρίζει, ότι η είσοδος των παιδιών των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων στο χώρο του σχολείου, έχει ως αποτέλεσμα τη μεγέθυνση του χάσματος που αφορά την κοινωνική τους θέση. Πιστεύει ότι τα εκπαιδευτικά ιδρύματα εξυπηρετούν τις αξίες και τις στάσεις των ευνοημένων κοινωνικών ομάδων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ότι οι μαθητές των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων θα πρέπει να «ανακοινωνικοποιηθούν» για να αντεπεξέλθουν στις ανάγκες του σχολείου. Η εκπαίδευση στην Ελλάδα ακολουθεί προγράμματα, τα οποία οι μαθητές που προέρχονται από κατώτερα κοινωνικά στρώματα δεν μπορούν να ακολουθήσουν. Οι σχολικές τάξεις στον ελλαδικό χώρο παρουσιάζουν ανομοιογένεια ανάλογα με το οικογενειακό περιβάλλον των μαθητών. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της κοινωνικής ανισότητας των μαθητών. (Πυργιωτάκης, 1989)

1.6.3. ΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΙΣΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

Σύμφωνα με μελέτες η σχολική επιτυχία των ατόμων φαίνεται να έχει σχέση με τον τόπο κατοικίας. Ο Τομπαΐδης μελετά την σχολική ανισότητα στην Ελλάδα σύμφωνα με δύο παραμέτρους. Η πρώτη έχει να κάνει με τον τόπο διαμονής των μαθητών και τη σχολική φοίτηση. Παρατηρεί ότι η αστική συγκέντρωση ευνοεί τη σχολική φοίτηση. Σύμφωνα με τον Τομπαΐδη, ο τόπος κατοικίας των μαθητών αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες στην σχολική τους πορεία. Αυτό σχετίζεται σε μεγάλο ποσοστό στο ότι οι μαθητές των πόλεων, έχουν ευκολότερη πρόσβαση στα σχολεία μέσης εκπαίδευσης εξαιτίας της κοντινής απόστασης. (Τομπαΐδης, 1982)

Στον αντίποδα βρίσκονται οι μαθητές της υπαίθρου, οι οποίοι είναι αναγκασμένοι να διανύουν συνήθως μεγάλες αποστάσεις για να μπορέσουν να παρακολουθήσουν τα προνόμια της εκπαίδευσης. Ένα σημαντικό μειονέκτημα που παρατηρείται στην ύπαιθρο είναι η έλλειψη σχολείων καθώς οι αγροτικές περιοχές είναι υποβαθμισμένες σε δομές συγκριτικά με τις αστικές πόλεις. Διαπιστώνεται επομένως, ότι οι γεωγραφικές ανισότητες βρίσκονται σε αλληλεπίδραση με τις κοινωνικές διαφορές των ατόμων. Η δεύτερη παράμετρος σχετίζεται με τον τόπο διαμονής και το μορφωτικό επίπεδο. Ο συγγραφέας, στην έρευνά του, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι αστικές πόλεις ευνοούν στην ανάπτυξη υψηλότερου δείκτη νοημοσύνης στους μαθητές. Επομένως, η σχολική επιτυχία επηρεάζεται από το μέγεθος της κοινότητας στην οποία ανήκει το άτομο. (Τομπαΐδης, 1982)

Ο Μυλωνάς, πραγματοποίησε έρευνα με σκοπό να μελετήσει τις γεωγραφικές ανισότητες σε σχέση με την σχολική επιτυχία των μαθητών. Μέσα από την συγκεκριμένη έρευνα ο

Μυλωνάς, προβάλλει στοιχεία που δείχνει να επηρεάζουν την σχολική φοίτηση του ατόμου. Φαίνεται ότι η απόσταση του σχολείου από τον τόπο κατοικίας της οικογένειας, αποτελεί σημαντικό παράγοντα. Συγκεκριμένα, το κριτήριο της απόστασης έδειξε ότι στους 100 μαθητές που αποφοίτησαν το δημοτικό κατά το σχολικό έτος 1970-1971 και η οικογένειά τους διέμενε σε αστική περιοχή, εισήλθαν με εξετάσεις στην Α΄ Γυμνασίου οι 65 από αυτούς. Στην συνέχεια αποφοίτησαν το εξατάξιο Γυμνάσιο 50 άτομα. (Μυλωνάς, 1991)

Συγκριτικά, τα άτομα που οι οικογένειές τους διέμεναν μακριά από τις αστικές πόλεις, εισήλθαν στη Μέση Εκπαίδευση 34 μαθητές και στην συνέχεια αποφοίτησαν από αυτούς οι 25. Σε περιοχές που υπήρχαν σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης, εισήχθησαν στο Γυμνάσιο 58 άτομα. Από αυτά αποφοίτησαν οι 49. Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία, αδικημένοι φαίνεται να είναι οι μαθητές που απείχαν μεγάλη απόσταση από τα σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης. Ο Μυλωνάς διαπιστώνει στην έρευνά του ότι το ποσοστό εισαγωγής των μαθητών στην Μέση Εκπαίδευση στις αγροτικές περιοχές της Ελλάδας, ανέρχεται στο 31%. Από το συγκεκριμένο ποσοστό των μαθητών μόνο το 17% κατάφερε να πάρει απολυτήριο Γυμνασίου. Επιπλέον, παρατηρήθηκε ότι οι μαθητές που τελείωσαν την Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είχαν το χαμηλότερο μέσο όρο βαθμολογίας. (Μυλωνάς, 1991)

Στην γεωγραφική ανισότητα εντάσσεται και η ανισότητα των διαφόρων τύπων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Ο Δρεττάκης αναφέρει ότι η περιοχή της Αττικής και της Μακεδονίας συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό των ιδιωτικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Η περιοχή της Αττικής αγγίζει το ποσοστό του 60% των μαθητών οι οποίοι έχουν αποφοιτήσει ιδιωτικό σχολείο. Η περιοχή της Μακεδονίας συγκεντρώνει το ποσοστό των 20% των απόφοιτων ιδιωτικών σχολείων. Γενικότερα υποστηρίζεται η άποψη τα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα προσφέρουν καλύτερη ποιότητα γνώσεων σε σύγκριση με τα δημόσια σχολεία. Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία, τα άτομα που κατοικούν σε μεγάλες αστικές πόλεις, έχουν περισσότερες δυνατότητες και επιλογές για καλύτερη εκπαίδευση. (Δρεττάκης, 1979)

Σύμφωνα με την απογραφή του πληθυσμού στην Ελλάδα το 1991, παρουσιάζεται μία έρευνα που διαφωτίζει το εκπαιδευτικό επίπεδο κατά γεωγραφική περιφέρεια και νομό. Μέσα από την συγκεκριμένη έρευνα, τα στοιχεία που αναφέρονται, προβάλλουν τα ποσοστά των αναλφάβητων ατόμων στον ελλαδικό χώρο καθώς επίσης και των αποφοίτων της μέσης και ανώτατης εκπαίδευσης κατά περιφέρεια και νομό. Αποδεικνύεται ότι υπάρχει άνισο εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού της χώρας σε συνάρτηση με τον τόπο κατοικίας. Παρατηρείται επίσης, ότι ενώ το εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού στην Ελλάδα αυξήθηκε, οι ανισότητες στον τομέα της εκπαίδευσης παραμένουν σταθερές. (Κατσίκας-Καββαδίας, 1996)

Πριν μερικά χρόνια το πνευματικό επίπεδο του πληθυσμού της χώρας διακρίνονταν με βάση δύο χαρακτηριστικά. Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι ότι ο πληθυσμός διακρίνονταν από χαμηλό δείκτη όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο. Το δεύτερο χαρακτηριστικό ήταν ότι είχαν σημειωθεί σημαντικές διαφορές στην μόρφωση των νέων ανάλογα την περιφέρειας και τον νόμο στον οποίο ανήκαν. Αυτό επεξηγείται σαν απόρροια της πολιτιστικής, κοινωνικής και οικονομικής έντονης διαφοράς του πληθυσμού στα διάφορα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας. Στην απογραφή του 1951, η Ελλάδα διαχωρίζεται σε τρία γεωγραφικά μέρη με βάση το εκπαιδευτικό επίπεδο των ατόμων. Στις ευνοημένες περιοχές ανήκουν η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη με αυξημένο μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων σε σχέση με τα υπόλοιπα μέρη της Ελλάδας. Ως υποβαθμισμένη γεωγραφική περιοχή ορίζεται η Θράκη. Σε ένα μέσο εκπαιδευτικό επίπεδο κατατάσσονται οι κάτοικοι της Πελοποννήσου και της Κρήτης. (Κατσίκας-Καββαδίας, 1996)

Κατά την απογραφή του 1971, ενώ παρατηρείται μία σχετική βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου, οι άνισες εκπαιδευτικές ευκαιρίες δεν υφίστανται καμία αλλαγή. Οι αναλφάβητοι υπολογίζονται στην Αθήνα στο ποσοστό 7,6%. Την ίδια περίοδο, στον νομό Ξάνθης οι

αναλφάβητοι αγγίζουν το ποσοστό 33,9%. Για τους απόφοιτους της Μέσης Εκπαίδευσης, ορίζεται το ποσοστό 26,6% στην περιοχή της Αθήνας ενώ στον Νομό Ευρυτανίας οι απόφοιτοι φτάνουν μόλις το 3,2%. Στους Νομούς της Ξάνθης, Ροδόπης, Ευρυτανίας, Καρδίτσας, Κέρκυρας και Άρτας σημειώνεται ότι είχαν τον έναν στους 3,5 κατοίκους αναλφάβητους συγκριτικά με τους Νομούς Αττικής, Θεσσαλονίκης, Χίου, Κορινθίας και Χανίων στους οποίους παρατηρούμε πως αναλφάβητος καταγράφεται μόνο ένας στους δέκα κατοίκους. Σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποίησε η Μαρία Ηλιού για την πρώτη μεταπολεμική περίοδο, το χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο συναντάται στην Ήπειρο, στη Θράκη, στα Ιόνια Νησιά και στην Θεσσαλία. Περισσότερο υποβαθμισμένος καταγράφεται ο πληθυσμός της Ευρυτανίας με το χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο. (Κατσιάκας-Καββαδίας, 1996)

Την περίοδο 1971-1991, αυξήθηκε το μορφωτικό επίπεδο του ελληνικού πληθυσμού. Το 1971 οι απόφοιτοι της Μέσης Εκπαίδευσης στην χώρα ανέρχονται στο ποσοστό του 13,7%, ενώ το 1991 είναι 25,5%. Το 1991, σημειώνεται επίσης η αύξηση των εισαχθέντων στις ανώτατες σχολές. Μεγάλο ποσοστό των πτυχιούχων ΑΕΙ συγκεντρώνεται στην πρωτεύουσα της χώρας. Ακολουθούν η Μακεδονία, η Θεσσαλία, η Ήπειρος και η Κρήτη ενώ η Θράκη καταλαμβάνει τα χαμηλότερα ποσοστά πτυχιούχων. Όσον αφορά την συγκέντρωση του πληθυσμού που δεν κατάφερε να αποκτήσει απολυτήριο Γυμνασίου, την πρώτη θέση καταλαμβάνει η Θράκη με ποσοστό 72,2% και ακολουθεί η Ήπειρος με το ποσοστό 68,6%. Η περιφέρεια της Αττικής συγκεντρώνει το ποσοστό 42,2% των ατόμων που δεν έχουν λάβει την υποχρεωτική μόρφωση. (Κατσιάκας-Καββαδίας, 1996)

Γενικά παρατηρείται μία γενική αύξηση του μορφωτικού επιπέδου του ελληνικού πληθυσμού στις περισσότερες γεωγραφικές περιοχές της χώρας το χρονικό διάστημα μεταξύ 1971-1991. Επιπλέον, ο ελλαδικός χώρος χωρίζεται σε τρεις γεωγραφικές περιοχές, σύμφωνα με το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων ενώ παρατηρείται μία εκπαιδευτική σταθερότητα τόσο στις ευνοημένες περιφέρειες όσο και στις υποβαθμισμένες. (Κατσιάκας-Καββαδίας, 1996) (διάγραμμα 2, σελ.96)

Η γεωγραφική κατανομή του αναλφαβητισμού στην χώρα, προβάλλει τις ανισότητες που υπάρχουν στον πληθυσμό και σκιαγραφεί το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο των πολιτών. Σύμφωνα με παλαιότερες καταγραφές, ο αναλφαβητισμός συναντάται κυρίως στις αγροτικές περιοχές της Ελλάδας που χαρακτηρίζονται ως γεωγραφικά αδικημένες. Ο Τσάγγος, πραγματοποίησε μία σχετική έρευνα για τον αναλφαβητισμό του πληθυσμού ο οποίος διαπιστώνει ότι συγκεντρώνεται στις πιο υποανάπτυκτες περιοχές τη Ελλάδας στα πιο χαμηλά στρώματα του πληθυσμού. Ως αίτια χαρακτηρίζονται η έλλειψη των βασικών αναγκών του πληθυσμού όπως είναι η υγεία, η διατροφή, η στέγη και η ανεργία. Επιπλέον, ο αναλφαβητισμός θεωρείται απόρροια της διακοπής της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και της σχολικής αποτυχίας. Χαρακτηριστικά είναι τα στοιχεία που φέρουν έρευνες σε δύο υποβαθμισμένες περιοχές της Αττικής, την Νίκαια και το Πέραμα με τα υψηλότερα ποσοστά αναλφάβητου πληθυσμού. (Κατσιάκας-Καββαδίας, 1996)

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ) , στην απογραφή του πληθυσμού του 1991 παρατηρείται η άνιση κατανομή του μορφωτικού επιπέδου στους δήμους και τις κοινότητες της Αττικής. Στον πίνακα που υπάρχει στο παράρτημα (διάγραμμα 3, σελ.97) διαπιστώνεται ότι υπάρχουν περιοχές όπως είναι το Ψυχικό, η Φιλοθέη, η Εκάλη, οι οποίες παρουσιάζουν υψηλό δείκτη μορφωτικού επιπέδου. Στους Δήμους με τα υψηλά εκπαιδευτικά επίπεδα συγκεντρώνονται κάτοικοι όπου έχουν υψηλά εισοδήματα σε αντίθεση με άλλους δήμους, όπου το εκπαιδευτικό επίπεδο είναι ιδιαίτερα χαμηλό, παρατηρείται μεγάλο ποσοστό ανεργίας και φτώχειας. (Κατσιάκας-Καββαδίας, 1996)

1.6.4. Η ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ένα από τα χαρακτηριστικά του αναλφαβητισμού στην Ελλάδα είναι ότι πλήττει κυρίως το γυναικείο φύλο. Σε σύγκριση με άλλες αναπτυσσόμενες χώρες της Ευρώπης αλλά και από χώρες υποανάπτυκτες της Αφρικής και της Ασίας, η Ελλάδα παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό των αναλφάβητων γυναικών. Το 1981, το ποσοστό των αναλφάβητων γυναικών ανέρχονταν στο 80%. Πιο συγκεκριμένα, στις αγροτικές κυρίως περιοχές μία στις δύο γυναίκες ήταν αναλφάβητη. Στην απογραφή του 1991, οι γυναίκες οι οποίες δεν τελείωσαν την πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι διπλάσιες σε αριθμό σε σχέση με το ανδρικό φύλο. (Κατσίκας-Καββαδίας, 1996)

Σύμφωνα με τον Μυλωνά, ενώ το ποσοστό των αναλφάβητων γυναικών δείχνει να μειώνεται τα τελευταία χρόνια, η διαφορά του εκπαιδευτικού επιπέδου ανάμεσα στο ανδρικό και στο γυναικείο φύλο, παραμένει μεγάλη. Το μορφωτικό επίπεδο των γυναικών με βάση τις επίσημες στατιστικές πληροφορίες, στις τρεις γεωγραφικά διαχωρισμένες ζώνες της χώρας είναι κατώτερο από αυτό των ανδρών κατά τη δεκαετία του 1961-1971. Το έτος 1971 ο δείκτης μορφωτικού επιπέδου των γυναικών, βελτιώθηκε σημαντικά στις αστικές περιοχές σε αντίθεση με τις αγροτικές όπου το μορφωτικό επίπεδο μένει σε σταθερή απόσταση από εκείνο των ανδρών. Το ανδρικό φύλο, την συγκεκριμένη δεκαετία, παρουσίασε αύξηση στη Μέση Εκπαίδευση και τις Ανώτατες σπουδές σε αντίθεση, με το γυναικείο πληθυσμό, ο οποίος αύξησε τα ποσοστά απολυτηρίου της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης μειώνοντας έτσι τον αναλφαβητισμό. Φαίνεται λοιπόν ότι ο ανδρικός πληθυσμός στις μεγάλες πόλεις στρέφεται στην αναζήτηση και την κατάκτηση ανώτερων επιπέδων μόρφωσης ενώ ο αγροτικός πληθυσμός κυμαίνεται στο επίπεδο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. (Μυλωνάς, 2006)

Όπως αναφέρει ο Δρεπτάκης, το 1976 οι γυναίκες που ήταν υποψήφιας για την Ανώτατη Εκπαίδευση και που αποφοίτησαν το γυμνάσιο με βαθμό απολυτηρίου «Άριστα» ήταν οι διπλάσιες σε ποσοστό από εκείνο των ανδρών. Επίσης το ποσοστό των γυναικών με βαθμό απολυτηρίου «Λίαν Καλώς» παρατηρήθηκε ότι ήταν μεγαλύτερο σε σύγκριση με των ανδρών κατά 70%. Ωστόσο, το έτος 1976-1977 το ποσοστό επιτυχίας των ανδρών στις ανώτατες σπουδές είναι μεγαλύτερο από το ποσοστό επιτυχίας των γυναικών. Για τις γυναίκες φαίνεται ότι ο βαθμός απολυτηρίου «Άριστα» και «Λίαν Καλώς» δείχνει να είναι ανώτερος από εκείνου των ανδρών. Το παραπάνω όμως δεν συμβαίνει στην περίπτωση που ο τίτλος απολυτηρίου των γυναικών είναι «Λίαν Καλώς» και «Καλώς». Σε αυτή την περίπτωση συναντάμε μικρότερο ποσοστό γυναικών που εισάγονται στην ανώτατη εκπαίδευση. Οι γυναίκες που ήταν υποψήφιας για να εισαχθούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, έδειξαν ιδιαίτερη προτίμηση σε σχολές που ανήκουν στις ανθρωπιστικές επιστήμες ενώ οι άνδρες επιδεικνύουν ενδιαφέρον κυρίως στις θετικές επιστήμες, πράγμα που σημαίνει ότι η προτίμησή τους αυτή έχει επηρεαστεί από την δομή της ελληνικής κοινωνίας. (Δρεπτάκης, 1979)

Γενικότερα, σύμφωνα με διάφορες μελέτες που έχουν διεξαχθεί για την επίδραση του φύλου στην σχολική επιτυχία του ατόμου, τα αποτελέσματα αυτών δείχνουν ότι υπάρχει υψηλή συσχέτιση του φύλου και των εκπαιδευτικών προσδοκιών. Το 1979 μέσα από την έρευνά τους ο Ψαχαρόπουλος και ο Σουμέλης, όσον αφορά τις διαφορές των δύο φύλων κατά την εκπαιδευτική διαδικασία στα ελληνικά σχολικά ιδρύματα, παρατήρησαν ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές. Τα κορίτσια παρουσιάζουν καλύτερες επιδόσεις στις θεωρητικές επιστήμες, σε αντίθεση με τα αγόρια που δείχνουν να επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους σε μαθήματα που ανήκουν στην θετική κατεύθυνση. (Σημειώσεις Κατσίκλη, 1997)

Τα τελευταία χρόνια οι γυναίκες έχουν αυξήσει τα ποσοστά συμμετοχής τους στη Μέση Εκπαίδευση σε σημαντικό βαθμό. Αυτό συνέβη εξαιτίας τα υποχρεωτικής φοίτησης των μαθητών στην Μέση Εκπαίδευση. Όπως αναφέρει η Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη, το

1980 οι γυναίκες είχαν καλύτερη επίδοση στα σχολικά μαθήματα της Α΄ και της Β΄ Λυκείου. Πιο συγκεκριμένα, οι γυναίκες αποφοιτούσαν από τη Β΄ Λυκείου με μέσο όρο 18,5 σε ποσοστό που ανέρχεται το 18%, σε αντίθεση με τους άνδρες που το ποσοστό τους άγγιζε το 15% για την ίδια βαθμολογία. Επιπλέον, το 90% των γυναικών και το 82% των ανδρών είχαν βαθμό στην Β΄ Λυκείου πάνω από 15,5 μέσο όρο. Παρατηρείται επομένως ότι οι γυναίκες είχαν καλύτερη επίδοση κατά την φοίτησή τους στη Β΄ Λυκείου και ότι η επιτυχία δείχνει να έχει συνάφεια με το φύλο. (Κοντογιαννοπούλου – Πολυδωρίδη, 1995)

Ο βαθμός του απολυτηρίου της Μέσης Εκπαίδευσης παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς το φύλο των μαθητών. Στο διάγραμμα που υπάρχει στο παράρτημα (διάγραμμα 4, σελ.99), φαίνεται ότι το γυναικείο φύλο κατέχει μεγαλύτερους βαθμούς από το αντρικό. Οι γυναίκες σε ποσοστό 95% και οι άνδρες σε ποσοστό 90% έχουν μέσο όρο βαθμολογίας πάνω από 15,5. Στην κατηγορία των άριστων μαθητών με βαθμολογία άνω των 18,5 οι γυναίκες συγκεντρώνουν το 24% ενώ οι άνδρες το 27%. Το ποσοστό των επιτυχόντων στις εξετάσεις δείχνει να είναι μεγαλύτερο από εκείνο της Β΄ Λυκείου, ποσοστό το οποίο αγγίζει το 93% για το βαθμό 15,5. Συγκριτικά, οι βαθμοί των μαθητών στη Γ΄ Λυκείου, είναι μεγαλύτεροι από τους βαθμούς της Β΄ Λυκείου. Φαίνεται όμως ότι τα αγόρια ευνοούνται περισσότερο από τα κορίτσια στην κρίσιμη γι' αυτούς σχολική περίοδο της Γ΄ Λυκείου, γεγονός που πιθανόν έχει να κάνει με την ιεράρχηση των φύλων στην κοινωνία. (Κοντογιαννοπούλου – Πολυδωρίδη, 1995)

1.6.5. Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΟΥ FREIRE ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Γενικότερα, τα άτομα δεν γεννιούνται με την ιδέα της κοινωνικής αδικίας. Την αποκτούν από το περιβάλλον τους και τις συνθήκες ζωής τους. Η εκπαίδευση δείχνει να αποτυγχάνει τον σκοπό της, ακολουθώντας ένα παλαιό σύστημα το οποίο δεν συμβαδίζει με τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας. Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα, μπορούμε να διακρίνουμε ότι ο θεσμός του σχολείου λειτουργεί ως όργανο του εκάστοτε συστήματος των κοινωνιών, με σκοπό να προσαρμόσει τη νέα γενιά σε αυτό. Το σύστημα της εκπαίδευσης με την αντίληψη και τους μηχανισμούς που έχει, ευνοεί και αναπαράγει το αίσθημα της κοινωνικής αδικίας που βιώνουν τα άτομα. Το πρόγραμμα των σχολείων στην Ελλάδα είναι αποσυνδεδεμένο από την πραγματική κοινωνική πραγματικότητα. Το σχολείο ως θεσμός και μηχανισμός της κοινωνίας έως και σήμερα, φαίνεται πως σκοτώνει το κριτικό πνεύμα και αυτοματοποιεί την διαδικασία της εκπαίδευσης. (Freire, 1974)

Σύμφωνα με τον Freire, η παράδοση της παιδείας δεν ευνοεί την ανταλλαγή των ιδεών μέσα στις αίθουσες της διδασκαλίας και αυτό γιατί, περιορίζεται στο να υπαγορεύει ιδέες. Οι εκπαιδευτικοί δεν προσφέρουν μέσα στους μαθητές για μια αληθινή σκέψη. Έτσι όπως είναι δομημένο το εκπαιδευτικό σύστημα, οι εκπαιδευτικοί δεν συζητούν και δεν συνεργάζονται ουσιαστικά με τους μαθητές αλλά επιβάλλουν να προσαρμοστούν εκείνοι στη δική τους τάξη πραγμάτων, ζητώντας τους να αποστηθίσουν τύπους. Κύριος σκοπός της εκπαίδευσης πρέπει να θεωρηθεί η κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας καθώς επίσης, η κατανόηση της διδακτικής ύλης και όχι η απομνημόνευσή της (Freire, 1974)

Η μόρφωση δεν πρέπει να είναι απλά η τυπική διαδικασία της κατάκτησης γνώσεων για τους ανθρώπους, αλλά το γιατί και πως την αποκτούν. Βάση της εκπαίδευσης θα πρέπει να αποτελεί η αμφιβολία, προκειμένου να αναπτύσσεται η κρίση του μαθητή. Χρησιμοποιώντας ο μαθητής το πνεύμα του έχει την ικανότητα να αντιληφθεί την κοινωνική πραγματικότητα, όχι απλά να εξασκήσει κάποιο επάγγελμα. Η βάση της ανθρώπινης ύπαρξης είναι άλλωστε, το να μπορείς να υπάρχουν με κριτικό πνεύμα. (Freire, 1974)

Έργο του εκπαιδευτικού θα πρέπει να αποτελεί η ανάδειξη της προσωπικότητας και του ταλέντου που έχει ο κάθε μαθητής. Εκπαιδευτικοί και μαθητές θα πρέπει να επικεντρώνουν την προσοχή τους στα πραγματικά προβλήματα της κοινωνικής πραγματικότητας έχοντας ως στόχο τους την λειτουργία της κριτικής τους συνείδησης με την εφαρμογή του στοχασμού και της δράσης. (Freire, 1974)

Συνοψίζοντας, παρατηρείται το γεγονός ότι ενώ οι κοινωνίες μεταβάλλονται, η κοινωνική ανισότητα και ειδικότερα στον τομέα της εκπαίδευσης δεν έχει εξαλειφθεί. Το φαινόμενο της κοινωνικής ανισότητας είναι διαχρονικό και επηρεάζει τον τρόπο που το άτομο διαμορφώνει την ζωή του. Μήπως πρέπει να σκεφτούμε λοιπόν, ότι οι μηχανισμοί του εκπαιδευτικού συστήματος πρέπει να αντικατασταθούν με νέους, που να έχουν τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουν και να μειώσουν τις υπάρχουσες κοινωνικές ανισότητες;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

2.1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σύμφωνα με τον ορισμό που έχει δοθεί από την Διεθνή Ομοσπονδία των κοινωνικών λειτουργών και την διεθνή ένωση των σχολών κοινωνικής εργασίας:

«Το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού προάγει την κοινωνική αλλαγή, την επίλυση προβλημάτων στις σχέσεις των ανθρώπων και την ενδυνάμωση και ενίσχυσή τους με στόχο την επαύξηση της ευημερίας τους. Η κοινωνική εργασία χρησιμοποιεί θεωρίες της συμπεριφοράς του ανθρώπου και των κοινωνικών συστημάτων για να παρέμβει στα σημεία εκείνα όπου τα άτομα αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους. Οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι θεμελιώδεις για την κοινωνική εργασία.» (<http://www.ifsw.org/p38000208.html>)

Η Κοινωνική Εργασία είναι μια εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη που εστιάζει το ενδιαφέρον της στον άνθρωπο. Η επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας επικεντρώνεται στην πρόληψη και στην αντιμετώπιση διαφόρων προβλημάτων που θεωρούνται ανασταλτικοί παράγοντες για τη λειτουργικότητα του ατόμου. (Κατσορίδου – Παπαδοπούλου, 2009)

Οι αρχές της Κοινωνικής Εργασίας στηρίζονται στην κοινωνική δικαιοσύνη, στην δημοκρατία, στην κοινωνική ισότητα και στα ανθρώπινα δικαιώματα, επιδιώκοντας την ομαλή λειτουργία του ατόμου, των ομάδων και του κοινωνικού συνόλου. Προσδοκεί να βοηθήσει το άτομο να αντιμετωπίσει τα προβλήματα του με τον πιο αποδοτικό τρόπο, όπως επίσης προλαμβάνει για να μην υπάρξει κοινωνική δυσλειτουργία στο άτομο, στην ομάδα και στην κοινότητα. (Καλλινικάκη, 1998)

2.1.1. ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η Κοινωνική Εργασία εμφανίστηκε από την ανάγκη για αντιμετώπιση διάφορων προβλημάτων των ανθρώπων που είχαν δημιουργηθεί κατά τις περιόδους πολέμων, κρίσεων, καταστροφών, ψυχολογικών πιέσεων κ.α.. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, η γρήγορη εξέλιξη της βιομηχανίας και οι οικονομικές κρίσεις είναι κάποιοι από τους σημαντικότερους παράγοντες για την γρήγορη εξέλιξη και αυτονομία του κλάδου της Κοινωνικής Εργασίας. (Καλλινικάκη, 1998)

Η ιστορία της Κοινωνικής Εργασίας συνδέεται απόλυτα με την Κοινωνική Πρόνοια. Αυτό ξεκίνησε κατά το 1529 στην Γερμανία που θεσμοποιήθηκε νόμος για τους φτωχούς, όπου το κοινωνικό σύνολο ήταν υποχρεωμένο να καταβάλει φόρους για παροχή βοήθειας των φτωχών. (Καλλινικάκη, 1998)

Σύμφωνα με τον Brieland, οι πρώτοι που ασχολήθηκαν με την Κοινωνική Εργασία ήταν οι φιλικοί επισκέπτες, στις αρχές του 1800. Οι φιλικοί επισκέπτες ήταν γυναίκες της μεσαίας

τάξης της Αγγλίας, όπου παρείχαν βοήθεια εθελοντικά σε άπορες οικογένειες. Έργο των φιλικών επισκεπτών ήταν να διερευνήσουν τις συνθήκες διαβίωσης στο οικογενειακό περιβάλλον των ατόμων, να καταγράψουν τις ανάγκες των ίδιων και των συγγενών τους και να προτρέψουν τους ανθρώπους να εργαστούν και να στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο. Όσα άτομα δεν ακολουθούσαν τα παραπάνω στέλλονταν σε πτωχοκομεία και σε σπίτια εργασίας με απώτερο σκοπό την αλλαγή της συμπεριφοράς και του τρόπου ζωής τους. (Καλλινικάκη, 1998)

Το 1840, δημιουργούνται οργανωμένες ενώσεις για την αντιμετώπιση της φτώχειας και στη συνέχεια το 1870, εμφανίζονται οι φιλανθρωπικές οργανώσεις. Κατά το 1889, δημιουργούνται οι πρώτες στέγες. Το “Hull House” στο Σικάγο και το “Toynbee Hall” στο Λονδίνο, με πρωτεργάτρια την Jane Adams. Οι στέγες αυτές ήταν κοινωνικές υπηρεσίες σε ΒΙ.ΠΕ. λόγω της μαζικής μετανάστευσης την περίοδο της βιομηχανικής εξέλιξης. Τα παιδιά των μεταναστών δυσκολεύονταν να προσαρμοστούν στο αστικό περιβάλλον και να παρακολουθήσουν το σχολείο, επειδή δεν γνώριζαν την αγγλική γλώσσα. (Μπρούζος, 1998)

Το 1898, ιδρύεται η Σχολή Φιλανθρωπίας της Νέας Υόρκης, μετά από πρόταση της Mary Richmond, μέλος φιλανθρωπικής οργάνωσης. Η εξέλιξη της σχολής αυτής ήταν γρήγορη, φτάνοντας στο 1923 να υπάρχουν 17 σχολές Κοινωνικής Εργασίας, 13 εκ των οποίων ήταν πανεπιστημιακού επιπέδου. (Καλλινικάκη, 1998)

Το 1900 η μαζική μετακίνηση του πληθυσμού στα αστικά κέντρα λόγω της βιομηχανικής εξέλιξης, δημιούργησε έντονα κοινωνικά προβλήματα, τα οποία συνέβαλλαν στη δημιουργία κινήματων. Τα κινήματα αυτά, είχαν ως στόχο την επισήμανση και την αντιμετώπιση των προβλημάτων των εργατών και των οικογενειών τους. Για να επιτευχθεί αυτό, τα κινήματα συνεργάστηκαν με τα πανεπιστήμια της πόλης και έτσι δημιουργήθηκαν τα πρώτα προγράμματα των σπουδών της Κοινωνικής Εργασίας. (Πανουτσοπούλου, 1984)

Σύμφωνα με τον Landon, από τα κινήματα αυτά αναπτύχθηκαν οι δύο βασικοί μέθοδοι δράσης και παρέμβασης της Κοινωνικής Εργασίας. Η «κατά περίπτωση κοινωνική εργασία», δηλαδή, Κοινωνική Εργασία με Άτομα και η Κοινωνική Εργασία με ομάδες και κοινότητες. Οι δύο αυτοί μέθοδοι επικράτησαν στην εκπαίδευση και στην άσκηση του επαγγέλματος και αναπτύχθηκαν ακόμα περισσότερο με το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, όπου και εφαρμόστηκαν σε τρεις τομείς:

- Κοινωνική Εργασία σε υπηρεσίες υγείας, όπου εφαρμόστηκαν για πρώτη φορά στο Γενικό Νοσοκομείο της Μασαχουσέτης στην Βοστώνη το 1905.
- Κοινωνική Εργασία στον τομέα της ψυχιατρικής.
- Κοινωνική Εργασία στον τομέα της παιδικής προστασίας, όπου και ακολούθησε και η εξέλιξη της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας. (Καλλινικάκη, 1998)

Το 1937, ιδρύεται η Ελευθέρα Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας στην Ελλάδα με σκοπό την εκπαίδευση προσωπικού για εργασία σε φιλανθρωπικά ιδρύματα. Οι πρώτοι επαγγελματίες που αποφοιτούσαν από τη σχολή αυτή, ονομάζονταν Κοινωνικοί Εργάτες. Δυστυχώς όμως, λόγω του Β' Παγκόσμιου Πολέμου που ξέσπασε εκείνη την περίοδο, η δράση της σχολής σταμάτησε. Αργότερα, το 1947, δημιουργείται σχολή Κοινωνικής Εργασίας στην Κηφισιά και τον Ιούνιο του 1957 λαμβάνουν επίσημα την άδεια ασκήσεως του επαγγέλματος 1.251 κοινωνικοί λειτουργοί. (Πανουτσοπούλου, 1984)

2.2. ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η Σχολική Κοινωνική Εργασία είναι ένας εξειδικευμένος τομέας της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας, ο οποίος απαιτεί κατάρτιση στην αναπτυξιακή πορεία του ατόμου. Η ειδικότητα αυτή δηλαδή, απαιτεί επαγγελματίες με γνώσεις που σχετίζονται με τις μεταβολές που υφίσταται το άτομο κατά την εκπαιδευτική του διαδικασία, καθώς επίσης και να είναι εφοδιασμένοι με αναπτυγμένες δεξιότητες. (Παπαϊωάννου, 2000)

Οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται στα σχολεία, χρησιμοποιούν τις μεθόδους της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας, οι οποίες είναι η Κοινωνική Εργασία με άτομα (Κ.Ε.Α.), με ομάδες (Κ.Ε.Ο.) και με κοινότητα (Κ.Ε.Κ.), εφαρμόζοντας τες στον τομέα της εκπαίδευσης σε μαθητές, εκπαιδευτικούς και οικογένειες. Συνεργάζονται με τους εκπαιδευτικούς και τους διευθυντές και τηρούν το απόρρητο και την εχεμύθεια όσον αφορά σε πληροφορίες που αφορούν τον κάθε μαθητή ή την κάθε οικογένεια που εξυπηρετούν. (Καλλινικάκη, 1998)

2.2.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η Σχολική Κοινωνική Εργασία επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στις ανάγκες που εμφανίζονται σε κάθε χρονική περίοδο. Τα συνήθη προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κοινωνικός λειτουργός στον χώρο του σχολείου είναι η έλλειψη στέγης, οι ατομικές διακρίσεις, τα ναρκωτικά και η ενσωμάτωση των μεταναστών. Μέλημα των πρώτων κοινωνικών λειτουργών ήταν να εντοπίσουν τους λόγους οι οποίοι εμπόδιζαν το παιδί να μάθει τις προσφερόμενες γνώσεις και τους λόγους για τους οποίους το σχολείο δεν μπορούσε να εκτελέσει τα καθήκοντά του. (Constable, 2006)

Η Σχολική Κοινωνική Εργασία παρατηρήθηκε για πρώτη φορά το 1906-1907 στις Η.Π.Α.. Την περίοδο εκείνη προσλαμβάνονταν ειδικοί που ήταν γνωστοί ως επισκέπτες σπιτιών ή σχολείων, σύμβουλοι κοινωνικών θεμάτων ή αλλιώς σύμβουλοι επαγγελματικού προσανατολισμού. Μέχρι το 1909, η Σχολική Κοινωνική Εργασία παρείχε κοινωνικές υπηρεσίες μόνο σε δύο-τρία σχολεία. Μετά από μελέτη που έγινε το 1917 στο Σικάγο που είχε ως θέμα «το φαινόμενο του σκασιαρχείου», έδειξε ότι η ύπαρξη κοινωνικών συμβούλων στα σχολεία ήταν αναγκαία. Η έρευνα αυτή θεωρείται σημαντική, καθώς αποτέλεσε παράγοντα για την θεσμοθετημένη τοποθέτηση επαγγελματιών στον τομέα της εκπαίδευσης. Επίσης, σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας, έπαιξε η μετακίνηση των πληθυσμών, όπου οι εκπαιδευτικοί είχαν μεμονωμένες γνώσεις για τις ανάγκες, τις ιδιαιτερότητες και την διαδικασία ενσωμάτωσης των παιδιών που παρακολουθούσαν το σχολείο, φτάνοντας στο 1918, όπου η συμμετοχή των κοινωνικών λειτουργών γίνεται υποχρεωτική στην σχολική μάθηση, χωρίς περιορισμούς στα καθήκοντα τους. (Allen-Meares, 1996)

Την δεκαετία του 1920, πραγματοποιήθηκαν έρευνες που επικεντρώθηκαν στην μεταχείριση των νευρικών αναταραχών και των συμπεριφοριστικών προβλημάτων που αφορούσαν τα «δύσκολα παιδιά». Δίνεται έμφαση σε μαθητές με νοητική υστέρηση και ψυχικές διαταραχές, με σκοπό να παραμείνουν στα κανονικά σχολεία. Σταθόπουλος, 2005)

Την χρονική περίοδο του 1940 -1960, καθιερώθηκε η μελέτη κατά περίπτωση που συμβάλλει στη συνεργασία μεταξύ κοινωνικών λειτουργών και εκπαιδευτικού προσωπικού. Οι σχολικοί κοινωνικοί λειτουργοί, μετά το 1960, έδειξαν ενδιαφέρον κυρίως στην διερεύνηση των αναγκών των μαθητών και στην εξέταση των αιτιών των προβλημάτων που εμφανίζονται

μέσα και έξω από τον χώρο του σχολείου. Ταυτόχρονα, με αφορμή τα κινήματα που δημιουργήθηκαν εκείνη την περίοδο, τα οποία είχαν σχέση με τα κοινωνικά δικαιώματα των μειονοτήτων στις Η.Π.Α., η Σχολική Κοινωνική Εργασία εστιάζει στην προάσπιση των μαθητών, οι οποίοι προέρχονται από μη-προνομιούχες κοινωνικά ομάδες. (Allen-Meares, 1996)

Το 1992, η NASW, στο συνέδριο Σχολικών Κοινωνικών Εργαζομένων πιστοποίησε και επίσημα το ρόλο της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας για πρώτη φορά. (Allen-Meares, 1996)

Παρακάτω αναφέρουμε τις μορφές και τα πρότυπα της εφαρμογής της Κοινωνικής Εργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης.

Στην Γερμανία, η εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας στα εκπαιδευτικά ιδρύματα άρχισε στα μέσα της δεκαετία του 1970 στα πλαίσια πιλοτικών προγραμμάτων, τα οποία στη συνέχεια, καθιερώθηκαν σε μόνιμη βάση. Αφορμή αυτών των προγραμμάτων ήταν η αντίληψη ότι το σχολείο θα πρέπει να δίνει σημασία και στα εξωσχολικά βιώματα των μαθητών και όχι απλά να παραμένει στις συντηρητικές, τυπικές μορφές διδασκαλίας. (Σταθόπουλος, 2005)

Τέτοιου είδους πιλοτικά προγράμματα είναι το ανοικτό σχολείο, στο οποίο οι νέοι έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν δεξιότητες που θα τους φανούν χρήσιμες στη διαβίωσή τους μέσα στη κοινότητα. Περιλαμβάνει δραστηριότητες έξω από το χώρο του σχολείου, οι οποίες είναι απαραίτητες για τη συμβολή της κοινωνικοποίησης των νέων. Οι μέθοδοι της διδασκαλίας και της μάθησης εφαρμόζονται σε ανοικτούς χώρους που είναι προσίτοι ακόμη και για την παρακολούθηση μαθημάτων από τους γονείς. (Ζωγράφου, 1993)

Το 1971, αρχίζει η λειτουργία κοινοτικών σχολείων κυρίως σε περιοχές με έντονη μετανάστευση με σκοπό την εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας στην κοινότητα δείχνοντας ενδιαφέρον στις εξωσχολικές εμπειρίες των μαθητών. Το κοινοτικό σχολείο ασχολείται με προβλήματα και δυσκολίες των μαθητών αλλά και γενικότερα των μελών μιας συνοικίας. Τέτοιου είδους εκπαιδευτικά ιδρύματα λειτουργούν ως τυπικά σχολεία τις πρωινές ώρες με τις συνηθισμένες μορφές διδασκαλίας και μάθησης ενώ τις απογευματινές και βραδινές ώρες προσφέρουν προγράμματα κάθε είδους για όλους τους πολίτες. Με τη συμμετοχή των ενηλίκων για την απόκτηση του απολυτηρίου βασικής εκπαίδευσης, επιτυγχάνεται ταυτόχρονα η έννοια της δια βίου μάθησης. Πέρα από αυτό, τα κοινοτικά σχολεία συνεργάζονται με άλλους τοπικούς φορείς και υπηρεσίες για την αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων και την βελτίωση της κοινωνικής πραγματικότητας της εκάστοτε κοινότητας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός κοινοτικού σχολείου είναι το λεγόμενο «Community Education Center» στην Αγγλία. (Ζωγράφου, 1993)

Υπάρχουν τριών ειδών πρότυπα τα οποία διαμορφώνονται ανάλογα με τη σχέση που έχει το σχολείο με τους επαγγελματίες της Κοινωνικής Εργασίας. Σε κάθε πρότυπο οι ενέργειες που κάνει ο κοινωνικός λειτουργός διαφοροποιούνται.

Στο Βερολίνο τη δεκαετία του 1980, εφαρμόστηκε το πρότυπο της υπαγωγής της Κοινωνικής Εργασίας μέσα στο χώρο του σχολείου. Το συγκεκριμένο πρότυπο λειτούργησε στη πλειονότητα των πολυκλαδικών σχολείων και ενέταξε σε αυτά κοινωνικούς λειτουργούς. Παρατηρήθηκε όμως, ότι οι δραστηριότητες των κοινωνικών λειτουργών περιορίζονταν μόνο στην επίβλεψη των μαθητών και στην αντικατάσταση των δασκάλων όταν αυτοί απουσίαζαν από το σχολείο. Διαπιστώθηκε επομένως, ότι οι στόχοι της επιστήμης δεν μπορούν να εφαρμοστούν. Ακριβώς για αυτό το λόγο, η ένταξη της κοινωνικής εργασίας μέσα στο χώρο του σχολείου, φαίνεται να εξυπηρετεί τα συμφέροντα του εκπαιδευτικού συστήματος για την ομαλή προσαρμογή των μαθητών στις απαιτήσεις του. (Ζωγράφου, 1993)

Το πρότυπο της κριτικής ένταξης ενσωματώνει την Κοινωνική Εργασία στο σχολείο αλλά επιτρέπει την διατήρηση της αυτονομίας. Στο Αμβούργο το 1970 εδραιώθηκαν πολυκλαδικά σχολεία τα οποία περιελάμβαναν συμβουλευτική υπηρεσία με ειδικό προσωπικό. Η Κοινωνική Εργασία εφαρμόζεται σαν εξωσχολικός φορέας αλλά πολλές φορές μπορεί να πραγματοποιηθεί και με φορέα το ίδιο το σχολείο. Το πρότυπο αυτό ευνοεί μια υγιή και ισορροπημένη συνεργασία του σχολείου και της Κοινωνικής Εργασίας διατηρώντας έτσι την κριτική της λειτουργία. (Ζωγράφου,1993)

Τέλος, στο πρότυπο της απορριπτικής απόστασης η Σχολική Κοινωνική Εργασία δρα ανεξάρτητα από το θεσμό του σχολείου σαν αυτόνομος φορέας. Οι υποστηρικτές του προτύπου αυτού, θεωρούν τη σύγκρουση της Κοινωνικής Εργασίας με το σχολείο αυτονόητη. Για αυτόν το λόγο αποκλείουν την εργασία των κοινωνικών λειτουργών στο φορέα του σχολείου χωρίς να αρνούνται τη συνεργασία τους με το φορέα αυτό ως ιδιώτες. Στα πλαίσια του προτύπου αυτού η δραστηριότητα των κοινωνικών λειτουργών εφαρμόζεται σε προγράμματα στήριξης στους νέους σε σχέση με το σχολικό και το κοινωνικό τους περιβάλλον. (Ζωγράφου,1993)

Τα περισσότερα πλεονεκτήματα σύμφωνα με δημοσιεύσεις τείνουν προς το πρότυπο της κριτικής ένταξης. Τα ήδη υπάρχοντα πρότυπα Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας προσανατολίζονται στον φορέα του σχολείου ως αποτέλεσμα της σχολικής μεταρρύθμισης. Διαπιστώνεται ότι τα προαναφερθέντα πρότυπα της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας, λειτουργούν απλά σαν υποκατάστατα των διαδικασιών της διδασκαλίας. Η Σχολική Κοινωνική Εργασία δεν έχει ορίσει ξεκάθαρα τις αρμοδιότητες της και έχει περιοριστεί στην εξάλειψη των προβλημάτων μέσα στο χώρο του σχολείου. (Ζωγράφου,1993)

2.3. Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Ο κοινωνικός λειτουργός αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μεταξύ του σχολείου, της οικογένειας και των άλλων κοινωνικών φορέων που ασχολούνται με τον μαθητή και κατέχει την καταλληλότερη θέση για να προωθήσει την επικοινωνία και τη συνεργασία ανάμεσα τους. Σύμφωνα με τον Διεθνή Κώδικα Δεοντολογίας, οι κοινωνικοί λειτουργοί δεσμεύονται από κάποιες βασικές αρχές του επαγγέλματος, όπως είναι το γεγονός ότι κάθε ανθρώπινη ύπαρξη έχει μοναδική αξία, το δικαίωμα και ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και η παροχή ίσων ευκαιριών σε όλα τα άτομα προκειμένου να αναπτύξουν δεξιότητες και ικανότητες οι οποίες θα τους είναι ωφέλιμες στην κοινωνία. (Καλλινικάκη, 1998)

Το αντικείμενο απασχόλησης των κοινωνικών λειτουργών καθώς και τα καθήκοντα τους στο σχολείο, αλλάζουν σύμφωνα με τις ανάγκες που παρουσιάζονται στην κοινωνία. Όπως αναφέρει ο Nelson, ο ρόλος του σχολικού κοινωνικού λειτουργού είναι περίπλοκος. Ο επαγγελματίας αξιολογεί μαζί με το υπόλοιπο προσωπικό τα θέματα που απασχολούν το σχολείο, διαβουλεύεται για την επίλυση αυτών και συνεργάζεται με τους γονείς και τα παιδιά τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο. Οι ρόλοι και οι αρμοδιότητες του ειδικού καθορίζονται από τους παρακάτω τομείς της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας:

- Σχέσεις και υπηρεσίες με παιδιά και οικογένειες
- Σχέσεις και υπηρεσίες με σχολείο και σχολικό προσωπικό
- Κοινωνικές Υπηρεσίες
- Διοικητική εργασία (Constable, 1999).

Ο επαγγελματίας στον τομέα της εκπαίδευσης έχει την μορφή του εμπυχωτή, του παιδαγωγού, του συντονιστή, του μεσολαβητή ή του αρχειοθέτη. Στις αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού περιλαμβάνονται η σύνταξη των κοινωνικών ιστορικών των μαθητών και η καταγραφή εκθέσεων. Επιπλέον, βοηθά στην εξωτερίκευση των συναισθημάτων και θέτει θέματα που θεωρούνται σημαντικά για τους μαθητές, όπως είναι η συμπεριφορά στη σχολική αίθουσα και οι σχέσεις με πρόσωπα της εξουσίας. (Σουρραπά-Ασημακοπούλου, 1995)

Ο κοινωνικός λειτουργός αποτελεί σημαντικό στήριγμα για τους μαθητές, οι οποίοι αδυνατούν να προσαρμοστούν στον εκπαιδευτικό χώρο και στο πρόγραμμα του σχολείου. Ο ειδικός διερευνά τις συνθήκες που αποτελούν την αιτία για τη δημιουργία των προβλημάτων. Επιπλέον, εκτιμά τις ανάγκες των μαθητών και παρέχει σε αυτούς και το περιβάλλον τους, ειδικές υπηρεσίες ενημερωτικού και υποβοηθητικού χαρακτήρα. Αυτό πραγματοποιείται, με τη συνεργασία του εκπαιδευτικού προσωπικού, για την ανάπτυξη εποικοδομητικών σχέσεων στο περιβάλλον τους. (Π.Δ. 893/1978)

Επίσης, οι αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού που εργάζεται στο σχολικό πλαίσιο είναι η άμεση στήριξη των γονέων, η ενημέρωση των μαθητών και του οικογενειακού τους περιβάλλοντος για την ύπαρξη κοινωνικών υπηρεσιών και παραπομπή τους σε αυτές και η υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους. Ο επαγγελματίας, παρέχει συμβουλευτική υπηρεσία στο εκπαιδευτικό προσωπικό και συνεργάζεται με το σχολείο, με την κοινότητα καθώς και με άλλους φορείς για την δημιουργία υπηρεσιών και προγραμμάτων. Τα προγράμματα αυτά, έχουν ως στόχο την πρόληψη των αναγκών των ατόμων, οι οποίες συνεχώς μεταβάλλονται. (Drolet, Paquin & Soutyrine, 2006)

Επιπρόσθετα, διοργανώνει συγκεντρώσεις γονέων, σε συνεργασία με τον διευθυντή και τα άλλα μέλη του προσωπικού του σχολείου έχοντας ως σκοπό την ενημέρωση για τις παροχές που δικαιούνται οι γονείς και για την πορεία των παιδιών τους στο σχολείο. Τέλος, προετοιμάζει αυτούς που πρόκειται να αποφοιτήσουν και συνεργάζεται με τον επαγγελματικό σύμβουλο και τις αρμόδιες υπηρεσίες για την κοινωνική ή εργασιακή αποκατάσταση, ενισχύοντας τους αποτελεσματικά. (Σταθόπουλος, 2005)

2.4. ΣΚΟΠΟΙ & ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η Σχολική Κοινωνική Εργασία είναι βασισμένη στον Δεοντολογικό Κώδικα, στις αρχές, στις αξίες και στους στόχους της Κοινωνικής Εργασίας. Κύριος σκοπός της είναι ο μαθητής να αξιοποιήσει την ευκαιρία που του δίνεται για μάθηση, μέσα από το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. Να αποκτήσει κριτική σκέψη και ικανότητα καθώς επίσης, να μπορέσει να προβάλλει και να ενδυναμώσει τις ικανότητες και τις δυνατότητες του. Τα παραπάνω, δίνουν τη δυνατότητα στο μαθητή να αντιμετωπίσει αρνητικές καταστάσεις που πιθανόν να παρουσιαστούν στο σχολικό και οικογενειακό του περιβάλλον ή ακόμα και στην προσωπική του ζωή. (Παπαϊωάννου, 2000)

Οι κοινωνικοί λειτουργοί παρακινούν τους μαθητές να ασχολούνται με δημιουργικές δραστηριότητες στον ελεύθερο τους χρόνο και να προσπαθούν να εκμεταλλευτούν τα προγράμματα και τις δομές που διαθέτει η κάθε κοινότητα. Υποστηρίζουν τους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και προτρέπουν όσους διανύουν μια περίοδο σοβαρών προσωπικών ή οικογενειακών κρίσεων, για τη συνέχεια της φοίτησης τους. Παράλληλα, φέρνουν σε επαφή τους μαθητές που αντιμετωπίζουν κοινωνικοοικονομικά προβλήματα με άτομα, τα οποία μπορούν να τους προσφέρουν εθελοντική εκπαιδευτική στήριξη. Δημιουργούν επίσης,

ένα καλό κλίμα συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών και προσπαθούν να το διατηρήσουν. (Καλλινικάκη, 1998)

Τέλος, σύμφωνα με την Παπαϊωάννου, η Σχολική Κοινωνική Εργασία σαν επιστήμη, διεκπεραιώνει τους παρακάτω στόχους:

- Βελτιώνει τις διαπροσωπικές και δι-ομαδικές σχέσεις.
- Ενισχύει την αλληλεπίδραση μεταξύ του σχολείου και της οικογένειας.
- Περιορίζει την λεκτική ή σωματική βία στα σχολεία.
- Παρέχει συμβουλευτική παρέμβαση και ψυχοκοινωνική υποστήριξη σε άτομα και ομάδες των μαθητών.
- Εντοπίζει τις περιπτώσεις που χρειάζονται την παρέμβαση ενός ειδικού ή ακόμα και της παραπομπής σε άλλους φορείς ή ειδικούς, όποτε αυτό κριθεί απαραίτητο. (Παπαϊωάννου, 2000)

2.5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Για να έχουμε ολοκληρωμένη εικόνα για την άσκηση του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, είναι σημαντικό να αναφερθούμε στα χαρακτηριστικά του ατόμου κατά την περίοδο της εφηβικής του ηλικίας. Άλλωστε, οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται στο χώρο της εκπαίδευσης, επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στην ομαλή ανάπτυξη των εφήβων και είναι εφοδιασμένοι από την εκπαίδευσή τους με γνώσεις και δεξιότητες που σχετίζονται με την αναπτυξιακή ψυχολογία του ατόμου.

Η εφηβεία είναι η μεταβατική περίοδος ανάμεσα στην παιδική και ενήλικη ζωή. Η περίοδος αυτή, θεωρείται μια από τις πιο κρίσιμες και περίπλοκες φάσεις της ζωής του ανθρώπου και χαρακτηρίζεται από έντονες ανησυχίες, οι οποίες συνοδεύονται από σωματικές, ψυχολογικές, συναισθηματικές, νοητικές και κοινωνικές αλλαγές. Ο έφηβος, μέσα από τις αλλαγές αυτές, προσπαθεί να διαμορφώσει την προσωπική του ταυτότητα. Οι μεταβολές αυτές, είναι πολύ πιθανόν να επηρεάζουν τη συμπεριφορά των μαθητών και να δημιουργούν εσωτερικό αναβρασμό και συναισθηματική αναστάτωση. Το γεγονός αυτό, μπορεί να επηρεάσει τα άτομα κατά την διάρκεια της εκπαιδευτικής τους διαδικασίας. Η ισορροπημένη συναισθηματική κατάσταση του μαθητή, συμβάλλει στην καλή σχολική επίδοση. Όμως, η εφηβεία έντονες συναισθηματικές μεταπτώσεις, όπως χαρά-λύπη και ευθυμία-μελαγχολία. Για αυτό το λόγο, οι έφηβοι χρειάζονται τη βοήθεια των ειδικών και των εκπαιδευτικών προκειμένου να κατανοήσουν ότι οι εναλλαγές αυτές που τους συμβαίνουν, είναι φυσιολογικό σύμπτωμα της ηλικίας τους. (Ελευθεριάδου, 2002)

Στην αναπτυξιακή αυτή φάση του ατόμου, κυριαρχούν τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Η διαμόρφωση της ταυτότητας.
- Η έντονη επιρροή των συνομηλίκων σε σχέση με τα πιστεύω και τις απόψεις.
- Οι συχνές συναισθηματικές αλλαγές.
- Το αίσθημα της αδεξιότητας και της χαμηλής αυτοεκτίμησης όσον αφορά τον εαυτό του.
- Η παλινδρόμηση των εφήβων σε παιδιάστικες συμπεριφορές όταν έρχονται αντιμέτωποι με αγχογόνες καταστάσεις.
- Η αναζήτηση της ανεξαρτησίας και της αυτονομίας.
- Το ενδιαφέρον για το αντίθετο φύλο αυξάνεται και παρατηρείται το αίσθημα της ανησυχίας για το αν θεωρούνται «φυσιολογικοί».
- Δοκιμάζουν τα όρια και τους κανόνες.

- Η αύξηση της αφηρημένης σκέψης.
- Ο πειραματισμός με εξαρτησιογόνες ουσίες και σεξουαλικές σχέσεις. (Ελευθεριάδου, 2002)

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά θεωρούνται φυσιολογικά κατά τη διάρκεια των εφηβικών χρόνων ενός μαθητή. Οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να γνωρίζουν και να κατανοούν την συμπεριφορά των εφήβων. Επειδή όμως συχνά τα παιδιά βρίσκονται σε σύγκρουση με τους γονείς τους αλλά και τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι κατέχουν θέση εξουσίας, ο ειδικός με τις γνώσεις που κατέχει, καλείται να τους ενημερώσει για τα συμπτώματα της εφηβικής ηλικίας.

2.6. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΜΙΚΡΟ & ΜΑΚΡΟ- ΕΠΙΠΕΔΟ

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στο σχολείο, όπως προαναφέραμε, είναι πολύ σημαντικός. Χρησιμοποιεί μεθόδους και τεχνικές της Κοινωνικής Εργασίας σε μικρο-επίπεδο δηλαδή άτομα, ομάδες, οικογένεια και σε μακρο-επίπεδο, δηλαδή με την κοινότητα και τους τοπικούς φορείς.

Ο κοινωνικός λειτουργός χρειάζεται τη συνεργασία του οικογενειακού και σχολικού περιβάλλοντος για να μπορέσει να βοηθήσει τον μαθητή να κατανοήσει τις ικανότητες του, να τις αξιοποιήσει και μέσα από αυτές να αποκτήσει αυτοεκτίμηση και κίνητρα για μάθηση.

Κοινωνική Εργασία με μαθητή

Στόχος του επαγγελματία αρχικά, είναι να δημιουργήσει μία ομαλή συνεργασία με τον μαθητή για να αντιμετωπίσουν με τον καλύτερο τρόπο από κοινού, προσωπικά προβλήματα που εμφανίζονται στο περιβάλλον του. Διερευνά τις αιτίες που προκαλούν την δυσλειτουργική συμπεριφορά του ατόμου στον κύκλο του, όπως είναι η βία, η μη συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες, η κατάχρηση ουσιών, το κάπνισμα και η κατάθλιψη. Μέσα στο σχολικό πλαίσιο, ο μαθητής διαμορφώνει τον χαρακτήρα του. Ο έφηβος, ο οποίος δεν έχει υψηλή σχολική επίδοση δεν σημαίνει αυτόματα πως έχει και χαμηλό δείκτη νοημοσύνης, ίσως τον απασχολούν άλλα γεγονότα, όπως για παράδειγμα μια απώλεια ενός αγαπημένου προσώπου ή οικογενειακά προβλήματα, τα οποία έχουν αρνητικές συνέπειες στην σχολική του επίδοση. (Λιακοπούλου, 1999)

Η εικόνα που το ίδιο το άτομο έχει για τον εαυτό του αλλά και ο τρόπος με τον οποίο τον βλέπουν οι άλλοι έχει πολύ μεγάλη σημασία, αφού το άτομο μπορεί να τοποθετήσει τον ίδιο του τον εαυτό στην κατηγορία των αποτυχημένων. Έτσι λοιπόν, παρόλο που ο μαθητής διαθέτει όλες εκείνες τις ικανότητες που χρειάζονται για να αναπτυχθεί κανονικά, η απόδοση του στα σχολικά μαθήματα είναι χαμηλή και υποτιμά τον εαυτό του θεωρώντας πως δεν μπορεί να τα καταφέρει. Η αποτυχία αυτή, προέρχεται από την χαμηλή αυτοεκτίμηση που έχει και συχνά οδηγεί στην αντικοινωνική συμπεριφορά και στην απομόνωση. (Σουρραπά-Ασημακοπούλου, 1995)

Οι έφηβοι, όταν δεν είναι δυνατόν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες που έχουν σε οικογενειακό επίπεδο, στρέφονται στο περιβάλλον του σχολείου με στόχο να αναπτύξουν εκεί μία υγιή σχέση με άλλα παιδιά αλλά και με ενήλικες. Αν ακόμη και στο σχολικό πλαίσιο ο μαθητής νιώθει μοναξιά, τότε, θα αποτύχει ξανά να αποκτήσει αυτοεκτίμηση και να αναπτύξει ορθά τον χαρακτήρα του. Όσο ο μαθητής δεν έχει κάποιον για να τον βοηθήσει, τότε εξακολουθεί

να αποτυγχάνει στην εκπαιδευτική διαδικασία. Για να μην συμβαίνει αυτό, ο σχολικός κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να ενθαρρύνει το μαθητή, έτσι ώστε να τον παρακινήσει να εμβαθύνει στον εαυτό του προκειμένου να αποφασίσει τί πρέπει να κάνει και τί όχι για να αλλάξει τη συμπεριφορά του. Εάν αυτό επιτευχθεί, ο έφηβος νιώθει αυτοεκτίμηση μιας και γίνεται υπεύθυνος για την σχολική του συνέχεια. Όταν ο σχολικός κοινωνικός λειτουργός, εντοπίζει το πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο μαθητής, τότε είναι σε θέση να συνεργαστεί μαζί του και να τον βοηθήσει να το αντιμετωπίσουν. (Σουρραπά-Ασημακοπούλου, 1995)

Ο ειδικός στο σχολικό περιβάλλον, όσον αφορά την Κοινωνική Εργασία με τον μαθητή, μπορεί να ασχοληθεί με:

- Προβλήματα σωματικής ή ψυχικής φύσεως που αφορούν τον ίδιο τον μαθητή ή την οικογένειά του.
- Προβλήματα που έχει ο μαθητής σχετικά με την συμπεριφορά του και δυσκολίες που αντιμετωπίζει στις σχέσεις του με τους υπόλοιπους μαθητές ή το προσωπικό του σχολείου.
- Χαμηλή σχολική επίδοση, μαθησιακές δυσκολίες, άρνηση του σχολείου, κακοποίηση, παραμέληση και γενικότερα γεγονότα τα οποία με τα αποτελέσματα που επιφέρουν, δημιουργούν προβλήματα στην ομαλή διαδικασία που αφορά την κοινωνικοποίηση και τη μάθηση του ατόμου.
- Συλλογή πληροφοριών και στοιχείων για να εντοπιστεί η ρίζα του προβλήματος.
- Ανάλυση της κατάστασης που υπάρχει και παρεμβάσεις υπό τη μορφή συνεντεύξεων που θα παρέχουν υποστήριξη στον μαθητή και εξάλειψη των φόβων του. Οι συνεντεύξεις αυτές, έχουν ως σκοπό να ωθήσουν τον μαθητή να καταλάβει τις δυνατότητες του, να αποδεχτεί την κατάσταση και να αντιμετωπίσει το πρόβλημά του στο βαθμό που μπορεί.
- Οικογενειακά προβλήματα, δηλαδή σχέση γονέων-μαθητή. (Σουρραπά-Ασημακοπούλου, 1995)

Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε, ότι η ολοκλήρωση της σχολικής φοίτησης αποτελεί έναν πολύ βασικό παράγοντα ως προς την σωστή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του ατόμου. Εφ' όσον παρατηρηθεί από τον εκπαιδευτικό ή τον γονέα, η συχνή απουσία του μαθητή από το σχολικό περιβάλλον ή οποιαδήποτε άλλη δυσλειτουργική συμπεριφορά, ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει απαραίτητα να επέμβει. (Λιακοπούλου, 1999)

Κοινωνική Εργασία με ομάδες μαθητών

Στην σημερινή εποχή τα παιδιά έχουν περισσότερα δικαιώματα από ότι είχαν παλαιότερα. Η ελευθερία, ειδικά στην εφηβική ηλικία είναι μεγάλη και θα πρέπει να γνωρίζουν ποιά είναι τα όρια της. Την αίσθηση «του ανήκειν», ο κοινωνικός λειτουργός θα μπορούσε να την εκμεταλλευτεί θετικά δημιουργώντας ομάδες εμπύχωσης, μέσω των οποίων οι μαθητές θα έχουν την δυνατότητα να αποκτήσουν δεξιότητες, να εκτονώσουν την επιθετικότητα τους εποικοδομητικά και να αποκτήσουν την αίσθηση πως ανήκουν σε μία ομάδα. Οι μαθητές που συμμετέχουν στις ομάδες αυτές, δημιουργούν σχέσεις με τους συνομήλικους τους, αποκτούν παραδοχή, εμπιστοσύνη και μαθαίνουν να λειτουργούν με συνεργατικό πνεύμα, κάτι το οποίο θα τους είναι ωφέλιμο στην ενήλικη ζωή τους. (Σουρραπά-Ασημακοπούλου, 1995)

Ο χαρακτήρας των ομάδων που οργανώνει ο κοινωνικός λειτουργός είναι εμπυχωτικός, υποστηρικτικός, ψυχαγωγικός, συμβουλευτικός, επιμορφωτικός και στοχεύει στην επίτευξη των εξής:

- Τους μαθαίνει να λειτουργούν με δημοκρατικό τρόπο.
- Τους μεταδίδει αρχές και αξίες.
- Προλαμβάνει νέα προβλήματα.
- Κοινωνικοποιεί τους μαθητές.

Για να γίνουν τα παραπάνω, ο κοινωνικός λειτουργός προσπαθεί να διδάξει δεξιότητες στα παιδιά, όπως είναι ο αυτοσεβασμός, η ομαδική εργασία, η συνεργασία, η ανάπτυξη γνωστικών και κοινωνικών ικανοτήτων και η εκμάθηση δεξιοτήτων για την επίλυση προβλημάτων. Μία στρατηγική που χρησιμοποιεί για την επίτευξη αυτών, είναι η εργασία με μικρές ομάδες μαθητών, οι οποίες έχουν κοινά ενδιαφέροντα. (Λιακοπούλου, 1999)

Ο Κοινωνικός λειτουργός έχει ως στόχο, την ποιοτική ενίσχυση του κοινωνικού και μαθησιακού περιβάλλοντος των μαθητών, παρακινώντας τους νέους, να παίρνουν υπεύθυνες αποφάσεις. Έτσι, δυναμώνει η ανθεκτικότητα που έχουν οι μαθητές και εδραιώνεται ο σεβασμός στις διαφορετικές απόψεις τους. Ο επαγγελματίας, βοηθάει το μαθητή στο να διαχειρίζεται τα αρνητικά του συναισθήματα, όπως είναι η επιθετικότητα και τον βοηθάει να αποκτήσει ενδιαφέροντα με αποτέλεσμα την καλύτερη ένταξη του μαθητή στο σχολικό και οικογενειακό του περιβάλλον. (Σταθόπουλος, 2005)

Κοινωνική Εργασία με Γονείς- Οικογένεια

Οι επιδόσεις των μαθητών στο σχολείο, επηρεάζονται άμεσα από το οικογενειακό περιβάλλον. Εάν στο οικογενειακό περιβάλλον του μαθητή επικρατεί ηρεμία τότε έχει μια ρεαλιστική εκτίμηση της πραγματικότητας που συμβάλλει στη θετική σχολική επίδοση του εφήβου. Αντίθετα, αν το οικογενειακό του περιβάλλον είναι ασταθές και δυσλειτουργικό είναι πιθανό να εμφανιστούν συμπεριφοριστικές και συναισθηματικές διαταραχές που να επηρεάσουν αρνητικά την επίδοση του μαθητή κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Για την αποφυγή αρνητικών καταστάσεων στο οικογενειακό περιβάλλον, ο σχολικός κοινωνικός λειτουργός οφείλει να συνεργάζεται με τους γονείς των εφήβων. Ανάλογα με το πρόβλημα που εμφανίζεται σε κάθε οικογένεια, ο επαγγελματίας λειτουργεί διαφορετικά. Διεξάγει έρευνα σχετικά με την διαβίωση του μαθητή στο σπίτι και ερμηνεύει τις συμπεριφορές της οικογένειας και του κάθε μέλους ξεχωριστά, εξετάζει θέματα οικογενειακών σχέσεων, παρέχει συμβουλές για την αγωγή του εφήβου και επισημαίνει το ρόλο του κάθε μέλους της οικογένειας. Τέλος, ο ειδικός πρέπει να καταστήσει σαφές στους γονείς πως ο ρόλος του δεν συνδέεται μόνο με μαθητές, οι οποίοι αντιμετωπίζουν προβλήματα αλλά με το σύνολο των εφήβων και των οικογενειών τους για ένα καλύτερο σχολείο. (Μουσούρου, 2003)

Στην Κοινωνική Εργασία με τους γονείς και τις οικογένειες των μαθητών όπου εμφανίζουν κάποιο πρόβλημα, η ομάδα γονέων ή και ολόκληρης της οικογένειας έχει ως κύριο σκοπό την ομαλή λειτουργία της οικογένειας και κατά συνέπεια την καλύτερη ένταξη του μαθητή στο κοινωνικό σύνολο και στην βελτίωση του όσον αφορά την εκπαίδευση. Μέσα στις ομάδες αυτές οι γονείς ενημερώνονται, ανταλλάσσουν σκέψεις και απόψεις, είτε τα παιδιά τους αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα είτε όχι. Τα θέματα που απασχολούν τις ομάδες αυτές δεν είναι συγκεκριμένα. Οι γονείς μπορεί να συζητούν για τα ναρκωτικά, για τις επιπτώσεις ενός διαζυγίου στα παιδιά αλλά και για οτιδήποτε άλλο τους απασχολεί. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να εργαστεί με το κάθε άτομο της οικογένειας, ατομικά ή και με όλη την οικογένεια και οφείλει να χρησιμοποιεί θεωρίες και τεχνικές όπως η συζήτηση, η μεσολάβηση και η υποστήριξη για τη βελτίωση της επικοινωνίας και της αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών. Σκοπός είναι να επιλυθούν τα οικογενειακά θέματα, να αναπτυχθούν τρόποι επικοινωνίας, όπου τα μέλη θα μπορούν να εκφράσουν συναισθήματα, επιθυμίες, στόχους και ιδανικά, χωρίς υπερβολικές και στερεότυπες αντιδράσεις και κυρίως χωρίς πολλές επαναλήψεις, οι οποίες δημιουργούν χάος. Επίσης, να αντιληφθεί το κάθε μέλος, το ρόλο, τις υποχρεώσεις

και τα δικαιώματα που έχει μέσα στο οικογενειακό πλαίσιο και να κατανοήσει τη σημασία του. Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να επικεντρωθεί περισσότερο στους τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων που δημιουργούν εντάσεις και εχθρότητα στο εσωτερικό της οικογένειας. Σκοπός είναι η δημιουργία ενός ασφαλούς, σταθερού και υγιές κλίματος που να προάγει την ψυχική υγεία των ατόμων. (Ζαφείρης, Ζαφείρη & Μουζακίτης, 1999)

Στις αρμοδιότητες των σχολικών κοινωνικών λειτουργών εντάσσεται επίσης, η εκμάθηση των γονέων σε δεξιότητες ανατροφής των παιδιών τους. Όσον αφορά τους έφηβους που έχουν προβλήματα συμπεριφοράς στο σχολείο, είναι σημαντικό να χρησιμοποιηθούν πρακτικές με επίκεντρο την οικογένεια, που αποσκοπούν στο να βοηθήσουν τους γονείς να διαχειριστούν τη συμπεριφορά των παιδιών τους. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη στις Η.Π.Α. το χρονικό διάστημα 2000- 2002, σε 60 γονείς, των οποίων τα παιδιά είχαν εμπλακεί σε σχολικό εκφοβισμό (bullying), η πλειοψηφία των γονέων που ερωτήθηκαν (51/60) παραδέχονται ότι τους είναι δύσκολο να ελέγξουν τα παιδιά τους. Αυτό το συναίσθημα της ανικανότητας μπορεί να προκαλέσει μια ανάγκη για να επαναπροσδιορίσουν τον τρόπο που αυτοί μεγαλώνουν τα παιδιά τους. (Drolet, Paquin & Soutyrine, 2006)

Οι σχολικοί κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να βοηθήσουν τις οικογένειες να λύσουν τα προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών τους και να είναι αποτελεσματικοί σύμμαχοι των γονέων. Για μια επιτυχημένη συνεργασία μεταξύ γονέων και σχολικού κοινωνικού λειτουργού θα πρέπει η οικογένεια να έχει αντίληψη του προβλήματος. Η δράση της Κοινωνικής Εργασίας στις ομάδες γονέων, έχει ως κύρια αποστολή την οικοδόμηση γεφυρών μεταξύ των γονέων και του σχολείου, έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Όταν το θεμέλιο αυτό είναι σταθερό, οι γονείς είναι συνήθως πιο ανοικτοί στο να προβληματιστούν για την οικογενειακή ζωή τους και για τις γονικές δεξιότητες τους. Σε πρώτη φάση πρέπει να επιτευχθεί η εμπιστοσύνη των γονέων απέναντι στους κοινωνικούς λειτουργούς. Οι γονείς συχνά, κρατούν αμυντική στάση, επειδή θεωρούν ότι οι ειδικοί παρεμβαίνουν στο εσωτερικό της οικογένειας. (Drolet, Paquin & Soutyrine, 2006)

Τέλος, ο επαγγελματίας συνεργάζεται με το Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων. Η συνεργασία αυτή, είναι σημαντική γιατί στοχεύει στην καλύτερη και αποτελεσματικότερη λειτουργία του σχολείου και της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο κοινωνικός λειτουργός ενημερώνει και υποστηρίζει τους γονείς και αποτελεί το συνδετικό κρίκο του σχολείου και της οικογένειας, με τοπικούς φορείς της κοινότητας που μπορούν να χρησιμοποιηθούν προς όφελος των μαθητών. (Σουρραπά- Ασημακοπούλου, 1995)

Ο κοινωνικός λειτουργός ως μέλος διεπιστημονικής ομάδας

Στον τομέα της εκπαίδευσης, απαραίτητη προϋπόθεση της Κοινωνικής Εργασίας είναι η διαρκής επικοινωνία με το εκπαιδευτικό προσωπικό. Το είδος και ο βαθμός της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών και των κοινωνικών λειτουργών καθορίζονται από τη διάθεση και το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών, ενώ τον κύριο λόγο για την διεπιστημονική συνεργασία έχει ο διευθυντής του σχολείου. Οι ενέργειες του κοινωνικού λειτουργού, εξαρτώνται από το ενδιαφέρον και την επιρροή που ασκεί ο ίδιος στους εκπαιδευτικούς. Η συνεργασία του επαγγελματία με τον γυμνασιάρχη ή τον λυκειάρχη, παίζει καθοριστικό ρόλο για την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα του. (Σταθόπουλος, 2005)

Η συνεργασία του κοινωνικού λειτουργού με τους καθηγητές εστιάζει στον έφηβο. Στόχο έχει να εντοπιστούν από κοινού οι μαθητές που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες και συμπεριφοριστικές διαταραχές. Επιπλέον, μέλημα των ειδικών είναι να ενημερώσουν και να ευαισθητοποιήσουν τους εκπαιδευτικούς για τη συμπεριφορά των μαθητών. Ακόμη, οι καθηγητές θα μπορούσαν να συνεργαστούν με τους κοινωνικούς λειτουργούς για τη

δημιουργία επιμορφωτικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, όπως είναι η ενημέρωση για το πρόβλημα των ναρκωτικών. Ο ειδικός είναι αυτός που βοηθάει τους καθηγητές στο δύσκολο εκπαιδευτικό έργο που έχουν αναλάβει και τους ενημερώνει για εξωσχολικούς παράγοντες που επιδρούν αρνητικά στην επίδοση του μαθητή. Το απόρρητο τηρείται, αν και κάποιες φορές παραβλέπεται, για να μπορέσει ο καθηγητής να βοηθήσει τον μαθητή όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά. (Σουρραπά- Ασημακοπούλου, 1995)

Ο κοινωνικός λειτουργός, αναλαμβάνει να διερευνήσει τα αίτια τα οποία οδηγούν τον έφηβο στην άρνηση του για μάθηση. Έρχεται σε άμεση επαφή με το μαθητή και το οικογενειακό του πλαίσιο, εξετάζει την άποψη του μαθητή για το σχολικό σύστημα-περιβάλλον και τους εκπαιδευτικούς. Μέσω αυτής της έρευνας και της συλλογής πληροφοριών, ο ειδικός αποκτάει μια ολοκληρωμένη εικόνα για τις σκέψεις και για τον τρόπο διαβίωσης του κάθε μαθητή και έτσι έχει την δυνατότητα να ενημερώσει την υπόλοιπη ομάδα για τους παράγοντες που επηρεάζουν την σχολική του επίδοση και συμπεριφορά. (Σταθόπουλος, 2005)

Με τις γνώσεις που έχει ο κοινωνικός λειτουργός από την εκπαίδευση του, είναι σε θέση να σχεδιάσει, σε συνεργασία με το επιστημονικό προσωπικό (εάν υπάρχει), ένα σχέδιο παρέμβασης. Εάν κριθεί απαραίτητο, ο κοινωνικός λειτουργός αναλαμβάνει εξ ολοκλήρου την παραπομπή του μαθητή και της οικογένειάς του σε άλλους φορείς, όπως είναι η Κοινωνική Πρόνοια ή τα ειδικά σχολεία, για την αντιμετώπιση του περιστατικού. Σε περίπτωση που ο μαθητής διακόψει την υποχρεωτική εκπαίδευση ή έχει μεγάλο αριθμό αδικαιολόγητων απουσιών, ο κοινωνικός λειτουργός με το διευθυντή, αναλαμβάνουν να συνεντεύξουν το μαθητή βάσει νόμου. (Σταθόπουλος, 2005)

Τέλος, σημαντικό είναι να προσδιορίσει ο κοινωνικός λειτουργός το ρόλο του, προκειμένου να τον δεχτούν οι εκπαιδευτικοί ως συνεργάτη, με τη βοήθεια του οποίου θα αντιμετωπίσουν από κοινού, πιθανές δυσκολίες κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Απαραίτητη προϋπόθεση για την συνεργασία του κοινωνικού λειτουργού με το εκπαιδευτικό προσωπικό, είναι η αμοιβαία κατανόηση των διαφορετικών τους αρμοδιοτήτων. (Λιακοπούλου, 1999)

Κοινωνική Εργασία με την κοινότητα-συντονισμός φορέων

Οι σχολικοί κοινωνικοί λειτουργοί στο σχολείο, έχουν στρέψει κυρίως το ενδιαφέρον τους στην εφαρμογή των μεθόδων εργασίας με άτομα, οικογένειες και ομάδες για την αντιμετώπιση προβλημάτων των μαθητών. Πέρα από τις προαναφερθείσες μεθόδους, είναι αναγκαία η συνεργασία του ειδικού με φορείς και υπηρεσίες της κοινότητας. Σύμφωνα με την Laura Lee J., είναι σημαντικό το σχολείο να αποκτήσει επαφές με όλους τους φορείς, το Δήμο και την τοπική αυτοδιοίκηση για την αποτελεσματικότερη παροχή βοήθειας προς τους μαθητές. (Σουρραπά-Ασημακοπούλου, 1995)

Ο ειδικός, οφείλει να κατανοήσει την σπουδαιότητα της κοινότητας και να μελετήσει την ιδιοσυστασία της. Θα πρέπει να ερευνήσει δηλαδή την ιδιοσυγκρασία και τις ανάγκες του πληθυσμού της κοινότητας, στην οποία εντάσσεται το σχολείο. Με αυτό τον τρόπο του δίνεται η δυνατότητα να σχηματίσει μια ολοκληρωμένη άποψη για τη δομή της, το βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού και τα χαρακτηριστικά του. Έχοντας υπ' όψιν τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες των ατόμων που απαρτίζουν την κοινότητα, μπορεί να αντιληφθεί τις επιπτώσεις που πιθανόν θα αντιμετωπίσει μέσα στο σχολικό πλαίσιο. Για παράδειγμα, αν σε μια κοινότητα εμφανίζεται έντονα το πρόβλημα των ναρκωτικών στους εφήβους, ο κοινωνικός λειτουργός στοχεύει στην επαγρύπνηση, ευαισθητοποίηση και την κινητοποίηση όλων των τοπικών φορέων, μέσω της οργάνωσης ενημερωτικών-επιμορφωτικών προγραμμάτων για την εξάλειψη του φαινομένου. (Drolet, Paquin & Soutyrine, 2006)

Τέλος, ο κοινωνικός λειτουργός συνδέεται με συμβουλευτικούς, ιατροπαιδαγωγικούς φορείς και οργανώσεις για την άμεση πρόληψη και εξάλειψη των κοινωνικών προβλημάτων. Ο επαγγελματίας συνεργάζεται με την αστυνομία και με άλλους τοπικούς κοινωνικούς φορείς ούτως ώστε, να αποφευχθούν στα σχολεία προβλήματα κοινωνικής παραβατικότητας, όπως είναι η εμφάνιση βίας, ρατσισμού, διακίνησης ναρκωτικών, εφηβικής εγκυμοσύνης και αντικοινωνικής συμπεριφοράς. (Λιακοπούλου, 1999)

2.7. ΕΡΓΑΛΕΙΑ & ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ομάδες εμπύχωσης

Η εμπύχωση αναπτύχθηκε προκειμένου να καταστήσει εφικτή την ενδυνάμωση των συμμετεχόντων μέσω της τέχνης, της συμμετοχής σε συλλογικές δράσεις, της κινητοποίησης της δημιουργικής δράσης, της αυτογνωσίας, της σφυρηλάτησης δεσμών ανάμεσα στα μέλη μιας ομάδας και της άρσης του κοινωνικού αποκλεισμού. Επιδιώκει να μεταφέρει δεξιότητες στους ανθρώπους που εμπλέκονται και είναι απαραίτητες σε κάθε συνθήκη ένταξης, υποστήριξης ή ενδυνάμωσης, ειδικότερα αν αυτή περιστρέφεται γύρω από το σεβασμό των διαφορετικότητων. (<http://mythoplasieskiafigiseis.wordpress.com>)

Οι ομάδες εμπύχωσης των μαθητών με τις οποίες συνεργάζεται ο ειδικός, ακολουθούν πάντα μια σταθερή πορεία. Στο αρχικό στάδιο ο κοινωνικός λειτουργός υποδέχεται τους μαθητές και φροντίζει να έχει διαμορφώσει με τέτοιο τρόπο το χώρο ώστε να αισθάνονται άνετα. Στο σημείο αυτό τους εξηγεί τους κανόνες που θα ακολουθούν σαν ομάδα, όπως εχεμύθεια, σεβασμός και τονίζει πως όλοι είναι ισότιμοι και μπορούν ελεύθερα να εκφράζουν τις απόψεις και τα συναισθήματά τους. Μέσα από ασκήσεις γνωριμίας, οι συμμετέχοντες της ομάδας, όπως και ο ειδικός συστήνονται με το μικρό τους όνομα για να υπάρξει μεγαλύτερη οικειότητα. Οι ανάγκες, οι επιθυμίες και ο ορισμός των στόχων των ατόμων οριοθετούνται σε αυτό το στάδιο, όμως χρειάζεται αρκετός χρόνος διότι τα άτομα δυσκολεύονται να εξωτερικεύσουν τις σκέψεις και τις ανησυχίες τους μπροστά στην υπόλοιπη ομάδα. Μέλημα του ειδικού στο σημείο αυτό είναι να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες, ούτως ώστε τα άτομα να νιώσουν πως μπορούν να μοιραστούν τα συναισθήματά τους. (Αρχοντάκη & Φιλίππου, 2003)

Στο στάδιο της ανάπτυξης, τα άτομα πλέον έχουν εξοικειωθεί με την υπόλοιπη ομάδα, έχουν εκφράσει τα συναισθήματά τους και είναι έτοιμοι για να ασχοληθούν με το κυρίως θέμα. Το στάδιο αυτό περιλαμβάνει την ομαδική και την ατομική δουλειά. Στην ομαδική δουλειά ανάλογα με τις επιθυμίες και τις ανάγκες της ομάδας, καθορίζονται και οι προτάσεις-ασκήσεις, οι οποίες στοχεύουν στην έκφραση των συναισθημάτων και συγκινήσεων, στην αύξηση εμπιστοσύνης, στην καλύτερη επικοινωνία και αλληλεπίδραση των ατόμων που αποτελούν την ομάδα. Μέσα από την ομαδική δουλειά, υπάρχει περίπτωση τα άτομα να νιώσουν πως θέλουν να συζητήσουν βαθύτερα, προσωπικά θέματα που τους απασχολούν. Αυτό, μπορεί να τους το προτείνει και ο ειδικός, ο οποίος παρατηρεί την συμπεριφορά των ατόμων. Το άτομο, είναι το επίκεντρο και συζητά μπροστά στα υπόλοιπα μέλη της ομάδας το θέμα που τον απασχολεί. Μετά το πέρας της ατομικής δουλειάς, τα υπόλοιπα μέλη έχουν την ευκαιρία να επέμβουν, να περιγράψουν αυτά που ένιωσαν και να ζητήσουν και οι ίδιοι ατομική δουλειά. (Αρχοντάκη & Φιλίππου, 2003)

Σε κάθε τελικό στάδιο οποιασδήποτε ομάδας, τα συναισθήματα είναι σχεδόν τα ίδια. Τα άτομα νιώθουν πως αποχωρίζονται ένα υποστηρικτικό περιβάλλον στο οποίο ανήκαν. Στην φάση αυτή, ο εμπυχωτής, πρέπει να διευκολύνει τα άτομα να εκφράσουν τα συναισθήματα τους και να κάνει ομαλότερο τον αποχωρισμό και το κλείσιμο της ομάδας μέσω κατάλληλων ασκήσεων. (Αρχοντάκη & Φιλίππου, 2003)

2.7.1. ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Παρατήρηση

Είναι η πιο συνηθισμένη τεχνική που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο κοινωνικός λειτουργός στο χώρο του σχολείου. Η παρατήρηση γίνεται στο σχολείο συστηματικά, ενώ μπορεί να γίνει και στο οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού σε μία απρόσμενη επίσκεψη του κοινωνικού λειτουργού. Η δημιουργία διαφόρων ερωτηματολογίων έχει βοηθήσει τους επαγγελματίες στην ιεράρχηση των θεμάτων που θα πρέπει να εστιάσουν περισσότερο. Η ζωγραφική είναι μια πολύ καλή δραστηριότητα, μέσω της οποίας μπορούμε να κάνουμε παρατήρηση. Ζητώντας από το παιδί να ζωγραφίσει για την οικογένεια του, μπορούν να αποτυπωθούν συναισθήματα αρνητικά ή θετικά για τα άτομα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος και να κατανοήσει ο επαγγελματίας έτσι το πώς αντιλαμβάνονται τα παιδιά διάφορες καταστάσεις. (Ιωαννίδης, 1996)

Συνέντευξη

Η συνέντευξη είναι και αυτή επίσης μια πολύ συνηθισμένη και πολύ σημαντική μέθοδος. Ο επαγγελματίας εκτός από το να παρατηρεί το συνεντευξιαζόμενο, έχει την δυνατότητα να ακούει ταυτόχρονα και τις απόψεις του. Το αρνητικό είναι ότι το άτομο που δίνει τη συνέντευξη, ζυγίζει τα λόγια του, δίνοντας απαντήσεις οι οποίες τον κάνουν να φαίνεται ανώτερος, δεν αποκαλύπτει πράγματα που μπορεί να τον μειώνουν και δίνει τις απαντήσεις που νομίζει ότι θα ευχαριστήσουν τον συνεντευκτή. Για αυτό το λόγο, θα πρέπει να υπάρξει μία αμοιβαία εμπιστοσύνη ανάμεσα στον συνεντευκτή και τον συνεντευξιαζόμενο, για μια επιτυχή και εποικοδομητική συνέντευξη.

Ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να έχει ένα πλάνο για την κατεύθυνση της συνέντευξης, με ερωτήσεις που θα έχουν να κάνουν με το οικογενειακό και το σχολικό περιβάλλον και τη ζωή του παιδιού εκτός του σχολείου.

Η συνέντευξη είναι ένα εργαλείο με το οποίο συλλέγουμε πληροφορίες και δεν χρησιμοποιείται για θεραπευτικούς σκοπούς. Μέσα από την συνέντευξη ο μαθητής μπορεί να νοιώσει ανακούφιση με βασική προϋπόθεση την εμπιστοσύνη και την αποδοχή. (Ιωαννίδης, 1996)

Tests

Για να γίνει μια καλύτερη γνωριμία μεταξύ του κοινωνικού λειτουργού και του εσωτερικού του κόσμου του μαθητή, δεν αρκούν μόνο τα ερωτηματολόγια. Μπορεί επίσης, να χρησιμοποιηθούν διάφορα tests όπως είναι τα test νοημοσύνης, ενδιαφερόντων ή τα tests δομής προσωπικότητας. Το αποτέλεσμα που θα εμφανιστεί από αυτά τα tests δεν θα πρέπει

να υπολογισθεί ως το μόνο κριτήριο για να οδηγηθεί ο επαγγελματίας σε συμπεράσματα για τον κάθε έφηβο. Για παράδειγμα, εάν ο μαθητής βρίσκεται κάτω από μια οποιαδήποτε συναισθηματική πίεση, τα αποτελέσματα του test είναι πιθανότερο να βγουν λανθασμένα. Θα πρέπει λοιπόν ο ειδικός, να λαμβάνει υπόψη του και τις συνθήκες, κάτω από τις οποίες ο κάθε μαθητής, συμπληρώνει ένα test, καθώς επίσης και τη ψυχοσωματική ολότητα του κάθε ατόμου.

Τέλος, το συμπέρασμα που θα βγάλει ο επαγγελματίας, δεν θα εξαρτάται μόνο από το test, αλλά και από τα αποτελέσματα που θα εμφανιστούν με την χρήση των άλλων εργαλείων που υπάρχουν, όπως επίσης και από τα συμπτώματα συμπεριφοράς του μαθητή. (Ιωαννίδης, 1996)

Κοινωνιόγραμμα

Το κοινωνιόγραμμα είναι μια μέθοδος με την οποία μπορούμε να μετρήσουμε την αποδοχή ενός παιδιού ή πολλών παιδιών, σε μια ομάδα, έτσι ώστε να έχουμε τη δυνατότητα να βοηθήσουμε αργότερα στη βελτίωση της οργάνωσης της κοινωνικής τους ζωής. Αυτή η μέθοδος έχει επινοηθεί από τον Μορένο, ο οποίος είναι βιεννέζος ψυχίατρος.

Στην κοινωνία μας, αποδεχόμαστε πιο δύσκολα κάποιο άτομο και το απορρίπτουμε ευκολότερα. Είναι δύσκολο ένα άτομο να εκφράσει σε έναν συνάνθρωπο του τα αρνητικά συναισθήματα που τρέφει για εκείνον και γι' αυτό προτιμά να κρατάει αποστάσεις από αυτόν.

Ο βαθμός που ένα άτομο θα γίνει αποδεκτό μέσα σε μία ομάδα, εξαρτάται από το πόσο, αυτό το άτομο συμφωνεί με την ιδεολογία της εκάστοτε ομάδας. Εάν δεν υπάρχουν κοινά ενδιαφέροντα και απόψεις, η απόρριψη είναι πολύ εύκολο να κάνει την εμφάνισή της. Βέβαια, υπάρχουν πάντα και οι εξαιρέσεις, όπου μπορεί να δημιουργηθεί έλξη μεταξύ δύο αντίθετων τύπων ανθρώπων (π.χ. κοινωνικός- αντικοινωνικός). (Ιωαννίδης, 1996)

Το 1959, η Τζέννινγκς διατύπωσε 7 βασικές αρχές σε σχέση με τα αποτελέσματα του κοινωνιογράμματος:

- Δώστε στον απομονωμένο μαθητή την πρώτη του εκλογή (αν δεν υπάρχουν σοβαρές αντιρρήσεις).
- Δώστε στον κάθε μαθητή την υψηλότερη, από δικής του πλευράς, αμοιβαία εκλογή.
- Όταν ένας μαθητής, διαλέγεται από μαθητές που αυτός δε διαλέγει, δώστε του την πρώτη εκλογή.
- Μην τοποθετείτε σε μια ομάδα, μαθητή που έχουν ζητήσει να μην τον έχουν.
- Βεβαιωθείτε ότι κάθε μαθητής τοποθετήθηκε στην ομάδα, με έναν τουλάχιστον από αυτούς που διάλεξε.
- Προσπαθήστε να διασπάσετε τις κλίκες, με την τοποθέτηση και άλλων μαθητών στην ομάδα τους.
- Προσπαθήστε να μη βάζετε στην ίδια ομάδα δύο μαθητές από αυτούς που δεν έχει διαλέξει κανείς.

Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να βοηθήσει τα άτομα τα οποία δεν είναι αποδεκτά, έτσι ώστε να ξεπεράσουν με ευκολία, τα αρνητικά συναισθήματα που τους διακατέχουν. Τέλος, όταν το δημοφιλές άτομο είναι ένα καλό πρότυπο για την ομάδα, ο επαγγελματίας θα πρέπει να το προβάλλει, με τρόπο βέβαια, τον οποίο να μην προσβάλλει κάποιο άλλο άτομο από την ομάδα. (Ιωαννίδης, 1996)

Ψυχόδραμα

Το ψυχόδραμα, το οποίο έχει επινοηθεί από τον Μορένο, είναι μια ομαδική ψυχοθεραπεία όπου το άτομο αναπαριστά τα παρελθοντικά, τα τωρινά ή τα μελλοντικά του προβλήματα, αντί να μιλάει για αυτά. Με τον τρόπο αυτό γίνεται συναισθηματική κάθαρση. Επίσης, έχει έναν παιδαγωγικό χαρακτήρα διότι ο μαθητής μαθαίνει τον εαυτό του, προσαρμόζεται στον τρόπο ζωής του και υιοθετεί νέους τρόπους συμπεριφοράς, κατανοώντας μέσω της αναπαράστασης τα προβλήματα του και ανακαλύπτοντας νέους τρόπους αντιμετώπισης τους.

Η ομάδα αποτελείται από τον πρωταγωνιστή, ο οποίος αναπαριστά τον εαυτό του και διαδραματίζει την εμπειρία του, τον επαγγελματία ονομαζόμενο ως «ψυχοδραματιστή», ο οποίος καθοδηγεί του θεατρικό παιχνίδι, τα βοηθητικά Εγώ, όπου είναι τα υπόλοιπα άτομα που συμμετέχουν στη σκηνή και βοηθούν τον πρωταγωνιστή να αναπαραστήσει την ιστορία του και τέλος το κοινό, αν υπάρχει, όπου είναι τα άτομα που παρακολουθούν και μπορούν αν θέλουν να επεμβούν στο σενάριο. (Λέτσιος, 2008)

Το ψυχόδραμα περιλαμβάνει τρεις φάσεις. Σε πρώτη φάση, έχουμε το «ζέσταμα», όπου ο επαγγελματίας με διάφορες ασκήσεις, ενεργοποιεί τον αυθορμητισμό, την εμπιστοσύνη και την οικειότητα ανάμεσα στα μέλη της ομάδας. Όταν η ομάδα έχει ολοκλήρωση το «ζέσταμα», συζητούν για να βρουν το θέμα που θα αναπαραστήσουν. Το θέμα είναι το πρόβλημα ή η κατάσταση ενός μέλους, το οποίο γίνεται και ο πρωταγωνιστής. Εκείνος στη συνέχεια μοιράζει τους ρόλους στα υπόλοιπα μέλη, τα «βοηθητικά Εγώ». Σε δεύτερη φάση, είναι το ψυχοδραματικό παιχνίδι. Οι «βοηθητικοί Εγώ» έχουν πολύ σημαντικό ρόλο, καθώς εμπλέκουν τον πρωταγωνιστή σε έντονες καταστάσεις με τους «σημαντικούς άλλους» (πρόσωπα του πραγματικού οικογενειακού περιβάλλοντος), έτσι ώστε να τον κάνουν να αντιδράσει και να εκφράσει τα βαθύτερα συναισθήματα του. Σε τρίτη φάση, είναι το «μοίρασμα», όπου το κοινό μοιράζεται με τον πρωταγωνιστή, εμπειρίες που τους ήρθαν στο μυαλό, βλέποντας να διαδραματίζεται η δική του ιστορία. Τα «βοηθητικά Εγώ» μοιράζονται με τα μέλη, αυτά που αισθάνθηκαν υποδυόμενοι τον ρόλο τους. Ο επαγγελματίας μπορεί να είναι κατευθυντικός για να μπορέσουν τα μέλη να ξεκινήσουν το παιχνίδι ή να είναι παθητικός. Είτε έτσι, είτε αλλιώς, θα πρέπει να επεμβαίνει ανά διαστήματα για να βοηθάει στην εξέλιξη της αναπαράστασης και να βοηθάει τα άτομα να ερμηνεύσουν κάποιες αντιδράσεις και να κατανοήσουν το τι συμβαίνει. (Χρηστάκης, 2008)

Οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται στο ψυχόδραμα, είναι ο «σωσίας», ο καθρέφτης και η αντιστροφή ρόλων. Η τεχνική του «σωσίας», χρησιμοποιείται όταν το άτομο δυσκολεύεται να κατανοήσει τον εαυτό του και τη συμπεριφορά του. Ενώ διαδραματίζεται η ιστορία, ο σωσίας κάνει ακριβώς ότι κάνει και ο πρωταγωνιστής. Στο τέλος, ενώ έχει μπει ο σωσίας στη θέση του πρωταγωνιστή, είναι δυνατό να μπορέσει να εκφράσει με λόγια συναισθήματα τα οποία δεν μπορεί να εκφράσει ο πρωταγωνιστής. Μπορεί λοιπόν, να δει τον εαυτό μέσα από κάποιον άλλο και να τον κατανοήσει. Παρόμοια είναι η τεχνική του καθρέφτη, όπου ο πρωταγωνιστής κάνει το κοινό και βλέπει ένα άλλο μέλος της ομάδας να τον υποδύεται, μετά από ένα γεγονός. Ο πρωταγωνιστής αντιλαμβάνεται εύκολα τον τρόπο με τον οποίο φέρεται και το πώς αισθάνονται οι άλλοι με αυτό που βιώνουν από εκείνον. Παρακολουθεί έτσι τις λανθασμένες συμπεριφορές και έτσι μπορεί να τις διορθώσει. Τέλος, είναι η τεχνική της αντιστροφής ρόλων, όπου συνήθως παίρνουν μέρος δύο άτομα στην αναπαράσταση, τα οποία έχουν κάποια σύγκρουση. Με την εξέλιξη του ψυχοδραματικού παιχνιδιού, ο ένας μπαίνει στη θέση του άλλου, ο ένας κατανοεί τον άλλο και ο ένας αντιλαμβάνεται τη συμπεριφορά του προς τον άλλο. Αυτή η τεχνική δεν χρησιμοποιείται τόσο πολύ στο χώρο του σχολείου, διότι είναι για άτομα τα οποία βρίσκονται σε σύγκρουση λόγω της επιθυμίας τους για ενότητα και αλληλεπίδραση (γονείς - παιδιά, ζευγάρια). (Λέτσιος, 2008)

Παιγνιοθεραπεία

Ένα άλλο εργαλείο, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο χώρο του σχολείου είναι η παιγνιοθεραπεία. Ο μαθητής μπορεί να μην εκφράζει, με λόγια ή με πράξεις στον επαγγελματία τα κρυμμένα του συναισθήματα με τα προηγούμενα εργαλεία που έχει χρησιμοποιήσει, όμως όταν παίζει με τα παιχνίδια του ή με τους συμμαθητές του, αυτά τα συναισθήματα μπορούν να εξωτερικευθούν.

Οι γονείς έχουν και εκείνοι τους κρυμμένους τους λόγους για τις αντιδράσεις και τη συμπεριφορά τους. Πολλές φορές, όταν οι γονείς δεν θέλουν να συμβάλουν και να βοηθήσουν και οι ίδιοι, τα παιδιά δεν γίνονται δεκτά για θεραπεία. Επίσης, άλλες φορές οι γονείς μπορεί να δεχτούν να συμβάλλουν, αλλά να προβάλλουν αντίσταση και έτσι το αποτέλεσμα να είναι και πάλι λανθασμένο. Εάν δεν θέλουν ή εάν δεν είναι ακόμα έτοιμοι για κάτι τέτοιο, το αποτέλεσμα, σίγουρα δεν θα είναι το επιθυμητό.

Το καλύτερο που θα μπορούσε να συμβεί είναι να έρθουν πρώτα οι γονείς σε επαφή με τον επαγγελματία για να κατανοήσουν ποιός είναι ο δικός τους ρόλος στα προβλήματα των σχέσεων που υπάρχουν στην οικογένεια. (Ιωαννίδης, 1996)

2.7.2. ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Εκτός από τα εργαλεία, παρακάτω αναφέρουμε τις τεχνικές που χρησιμοποιεί ο σχολικός κοινωνικός λειτουργός με σκοπό τη δημιουργία ενός κλίματος εμπιστοσύνης, αλληλοσεβασμού και υποστήριξης μεταξύ εκείνου και των ατόμων.

Τεχνική της **κατανόησης**, όπου ο επαγγελματίας που την χρησιμοποιεί, έχει την ικανότητα να κατανοεί τους μαθητές για οποιαδήποτε δυσλειτουργική συμπεριφορά εμφανίσουν.

Τεχνική της **θερμής συναισθηματικής έκφρασης**. Δεν αρκεί απλά ο Κοινωνικός λειτουργός να κατανοήσει τον μαθητή, αλλά και να του εκφράσει το ενδιαφέρον του. Να εκφράσει το ενδιαφέρον του όχι μόνο στο μαθητή, αλλά και στην οικογένεια του. Με τη θερμή έκφραση των συναισθημάτων του Κοινωνικού λειτουργού, η οικογένεια μπορεί να αντιδράσει διαφορετικά, να νοιώσουν ασφαλείς και να σταματήσουν να κρατούν αμυντική στάση απέναντι του, που ίσως εμφανίζουν. (Ντράικορς, 1979)

Τεχνική της **ενθάρρυνσης**, όπου ο Κοινωνικός λειτουργός, ακούει προσεκτικά το μαθητή και την οικογένεια με ενδιαφέρον. Αυτό θεμελιώνει καλύτερα τη σχέση που υπάρχει μεταξύ επαγγελματία και εξυπηρετούμενου. Αυτό ενθαρρύνει το μαθητή ή την οικογένεια έτσι ώστε να βγάλουν από μέσα τους περισσότερα πράγματα.

Τεχνική της **αντιμετώπισης**, όπου ο επαγγελματίας βοηθάει το άτομο αυτό να αναγνωρίσει την κάθε δυσλειτουργική συμπεριφορά που τυχόν έχει και με αυτό τον τρόπο μπορεί να αναθεώρηση απόψεις του, να συλλογιστεί και να επεξεργαστεί τις στάσεις, τις πράξεις, τα συναισθήματα του ή ακόμα και τις σκέψεις του.

Τεχνική της **εμπλοκής σε πράξεις**, όπου ο Κοινωνικός λειτουργός ενθαρρύνει τα μέλη της οικογένειας να λειτουργήσουν με διαφορετικό τρόπο και να προσπαθήσει να χειριστεί διαφορετικά κάποιες καταστάσεις. Εάν με αυτόν τον τρόπο υπάρξει μια θετική εξέλιξη, ενισχύεται η αλλαγή και κάποιες δυσλειτουργικής συμπεριφοράς. (Ντράικορς, 1979)

Τεχνική της **μορφωτικής προσέγγισης**, όπου όταν υπάρχουν γνώσεις σχετικά με την προσωπικότητα των ατόμων σε συνδυασμό βέβαια με τη θέληση της οικογένειας για αλλαγή, έχουμε περισσότερες πιθανότητες για την ύπαρξη ενός σωστού χειρισμού.

Τεχνική **συμβουλής και καθοδήγησης**. Με αυτή την τεχνική οι συμβουλές που θα λαμβάνει ο μαθητής ή η οικογένεια από τον Κοινωνικό Λειτουργό δεν θα πρέπει να υποδηλώνουν κάποιο είδος κριτικής ή επιφύλαξης για κάποιους τρόπους συμπεριφοράς. Επίσης και η καθοδήγηση θα πρέπει να γίνεται πάντα σε συνεργασία με το άτομο, με βάσει τα ήθη, τις αρχές και τα πιστεύω του. (Ντράικορς, 1979)

Τεχνική της **λογικής σύνταξης**, όπου με την οποία ο Κοινωνικός λειτουργός προσπαθεί να προσεγγίσει το πρόβλημα μέσα από τη συζήτηση. Εάν όμως ο εξυπηρετούμενος δεν είναι συνηθισμένος σε αυτό είναι πολύ πιθανό να έχουμε αντίθετα από τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Τεχνική της **ξεθύμανσης**, όπου με αυτή την τεχνική ο Κοινωνικός λειτουργός προσπαθεί να κάνει το άτομο να εκφράσει τα συναισθήματα του έτσι ώστε να καταλάβει το τι κρύβει μέσα του, να βγάλει τις πιέσεις που νοιώθει και τα πράγματα που τον βαραίνουν. Με αυτόν τον τρόπο το άτομο οδηγείται σε μια «συναισθηματική κάθαρση».

Τεχνική της **γενικοποίησης**, όπου γενικεύοντας τα πράγματα ο Κοινωνικός λειτουργός προσπαθεί να δώσει στο άτομο να καταλάβει ότι δεν είναι ο μόνος που βρίσκεται σε κάποια δύσκολη κατάσταση και έτσι μπορεί να νοιώσει πιο άνετα και να δει την κατάσταση του πιο ξεκάθαρα. (Ντράικορς, 1979)

2.8. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα, ενώ από το 1978, υπάρχει νομοθετική ρύθμιση για την ένταξη των κοινωνικών λειτουργών στα σχολεία, δεν έχουν εφαρμοστεί ακόμα οι Κοινωνικές Υπηρεσίες στον τομέα της εκπαίδευσης. Με το Ν.Δ. 195/74 και το Π.Δ. 891/78 καθορίζονται τα καθήκοντα των κοινωνικών λειτουργών. Μόνο στα ειδικά σχολεία υπάρχει οργανική θέση κοινωνικού λειτουργού. Επιπλέον, κάποια ιδιωτικά σχολεία στην Πρωτοβάθμια και την Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση περιλαμβάνουν Κοινωνική Υπηρεσία. (Καλλινικάκη, 1998)

Τα Α.Τ.Ε.Ι. Κοινωνικής Εργασίας Αθηνών- Ηρακλείου- Πάτρας, από το 1973, τοποθετούν σπουδαστές στην Πρωτοβάθμια και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, για την εργαστηριακή πρακτική τους άσκηση, υπό την καθοδήγηση και εποπτεία επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών. Ήδη από το 1986, το Α.Τ.Ε.Ι. Αθηνών έχει τοποθετήσει Κοινωνική Υπηρεσία, η οποία έχει ως στόχο την αντιμετώπιση των προβλημάτων των σπουδαστών και του προσωπικού. (Σταθόπουλος, 2005)

«Σήμερα στη χώρα μας σχολική κοινωνική εργασία, ασκούν οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε:

- *Μη σχολικούς φορείς, οι οποίοι αναπτύσσουν προγράμματα πρόληψης ή και παρέμβασης σε σχολεία που λειτουργούν στους Δήμους.*
- *Ιατροπαιδαγωγικές υπηρεσίες και κέντρα ψυχικής υγείας για παιδιά, που λειτουργούν σε παιδιατρικά και παιδοψυχιατρικά νοσοκομεία.*
- *Μονάδες ψυχικής υγείας εφήβων.*

- Κοινωνικές Υπηρεσίες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Προγράμματα προληπτικής ψυχικής υγείας μη κερδοσκοπικών εταιριών.
- Προγράμματα προληπτικής ψυχικής υγείας επιστημονικών σωματείων.
- Πειραματικά προγράμματα ορισμένων πανεπιστημιακών σχολών και τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας των Α.Τ.Ε.Ι.» (Καλλινικάκη, σελ. 195, 1998)

Ο Σύλλογος κοινωνικών λειτουργών της Ελλάδας (Σ.Κ.Λ.Ε) καθώς επίσης και κάποιοι σύλλογοι γονέων, έκαναν κινήσεις προς το Υπουργείο Παιδείας, για την ένταξη των κοινωνικών λειτουργών στο περιβάλλον του σχολείου χωρίς όμως κανένα αποτέλεσμα. Η συνεργασία εκπαιδευτικών και κοινωνικών λειτουργών θα επέφερε κοινωνικές αλλαγές και θα μπορούσε να αναβαθμίσει την ζωή της χώρας μας. Η Κοινωνική Εργασία θα πρέπει να αναλάβει έναν κριτικό ρόλο για τους θεσμούς που δυσλειτουργούν, όπως είναι ο θεσμός του σχολείου. Με την πραγματοποίηση μιας τέτοιου είδους συνεργασίας, θα υπάρξει αλληλοϋποστήριξη μεταξύ μαθητών, εκπαιδευτικών και γονέων για την βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και την αναζήτηση των ίσων ευκαιριών για όλους. Το μέλλον της Κοινωνικής Εργασίας στον τομέα της εκπαίδευσης, θα εξαρτηθεί από την σοβαρότητα των κινήσεων που θα γίνουν και από το βαθμό ευαισθητοποίησης των ίδιων των ενδιαφερόμενων. (Ζωγράφου, 1993)

ΜΕΡΟΣ Β:

ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο κεφάλαιο αυτό, σύμφωνα με την βιβλιογραφική ανασκόπηση, αναλύουμε και αιτιολογούμε τη μεθοδολογία που ακολουθήσαμε για την διεξαγωγή της έρευνάς μας. Συγκεκριμένα, αναφερόμαστε στη σημαντικότητα και στο σκοπό της έρευνας. Εν συνεχεία, κάνουμε λόγο για το είδος και τη μέθοδο της έρευνας όπως επίσης, για το δείγμα, τη μέθοδο της δειγματοληψίας και το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήσαμε. Επιπροσθέτως, παραθέτουμε τα ερευνητικά ερωτήματα που επιλέχθηκαν από την ερευνητική ομάδα. Εκτός από τα παραπάνω, αναφερόμαστε στον τόπο και τον χρόνο που πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις καθώς και στα κριτήρια και την συλλογή των δεδομένων. Τέλος, καταγράφουμε τους περιορισμούς που συναντήσαμε κατά την διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας και τα ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας.

3.1. ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνά μας αφορά τις απόψεις των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για το έργο των κοινωνικών λειτουργών στα σχολικά ιδρύματα. Ένας βασικός λόγος που μας ώθησε να πραγματοποιήσουμε την συγκεκριμένη έρευνα είναι η απουσία των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Με την έρευνα αυτή, επιθυμούμε να αναδείξουμε τη σημαντικότητα της εργασίας των κοινωνικών λειτουργών στα σχολικά πλαίσια, εφ' όσον η Σχολική Κοινωνική Εργασία δεν εφαρμόζεται, παρά μόνο σε κάποια ιδιωτικά σχολεία. Επιπλέον, μέσω της βιβλιογραφικής μελέτης που πραγματοποιήσαμε ως ερευνητική ομάδα για τις ανάγκες του πρώτου μέρους της εργασίας μας, διαπιστώσαμε ότι δεν υπάρχει επαρκή ελληνική βιβλιογραφία που να αφορά τη Σχολική Κοινωνική Εργασία. Τέλος, πιστεύουμε πως η έρευνα αυτή είναι σημαντική διότι παρατηρήσαμε πως δεν υπάρχουν αντίστοιχες μελέτες στην Ελλάδα σχετικά με την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας στον τομέα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

3.2. ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της έρευνάς μας είναι να κατανοήσουμε σε βάθος τις απόψεις των εκπαιδευτικών για τη Σχολική Κοινωνική Εργασία. Συγκεκριμένα, μέσω των αποτελεσμάτων της έρευνας μας, θέλουμε να ερευνήσουμε αν κρίνεται αναγκαία η τοποθέτηση επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών στα Γυμνάσια και στα Λύκεια.

Ο βασικός στόχος της έρευνάς μας δεν είναι να διεξάγουμε μετρήσιμα αποτελέσματα, αλλά να διερευνήσουμε, να μελετήσουμε και να αναλύσουμε τις απόψεις των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την Κοινωνική Εργασία.

3.3. ΕΙΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το είδος της έρευνας που χρησιμοποιήσαμε είναι η ποιοτική έρευνα. Ως ερευνητική ομάδα, επιλέξαμε την ποιοτική έρευνα καθώς σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη, έχει ως στόχο την αποκάλυψη σχέσεων ανάμεσα στα κοινωνικά υποκείμενα και τις κοινωνικές ομάδες, την διακρίβωση κοινωνικών θέσεων και ρόλων. Επίσης, στόχος της ποιοτικής έρευνας είναι η περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και κατανόηση κοινωνικών φαινομένων, καταστάσεων και ομάδων. (Ιωσηφίδης, 2001)

Μέσω της ποιοτικής προσέγγισης, δίνεται η δυνατότητα να διεξάγουμε αποτελέσματα που αφορούν υποκειμενικές θέσεις των ανθρώπων, όπως είναι οι απόψεις, τα βιώματά, οι συμπεριφορές, οι στάσεις και τα συναισθήματα τους πάνω σε μια κοινωνική πραγματικότητα. Η ποιοτική έρευνα απευθύνεται σε μελέτες που διερευνούν μη μετρήσιμα στοιχεία όπως είναι η κοινωνική συμπεριφορά και τα κοινωνικά φαινόμενα. (Ιωσηφίδης, 2006)

Στην ποιοτική έρευνα το μέγεθος του δείγματος είναι μικρό και έχει ως στόχο την ανάδειξη μίας κοινωνικής πραγματικότητας ή ενός κοινωνικού φαινομένου. (Robson, 2007)

Σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη, τα πλεονεκτήματα της ποιοτικής έρευνας είναι ότι ο ερευνητής μπορεί να κατανοήσει μια κοινωνική πραγματικότητα μέσα από την οπτική, τις εμπειρίες, τις ιστορίες και την αντίληψη που έχουν τα κοινωνικά υποκείμενα της έρευνας που διεξάγει. Επιπλέον, τα αποτελέσματα της ποιοτικής έρευνας μπορούν να οδηγήσουν στη διερεύνηση συμπεριφορών και φαινομένων, τα οποία ο ερευνητής δεν είχε προβλέψει από πριν. Ένα ακόμα πλεονέκτημα είναι πως η έρευνα χαρακτηρίζεται από λεπτομέρεια και βάθος. Τέλος, μπορούν να αποφευχθούν οι εκ των προτέρων κρίσεις. (Ιωσηφίδης, 2003)

Αντίθετα, ένα από τα βασικά μειονεκτήματα της ποιοτικής έρευνας είναι ότι περιλαμβάνει περιορισμένο αριθμό δείγματος και δεν έχει το περιθώριο της σύγκρισης ή της γενίκευσης. Επίσης, η συμμετοχή του ερευνητή μπορεί να επηρεάσει και να μεταβάλλει τα αποτελέσματα της ερευνητικής διαδικασίας. Τέλος, η διεξαγωγή της έρευνας, επηρεάζεται σημαντικά από τα επικοινωνιακά προσόντα και τις προσωπικές αντιλήψεις του ερευνητή. (Ιωσηφίδης, 2003)

Με βάση τα παραπάνω, η εμβάθυνση και η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για τη Σχολική Κοινωνική Εργασία επιτεύχθηκαν με τη διεξαγωγή ποιοτικής έρευνας.

3.4. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Στην ποιοτική έρευνα η διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων αποτελεί τη ραχοκοκαλιά του ερευνητικού σχεδιασμού. Ο όρος "ερευνητικό ερώτημα", στην περίπτωση της ποιοτικής έρευνας, είναι περισσότερο δόκιμος διότι θα πρέπει να διατυπωθούν ερωτήματα με σκοπό να διερευνηθούν και να αναπτυχθούν κατά την ερευνητική διαδικασία. Επιπλέον, η έννοια του ερευνητικού ερωτήματος αφορά οντολογικές και επιστημολογικές απόψεις αντίθετα από τον όρο "υπόθεση" ή "πρόταση". Τα ερευνητικά ερωτήματα θα πρέπει να είναι διατυπωμένα με σαφήνεια, συνοχή και ευελιξία και να περικλείουν το "νοητικό γρίφο" της έρευνας. (Mason, 2011)

Τα ερευνητικά ερωτήματα αποτελούν τον κύριο άξονα για τη δημιουργία των ερωτήσεων που θα πραγματοποιήσει ο συνεντευκτής. Θεωρούνται ως οδηγός για τον ερευνητή, που απεικονίζουν και περιγράφουν τη μέθοδο που θα χρησιμοποιηθεί στη διεξαγωγή της έρευνας. (Bell, 1997)

Για τη συγκεκριμένη έρευνα, τα ερευνητικά ερωτήματα που επιλέχθηκαν από την ερευνητική ομάδα είναι:

- Τί γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας;
- Ποιός θεωρούν ότι είναι ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στα εκπαιδευτικά ιδρύματα;
- Ποιά η άποψη των εκπαιδευτικών για την ένταξη κοινωνικών λειτουργών στα Γυμνάσια και στα Λύκεια;
- Ποιές είναι οι προτάσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τη συνεργασία μεταξύ των σχολείων της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και των κοινωνικών λειτουργών;

3.5. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ – ΔΕΙΓΜΑ

Το δείγμα μίας έρευνας, αποτελούν τα άτομα πάνω στα οποία θα διεξαχθεί η έρευνα. Για να ορίσουμε το δείγμα μας, θα πρέπει να προσδιορίσουμε τον πληθυσμό που θα μελετήσουμε. Πληθυσμός ή δειγματοληπτική βάση είναι το σύνολο των ανθρώπων, στους οποίους αναφέρονται τα αποτελέσματα της έρευνας. (Coen, Manion, Morrison, 2008)

Στην εν λόγω έρευνα που πραγματοποίησε η ερευνητική μας ομάδα, ο πληθυσμός είναι οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι εργάζονται στο χώρο της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στην περιοχή της Πάτρας και του Ηρακλείου Κρήτης. Το δείγμα της έρευνά μας αποτελούν 9 εκπαιδευτικοί, οι οποίοι έλαβαν μέρος στην ερευνητική διαδικασία. Βασικό κριτήριο της επιλογής του δείγματος είναι ότι οι εκπαιδευτικοί εργάζονται στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

3.6. ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑΣ

Η μέθοδος που ακολουθήσαμε στην έρευνά μας είναι η μη πιθανοτήτων. Τα χαρακτηριστικά της μεθόδου αυτής είναι ότι χρειάζεται λίγο κόστος και χρόνο για την διεξαγωγή της έρευνας, δεν υπάρχει αντιπροσωπευτικότητα, μπορούμε να την χρησιμοποιήσουμε σε έρευνες που

δεν θέλουμε να γενικεύσουμε τα αποτελέσματά τους και η δημιουργία της δεν είναι πολύπλοκη. (Σημειώσεις Σικελιανού, 2009)

Ο τύπος δειγματοληψίας που χρησιμοποιήσαμε στην έρευνα μας, είναι η χιονοστιβάδα. Σε αυτό τον τύπο δειγματοληψίας, η ερευνητική ομάδα εντοπίζει ένα μικρό αριθμό ατόμων, τα οποία πληρούν τα χαρακτηριστικά του δείγματος. Στη συνέχεια, τα άτομα αυτά μας συστήνουν νέα άτομα, τα οποία μπορούν να ενταχθούν στο δείγμα της έρευνάς μας. (Κυριαζή, 2009)

Στην παρούσα εργασία, εκπαιδευτικοί της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, οι οποίοι αποτέλεσαν το δείγμα μας, μας σύστησαν συναδέλφους τους που μπορούσαν να συμμετάσχουν ως υποκείμενα στην έρευνά μας.

3.7. ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το εργαλείο που επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε στην έρευνας μας για τη συλλογή δεδομένων είναι η συνέντευξη, η οποία αποτελεί ίσως το δημοφιλέστερο εργαλείο. Με τη συνέντευξη, μπορούμε να μελετήσουμε σε βάθος συμπεριφορές, απόψεις και πεποιθήσεις των εκπαιδευτικών. Ένα βασικό πλεονέκτημα της συνέντευξης είναι πως ο συνεντευκτής αντιλαμβάνεται και κατανοεί τα μη λεκτικά μηνύματα, τα οποία χάνονται όταν ο συνεντευξιζόμενος συμπληρώνει μόνος του ένα ερωτηματολόγιο ή όταν η συνέντευξη διεξάγεται μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας. Επίσης, σημαντικό πλεονέκτημα της συνέντευξης είναι πως μπορούν να τεθούν διευκρινιστικές ερωτήσεις για την ερμηνεία πληροφοριών και από τις δύο πλευρές. (Bell, 1997)

Οι τύποι συνεντεύξεων που είναι πιο διαδεδομένοι για τη συλλογή δεδομένων είναι η δομημένη, η ημιδομημένη και η μη δομημένη συνέντευξη. Στη δομημένη συνέντευξη, οι ερωτήσεις είναι συγκεκριμένες, τυποποιημένες και διατυπώνονται με συγκεκριμένη σειρά στον κάθε συνεντευξιζόμενο. Στην ημιδομημένη συνέντευξη, υπάρχουν προκαθορισμένες ερωτήσεις, των οποίων όμως η σειρά και ο τρόπος που θα διατυπωθούν στον κάθε συνεντευξιζόμενο διακρίνεται από ευελιξία. Επίσης, μπορούμε να προσθέσουμε και να αφαιρέσουμε ερωτήσεις ανάλογα με τη ροή της συνέντευξης. Στην μη δομημένη συνέντευξη, οι ερωτήσεις δεν είναι προκαθορισμένες αλλά καθορίζονται ανάλογα με το θέμα. Σε αυτό τον τύπο συνέντευξης, ο ερευνητής θα πρέπει να είναι αρκετά ικανός για την οριοθέτηση της συζήτησης. (Robson, 2007)

Στην έρευνα που διεξήγαμε, επιλέξαμε τον τύπο της ημιδομημένης συνέντευξης. Για το σχεδιασμό των αξόνων της συνέντευξης, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου. Χαρακτηριστικό των κλειστών ερωτήσεων είναι ότι ο ερευνητής οριοθετεί τις απαντήσεις του ερωτώμενου. Οι κλειστές ερωτήσεις περιέχουν δηλαδή, εναλλακτικές προκαθορισμένες απαντήσεις και δεν αφήνουν το περιθώριο στον ερωτώμενο να απαντήσει με αυθορμητισμό και να εμβαθύνει στο θέμα. Για αυτό το λόγο, στην έρευνα μας δεν χρησιμοποιήσαμε τον τύπο των κλειστών ερωτήσεων διότι, δεν θεωρείται κατάλληλος όσον αφορά τη μέτρηση στάσεων και απόψεων, επειδή τα αποτελέσματα που επιφέρει είναι συνήθως επιφανειακά και αναξιόπιστα. Οι κλειστού τύπου ερωτήσεις είναι πιο αντιπροσωπευτικές όταν πρόκειται για τη μέτρηση αντικειμενικών στοιχείων. (Κυριαζή, 2009)

Βάσει της βιβλιογραφικής ανασκόπησης που πραγματοποιήσαμε για το υπό έρευνα θέμα μας, αποφασίσαμε ότι οι ανοικτού τύπου ερωτήσεις είναι αυτές, οι οποίες είναι πιο ευέλικτες και ταιριάζουν καλύτερα σε ποιοτικές έρευνες, όπως είναι η δική μας, δίνοντάς μας τη δυνατότητα για διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών σε βάθος. Με τη χρήση των ανοικτών ερωτήσεων ο συνεντευξιζόμενος καλείται να απαντήσει και να εκφραστεί με δικό

του τρόπο. Ο ερωτώμενος έχει τη δυνατότητα να αναφερθεί στο υπό μελέτη θέμα βάσει τις δικές του εμπειρίες και να δώσει στον ερευνητή βαθύτερες πληροφορίες για μια ακριβέστερη εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας. Επιπλέον, επιτρέπουν στον ερευνητή μια αξιόπιστη αξιολόγηση αυτού που πιστεύει ο αποκρινόμενος. Τέλος, οι ανοικτές ερωτήσεις συμβάλλουν σε μια καλύτερη συνεργασία μεταξύ συνεντευκτή και συνεντευξιζόμενου και ενθαρρύνουν την σχέση τους. (Robson, 2007)

Για την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των συνεντεύξεων της έρευνας μας, διατυπώσαμε τις ερωτήσεις που θέσαμε στους συνεντευξιζόμενους, έτσι ώστε να μην είναι καθοδηγητικές. Επιπλέον, λάβαμε υπ' όψιν το κύρος και τη δύναμη του ερωτώμενου και χρησιμοποιήσαμε κατάλληλο λεξιλόγιο. Τέλος, φροντίσαμε να δημιουργηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης, έτσι ώστε να μην υπάρξει επιφυλακτικότητα από τους συνεντευξιζόμενους. Ένας καλός ερευνητής, θα πρέπει να είναι καλός γνώστης του αντικείμενου που μελετά, καλά οργανωμένος, ευγενικός και σαφής ως προς την διατύπωση των ερωτήσεων που θέτει. Τέλος, οφείλει να είναι επικεντρωμένος στο θέμα που μελετά, να έχει καλή μνήμη και να μπορεί να ερμηνεύει τα δεδομένα που του δίνονται με σωστό τρόπο. (Σημειώσεις Σικελιανού, 2009)

3.8. ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Οι συνεντεύξεις με τους εκπαιδευτικούς διεξήχθησαν έπειτα από τηλεφωνική επικοινωνία μεταξύ αυτών και της ερευνητικής ομάδας. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν συνεννόησης σε εξωτερικό χώρο. Οι συνεντεύξεις ήταν συνολικά 9 και έλαβαν χώρα σε δύο πόλεις στην Πάτρα και στο Ηράκλειο Κρήτης. Το διάστημα μέσα στο οποίο πραγματοποιήθηκαν οι συγκεκριμένες συνεντεύξεις ήταν η χρονική περίοδος του Ιουνίου του 2013.

3.9. ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Στην παρούσα μελέτη, η συλλογή των ερευνητικών δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τις μεθόδους της γραπτής σημείωσης και της μαγνητοφώνησης των συνεντεύξεων.

3.10. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Κριτήριο της συλλογής των συνεντευξιζόμενων στη συγκεκριμένη μελέτη ήταν η άσκηση της εργασίας των εκπαιδευτικών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στην περιοχή της Πάτρας και του Ηρακλείου Κρήτης. Πραγματοποιήθηκαν 9 συνεντεύξεις που είναι ένας ικανοποιητικός αριθμός για την ανάλυση αξιολογών συμπερασμάτων. Ο λόγος για τον οποίο σταμάτησαμε στον συγκεκριμένο αριθμό συνεντεύξεων είναι ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί μας έδιναν όμοιες απαντήσεις, με αποτέλεσμα να επέλθει κορεσμός.

3.11. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Με τη διεξαγωγή οποιασδήποτε κοινωνικής έρευνας, εμφανίζονται διάφορα ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας. Στην ποιοτική έρευνα συγκεκριμένα, τα ζητήματα που προκύπτουν έχουν ιδιαίτερη σημασία διότι υπάρχει άμεση επαφή μεταξύ ερευνητή και ερωτώμενου και μπορεί να τεθούν θέματα προσωπικών βιωμάτων του δείγματος. Τα ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας έχουν σχέση με τις δεξιότητες που χρησιμοποιεί ο ερευνητής, οι οποίες πρέπει να είναι κοινωνικά και επιστημονικά αποδεκτές. (Ιωσηφίδης, 2003)

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα δεοντολογίας είναι το ζήτημα της πληροφορημένης συναίνεσης. Ο συνεντευκτής, θα πρέπει να έχει πληροφορήσει τους αποκρινόμενους αναφορικά με τις μεθόδους που θα χρησιμοποιηθούν καθώς και για τον σκοπό και τα αποτελέσματα της έρευνας. Οι συμμετέχοντες, θα πρέπει να είναι γνώστες της ερευνητικής διαδικασίας και να έχουν πλήρη πρόσβαση στα αποτελέσματα της έρευνας που μπορεί να χρησιμοποιηθούν για επιστημονικούς ή για πρακτικούς λόγους. Επιπροσθέτως, ο ερευνητής θα πρέπει να προβάλλει τα οφέλη της έρευνας ως κίνητρο, για να κερδίσει την συμμετοχή των ατόμων που αποτελούν το δείγμα της. (Ιωσηφίδης, 2003)

Κατά την ποιοτική ερευνητική διαδικασία είναι απαραίτητη η διατήρηση της ανωνυμίας των στοιχείων των υποκειμένων που συμμετέχουν σε αυτήν. Επίσης, για τις ποιοτικές κοινωνικές έρευνες στις οποίες δημιουργούνται στενές σχέσεις ανάμεσα στους ερευνητές και στους ερωτώμενους πρέπει να υπάρχει εμπιστευτικότητα, λόγω του ότι τίγονται ευαίσθητα θέματα και προσωπικές πληροφορίες. Οι ερευνητές πρέπει να εξασφαλίσουν ένα κλίμα εμπιστοσύνης και ανωνυμίας για ηθικούς λόγους και οι ίδιοι να διακατέχονται από εντιμότητα. (Ιωσηφίδης, 2003)

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίνεται από την πλευρά του ερευνητή σε τυχόν κινδύνους που μπορούν να παρουσιαστούν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης και μετά το τέλος αυτής. Ο ερευνητής, θα πρέπει να προστατεύει τους συμμετέχοντες και να αποτρέπει κινδύνους που μπορεί να αφορούν τις κοινωνικές τους σχέσεις ή την ιδιωτική τους ζωή. (Ιωσηφίδης, 2003)

Σημαντικό ρόλο για όλες τις κοινωνικές έρευνες, είναι ο σκοπός για τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν τα αποτελέσματα αυτών. Ο ερευνητής θα πρέπει να έχει τον έλεγχο των αποτελεσμάτων και να αποφύγει την χρησιμοποίηση αυτών για μη επιστημονικούς σκοπούς ή για σκοπούς τους οποίους δεν έχει ενημερωθεί ο συνεντευξαζόμενος. (Ιωσηφίδης, 2003)

3.12. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην εργασία μας, η πρόσβαση στο δείγμα μας έγινε χωρίς να αντιμετωπίσουμε κάποια δυσκολία. Όλοι οι εκπαιδευτικοί με τους οποίους ήρθαμε σε τηλεφωνική επικοινωνία, ήταν δεκτικοί για την διεξαγωγή των συνεντεύξεων και την ηχογράφηση της συνομιλίας μας. Στις 4 από τις 9 συνεντεύξεις αντιμετωπίσαμε δυσκολία κατά την διάρκειά τους, καθώς πραγματοποιήθηκαν σε εξωτερικούς χώρους και υπήρχαν συχνές διακοπές από τρίτα άτομα και παράλληλα με την συνέντευξη είχαν και άλλες ασχολίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

4.1. ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ - ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων είναι μια διαδικασία η οποία παρέχει τη βάση για την ερμηνεία των δεδομένων που συλλέχθηκαν. Σε αυτή τη φάση της ερευνητικής διαδικασίας θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή, καθώς τα αποτελέσματα που θα πάρουμε θα πρέπει να απαντούν στα ερευνητικά ερωτήματα που έχουμε θέσει.

Η διαδικασία της ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων αποτελείται από τρία στάδια. Το πρώτο στάδιο αφορά την προσοχή σύμφωνα με την οποία η ερευνητική ομάδα επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στα κύρια σημεία των πληροφοριών. Το δεύτερο στάδιο αφορά την συλλογή των ποιοτικών δεδομένων και τη κατηγοριοποίησή τους. Τέλος, το τρίτο στάδιο αφορά την σκέψη κατά την οποία η ερευνητική ομάδα ενημερώνεται για αντίστοιχες έρευνες που έγιναν στο παρελθόν, στοχεύοντας στη δημιουργία νέων προτύπων. (Ιωσιφίδης, 2006)

Κατά την ανάλυση, ο ερευνητής αναλύει το περιεχόμενο γραπτών δεδομένων, προκειμένου να κατανοήσει και να ερευνήσει απόψεις, στάσεις και αξίες. Η ανάλυση περιεχομένου θεωρείται ως μία εκ των καλύτερων μεθόδων έρευνας, αφού στοχεύει στην μετατροπή των λεκτικών και εκφραστικών μηνυμάτων σε περιγραφικά, αντικειμενικά, συστηματικά και ποσοτικά δεδομένα. Με τη διαδικασία αυτή εμφανίζονται και συνοψίζονται τα χαρακτηριστικά του υπό έρευνας θέματος. (Ιωσιφίδης, 2003)

Σημαντική προϋπόθεση όσον αφορά την ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων είναι η οργάνωση που πρέπει να έχει η ερευνητική ομάδα. Κατά την διαδικασία της ανάλυσης η ερευνητική ομάδα πρέπει να διαθέτει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο αναφοράς, στο οποίο να υπάρχει η δυνατότητα της ευελιξίας προκειμένου να εντάξει δεδομένα που μπορεί να προκύψουν κατά τη διάρκεια της ανάλυσης. (Ιωσιφίδης, 2003)

Στην παρούσα μελέτη το είδος της ανάλυσης που χρησιμοποιήθηκε από την ερευνητική ομάδα είναι η θεματική κωδικοποίηση. Το συγκεκριμένο είδος ανάλυσης χρησιμοποιείται σε ποιοτικές έρευνες όπου οι πληροφορίες προέρχονται από μεγάλο αριθμό ερευνητικών υποκειμένων και στοχεύει στην σύγκριση των πληροφοριών αυτών. Η κάθε θεματική ενότητα είναι ίδια σε όλα τα ερευνητικά υποκείμενα και αποτελείται από έναν κωδικό. Σύμφωνα με τον Ιωσιφίδη, οι θεματικές ενότητες αφορούν έννοιες, ιδέες, ερμηνείες και πραγματικά γεγονότα, στοχεύοντας στην περιγραφή και την ανάλυση των πληροφοριών του κάθε ερευνητικού υποκειμένου και στην συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών. Η εκάστοτε θεματική ενότητα υποχρεούται να βασίζεται σε κάποιες βασικές προδιαγραφές και να απαντάει σε βασικά ερωτήματα. (Ιωσιφίδης, 2003)

Στην συγκεκριμένη έρευνα οι κατηγορίες κωδικοποίησης που προέκυψαν είναι οι εξής:

- Γνώση της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας
- Γνώση των υπηρεσιών της Κοινωνικής Εργασίας

- Αντίληψη του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
- Απόψεις για την συμβολή του κοινωνικού λειτουργού στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
- Αντίληψη για Κοινωνική Εργασία σε μικρο και μακρο επίπεδο
- Ανάγκες στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
- Ύπαρξη μέσων αντιμετώπισης προβλημάτων στο σχολείο
- Τρόποι αντιμετώπισης προβλημάτων στο σχολείο
- Αναγκαιότητα ύπαρξης κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
- Απόψεις για συνεργασία εκπαιδευτικών-κοινωνικών λειτουργών
- Προτάσεις συνεργασίας μεταξύ σχολείου και κοινωνικών λειτουργών.

4.2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

1^η Κατηγορία κωδικοποίησης

Γνώση της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας

Στο δεύτερο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης της εργασίας μας κάνουμε λόγο για την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας. Η εν λόγω κοινωνική επιστήμη εστιάζει το ενδιαφέρον της στον άνθρωπο, εφαρμόζοντας τις μεθόδους Κ.Ε.Α, Κ.Ε.Ο, Κ.Ε.Κ με σκοπό την πρόληψη και την αντιμετώπιση προβλημάτων που αναστέλλουν την λειτουργικότητα του ατόμου. Η Κοινωνική Εργασία χρησιμοποιεί θεωρίες της συμπεριφοράς και των κοινωνικών συστημάτων για να παρέμβει σε σημεία όπου τα άτομα αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους. Η Κοινωνική Εργασία παρεμβαίνει στα άτομα και στην κοινότητα σε προβλήματα πρακτικά ή ψυχολογικά, με γνώμονα τις αξίες του ανθρώπου. (Κατσορίδου - Παπαδοπούλου, 2009, <http://www.ifsw.org/p38000208.html>)

Στην ερώτηση που τέθηκε στους εκπαιδευτικούς από την ερευνητική ομάδα όσον αφορά τη γνώση τους για την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας οι 7/9 ερωτώμενους απάντησαν ότι η Κοινωνική Εργασία παρέχει στα άτομα ψυχολογική υποστήριξη σε ατομικό και οικογενειακό επίπεδο. Στην ίδια ερώτηση, οι 2/9 εκπαιδευτικούς, απάντησαν πως η Κοινωνική Εργασία βοηθάει τα άτομα σε οικονομικό επίπεδο. Παρακάτω παραθέτουμε τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας.

Εκπαιδευτικός 1: *«Γενικά η Κοινωνική Εργασία πιστεύω βοηθά τα άτομα στον χώρο της εργασίας τους, που έχουν κάποιο θέμα, ψυχολογικό εννοώ και όχι νομικό. Νομίζω ότι ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να παρέμβει σε μία οικογένεια με προβλήματα.»*

Εκπαιδευτικός 2: *«Οι ελάχιστες γνώσεις που έχω είναι ότι ο κοινωνικός λειτουργός, φροντίζει οικογένειες, πρόσωπα μεμονωμένα τα οποία έχουν κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα. Μπορεί οικονομικό, μπορεί ψυχολογικό.»*

Εκπαιδευτικός 4: *«Γνωρίζω ότι βοηθάνε σε καταστάσεις, οι οποίες είναι προβληματικής φύσεως όσον αφορά τα κοινωνικά δεδομένα, τους θεσμούς, την οικογένεια και τα παιδιά.»*

Εκπαιδευτικός 8: *«Βοηθούν ουσιαστικά ανθρώπους που έχουν κάποια θέματα. Θέματα οικογενειακά, όπως η κακοποίηση και η παραμέληση κάποιων μελών ή θέματα υγείας των ίδιων των ανθρώπων.»*

Εκπαιδευτικός 7: «Μια γενική άποψη έχω. Η Κοινωνική Εργασία κατά τη γνώμη μου είναι μια πολύ σημαντική επιστήμη. Οι κοινωνικοί λειτουργοί βοηθάνε ανθρώπους που έχουν ανάγκες ή κάποιο ψυχολογικό ή οικονομικό πρόβλημα.»

Εκπαιδευτικός 9: «Είναι ένας τομέας που βοηθάει σε διάφορα θέματα εμάς τους ανθρώπους. Ο κοινωνικός λειτουργός, βοηθάει σε οικογενειακά θέματα και ειδικά τώρα με την κρίση. Εξαιτίας της ανεργίας πολλών μελών μέσα σε μια οικογένεια, δημιουργούνται και παραπάνω προβλήματα στο σπίτι. Ένας κοινωνικός λειτουργός μπορεί να βοηθήσει σε αυτά.»

Επίσης, 1/9 ερωτώμενους απάντησε πως η Κοινωνική Εργασία είναι υπεύθυνη για τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με το άτομο.

Εκπαιδευτικός 3: «Για να πάει κάποιος σε ψυχολόγο ή ένας έφηβος πρώτα υπάρχει ο κοινωνικός λειτουργός που θα πάρει τις πληροφορίες τις σχετικές γύρω από την οικογένεια και το περιβάλλον.»

3/9 εκπαιδευτικούς απάντησαν πως η επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας έχει ως αντικείμενο την μελέτη του περιβάλλοντος και τις συνθήκες διαβίωσης των ατόμων.

Εκπαιδευτικός 2: «Πάει στα σπίτια, ερευνάει αν τηρούνται κάποιες προϋποθέσεις που έχουν θέσει άτομα όπως δικηγόροι, δικαστές, Μητρόπολη.»

Εκπαιδευτικός 3: «Επειδή είχα ζήσει στο εξωτερικό, αυτό που είχα δει είναι πως ουσιαστικά οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι αυτοί που θα πάνε επιτόπου. Θα πάνε δηλαδή μέσα σε μία οικογένεια, στο σχολείο να δούνε την κατάσταση. Ενώ ένας ψυχολόγος δεν το κάνει αυτό. Δηλαδή, η δουλειά του κοινωνικού λειτουργού είναι να το δει στην πράξη, εν προκειμένω, να δει έναν άνθρωπο πως λειτουργεί μέσα στο φυσικό του περιβάλλον, όποιο είναι αυτό.»

Εκπαιδευτικός 4: «Θεωρώ ότι η Κοινωνική Εργασία σαν επιστήμη ενδιαφέρεται για κάποιες ομάδες ανθρώπων σχετικά με το πως ζουν και το πως καταφέρνουν να αναπτύσσονται μέσα στα οικογενειακά και στα ευρύτερα κοινωνικά πλαίσια.»

Είναι σημαντικό το γεγονός ότι 4/9 εκπαιδευτικούς απάντησαν πως η επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας ασχολείται με ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

Εκπαιδευτικός 1: «...Επίσης, μπορεί να βοηθήσει παιδιά σε ιδρύματα... Επειδή το έχω δει κιόλας.»

Εκπαιδευτικός 6: «Φαντάζομαι ότι είναι μια ειδικότητα, η οποία παρέχει ψυχολογική στήριξη σε κάποιες ευαίσθητες ομάδες. Γενικά αυτή την εικόνα έχω. Φαντάζομαι θα είναι και περισσότερα πράγματα, αλλά κυρίως αυτό. Ίσως και παροχή βοήθειας με κάποιον τρόπο σε ιδιαίτερες κοινωνικές ομάδες ή φορείς ή σε κάποια άτομα που αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα.»

Εκπαιδευτικός 7: «Μια γενική άποψη έχω. Η Κοινωνική Εργασία κατά τη γνώμη μου είναι μια πολύ σημαντική επιστήμη. Οι κοινωνικοί λειτουργοί βοηθάνε ανθρώπους που έχουν ανάγκες ή κάποιο ψυχολογικό ή οικονομικό πρόβλημα.»

Εκπαιδευτικός 8: «Πιστεύω και ότι θα μπορούσε να βοηθήσει ακόμη, και σε θέματα που αφορούν ηλικιωμένους ανθρώπους.»

Ο 1/9 ερωτώμενους απάντησε πως η επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας σχετίζεται με τον κλάδο της Κοινωνιολογίας.

Εκπαιδευτικός 5: «Ναι. Είναι πιστεύω, ένας κλάδος επιστημονικός, ο οποίος άπτεται ίσως της Κοινωνικής Ψυχολογίας, της Κοινωνιολογίας και ασχολείται με θέματα που έχουν να κάνουν με αποκλίνοσες ίσως συμπεριφορές. Όπως μπορώ να αντιληφθώ και να κρίνω.»

Τέλος, 1/9 ερωτώμενους απάντησε πως η επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας είναι ένας κλάδος που χρησιμοποιείται για να αναπληρώσει τα κενά των διαφόρων θεσμών της κοινωνίας.

Εκπαιδευτικός 4: «Αναπληρώνει νομίζω, την έλλειψη του ρόλου που παίζουν οι βασικοί θεσμοί όπως είναι της υγείας, της πρόνοιας, της παιδείας κ.α. Ή την έλλειψη ανθρώπων εκεί που θα έπρεπε να υπάρχουν. Πιστεύω ότι όταν η οικογένεια δεν είναι με τέτοιο τρόπο συγκροτημένη έτσι ώστε να παρέχει αυτά που πρέπει για την ανάπτυξη των παιδιών για την κοινωνικοποίησή τους, τότε η Κοινωνική Εργασία είναι απαραίτητη. Πιστεύω πως οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι κάτι σαν διαμεσολαβητές μεταξύ της κοινωνίας και των ανθρώπων που πλήττονται από προβληματικές καταστάσεις.»

2^η Κατηγορία κωδικοποίησης

Γνώση των υπηρεσιών της Κοινωνικής Εργασίας

Στην ερώτηση που αφορά τη γνώση σχετικά με τις υπηρεσίες της Κοινωνικής Εργασίας, οι 4/9 συνεντευξιζόμενους απάντησαν πως η Κοινωνική Εργασία παρέχει ψυχολογική υποστήριξη. Επιπλέον, 4/9 θεωρούν ότι μία από τις υπηρεσίες της Κοινωνικής Εργασίας είναι η παροχή πρακτικής βοήθειας στους εξυπηρετούμενους. Οι 5/9 εκπαιδευτικούς, πιστεύουν ότι η συμβουλευτική αποτελεί υπηρεσία της Κοινωνικής Εργασίας. Επίσης, 1/9 ερωτώμενους απάντησε πως η ενημέρωση περιλαμβάνεται στις υπηρεσίες που παρέχει η Κοινωνική Εργασία. Τέλος, 1/9 συνεντευξιζόμενους θεωρεί πως η αντιμετώπιση των καταστάσεων κρίσεων αφορά τις υπηρεσίες της Κοινωνικής Εργασίας.

Εκπαιδευτικός 1: «Υποστήριξη... ψυχολογική.»

Εκπαιδευτικός 3: «Θεωρώ, δεν ξέρω βέβαια, κατά πόσο γίνεται στην Ελλάδα, γιατί ίσως στο μυαλό μου εγώ έχω κάτι άλλο, ότι είναι πολύ σημαντική για τους μεγάλους ανθρώπους που θέλουν βοήθεια. Να μην μείνουνε μόνοι τους ή για ιατρικές και ψυχολογικές υπηρεσίες που μπορεί να χρειάζονται. Ένα άλλο, για παιδιά προφανώς που αντιμετωπίζουν προβλήματα στην εφηβεία και μετά για όλους τους ανθρώπους που μπορούνε να έχουν, ας πούμε, εξαρτήσεις. Αυτούς τους ανθρώπους δεν μπορείς να τους κατατάξεις στην κατηγορία "ψυχιατρική στήριξη", δεν θέλουν ψυχιατρική στήριξη. Θεωρώ ότι αυτά μπορεί να προσφέρει ο κοινωνικός λειτουργός.»

Εκπαιδευτικός 4: «Κατά την άποψή μου, οι κοινωνικοί λειτουργοί συμβουλεύουν ή αντιμετωπίζουν καταστάσεις κρίσεως».

Εκπαιδευτικός 5: «Επειδή οι σχέσεις των ανθρώπων έχουν πολλές μορφές και πολλές εκφάνσεις, υπάρχουν συγκρούσεις, υπάρχουν απογοητεύσεις, υπάρχουν, αν θέλετε αποτελέσματα αυτών των σχέσεων, τα οποία μπορεί να μην μπορεί να τα διαχειριστεί κάποιος. Σ' αυτό το στάδιο είναι απαραίτητη η συνδρομή και η βοήθεια ειδικευμένου προσωπικού, ειδικευμένου ανθρώπου πάνω στην αντιμετώπιση κάποιων θεμάτων με συμβουλευτικό χαρακτήρα. Αυτό πιστεύω.»

Εκπαιδευτικός 6: «Ψυχολογική στήριξη και πρακτική βοήθεια.»

Εκπαιδευτικός 7: «Απ' ότι γνωρίζω, παρέχει συμβουλευτική και πρακτική βοήθεια. Δηλαδή από προσωπική εμπειρία που έχω με κοινωνικό λειτουργό για ένα προσωπικό μου θέμα, ξέρω ότι προσφέρει ενημέρωση και βοηθάει σε γραφειοκρατικά θέματα, όπως είναι η παροχή επιδομάτων. Επίσης, γνωρίζω ότι παρέχει πρακτική βοήθεια γιατί στο σχολείο που βρίσκομαι, είχαμε συνεργαστεί με την κοινωνικό λειτουργό του Δήμου και μας είχαν βοηθήσει να μαζέψουμε κάποια πράγματα και να τα δώσουμε σε άπορες οικογένειες. Είχαμε μαζέψει πάρα πολλά από τρόφιμα, ρούχα μέχρι και παιχνίδια για τα παιδιά τους.»

Εκπαιδευτικός 8: «Έχω την αίσθηση ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να δουλέψουν μέσα σε Δήμους. Άρα οι Δήμοι καταρχήν. Επίσης και σε κάποιους συλλόγους, οργανισμούς, σε ιδρύματα και σε σχολεία. Οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να βοηθήσουν τους ανθρώπους σε τέτοια θέματα που ανέφερα παραπάνω μέσω της συμβουλευτικής.»

Εκπαιδευτικός 9: «Υποστηρίζει τους ανθρώπους. Τους υποστηρίζει ψυχολογικά και ηθικά, τους συμβουλεύει και τους βοηθάει με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.»

3^η Κατηγορία κατηγοριοποίησης

Αντίληψη του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στο κεφάλαιο 2 της βιβλιογραφικής ανασκόπησης της εργασίας μας αναφέραμε τον ρόλο και τις αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού στον τομέα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Ο κοινωνικός λειτουργός έχει ως αρμοδιότητα την σύνταξη των κοινωνικών ιστορικών των μαθητών. Ο επαγγελματίας παρέχει συμβουλευτική υπηρεσία στους μαθητές, στο προσωπικό του σχολείου και στους γονείς των μαθητών. Επιπλέον, διοργανώνει προγράμματα που έχουν ως στόχο την ενημέρωση και την πρόληψη. Τέλος, ο ειδικός αποτελεί στήριγμα για τους μαθητές που δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στο πρόγραμμα του σχολείου και παρεμβαίνει σε συνεργασία με άλλους φορείς όπου κρίνεται απαραίτητο. (Σουρραπά - Ασημακοπούλου, 1995, Drolet, Paquin & Soutyrine, 2006)

2/9 εκπαιδευτικούς που ερωτήθηκαν για τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση πιστεύουν πως ο ειδικός παρεμβαίνει σύμφωνα με εντολή κάποιου άλλου αρμόδιου φορέα στους μαθητές και στις οικογένειές τους όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο. Επίσης, 5/9 απάντησαν πως ο κοινωνικός λειτουργός έχει συμβουλευτικό και βοηθητικό ρόλο στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Εκτός από τα παραπάνω, 3/9 συνεντευξιαζόμενους θεωρούν πως στον ρόλο και τις αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού εντάσσεται η πρόληψη και η ενημέρωση στους μαθητές. Σε αυτό το σημείο, παραθέτουμε τις αντιλήψεις των καθηγητών για τις υπηρεσίες της Κοινωνικής Εργασίας.

Εκπαιδευτικός 1: «Φαντάζομαι ότι παρεμβαίνετε σε περιπτώσεις που κάποιος άλλος φορέας διαπιστώσει κάποιο πρόβλημα. Δηλαδή, σχολείο, ίδρυμα, οικογένειες πιθανόν και σκέφτομαι ότι ίσως νομικά στηριζόμενοι παρεμβαίνετε υποστηρικτικά. Δηλαδή σε περιπτώσεις πιθανής βίας με μαθητές που παρουσιάζουν προβλήματα συμπεριφοράς απέναντι στους συμμαθητές τους. Επίσης παρεμβαίνετε και στις οικογένειες των μαθητών αυτών πιθανόν.»

Εκπαιδευτικός 4: «Περισσότερο συμβουλευτικό ρόλο και σε κάποιες περιπτώσεις και βοηθητικό. Είναι ένας άνθρωπος πιστεύω, στο πρόσωπο του οποίου οι μαθητές θα έβλεπαν αυτό που τους λείπει. Θα ήταν άμεση η βοήθεια ενός κοινωνικού λειτουργού στα εκπαιδευτικά ιδρύματα αν υπήρχε. Αν ήξερε ότι κάτι δεν πάει καλά σε μία περίπτωση θα παρέμβαινε συμβουλευτικά. Αυτά όσον αφορά τους μαθητές.»

Εκπαιδευτικός 6: «Πιστεύω ότι είναι συμβουλευτικός και προληπτικός όσον αφορά τους μαθητές. Όταν δηλαδή έχουν κάποιο πρόβλημα που είναι δύσκολο να το συζητήσουν με τους γονείς και τους καθηγητές. Αλλά και προληπτικά να συζητάνε για θέματα που τους απασχολούν.»

Εκπαιδευτικός 7: «Υποθέτω πως λειτουργούν συμβουλευτικά και βοηθάνε τα παιδιά με οικογενειακά και προσωπικά προβλήματα που ίσως έχουν. Πιστεύω ότι ο κοινωνικός λειτουργός στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση θα πρέπει να αντιμετωπίζει μαζί με τους μαθητές θέματα που τους απασχολούν. Ειδικά στην εφηβεία υπάρχουν πολλά ζητήματα πιστεύω. Οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να συζητάνε με τους μαθητές επίκαιρα θέματα με σκοπό την πρόληψη κάποιων πιθανών προβλημάτων. Να συμβουλεύουν δηλαδή τους μαθητές και να κάνουν δουλειά και προληπτικά.»

Εκπαιδευτικός 8: «Δεν ξέρω ακριβώς να σας απαντήσω, αλλά αυτό που αντιλαμβάνομαι είναι ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί συμβουλεύουν τους μαθητές όσον αφορά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και παρεμβαίνουν όταν χρειάζεται.»

Εκπαιδευτικός 9: «...ένας κοινωνικός λειτουργός, θεωρώ ότι είναι ο ρόλος του να βοηθήσει τα παιδιά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είτε αυτά έχουν να κάνουν με την προσαρμογή τους στο σχολείο, είτε με εξωσχολικούς παράγοντες, όπως είναι τα ναρκωτικά, τα τσιγάρα, η βία και η σεξουαλική παρενόχληση, τα οποία είναι πολύ επικίνδυνα. Εκεί πιστεύω ότι θα πρέπει να παρέμβει ο κοινωνικός λειτουργός και εκεί θα ασκήσει το επάγγελμά του. Να πιάσει και να συμβουλευτεί το παιδί, να το αγκαλιάσει και να συνεργαστεί με τους γονείς του, με το Σύλλογο των Γονέων & Κηδεμόνων και με εμάς για το καλό των μαθητών. Πιστεύω είναι καταλυτικός ο ρόλος του.»

Εκπαιδευτικός 2: «Να τους ενημερώσει για θέματα που τους απασχολούν. Είναι πολλά αυτά που μπορεί να κάνει ένας κοινωνικός λειτουργός άμα έχει όρεξη. Ο κοινωνικός λειτουργός να λειτουργεί για παράδειγμα, και προληπτικά μέσα σε ένα σχολείο οργανώνοντας ως πούμε ομάδες. Και καλλιτεχνικές ομάδες ακόμη. Να κάνει κάποιες δραστηριότητες με τα παιδιά. Εικαστικές, θεατρικές, καλλιτεχνικές, διάφορα. Τα οποία όλα αυτά, για μένα, λειτουργούν σε πλαίσια πρόληψης. Γιατί άμα το παιδί έχει καλή διάθεση, είναι ψυχικά ήρεμο, ούτε θα πάει να πέσει στα ναρκωτικά, ούτε θα πάει να κάνει κάτι άσχημο άλλο, νομίζω. Με αυτόν τον τρόπο, πιστεύω ότι ένας κοινωνικός λειτουργός μπορεί να προλάβει κάποια δυσκολία.»

Όσον αφορά τον ρόλο και τις αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, 2/9 εκπαιδευτικούς θεωρούν ότι καθήκον του ειδικού είναι η καταγραφή ιστορικού μαθητών και καθηγητών. Επίσης, 2/9 ερωτώμενους απάντησαν πως ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να διευκολύνει τον ρόλο του σχολείου.

Εκπαιδευτικός 3: «Πιστεύω ότι πρέπει να κρατάνε φακέλους μαθητών και καθηγητών. Όχι αναγκαστικά για να πας να τους τσεκάρεις. Τώρα, κατά πόσο αυτό θα ήταν εφικτό στην Ελλάδα... σίγουρα θα έλυνε κάποιες οξείες καταστάσεις έστω. Δηλαδή, όταν ένα παιδί έχει πάθει πνευμονία το πάμε στον πνευμονολόγο. Όταν έναν μαθητή τον βλέπεις ότι παίρνει την κατρακύλα, κάτι δεν πρέπει να κάνεις; Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού να είναι ενεργητικός, όχι απλά να υπάρχει.»

Εκπαιδευτικός 4: «Όσον αφορά τους καθηγητές, θα μπορούσαν να έχουνε μέσα από τον κοινωνικό λειτουργό μία καλύτερη εικόνα για τις προσωπικότητες, για τη ζωή και τις δυνατότητες των μαθητών. Γιατί όπως είπα, οι μαθητές, ανοίγονται σε αυτόν που είναι η δουλειά του. Δεν θα ανοιχτούν το ίδιο στον καθηγητή, με τον οποίο βέβαια, δεν έχουν αυτή την σχέση. Άλλο η σχέση καθηγητή μαθητή και άλλο ενός επιστήμονα με μαθητή. Οπότε, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι καταλυτικός γενικότερα για την καλή λειτουργία του σχολείου, για τη συνοχή των παιδιών και γιατί θα προλαμβάνονταν συμπεριφορές δύσκολες. Επίσης, οι κοινωνικοί λειτουργοί, συμβουλευοντας καθηγητές και εφήβους, θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν κάποιες καταστάσεις που έχει επιφέρει η κοινωνική ανικανότητα των θεσμών μέσα στους οποίους μεγαλώνουμε. Πιστεύω γενικότερα, ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί διευκολύνουν την ροή της δουλειάς που γίνεται μέσα στο σχολείο.»

Εκπαιδευτικός 5: «Επειδή, ο χώρος του σχολείου είναι μια μικρογραφία της κοινωνίας, μέσα σε αυτό υπάρχουν ανθρώπινες σχέσεις, υπάρχουν ρόλοι, υπάρχουν όλα τα επακόλουθα των ανθρωπίνων σχέσεων, όπως είναι οι συγκρούσεις, οι απογοητεύσεις και άλλα. Έτσι οι μαθητές που δεν έχουν αναπτύξει μια προσωπικότητα με δυναμισμό και με αυτοπεποίθηση, έρχονται συχνά πυκνά σε καταστάσεις στρες και σύγχυσης. Όταν βρίσκονται λοιπόν, σε τέτοιου είδους καταστάσεις όπου δεν μπορούν να διαχειριστούν πράγματα όπως κάποια βίαιη ίσως συμπεριφορά ενός συμμαθητή τους ή οτιδήποτε άλλο, σε αυτή την περίπτωση νομίζω ότι είναι απαραίτητη η γνώμη και η γνώση κάποιου κοινωνικού λειτουργού. Ο ειδικός έχει ως ρόλο νομίζω, το να βοηθήσει πρώτα τον μαθητή, αλλά και την εύρυθμη λειτουργία του σχολικού περιβάλλοντος μετέπειτα.»

Τέλος, 1/9 εκπαιδευτικούς θεωρεί πως ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι να παρέχει ψυχολογική στήριξη και βοήθεια σε πρακτικά ζητήματα.

Εκπαιδευτικός 2: «Να σταθεί δίπλα σε συγκεκριμένα πρόσωπα και να δώσει συμπαράσταση επί πρακτικού θέματος. Όπως το να βρει εργασία σε πρόσωπα που δεν έχουν, να βρει ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε πρόσωπα που δεν μπορούν να έχουν, να βρει ψυχολογική στήριξη σε πρόσωπα που κακοποιούνται στην οικογένεια. Να σταθεί ψυχολογικά σε έφηβους που είναι ταραγμένοι και ψάχνουν απαντήσεις σε ερωτήματα.»

4^η Κατηγορία κωδικοποίησης

Αποψη για την συμβολή του κοινωνικού λειτουργού στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στο κεφάλαιο 2 του θεωρητικού μέρους της εργασίας μας, αναφέρουμε την συμβολή του κοινωνικού λειτουργού στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των μαθητών. Ο ειδικός, βοηθά τον μαθητή να αποκτήσει καλύτερη εικόνα για τον εαυτό του προκειμένου να αυξηθεί η απόδοσή του στο σχολείο. Επίσης, ο ειδικός ενθαρρύνει την επικοινωνία των καθηγητών με τους μαθητές λειτουργώντας σαν συνδετικός κρίκος ανάμεσά τους. Τέλος, ο κοινωνικός

λειτουργός συζητάει με τους μαθητές θέματα και ερωτήματα της ηλικίας, την οποία διανύουν, δηλαδή την εφηβεία. Παρακάτω, παραθέτουμε τις απόψεις των εκπαιδευτικών για τη συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. (Σουρραπά-Ασημακοπούλου, 1995)

Στην ερώτηση που έγινε για το που θα μπορούσε να συμβάλλει και τι να βελτιώσει η Κοινωνική Εργασία στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, 2/9 ερωτώμενους απάντησαν ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί θα συνέβαλλαν στην επικοινωνία μεταξύ των μαθητών ή μεταξύ μαθητών και καθηγητών. Επίσης, 2/9 πιστεύουν πως θα ήταν σημαντική η συμβολή των κοινωνικών λειτουργών στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης των μαθητών. Στην ίδια ερώτηση, 1/9 απάντησε πως οι ειδικοί θα συνέβαλλαν στην καλύτερη επίδοση των μαθητών και αντιστοίχως, 1/9 απάντησε πως θα βοηθούσαν στην κοινωνικοποίηση των μαθητών. 4/9 εκπαιδευτικούς θεωρούν πως οι επαγγελματίες της Κοινωνικής Εργασίας θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην πρόληψη και στην αντιμετώπιση της βίας η οποία είτε προέρχεται από λεκτική ή σεξουαλική κακοποίηση είτε από επιθετική συμπεριφορά ανάμεσα στους μαθητές ή βία μέσα στην οικογένεια. Επιπλέον, 2/9 συνεντευξιζόμενους απάντησαν πως οι κοινωνικοί λειτουργοί στον χώρο του σχολείου θα μπορούσαν να βοηθήσουν τους μαθητές με το να τους ενημερώσουν για θέματα που έχουν να κάνουν με την εφηβική ηλικία. Εκτός από τα παραπάνω, 2/9 πιστεύουν ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί θα συνέβαλλαν στην μείωση του φαινομένου των αυτοκτονιών στους εφήβους. Τέλος, 1/9 εκπαιδευτικούς θεωρούν ότι η Κοινωνική Εργασία θα συνέβαλλε στην εξομάλυνση κρίσεων όπως επίσης και σε φαινόμενα ρατσισμού.

Εκπαιδευτικός 1: «Αν υπήρχαν κοινωνικοί λειτουργοί πιστεύω ότι θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην εξομάλυνση κρίσεων. Θα βελτίωναν την καλύτερη κατανόηση από μέρος των διδασκόντων των προβλημάτων των παιδιών. Γιατί εγώ, μπορέι τώρα να είμαι σε αυτό το σχολείο που δεν έχει τόσους πολλούς μαθητές, αλλά δεν ξεχνάω ότι ήμουνα σε σχολείο όπου εκεί έχεις τριάντα παιδιά μέσα στην αίθουσα και δεν ξέρεις. Βλέπεις μια περίπτωση ενός παιδιού ο οποίος φαίνεται ερειστικός, φαίνεται ενοχλητικός, φαίνεται δεν ξέρω τι και ξαφνικά φτάνεις στο τέλος της χρονιάς και ανακαλύπτεις ότι αυτό το παιδί κακοποιείται στο σπίτι του. Παράδειγμα λέω τώρα έτσι, αλλά συμβαίνουν και αυτά. Και μετά έχεις τύψεις, εγώ δηλαδή είχα τύψεις γιατί δεν ήξερα. Αλλά δεν μπορείς να ξέρεις. Κι όταν έχεις πέντε τμήματα επί τριάντα δεν γίνεται να μπαίνεις να κάνεις μάθημα και να ξέρεις ποιό είναι το back round κάθε μαθητή. Δηλαδή, πιστεύω θα βελτίωνε την εικόνα που έχουν οι καθηγητές για τους μαθητές τους. Και επίσης, νομίζω ότι ένας κοινωνικός λειτουργός θα βοηθούσε στην καλύτερη προσωπική επαφή, επικοινωνία. Αυτό νομίζω ότι θα βελτίωνε και φυσικά θα βελτίωνε πολλές φορές και την απόδοση των παιδιών, την σχολική. Την επίδοση δηλαδή. Να αποκτήσουνε καλύτερη εικόνα για τον εαυτό τους κάτι το οποίο, θα βοηθήσει την επίδοσή τους μέσα στην τάξη.»

Εκπαιδευτικός 2: «Το θέμα είναι να μπορέσουμε να βελτιώσουμε σε κάτι την ζωή του διπλανού, κάτι πολύ μικρό. Δηλαδή, να μπορούσατε να μάθετε σε έναν μαθητή ότι πρέπει να πλένει τα δόντια του για παράδειγμα. Αυτό, μπορεί να φαίνεται ασήμαντο, μακροχρόνια όμως είναι πάρα πολύ σημαντικό. Και ένα σωρό άλλα διάφορα. Να οργανώσουν, για παράδειγμα, οι κοινωνικοί λειτουργοί κάποια σεμινάρια επικοινωνίας στο σχολείο, σε συνεργασία με ψυχολόγους. Να διδάξουνε τους μαθητές πως να αντιμετωπίζουνε επιθετικές συμπεριφορές από τους γονείς προς αυτά, ή από τους συμμαθητές προς αυτά, ή από τους δασκάλους προς αυτά. Πώς θα απαντήσουμε ώστε να προωθηθεί η επικοινωνία και να μην δημιουργηθεί μία κόλαση με την απάντηση που θα δώσουμε.»

Εκπαιδευτικός 6: «Με το να δημιουργεί ο κοινωνικός λειτουργός ομάδες μαθητών που να διαπραγματεύονται κάποια θέματα από κοινού, όπως είναι τα προγράμματα αγωγής υγείας. Θα μπορούσε να δρα προληπτικά και να συζητάει θέματα όπως είναι η σχολική βία, ο ρατσισμός που αντιμετωπίζουν κάποια παιδιά, η οικογενειακή βία, οι κοινωνικές σχέσεις.

Ίσως και τώρα με την κρίση επίσης, πολλά παιδιά έχουν ένταση στην οικογένεια και βιώνουν άγχος που τους μεταφέρεται και μια ανασφάλεια. Θα μπορούσε εκεί ας πούμε ένας κοινωνικός λειτουργός να δημιουργήσει μια ομάδα από μαθητές με θέμα την αυτοεκτίμηση και τις αξίες.»

Εκπαιδευτικός 3: «Θεωρώ για μένα ότι είναι βασικό, να δει τα θέματα *bullying* που υπάρχουν σχεδόν παντού, εκφοβισμός, τα οποία σπανίως λέγονται σε καθηγητές, ειδικά στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Ο μόνος καθηγητής που συναντάνε πολύ είναι ο φιλόλογος, ok... θα σε πιάσει να σου μιλήσει ο μαθητής αλλά τί μπορείς να κάνεις κιόλας; Τί μπορώ να κάνω; Το ένα είναι το *bullying* είπαμε. Το άλλο είναι θέματα στην εφηβεία που μπορεί να έχουνε κάποιο δισταγμό, κάποιο ψυχολογικό πρόβλημα, το οποίο εγώ δεν μπορώ να βοηθήσω με το να δείξω απλά την συμπάθειά μου. Και το τρίτο είναι όταν υποψιαζόμαστε οι περισσότεροι καθηγητές ότι υπάρχει θέμα. Όπως η κακοποίηση. Σεξουαλική ή λεκτική. Πώς το χειριζόμαστε; Γιατί δεν έχει νόημα να πάω να το πιάσω και να του μιλήσω απλά. Αυτά βασικά. Με αυτή την ιεράρχηση.»

Εκπαιδευτικός 3: «Πιστεύω ότι θα ήταν κάτι σαν μεσολαβητής ανάμεσα στους μαθητές και στους καθηγητές σε τέτοιες περιπτώσεις. Εμένα ας πούμε, μου έχει τύχει σε σχολείο που εργαζόμουν, μαθητής να μουγκρίζει μέσα στην τάξη. Αυτό συνέβαινε επειδή το παιδί ήταν μεγαλωμένο στην φύση και δεν είχε κοινωνικοποιηθεί αρκετά. Πώς μπορείς αυτό το παιδί να το κλείσεις σε μία αίθουσα για έξι ώρες; Σε αυτές τις περιπτώσεις, που ο μαθητής χρειάζεται κοινωνική εκπαίδευση, ο κοινωνικός λειτουργός έχει δουλειά και με τον μαθητή και με τους καθηγητές προκειμένου να τους βοηθήσει να αντιληφθούν τη διαφορετικότητα του κάθε μαθητή. Τώρα, καλό θα ήταν να μίλαγε και με τους γονείς. Αλλά οι γονείς θεωρώ ότι ανήκουν στα πλαίσια των σχολών γονέων.»

Εκπαιδευτικός 3: «Πιστεύω ότι έχουν πολλή δουλειά να κάνουν ώστε να προλαβαίνουν φαινόμενα όπως είναι οι αυτοκτονίες. Σε θέματα, όπως είναι ο σχολικός εκφοβισμός, το *bullying*, το οποίο δημιουργείται από την μη κατανόηση μεταξύ κάποιων ομάδων. Αν μπορούσες να τους φέρεις σε επαφή πριν, μπορεί να μην το έδιωχνες εντελώς το πρόβλημα, αλλά θα γλίτωνες ξέρω εγώ ένα 80%. Ή σε κάποια άλλα πράγματα που επίσης δεν γίνονται στα σχολεία. Π.χ. σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν γίνεται, απαγορεύεται. Κάποτε έγινε... Να ενημερώνουν για 3-4 πραγματάκια που είναι βασικά για την ζωή του άλλου μετά. Αν δεν θυμάται τα αρχαία, δεν έγινε κάτι. Εάν δεν καταλάβει πως να φέρεται και πως να προστατεύει τον εαυτό του όμως σεξουαλικά ή ψυχολογικά, αυτό έχει μία επίπτωση. Αλλά αυτό θέλει μία δομή και μία οργάνωση και θέλει και χρόνο.»

Εκπαιδευτικός 5: «Πιστεύω ότι είναι απαραίτητη η παρουσία τέτοιων προσώπων, κοινωνικών λειτουργών στα σχολεία, πόσο μάλλον στην εποχή μας που φυσικά η βία είναι κάτι το οποίο έχει γίνει μια καθημερινότητά μας. Αν κοιτάξουμε τηλεόραση, αν κοιτάξουμε και τις συνθήκες ζωής όπου αυτή η "φτωχοποίηση" που ενδεχομένως έχουν αντιληφθεί όλοι φέρνει συγκρούσεις, φέρνει βίαιες καταστάσεις, όλα αυτά τα πράγματα παρατηρούνται και διογκώνονται μέσα στο χώρο του σχολείου.»

Εκπαιδευτικός 8: «Φαντάζομαι ότι θα μπορούσαν να βοηθήσουν με τη δημιουργία διάφορων ομάδων μαθητών ενημέρωσης και υποστήριξης. Θεωρώ ότι θα πρέπει να ξέρουν αναλυτικά την οικογενειακή κατάσταση του κάθε μαθητή για να παρεμβαίνουν και να τον βοηθάνε.»

5^η Κατηγορία κωδικοποίησης

Αντίληψη για Κοινωνική Εργασία σε μικρό και μεγάλο επίπεδο

Στο κεφάλαιο 2 της βιβλιογραφικής ανασκόπησης τη εργασίας, αναφερόμαστε στις μεθόδους της Κοινωνικής Εργασίας σε μικρό και μεγάλο επίπεδο. Ο κοινωνικός λειτουργός, συνεργάζεται με τον μαθητή (ατομικά, ομαδικά), την οικογένεια του μαθητή (ατομικά, ομαδικά) και το προσωπικό του σχολείου (εκπαιδευτικούς, διευθυντή) προς όφελος των μαθητών. Στόχος του κοινωνικού λειτουργού είναι να αντιμετωπίσει από κοινού τα προβλήματα των μαθητών με τη συνεργασία των καθηγητών και των γονέων. (Σουρραπά-Ασημακοπούλου, 1995)

Στην ερώτηση που τέθηκε από την ερευνητική ομάδα όσον αφορά τα άτομα που πιστεύουν οι εκπαιδευτικοί ότι θα πρέπει να συνεργάζονται οι κοινωνικοί λειτουργοί στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, οι 9/9 ερωτώμενους θεωρούν πως οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να εργάζονται με τους μαθητές. Επίσης, ο ίδιος αριθμός συνεντευξιαζόμενων (9/9), πιστεύουν ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί στο χώρο του σχολείου θα πρέπει να συνεργάζονται και με τους ίδιους. Οι 3/9 συνεντευξιαζόμενους απάντησαν πως οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να συνεργάζονται εκτός των παραπάνω και με τους διευθυντές των σχολείων. Επιπλέον, 6/9 ερωτώμενους θεωρούν απαραίτητη την συνεργασία των κοινωνικών λειτουργών με τους γονείς των μαθητών. Τέλος, 1/9 ερωτηθέντες αναφέρει πως θα πρέπει να υπάρχει συνεργασία με όλο το σχολικό προσωπικό, όταν αυτό κριθεί απαραίτητο. Σε αυτό το σημείο, παραθέτουμε τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων.

Εκπαιδευτικός 1: «Θεωρώ ότι εκτός από τους μαθητές, πρέπει να συνεργαστεί και με εμάς τους εκπαιδευτικούς προκειμένου να γίνει σωστή δουλειά. Αλλά η συνεργασία αυτή να έχει ως επίκεντρο τον μαθητή. Και τέλος πάντων, το ζητούμενο είναι το καλό του μαθητή, της τάξης, όχι μόνο του μαθητή. Γιατί αν δεν λειτουργεί η ομάδα, η τάξη πάει περίπατο. Επιπλέον, καλό θα ήταν να συνεργαστεί και με τους γονείς μαθητών να τους ενημερώσει για να δώσουν την προσοχή που χρειάζεται και να αντιμετωπιστούν από κοινού κάποια θέματα.»

Εκπαιδευτικός 2: «Πιστεύω πως ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να δίνει βάση κυρίως στους μαθητές. Παράλληλα όμως, να συνεργάζεται και με τους καθηγητές και με τον διευθυντή του σχολείου. Είναι πάρα πολύ σπουδαίος για μένα ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού, όπως και του καλού εκπαιδευτικού. Αλλά δεν είναι υποχρεωτικό επειδή ο άλλος είναι δάσκαλος να αγαπάει τα παιδιά. Μακάρι οι κοινωνικοί λειτουργοί να ασχολούνταν και με τους εκπαιδευτικούς. Μερικές φορές ξέρετε, μπορούν να είναι πιο τρελαμένοι ίσως από τα παιδιά. Δεν σημαίνει ότι κάποιος επειδή είναι δάσκαλος, είναι και στα καλά του. Τους πιλότους τους περνάνε κάθε έξι μήνες από εξέταση ψυχολόγου για να δουν αν είναι στα καλά τους ή αν θα το φουντάρουν το αεροπλάνο πουθενά. Εμάς που διαχειριζόμαστε παιδιά δεν έχει διανοηθεί κάποιος να μας περνάει κάθε έξι μήνες από τεστ. Νομίζω ότι θα χρειαζότανε πάρα πολύ. Αλλά... άμα το πεις αυτό, θα σε φάνε ζωντανό. Εμείς υποτίθεται είμαστε τέλειοι, ιδανικοί. (ύφος ειρωνείας)»

Εκπαιδευτικός 2: «Θα μπορούσε και με τους γονείς. Εμένα μου έχει συμβεί να συνεργαστώ πολλές φορές με γονείς για προβλήματα παιδιών. Πρέπει ο κοινωνικός λειτουργός να βοηθήσει παιδιά και οικογένειες, σε συνεργασία με τους δασκάλους και τους διευθυντές. Να ενημερώνει και να είναι κοντά στις οικογένειες για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και πιθανόν να επηρεάζουν και τα παιδιά. Γιατί είναι παιδιά πολύ κακοποιημένα, στα οποία αν βρεθεί ένας δάσκαλος με αγάπη ή ένας κοινωνικός λειτουργός που να νοιάζεται πραγματικά, μπορεί να τα αναστήσει αυτά τα παιδιά.»

Εκπαιδευτικός 3: «Με τους μαθητές ουσιαστικά. Και κυρίως γιατί το σχολείο κάτι που το ξεχνάμε, ειδικά στην Ελλάδα, δεν είναι ταξικό. Τα σχολεία στην Ελλάδα, είναι φτιαγμένα με παιδιά από όλες τις κοινωνικές ομάδες. Αυτό δεν είναι πάντα εύκολο. Όταν η μία κοινωνική ομάδα με την άλλη δεν έχουν συναντηθεί πουθενά και συναντιούνται μόνο στο σχολείο, περιμένεις τουλάχιστον να υπάρχει ένα πρόβλημα προσαρμογής για κάποιο διάστημα.

Κάποιος πρέπει να βοηθήσει. Αλλά πρέπει να δουλέψει σίγουρα και με τους καθηγητές. Γιατί δεν έχουν όλοι οι καθηγητές αντίληψη.»

Εκπαιδευτικός 3: «...Κατά την γνώμη μου, ο κοινωνικός λειτουργός, πρέπει να προσεγγίζει τους γονείς ομαδικά για κάποια πράγματα, όχι κατά μονάδες. Κατά μονάδες πρέπει να βλέπει τους μαθητές ουσιαστικά. Στην φάση που διδάσκω εγώ, δηλαδή στην εφηβεία, είναι από μόνη της δύσκολη.»

Εκπαιδευτικός 4: «Με τους μαθητές κυρίως οι οποίοι αντιμετωπίζουν προβλήματα, με τους καθηγητές που ίσως δεν ξέρουν πως να χειριστούν κάποιες καταστάσεις και με τους γονείς. Όταν υπάρχει μια προβληματική συμπεριφορά, επηρεάζει και το σύνολο του σχολείου. Θα μπορούσε να δράσει συμβουλευτικά αλλά και ενημερωτικά πριν. Να ενημερώσει δηλαδή τους γονείς, οι οποίοι μπορεί να μην ξέρουν κάποια προβλήματα που αφορούν τα παιδιά τους. Οπότε, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στις οικογένειες είναι και βοηθητικός. Οι γονείς δουλεύουν πολλές ώρες με αποτέλεσμα να μην βλέπουν τα παιδιά τους και είναι φυσικό λοιπόν, να μην γνωρίζουν κάποια πράγματα για αυτά. Έτσι οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι μια χείρα βοήθειας για τους γονείς όπως και για εμάς τους εκπαιδευτικούς γιατί εμείς δεν εκπαιδεύμαστε πάνω στην αντιμετώπιση προβληματικών συμπεριφορών.»

Εκπαιδευτικός 5: «Το πλέγμα των σχέσεων όσον αφορά την εκπαίδευση, είναι μαθητής-μαθητής, μαθητής-καθηγητής, καθηγητής-καθηγητής. Συνεπώς αυτές οι σχέσεις, διέρχονται κρίσεις, διέρχονται συγκρούσεις. Νομίζω ότι ένας σχολικός λειτουργός κατά κύριο λόγο θα πρέπει να φανεί χρήσιμος τουλάχιστον στις σχέσεις μεταξύ μαθητών, όπου δεν μπορούν να διαχειριστούν, όπως είπα, κάποιες δύσκολες καταστάσεις και κατά δεύτερο λόγο, ίσως, στο πεδίο των σχέσεων των καθηγητών. Αν και αυτοί είναι κάπως μεγάλοι, κάπως μπορούν να ελιχθούν, να αντιμετωπίσουν και να λύσουν κάποια προβλήματα. Αλλά όμως θεωρώ ότι είναι απαραίτητη η παρουσία τους στο σχολείο όσον αφορά τις σχέσεις των μαθητών πια και τις σχέσεις των μαθητών-καθηγητών και αυτόν τον δίαυλο της επικοινωνίας μεταξύ τους. Πολλές φορές και εμείς οι καθηγητές, λόγω κούρασης, λόγω πολλών άλλων πραγμάτων μπορεί να κάνουμε πράγματα τα οποία ξεφεύγουν από τον έλεγχό μας. Οπότε, σίγουρα ένα τέτοιο πρόσωπο, όπως ο κοινωνικός λειτουργός, θα μας έδινε κάποιες συμβουλές και κατευθύνσεις να διαχειριστούμε κάποιες δυσκολίες στο χώρο της δουλειάς μας ή και σε προσωπικό επίπεδο ακόμη, που μπορεί να επηρεάζει τη δουλειά μας.»

Εκπαιδευτικός 6: «Με μαθητές και ως ομάδες και ατομικά. Ομάδες με προληπτικό χαρακτήρα ή με τον κάθε μαθητή που αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα. Επίσης, νομίζω ότι θα μπορούσε να συνεργαστεί και με κάποιον εκπαιδευτικό. Γιατί και οι εκπαιδευτικοί μπορεί να έχουν κάποιο θέμα με την τάξη γενικά ή με κάποιον μαθητή και αντιστρόφως ο μαθητής να έχει κάποιο πρόβλημα με την παρουσία του καθηγητή μέσα στην τάξη.»

Εκπαιδευτικός 7: «Ένας κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να ασχολείται σφαιρικά ως προς την αντιμετώπιση ενός προβλήματος που θα υπάρξει. Δεν μπορούμε να πάρουμε ως πρόβλημα μόνο τη μια πλευρά. Θα πρέπει να δούμε το θέμα από όλες τις μεριές τις οποίες το απαρτίζουν. Όταν ένας μαθητής έχει πρόβλημα, δεν μπορούμε να τον βοηθήσουμε εάν πρώτα δεν βρούμε και τη ρίζα του προβλήματος. Όταν βρούμε τη ρίζα, θα μπορέσουμε να βρούμε λύση και να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα. Συνήθως, τα προβλήματα των παιδιών προέρχονται από τις οικογένειες τους. Όταν υπάρχουν προβλήματα στην οικογένεια, τότε τα παιδιά θα μεταφέρουν αυτά τα προβλήματα και στο σχολείο. Κατά κύριο λόγο νομίζω πως θα πρέπει να ασχολείται με τους μαθητές και με τις οικογένειες τους. Πιστεύω επίσης, ότι είναι πολύ σημαντικό κομμάτι να πάρουμε συμβουλές για την συμπεριφορά μας προς τους μαθητές και να έχουμε ψυχολογική υποστήριξη και εμείς οι ίδιοι. Είμαστε και εμείς άνθρωποι. Κάτι μπορεί να μας συμβεί, ακόμα και το πιο απλό. Να αντιμετωπίζουμε ένα πρόβλημα κάποια μέρα. Άνθρωποι είμαστε.»

Εκπαιδευτικός 8: «Είναι σημαντικό να εργάζεται με τους μαθητές που βρίσκονται στη φάση της εφηβείας, η οποία είναι η πιο δύσκολη ηλικία. Πιστεύω πως είναι απαραίτητη η συμβολή του κοινωνικού λειτουργού. Επίσης, θα μπορούσε να ασχοληθεί και με εμάς γιατί και εμείς δεν έχουμε σπουδάσει ψυχολόγοι. Έχουμε ο κάθε ένας την ειδικότητα μας και αρκετές φορές χρειαζόμαστε τις συμβουλές κάποιου ειδικού. Και όπως είπα και πιο πριν, θα πρέπει να γνωρίζουμε τα προβλήματα που υπάρχουν στο σχολείο μέσω του συμβουλίου, αλλά και μέσω της βοήθειας των ειδικών, οι οποίοι θα μας βοηθήσουν να τα αντιμετωπίσουμε.»

Εκπαιδευτικός 9: «Αν θεωρήσουμε ότι υπάρχει κοινωνικός λειτουργός στα σχολεία, θα πρέπει να ασχολείται με όλες τις ομάδες. Η παρουσία του είναι απαραίτητη για όλους και πάνω από όλα για το καλό του μαθητή. Θα πρέπει να συνεργάζεται με τους γονείς, με τους καθηγητές, με την οικογένεια του παιδιού, με το Σύλλογο Γονέων & Κηδεμόνων και με οποιοδήποτε εργαζόμενο μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Πέρα όμως από τη συνεργασία όλοι έχουμε τις καλές και τις κακές μας μέρες. Αυτό υπάρχει σε όλες τις δουλειές. Μπορεί κάποια μέρα να ξυπνήσω και να μην είμαι καλά, να θέλω να μιλήσω σε κάποιον, να έχει συμβεί κάτι στο σπίτι μου, πολλά μπορούν να συμβούν. Θα πρέπει να υπάρχει ένας επαγγελματίας, ο οποίος να παρέμβει και να μπορέσει να με αποφορτίσει.»

6^η Κατηγορία κωδικοποίησης

Ανάγκες στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στην ερώτηση που αφορά τις δυσκολίες και τα προβλήματα που υπάρχουν στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, οι 6/9 εκπαιδευτικούς έχουν διακρίνει ότι υπάρχουν αρκετά άτομα με μαθησιακές δυσκολίες. 4/9 έχουν παρατηρήσει σοβαρά βιοποριστικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές. Επίσης, 3/9 εκπαιδευτικούς αναφέρουν φαινόμενα αυτοκτονίας ή ακόμη και απόπειρά αυτοκτονίας μέσα στον χώρο του σχολείου. 4/9 ερωτώμενους μας ανέφεραν προβλήματα, κυρίως προσαρμογής, που αφορούν μαθητές που προέρχονται από άλλες χώρες. Επιπλέον, 5/9 συνεντευξιαζόμενους ανέφεραν παραδείγματα μαθητών που αντιμετωπίζουν οικογενειακές δυσκολίες και την μεταφορά αυτών στο σχολικό πλαίσιο. 2/9 εκπαιδευτικούς έχουν συναντήσει βίαιες συμπεριφορές μεταξύ των μαθητών και παραβατική συμπεριφορά μέσα στο σχολείο. Τέλος, 1/3 καθηγητές ανέφερε προβλήματα, ψυχολογικής και σωματικής φύσεως, των μαθητών. Σε αυτό το σημείο, παραθέτουμε τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων για τις δυσκολίες που αναφέρονται στα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Εκπαιδευτικός 1: «Υπάρχουν μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες. Κυρίως τα μικρότερα παιδιά, αλλά φέτος είχα έναν μαθητή, μεγάλο άνθρωπο ο οποίος είχε δυσλεξία. Σε αυτή την περίπτωση νομίζω ότι πρέπει να δουλέψει συμβουλευτικά ένας κοινωνικός λειτουργός σε σχέση με την οικογένεια. Να ενημερώσει την οικογένεια και να παραπέμψει το παιδί σε κάποια αρμόδια υπηρεσία... Και να πείσει την οικογένεια γιατί πολλές φορές δεν πείθονται ότι το παιδί τους έχει πρόβλημα. Θεωρούν ότι η δυσλεξία είναι διανοητικό πρόβλημα αλλά δεν είναι. Να τους πει ότι είναι λειτουργικό το θέμα και ότι λύνετε και ότι δεν είναι θέμα χαζομάρας. Συγκεκριμένα προχθές είχα ένα παιδάκι που του είπα να πει στους γονείς του να επικοινωνήσουν, να τους πω, και τον είδα που μαζεύτηκε. Δηλαδή, πιθανόν να το θεωρούν στίγμα.»

Εκπαιδευτικός 2: «Τα τελευταία τρία χρόνια έχω δεχθεί ερωτήσεις από παιδιά σχολείου: «Και γιατί κυρία, άμα δυσκολέψουν τα πράγματα, να μην πάμε να αυτοκτονήσουμε;». Δεν το είχα ακούσει ποτέ ξανά και είχα σοκαριστεί. Καταλαβαίνετε λοιπόν, ότι ένας κοινωνικός λειτουργός

σήμερα, έχει πολλή δουλειά να κάνει στα σχολεία. Όπως σας είπα, το παραπάνω περιστατικό που μου έτυχε, θεωρείται ανάγκη. Έχω παρατηρήσει επίσης, ότι σε σχολεία που βρίσκονται σε πιο πλούσιες γειτονίες, ας το προσδιορίσω έτσι, οι ανάγκες μπορεί να είναι περισσότερο ψυχολογικές. Στα σχολεία που είναι σε πιο υποβαθμισμένες περιοχές οι ανάγκες μπορεί να είναι και καθαρά πρακτικές. Δηλαδή να μας βοηθήσει κάποιος να βρούμε μία δουλειά, να μας βοηθήσει κάποιος να πληρώνουμε το ρεύμα, να φάμε. Πρακτικά ζητήματα περισσότερο. Εγώ έτυχε να είχα μαθητές που δεν είχαν να φάνε. Και τώρα φοβάμαι ότι θα έχουμε ξανά τέτοια. Πριν χρόνια αυτά ήταν μεμονωμένες περιπτώσεις, τώρα φοβάμαι ότι θα γίνουνε πιο τακτικά φαινόμενα.»

Εκπαιδευτικός 2: «Επίσης, προβλήματα δυσλεξίας, τεράστια ποσοστά μαθητών με δυσλεξία πλέον σήμερα. Κάτι άλλο που έχω παρατηρήσει επίσης, είναι τα πολλά διαζύγια που έχουνε οι γονείς με παιδιά που βρίσκονται στην εφηβεία. Πρέπει να βοηθήσει κάποιος το παιδί ώστε να ξεπεράσει αυτό το θέμα που αντιμετωπίζει με τους γονείς. Να μην νιώσει ότι χαλάει ο κόσμος γιατί οι γονείς παίρνουν διαζύγιο. Όλα είναι θέμα πλαισίωσης. Έχουμε ένα περιστατικό, αν του βάλουμε ένα μαύρο πλαίσιο θα πάμε να κόψουμε την φλέβα μας. Αν στο ίδιο περιστατικό, του βάλουμε ένα ροζ πλαίσιο, θα το δούμε αλλιώς. Δηλαδή δεν είναι τόσο τα γεγονότα αυτά κάθε αυτά, όσο η ερμηνεία που εμείς τους δίνουμε. Σε αυτό το σημείο, θα βοηθούσε πολύ κάποιος κοινωνικός λειτουργός φαντάζομαι.»

Εκπαιδευτικός 3: «Μου έχει τύχει προ μερικά χρόνια, ένα κοριτσάκι που έτεινε προς την ανορεξία, είχε ένα in and out. Είχε την τάση να μην τρώει για μέρες. Ήθελε να αδυνατίσει. Το πρόσεξε αυτό η μητέρα της και μου ζήτησε να της μιλήσω. Ήτανε καθαρά συμπτωματικό το ότι με άκουσε. Όμως, αν δεν το είχε προσέξει, ξέρω εγώ, η μητέρα του..., δεν είναι κάτι πολύ εύκολο η ανορεξία. Δεν είναι ότι στενοχωρήθηκε μια εβδομάδα και δεν έφαγε το παιδί. Επίσης, υπάρχουν παιδιά αλλοδαπών, τα οποία θέλουν μία άλλη προσέγγιση. Έχουν άλλες ανάγκες ας πούμε. Πρέπει να υπάρχει κάποιος ειδικός που να βοηθάει σχετικά με τις ανάγκες που έχουν αυτά τα παιδιά. Δεν έχει νόημα να τους λέμε ότι δεν υπάρχουν. Το εκπαιδευτικό σύστημα τα αντιμετωπίζει σαν να μην υπάρχουν στην ουσία.»

Εκπαιδευτικός 3: «Ένα άλλο είναι οι μαθησιακές δυσκολίες. Το συναντάω αρκετά συχνά. Οι γονείς, δεν συνεργάζονται όλοι πάνω σε αυτό το θέμα και αυτό γιατί μερικοί δεν το δέχονται. Έχουμε 1-2 κρούσματα τον χρόνο με μαθησιακές δυσκολίες και ο γονιός δεν κάνει τίποτα. Αλλά σε αυτό βέβαια φταίει και το κράτος. Γιατί του λέει, "πάρε ένα χαρτί να πεις ότι έχεις μαθησιακές". "Ευχαριστώ, τί να το κάνω το χαρτί;" Να το κάνουμε τί; Να το βάλουμε στον τοίχο; Υπάρχει λογοθεραπευτής, υπάρχουν και άλλες ειδικότητες. Και εντάξει, υπάρχουνε γονείς, δηλαδή έχω κάτσει εγώ με γονιό, δύο ώρες συζήτηση, να τον πείσω να πάει τα παιδιά σε λογοθεραπευτή γιατί υπήρχε θέμα. Τελικά μετά το παιδί μου είπε, "Μου είπε η μαμά μου, να ορκιστώ, να κάνω σταυρό, να μην πω σε κανέναν ότι πάω σε λογοθεραπευτή." Εκεί σηκώνεις τα χέρια ψηλά.... Αλλά εγώ θεωρώ πιο βαρύ το άλλο. Δηλαδή όταν υποψιάζεσαι ότι κάτι άλλο τρέχει...»

Εκπαιδευτικός 3: «Στο πρώτο σχολείο που δούλευα, ήταν δύο αδελφάκια τα οποία ήταν και τα δύο χτυπημένα μονίμως και έλεγαν ότι χτυπάνε το ένα το άλλο. Με εντελώς αντίθετες συμπεριφορές. Το ένα είχε εξάρσεις θυμού, το άλλο ήταν χαμένο στο σύμπαν. Τα οποία, αυτό έδειχνε, προς τα αλλού πήγαινε. Δηλαδή είχαμε υποψίες ότι κάτι δεν πάει καλά στο σπίτι, αλλά δεν μπορούσε να γίνει τίποτα. Ή επίσης, ένα πρόβλημα που συνάντησα φέτος και δεν το ήξερα, είναι ότι υπάρχει μία ολόκληρη σειρά μαθητών οι οποίοι είναι κατ' οίκον διδαχθέντες. Η πλειοψηφία αυτών των παιδιών είναι με ψυχολογικά προβλήματα. Το οποίο σημαίνει ότι δεν υπάρχει καμία βοήθεια ούτε προς τους γονείς, ούτε προς τα παιδιά αυτά.»

Εκπαιδευτικός 3: «Έχουμε έρθει αντιμέτωποι με ακραίες περιπτώσεις, όπως η αυτοκτονία παιδιών. Και το άλλο είναι, εντάξει, στα σχολεία που έχω δουλέψει είχε τύχει μαθητής ο οποίος δεν έμενε με τους γονείς του γιατί τον είχαν διώξει από το σπίτι. Έμενε στον δρόμο.

Επειδή εγώ έχω ζήσει εξωτερικό, κανονικά φωνάζεις τις κοινωνικές υπηρεσίες να πιάσουν τους γονείς. Το παιδί έμεινε στον δρόμο. Ξέρω που θα καταλήξει. Γιατί κάποιος του πληρώνει το σπίτι, με κάποια συγκεκριμένη όμως τακτική. Αλλά όταν ένα παιδί είναι 16-17 χρονών και παίρνεις την μάνα του τηλέφωνο και σου λέει, "α, δεν ξέρω, δεν μπορώ να τα βγάλω πέρα μαζί του", άρα "τον έδιωξα από το σπίτι", εγώ σηκώνω τα χέρια ψηλά. Τί να κάνω; Εγώ προσωπικά εξοργίζομαι... Και μιλάμε για ανήλικο. Είχαμε παιδάκι το οποίο ήμασταν πολλοί καθηγητές σοβαρά υποψιασμένοι ότι κάτι υπήρχε. Ήταν προφανές ότι κάτι δεν έστεκε με το παιδί. Δεν έστεκε εννοώ από την εμφάνιση και τα λοιπά. Αλλού ξύπναγε, αλλού κοιμότανε, από άλλο σπίτι ερχότανε. Επίσης, είχαμε θέμα υγείας παιδιού, το οποίο οι γονείς το αντιμετώπιζαν πηγαίνοντάς το στην εκκλησία αντί να του κάνουν εγχείρηση. Το ζήτημα είναι ότι εμένα, επειδή αυτά με πειράζουν κιόλας... Δηλαδή, η εντολή μόνο ήτανε να μην μαθευτεί παραέξω. Φερόμαστε μαλακά στο παιδί γιατί είχε θέμα υγείας και μπορούσε ανά πάσα στιγμή να πάθει κρίση. Ναι, αλλά οι γονείς το πηγαίνανε και στις εκκλησίες. Δεν το πηγαίνανε στην θεραπεία που έπρεπε να πάει. Εγώ σε αυτά θεωρώ ότι χρειάζεται από κάπου βοήθεια και σίγουρα εγώ δεν μπορώ να το κάνω. Έχω μία άποψη σαν άτομο, αλλά το πώς θα το χειριστώ δεν ξέρω... Άμα ήταν τι θα έκαναν οι άλλοι 4 χρόνια σπουδές και 10.»

Εκπαιδευτικός 4: «Καταρχάς, υπάρχουν πάρα πολλές περιπτώσεις τις οποίες δεν τις αντιλαμβανόμαστε, δεν φτάνουμε μέχρι εμάς. Μπορεί να βλέπουμε έναν μαθητή ο οποίος, δεν συμμετέχει στο μάθημα και είναι μελαγχολικός και να το παραβλέπουμε. Δεν μπορείς να αντιληφθείς κάτι αν δεν σου ανοιχτεί το παιδί. Δεν έχει τον χρόνο ο καθηγητής. Επομένως, θα υπάρχουν πάρα πολλές περιπτώσεις, τις οποίες δεν τις έχω αντιληφθεί καν εγώ προσωπικά. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις, οι οποίες ήταν τόσο έντονες και εκδηλώνονταν είτε με επιθετικό τρόπο από τους μαθητές προς τους άλλους, είτε προς τον καθηγητή. Στο σχολείο που εργάζομαι, υπάρχουν περιπτώσεις μαθητών που δουλεύουν και δεν μπορούν να έχουν φαγητό. Γιατί βασίζονται στις δικές τους δυνάμεις. Εμείς τα βλέπουμε αυτά, τα βιώνουμε μέσα στο σχολείο. Και πόσο μάλλον τώρα, στις εποχές που είναι και πιο δύσκολες ακόμη. Μία άλλη περίπτωση που είχα έρθει αντιμέτωπη ήταν μια απόπειρα αυτοκτονίας μιας μαθήτριας. Θυμάμαι ακόμη τον λυκειάρχη που είχε πει τότε πως αν υπήρχαν κοινωνικοί λειτουργοί δεν θα φτάναμε στο σημείο αυτό.»

Εκπαιδευτικός 5: «Ναι, έχω συναντήσει πολλές δυσκολίες που αδυνατούμε σαν καθηγητές να ενεργήσουμε όπως θα λειτουργούσε ένας ειδικός φυσικά. Σε άλλα σχολεία που ήμουν, υπήρχαν αρκετοί χρήστες ναρκωτικών που έρχονταν μετά την χρήση για μάθημα. Είναι ένα δυσάρεστο θέαμα και λυπηρό. Σε τέτοιες περιπτώσεις ούτε ένας γονιός, δεν μπορεί να βοηθήσει το παιδί του γιατί δεν έχει τις γνώσεις, ούτε και ο καθηγητής γιατί δεν έχει εκπαιδευτεί για να διαχειρίζεται μια κατάσταση όπως αυτή. Άλλες φορές βλέπαμε πως γίνονται συρράξεις μαθητών μέσα στις τάξεις ή στο προαύλιο για προσωπικούς ή άλλους λόγους. Συρράξεις που τέλειωναν αιματηρά πολλές φορές. Εντάξει, όλα αυτά γίνονται στα σχολεία, άσχετο αν πολλές φορές για να έχουμε μία επίπλαστη πραγματικότητα δεν τα δημοσιοποιούμε, για να λέμε ότι όλα πάνε καλά. Όχι, δεν πάνε όλα καλά. Οι σχέσεις είναι διαδραστικές, οπότε φυσιολογικό είναι να υπάρχουν ρήξεις και συγκρούσεις, σε τι βαθμό όμως υπάρχουν αυτές οι συγκρούσεις.»

Εκπαιδευτικός 5: «Υπήρξε επίσης μία περίπτωση ενός μαθητή, ο οποίος είχε βίαιη συμπεριφορά. Ο μαθητής αυτός είναι οπαδός κάποιας συγκεκριμένης πολιτικής ας πούμε παράταξης. Στο σχολείο κατά την διάρκεια της χρονιάς, είχε μία παρουσία ηγεμονική, βίαιη και ήθελε όλοι να καθυποτάσσονται μπροστά του. Οι συμμαθητές του φοβούνταν και δεν έλεγαν τίποτα σε κανέναν, το πράγμα αποσιωπείτο. Έρχονταν οι γονείς και μας λέγανε πως κάτι συμβαίνει. Πάντως υπήρξε ένα τρανταχτό παράδειγμα, το οποίο δεν μπορούσαμε να διαχειριστούμε εμείς. Κάναμε αρκετές φορές συλλόγους καθηγητών, συνελεύσεις όλοι οι καθηγητές να δούμε πως θα αντιμετωπίσουμε αυτή τη συμπεριφορά αλλά φαινόμεσταν ανεπαρκείς. Δεν μπορούσαμε να βρούμε έναν τρόπο κατάλληλο, προσέγγισης και αντιμετώπισης, γιατί δεν είμαστε ειδικοί. Προσπαθήσαμε να δούμε γιατί αυτό το παιδί σκέφτεται έτσι και συμπεριφέρεται έτσι, όπως μπορούσαμε και εμείς δηλαδή γιατί δεν έχουμε

τις κατάλληλες γνώσεις. Τελικά αυτό που συνέβη, ήταν ο μαθητής αυτός να απομακρυνθεί από το σχολείο και να πάει σε κάποιο άλλο. Το πρόβλημα δεν λύθηκε με αυτόν τον τρόπο όπως καταλαβαίνετε και εσείς, απλά μεταφέρθηκε αλλού. Οπότε πάντα χρειάζεται κάποιος ειδικός. Δεν μπορώ να είμαι ειδικός εγώ για όλα. Ούτε κάποιος άλλος να ξέρει αυτά που ξέρω εγώ.»

Εκπαιδευτικός 6: «Δεν υπήρχε κάτι ως γενικό πρόβλημα. Υπήρχαν κάποιες συγκεκριμένες περιπτώσεις κλοπής. Είχαμε δηλαδή τέτοια περιστατικά φέτος αρκετά. Ένα άλλο και πιο σοβαρό θέμα ήταν αυτό ενός μαθητή που ήταν σε μια πολιτική ομάδα από αυτές που έχουν εμφανιστεί τώρα τελευταία και τρομοκρατούσε τους άλλους μαθητές. Ε, σε αυτή την περίπτωση, δεν γνωρίζαμε τι πρέπει να κάνουμε και δεν αντιμετωπίστηκε το θέμα. Αλλά γενικά, ευτυχώς δεν είμαστε από τα σχολεία που έχουνε τρανταχτά θέματα ή κάτι πιο ιδιαίτερο όπως π.χ είναι η σχολική βία γιατί και η περιοχή του σχολείου δεν είναι περιοχή με ιδιαίτερα ανομοιογενή πληθυσμό.»

Εκπαιδευτικός 7: «Σαφώς και υπάρχουν ανάγκες και δυσκολίες. Έχουμε πολλά παιδιά τα οποία δεν είναι από την Ελλάδα, είναι παιδιά μεταναστών, ειδικά πριν από 15 χρόνια περίπου, υπήρχε μεγάλο πρόβλημα. Είναι παιδιά με πάρα πολύ μεγάλο οικονομικό πρόβλημα και προβλήματα στην οικογένεια λόγω της οικονομικής κρίσης. Υπάρχουν μαθητές, οι οποίοι έχουν μαθησιακές δυσκολίες. Έχουμε μαθητές με διαγνωσμένη υπερκινητικότητα, οι οποίοι δεν μπορούν να συγκεντρωθούν την ώρα του μαθήματος, δημιουργούν φασαρία μέσα στην τάξη και παρασέρνουν και τους υπόλοιπους.»

Εκπαιδευτικός 8: «Ναι υπάρχουν. Υπάρχουν γιατί έχουμε πάρα πολλούς μαθητές από άλλες χώρες και δεν έχουν ακόμα προσαρμοστεί απόλυτα. Κάποιοι άλλοι έχουν μαθησιακές δυσκολίες. Κανονικά θα θέλαμε και τμήματα ένταξης, τα οποία δεν τα τους και θα ήταν σημαντικό και χρήσιμο να είχαμε και εμείς οι καθηγητές την συμπαράσταση ενός κοινωνικού λειτουργού επειδή ειδικόί εμείς δεν είμαστε, ειδικόί είναι οι είχαμε πάντα. Τα είχαμε μόνο μια χρονιά. Οι γονείς δουλεύουν, δεν μπορούν πάντα να βοηθήνε τα παιδιά κοινωνικοί λειτουργοί και οι ψυχολόγοι.»

Εκπαιδευτικός 8: «...Δηλαδή, με την κρίση σήμερα, υπάρχουν παιδιά που δεν έχουν να πάρουν να φάνε στο σχολείο. Αυτό είναι μεγάλο πρόβλημα. Είναι παιδιά που οι οικογένειες τους είναι διαλυμένες και είναι επίσης ένα πολύ μεγάλο πρόβλημα. Υπάρχουν παιδιά που αδιαφορούν οι γονείς τους, παιδιά που τα ξυπνάμε εμείς για να έρθουν να δώσουν ένα μάθημα.»

Εκπαιδευτικός 9: «Καταρχήν υπάρχουν μαθητές που είναι από άλλες χώρες. Είναι παιδιά μεταναστών. Εκεί έχουμε ένα μεγάλο πρόβλημα. Από τη μια μεριά, είναι τα ελληνόπουλα, τα οποία δεν αποδέχονται εύκολα τα παιδιά των μεταναστών. Στην πλειοψηφία οι γονείς, έχουν περάσει ένα μήνυμα ρατσισμού στα παιδιά τους. Από την άλλη, τα παιδιά των μεταναστών βιώνοντας τον ρατσισμό, δυσκολεύονται ακόμα περισσότερο να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο και να προσαρμοστούν. Επίσης, υπάρχουν μαθησιακές δυσκολίες. Κάποιοι μαθητές δεν μπορούν να καταλάβουν αυτά που προσπαθούν οι καθηγητές να τους μεταφέρουν. Όχι γιατί δεν είναι έξυπνα, αλλά γιατί έχουν κάποια μορφή δυσλεξία. Σε άλλους μαθητές μπορεί να μην τους αρέσει ο καθηγητής. Υπάρχουν πολλές δυσκολίες. Έχουμε παιδιά που αντιμετωπίζουν οικογενειακά προβλήματα.»

7^η Κατηγορία κωδικοποίησης

Ύπαρξη μέσων αντιμετώπισης προβλημάτων στο σχολείο

Οι 9/9 εκπαιδευτικοί στην ερώτηση που ακολούθησε για το αν το σχολείο διαθέτει τα κατάλληλα μέσα για την αντιμετώπιση προβλημάτων που υπάρχουν σε αυτό, απάντησαν ότι ο θεσμός του σχολείου παρουσιάζει έλλειψη ως προς τη διαθεσιμότητα τέτοιου είδους μηχανισμών.

Εκπαιδευτικός 1: «Φυσικά και όχι. Στα σχολεία λείπουν πολλά πράγματα. Θεωρώ ότι αυτή την εποχή χρειάζεται η ειδικότητά σας στα σχολεία. Βέβαια, εδώ λείπουν καθηγητές, που καιρός για κοινωνικούς λειτουργούς...»

Εκπαιδευτικός 2: «Στο συγκεκριμένο σχολείο ενδιαφερόμαστε πάρα πολύ για τους μαθητές όλοι. Αντιμετωπίζουμε διάφορα θέματα με όποιον τρόπο μπορούμε. Και οι δάσκαλοι και ο διευθυντής, κάνουμε ό, τι μπορούμε. Αλλά μπορώ να πω ότι γενικότερα το σχολείο δεν μπορεί από μόνο του να εξομαλύνει προβληματικές καταστάσεις.»

Εκπαιδευτικός 3: «Έτσι όπως είναι δομημένο το σύστημα στην Ελλάδα είναι σχεδόν αδύνατο. Κυρίως νομοθετικά.»

Εκπαιδευτικός 4: «Μα δεν τις αντιμετωπίζει το σχολείο. Το σχολείο έρχεται έπειτα. Δεν είναι αυτός ο ρόλος του σήμερα. Οι καθηγητές τί να αντιμετωπίσουν; Εμείς μόνο κυρώσεις επιβάλλουμε δυστυχώς.»

Εκπαιδευτικός 5: «Όχι. Πιστεύω ότι λείπουν πολλά πράγματα από το σχολείο. Εδώ έχουμε έλλειψη από τα στοιχειώδεις όπως βιβλία, αίθουσες και σε λίγο και καθηγητές. (γέλια)»

Εκπαιδευτικός 6: «Αν είναι κάποιο πρόβλημα έτσι ιδιαίτερο όχι. Δηλαδή αυτό το πρόβλημα με το συγκεκριμένο παιδί ξέφυγε από την δική μας την αρμοδιότητα γιατί και εμείς δεν μπορούσαμε να το χειριστούμε. Αλλά για κάποια θέματα πιστεύω ότι καλό είναι να υπάρχει εξωτερικό άτομο. Κάποιος ειδικός, που να είναι πιο αντικειμενικός και να μην εμπλέκεται στην μαθησιακή διαδικασία.»

Εκπαιδευτικός 8: «Όχι. Δεν είμαστε ειδικοί. Το προσωπικό που υπάρχει στα σχολεία αυτή τη στιγμή δεν έχει τέτοιου είδους εκπαίδευση. Γι' αυτό χρειαζόμαστε και βοήθεια. Ούτε έχουμε αρκετό χρόνο στο σχολείο για να ασχοληθούμε με τον κάθε μαθητή ξεχωριστά. Μέσα στην τάξη υπάρχουν μαθητές που είναι πολύ ζωντανά. Δεν μπορούμε να ασχοληθούμε ούτε με εκείνους που δημιουργούν συνέχεια προβλήματα, ούτε όμως και με τους καλούς μαθητές. Δεν έχουμε την πολυτέλεια αυτή και για αυτό το λόγο χρειαζόμαστε και τον κοινωνικό λειτουργό. Και βέβαια τα σχολεία δεν διαθέτουν τα μέσα για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που εμφανίζονται, πόσο μάλλον να προσπαθούμε να το κάνουμε και μόνοι μας χωρίς την στοιχειώδη εκπαίδευση.»

Εκπαιδευτικός 9: «Χωρίς τη βοήθεια ενός κοινωνικού λειτουργού, όχι.»

8^η Κατηγορία κωδικοποίησης

Τρόποι αντιμετώπισης προβλημάτων στο σχολείο

Οι 9/9 εκπαιδευτικοί, στην ερώτηση που τους τέθηκε σχετικά με τους τρόπους που αντιμετωπίζει ο θεσμός του σχολείου τα προβλήματα που παρουσιάζονται, ανέφεραν ότι οι ίδιοι πολλές φορές βασισμένοι στην δική τους πρωτοβουλία έχουν αναλάβει το συγκεκριμένο έργο.

Εκπαιδευτικός 1: «Με συζήτηση. Και εμείς και ο διευθυντής συζητάμε με τα παιδιά. Άλλωστε, όπως έχει πει ένας μεγάλος παιδαγωγός, (του οποίου το όνομα μου διαφεύγει) Ποιό προσόν είναι το σημαντικότερο για έναν δάσκαλο; Και είπε, να είναι καλός άνθρωπος. Οπότε, αν έχεις καλή διάθεση, μπορείς να συμβουλέμεις το παιδί σε πιο προσωπικά του θέματα.»

Εκπαιδευτικός 2: «Για πολλά χρόνια έχουμε λειτουργήσει άτυπα ως κοινωνικοί λειτουργοί, για πολλούς μαθητές μας. Έχουμε αφιερώσει και χρόνο και χρήματα και κανείς δεν το ξέρει αυτό. Αλλά νομίζω ότι πάντοτε μπορούν να γίνουν και περισσότερα. Αν γίνει πιο οργανωμένα, αν η πολιτεία νοιαζότανε περισσότερο και λοιπά. Στο συγκεκριμένο σχολείο, για σειρά ετών είχαμε και καλούς διευθυντές και καλούς συναδέλφους και έχουμε βοηθήσει ατύπως, χωρίς να είναι αυτή η δουλειά μας πάρα πολλούς μαθητές. Ο κάθε δάσκαλος απ' το συγκεκριμένο σχολείο που είμαι έχει προσθέσει ένα λιθαράκι μεγάλο ή μικρό σε αυτό το έργο. Αυτή είναι η ηθική ικανοποίηση που έχουμε εμείς οι εκπαιδευτικοί, δεν έχουμε άλλη. Αυτή είναι η μόνη.»

Εκπαιδευτικός 3: «Ό, τι υπάρχει είναι αυτό που λένε, η παλιά φράση, επαφίεται στον πατριωτισμό των ελλήνων. Δηλαδή, ό, τι κάνει ο καθένας μας σε προσωπικό επίπεδο, εκτός νόμου, εκτός πλαισίου. Βάση πλαισίου, είναι από αδύνατον έως εντελώς αδύνατον. Και σε αποτρέπει. Ακόμα και ο διευθυντής να σε ακούει, δεν θα προχωρήσει νομικά το θέμα. Απλά τα συντηρούμε ή προσπαθούμε να μην φτάσουν σε εξάρσεις. Όμως, ήρθαμε αντιμέτωποι με ακραίες περιπτώσεις, όπως η αυτοκτονία παιδιών. Το ζήτημα είναι μπας και το προλαβαίναμε ώστε να μην συμβαίνουν αυτά. Αυτό συμβαίνει μόνο με προσωπικές κινήσεις καθηγητών. Δηλαδή υπάρχουν πολλοί αξιόλογοι άνθρωποι, πολλοί αξιόλογοι καθηγητές, πολλοί αξιόλογοι διευθυντές αλλά το σύστημα κωλυσιεργεί. Δηλαδή, εγώ ήξερα συνάδελφο η οποία έχει συγγενικό πρόσωπο που ήτανε σε κλάδο ψυχολογικό-ψυχιατρικό και σε προβλήματα αντίστοιχα δεν έκανε τίποτα. Γιατί δεν μπορούσε να κάνει κάτι βάσει νόμου.»

Εκπαιδευτικός 4: «Οι καθηγητές όπως μπορούν για να σώσουν λίγο την κατάσταση να μην ξεφύγει. Αν καταλάβουν ότι υπάρχει πρόβλημα. Γιατί όπως είπαμε μπορεί και να μην καταλάβουν διότι δεν έχουν και τα περιθώρια χρόνου να καταλάβουν ή τις γνώσεις. Εξαρτάται από την διάθεση των καθηγητών δηλαδή να προσεγγίσουν έναν μαθητή που μπορεί να έχει σοβαρά προβλήματα. Αλλά και πάλι δεν είναι αυτή η δουλειά του καθηγητή. Χάνει έτσι την αντικειμενικότητά του απέναντι στην τάξη. Σε περιπτώσεις επιθετικής συμπεριφοράς για παράδειγμα, τις αντιμετωπίζουμε μαχαίρι. Αποβολή. Οπότε οι μαθητές διακόπτουν από μόνοι τους το σχολείο και αυτό μπορεί να είναι καταστροφικό για την υπόλοιπη ζωή του. Δηλαδή όταν το αποκλείεις από μία κοινωνική ομάδα χωρίς πρώτα να του δώσεις την βοήθεια που χρειάζεται, δεν θα εξελιχθεί ομαλά ο μαθητής στην ζωή του. Εμείς κάνουμε συμβούλια ως σύλλογος καθηγητών για κάποιες περιπτώσεις. Ε και; Δεν αλλάζει τίποτα.»

Εκπαιδευτικός 5: «Με γνώμονα την αγάπη και το ενδιαφέρον από εμάς για τον κάθε μαθητή, αλλά αυτά μόνο δεν φτάνουν. Χρειάζεται και μία γνώση, μία ειδική γνώση για την αντιμετώπιση αυτών των πραγμάτων. Εμείς οι καθηγητές το κομμάτι το οποίο μας αφορά και δίνουμε περισσότερη ενέργεια, είναι το κομμάτι της διδασκαλίας. Γιατί για αυτό είμαστε υπεύθυνοι. Βεβαίως υπάρχει και το άλλο κομμάτι, της παιδαγωγικής ευθύνης που έχουμε, αλλά η παιδαγωγική ευθύνη τελειώνει μέχρι εκεί που τελειώνει και η γνώση μας για κάποιο πράγμα. Όσον αφορά ένα άγνωστο πεδίο όπως είναι οι διαπροσωπικές σχέσεις σε εξειδικευμένο βαθμό, θα επέμβουμε, αλλά με γνώμονα την προσωπική μας επαφή με τον μαθητή.»

Εκπαιδευτικός 6: «Συνήθως με την βοήθεια μας αν είναι κάτι απλό. Προσπαθούμε να είμαστε κοντά στα παιδιά όσο γίνεται και όσο μπορούμε και εμείς δηλαδή γιατί δεν έχουμε και πολύ χρόνο στην διάθεσή μας.»

Εκπαιδευτικός 7: «Μόνο ότι κάνουμε εμείς οι ίδιοι σε προσωπικό επίπεδο ή και ο διευθυντής ακόμα, δεν γίνονται κάποιες άλλες ενέργειες.»

Εκπαιδευτικός 8: «Το σχολείο ως σχολείο έτσι όπως είναι, δεν επιλύει τα προβλήματα μαθητών, απλά προσπαθεί να τα κρατήσει σε ένα σταθερό επίπεδο για να μην έχουμε εξάρσεις. Αυτό μόνο. Δεν αλλάζει κάτι όμως με αυτό, απλά συνεχίζουν να υπάρχουν. Και εμείς να μιλήσουμε, που αυτό κάνουμε δηλαδή όταν έχουμε σοβαρά προβλήματα τις περισσότερες φορές, δεν αλλάζει η κατάσταση.»

Εκπαιδευτικός 9: «...Παρεμβαίνουμε και εμείς, όμως δεν είναι αυτή η δουλειά μας. Δεν είμαστε οι ειδικοί, δεν έχουμε εκπαιδευτεί για τέτοιες καταστάσεις και δεν έχουμε τις γνώσεις για να τις αντιμετωπίσουμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Βιώνουμε και εμείς αυτές τις καταστάσεις και επεμβαίνουμε σαν άνθρωποι. Όχι όμως σαν επαγγελματίες και αυτό σημαίνει ότι ίσως έχουμε πράξει λάθος. Προσπαθούμε να βοηθήσουμε και να συμβουλευόμαστε τα παιδιά με το ένστικτο του γονέα. Από εκεί και πέρα χρειάζεται ένας επαγγελματίας. Έκαστος στο είδος το.»

9^η Κατηγορία κωδικοποίησης

Αναγκαιότητα ύπαρξης κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στο δεύτερο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους της εργασίας μας αναφερόμαστε στην Σχολική Κοινωνική Εργασία, η οποία είναι ένας εξειδικευμένος τομέας της Κοινωνικής Εργασίας. Οι επαγγελματίες ειδικοί καταρτίζονται με εξειδικευμένες γνώσεις για την αναπτυξιακή πορεία του ατόμου κατά την εκπαιδευτική του διαδικασία. Επιπλέον, οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι εφοδιασμένοι με αναπτυγμένες δεξιότητες προκειμένου να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες του σχολείου. Παρακάτω, παραθέτουμε τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με την αναγκαιότητα ύπαρξης των κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. (Παπαϊωάννου, 2000)

Οι 8/9 εκπαιδευτικοί απάντησαν πως οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι χρήσιμοι. Μάλιστα, οι 7/9 εκπαιδευτικοί θεωρούν πως η ύπαρξη των κοινωνικών λειτουργών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα είναι απαραίτητη γιατί έχουν καταρτιστεί με γνώσεις πάνω σε ειδικά θέματα κάτι το οποίο διαφεύγει από τις αρμοδιότητες των ίδιων.

Εκπαιδευτικός 1: «*Βέβαια. Μπορεί με τις γνώσεις που έχουν οι κοινωνικοί λειτουργοί να μπορέσουν ίσως να βρουν τρόπους για να προσεγγίσουν το μαθητή και να συζητήσουν μαζί του τις ανησυχίες τους. Αλλά, όπως σας είπα, είναι στον άνθρωπο να έχει το χάρισμα δηλαδή, την πραγματική διάθεση να το κάνει αυτό.*»

Εκπαιδευτικός 3: «*Για μένα, πάλι προσωπικά μιλώντας, θα έφευγε ένα βάρος από πάνω μου. Σαν καθηγητής δηλαδή. Ο καθηγητής έχει την αρμοδιότητα του γνωστικού αντικειμένου. Υπάρχει και το ψυχολογικό κομμάτι σαφώς εφ' όσον έχεις να κάνεις με ανθρώπους. Αλλά προβλήματα που ξεπερνάνε την κατάρτισή σου, πώς να τα λύσεις; Πρέπει να του πεις κάτι, θέλει κάτι παραπάνω. Έρχονται γονείς και μου λένε να μην βάλω χαμηλό βαθμό στο παιδί τους γιατί θα αυτοκτονήσει. Είναι εκβιασμός να σου λένε γονείς τέτοια πράγματα. Εκεί, έπρεπε να υπάρχει κάποιος και να λες στον γονέα, πήγαινε να του μιλήσεις, να το αναλύσουμε κι αν πραγματικά έχει αυτό το θέμα το παιδί, η λύση δεν είναι το 9 ή το 10 που θα του βάλω. Υπάρχει κάποια ουσιώδης λύση. Η δουλειά αυτή μου αρέσει, να κάνω μάθημα δηλαδή. Δεν αντέχω το ψυχολογικό βάρος όμως. Βλέπω πράγματα τα οποία δεν είναι σωστά. Ψάχνω να βρω έναν τρόπο να τα διορθώσω και δεν υπάρχει τίποτα. Δεν μπορώ να πιάσω τον γονέα που κάνει κακό στο παιδί του, να πάω εγώ να του μιλήσω. Τί να πάω να του πω; Δεν είμαι ψυχολόγος, ούτε κοινωνικός λειτουργός.*»

Εκπαιδευτικός 4: «Βέβαια. Θα έφευγε ένα πολύ μεγάλο βάρος από τους καθηγητές ίσως. Θα αντιμετωπίζονταν οι καταστάσεις πριν να ενοχλήσουν και τους υπόλοιπους μαθητές και χαλάσει η συνοχή του σχολείου. Τα παιδιά που αντιμετωπίζουν προβλήματα στην οικογένεια έρχονται συνήθως με πολύ άσχημες διαθέσεις στη τάξη. Δεν είναι εύκολα ούτε στην επικοινωνία τους με τους άλλους μαθητές, ούτε με τους καθηγητές. Οπότε, θα προλαβαίναμε καταστάσεις άσχημες για τους ίδιους τους μαθητές που μπορεί να έχουν προβλήματα και μετά και για τους υπόλοιπους. Με την ύπαρξη κοινωνικών λειτουργών, θα προλαμβάνονταν καταστάσεις και οι μαθητές θα βρίσκανε μία βοήθεια, ένα διέξοδο στα αδιέξοδά τους. Για παράδειγμα, τις χρονιές που είχαμε φοιτήτριες της Κοινωνικής Εργασίας στο σχολείο, αισθανόμασταν καλύτερα όλοι διότι ξέραμε πως οι μαθητές δέχονταν ένα είδος ψυχοθεραπείας και τους έβλεπες ότι αισθάνονταν μια μεγαλύτερη σιγουριά για τον εαυτό τους. Μια αυτοπεποίθηση, η οποία λειτουργούσε θετικά και μέσα στην τάξη. Μάλιστα, πιστεύω ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί, θα βοηθούσαν σε περιπτώσεις όπως είναι η εξάρτηση από ουσίες ή εγκληματικές ενέργειες και παραβατικές συμπεριφορές οι οποίες χρειάζονται μια ιδιαίτερη βοήθεια και πιο ειδικές γνώσεις.»

Εκπαιδευτικός 5: «Πιστεύω ότι είναι αναγκαία η ύπαρξή τους και πόσο μάλλον σε τέτοιες εποχές κρίσης που φαινόμενα που προϋπήρχαν, τώρα γίνονται εντονότερα και σε ανεξέλεγκτο βαθμό ίσως. Φυσικά, χρειάζονται τέτοια πρόσωπα με καταρτισμένες γνώσεις, χρειάζονται κοινωνικοί λειτουργοί. Είναι απαραίτητο, δεν το αμφισβητεί κανείς. Είναι μία πραγματικότητα.»

Εκπαιδευτικός 6: «Ναι, βέβαια. Μακάρι να ήταν εδώ και χρόνια αυτό αλλά...»

Εκπαιδευτικός 7: «Εννοείται, πιστεύω ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί γνωρίζουν καλύτερα πως να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα. Εμάς το αντικείμενό μας είναι η μάθηση, δεν έχουμε ειδικές γνώσεις στο πως να χειριστούμε περίπλοκα θέματα.»

Εκπαιδευτικός 8: «Σίγουρα. Ένας κοινωνικός λειτουργός στα σχολεία θα βοηθούσε πάρα πολύ στα προβλήματα των μαθητών και των καθηγητών.»

Εκπαιδευτικός 9: «Βεβαίως. Θα παίξει καθοριστικό ρόλο και όχι μόνο στο δικό μας το σχολείο, αλλά και σε όλη την Ελλάδα. Εύχομαι να ανοίξουν θέσεις για τους κοινωνικούς λειτουργούς στα σχολεία για να μας βοηθήσουν να υποστηρίξουμε το παιδί. Το επίκεντρο μας άλλωστε, είναι το παιδί. Το πως εκείνο θα ενταχθεί στην κοινωνία και τι ανθρώπους θα βγάλουμε για το μέλλον. Να βγάλουμε άτομα με κριτική ικανότητα και με χρήσιμες γνώσεις γιατί το αύριο της χώρας μας είναι αυτά τα παιδιά τα οποία χρειάζονται και γερές βάσεις.»

10^η Κατηγορία κωδικοποίησης

Απόψεις για συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών-κοινωνικών λειτουργών

Στο κεφάλαιο 2 του θεωρητικού μέρους της εργασίας μας κάνουμε λόγο για τη συνεργασία του κοινωνικού λειτουργού με τους εκπαιδευτικούς. Η συνεργασία αυτή, εστιάζει στον έφηβο και έχει ως στόχο την από κοινού αντιμετώπιση των δυσκολιών που έχουν οι μαθητές. Ο ειδικός, ενημερώνει τους καθηγητές για τα αίτια που έχουν αρνητική επίδραση στην σχολική απόδοση του μαθητή. Μέσω αυτής της συνεργασίας επιτυγχάνεται μια ολοκληρωμένη εικόνα για την προσωπικότητα και τον τρόπο διαβίωσης του κάθε μαθητή. Έτσι, ο κοινωνικός λειτουργός σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς έχουν τη δυνατότητα να βοηθήσουν τον μαθητή πιο αποτελεσματικά. (Σταθόπουλος, 2005, Τσουρραπά-Ασημακοπούλου, 1995)

Στην ερώτηση που έχει να κάνει με την άποψη των εκπαιδευτικών για μια ενδεχόμενη συνεργασία τους με κοινωνικούς λειτουργούς, όλοι οι ερωτώμενοι σε γενικές γραμμές απάντησαν πως είναι θετικοί σε μια τέτοιου είδους συνεργασία. Πιο συγκεκριμένα, οι 6/9 εκπαιδευτικοί έχουν την άποψη ότι η συνεργασία τους με τους κοινωνικούς λειτουργούς θα λειτουργούσε μέσω της ανταλλαγής γνώσεων εκατέρωθεν προς όφελος των μαθητών. Επιπλέον, 1/9 συνεντευξιζόμενους πιστεύει ότι η συνεργασία αυτή θα μπορούσε να λειτουργήσει για την παροχή συμβουλευτικής βοήθειας από τους κοινωνικούς λειτουργούς προς τους καθηγητές. Τέλος, 3/9 καθηγητές θεωρούν πως η συνεργασία αυτή μπορεί να βοηθήσει στην επίλυση προβλημάτων.

Εκπαιδευτικός 1: «Θετική είναι η άποψή μου. Δηλαδή, μακάρι να γινόταν. Δεν μπορούμε να τα κάνουμε όλα. Έχουμε γίνει γραμματείς, φαρισαίοι... υποκριτές προσπαθούμε να μην είμαστε. (γέλια) Δάσκαλοι, ψυχολόγοι, τραυματιοφορείς... τα πάντα. Ναι, μακάρι, γιατί όχι.»

Εκπαιδευτικός 2: «Προσωπικά, θα την ήθελα πολύ αυτή την συνεργασία. Ως μία ανταλλαγή πληροφορίας. Δηλαδή, κάποιος που είναι μες στο σχολείο και ξέρει μερικά πράγματα για κάποια παιδιά. Δεν έχουμε όλοι τις ίδιες πληροφορίες για τα ίδια πρόσωπα. Να πει στον άλλο για παράδειγμα, κοίτα, αυτός ο μαθητής έχει εκείνο το βάσανο, μπορείς να κάνεις κάτι; Να το προσεγγίσετε αυτό το παιδί ώστε να ισορροπηθεί μια κατάσταση.»

Εκπαιδευτικός 3: «Θα ήθελα εγώ να συνεργαστώ. Εγώ προσωπικά, μπορώ να δω ότι κάτι δεν πάει καλά, δεν μπορώ να ξέρω τι δεν πάει καλά όμως. Πιστεύω ότι μόνο αυτό μπορώ να κάνω. Να σου πω ότι, κάτι δεν πάει καλά με αυτό τον μαθητή, κοίταξέ το. Θεωρώ ότι αν ένας κοινωνικός λειτουργός έπρεπε να μιλήσει με έναν μαθητή, μπορούσε να πάρει στοιχεία από εμένα. Γιατί δεν φέρεται ο ίδιος άνθρωπος το ίδιο σε όλους τους ανθρώπους. Δηλαδή το ίδιο παιδί βλέπει αλλιώς εμένα, αλλιώς εσένα. Δεν ξέρουμε γιατί, δεν μας νοιάζει. Θα δίνεις λοιπόν την οπτική σου για τον μαθητή, κάτι το οποίο είναι χρήσιμο, οι παρατηρήσεις σου είναι χρήσιμες. Αλλά και αυτός μπορεί να σου δώσει μία παρατήρηση που δεν την ξέρεις. Δηλαδή, π.χ στοιχεία για την οικογένειά του. Κάνοντας αυτό, νομίζω ότι θα μπορούσα να βοηθήσω κάποιον κοινωνικό λειτουργό. Επίσης, ίσως και να προσπαθούσα να μιλήσω σε συναδέλφους ότι δεν βλέπτε να μην τα κάνουμε όλα τέλεια. Γιατί εμείς έχουμε συνηθίσει από την δουλειά μας να είμαστε οι αυθεντίες στην τάξη και χαλιόμαστε αν κάποιος μας πει κάνε το αλλιώς. Και για μένα το λέω. Δηλαδή, έχεις συνηθίσει να λες ότι αυτό, αυτό, αυτό και μετά σου λέει κάποιος κάνε το έτσι. Εγώ; Μα δεν μπορείς να μου λες εμένα τι να κάνω. Αυτά πιστεύω.»

Εκπαιδευτικός 4: «Είναι απαραίτητη η συνεργασία με κοινωνικό λειτουργό, όχι περιστασιακά αλλά συνέχεια, σε όλη την σχολική χρονιά. Νομίζω ότι είναι απαραίτητη σε μια μόνιμη βάση, κάτι το οποίο το έχουμε παραβλέψει και είναι πολύ άσχημο αυτό. Δηλαδή να υπάρχει ένα πρόγραμμα ενημέρωσης και από τους καθηγητές στους κοινωνικούς λειτουργούς αλλά και από τους κοινωνικούς λειτουργούς στους καθηγητές. Ενημέρωση των συμπερασμάτων που βγάζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί για τους μαθητές. Για περιπτώσεις τις οποίες τους τυχαίνει και πηγαίνουν οι μαθητές και τους συμβουλευονται, αλλά και για τους ίδιους τους καθηγητές που χρειάζονται να συμβουλευτούν κοινωνικούς λειτουργούς.»

Εκπαιδευτικός 5: «Το βλέπω πολύ θετικά. Νομίζω ότι μια συνεργασία θα ήταν πολύ χρήσιμη και για την βοήθεια των μαθητών αλλά και για εμάς για την επίλυση των προβλημάτων μέσα στο σχολείο.»

Εκπαιδευτικός 6: «Θετική. Θα το ήθελα δηλαδή. Θα ήθελα να υπήρχε ένα τέτοιο άτομο στο σχολείο που να μπορούσαμε και να συζητήσουμε μαζί του κάποια πράγματα και να παρέμβει άμα χρειαστεί.»

Εκπαιδευτικός 7: «Πάρα πολύ θετική. Πιστεύω ότι μέσω της συνεργασίας με κάποιον επιστήμονα και με κάποιο πιο έμπειρο άτομο πάνω σε κάποια θέματα, όλες οι δυσκολίες και

τα προβλήματα θα μπορούσαν να εντοπιστούν και να αντιμετωπιστούν καλύτερα και σε πολύ λιγότερο χρονικό διάστημα. Επομένως πιστεύω ότι όλοι οι καθηγητές, όλοι οι εκπαιδευτικοί, θα πρέπει να είναι θετικοί στην συνεργασία του σχολείου με κάποιον κοινωνικό λειτουργό. Υπάρχουν πολλά πράγματα που ένας εκπαιδευτικός μπορεί να μην τα εντοπίσει αμέσως. Ασχολούμαστε με πολλά παιδιά καθημερινά. Δεν δίνουμε την προσοχή που χρειάζεται σε όλα γιατί έτσι είναι το σύστημα. Έχουμε αυξημένες αρμοδιότητες και δεν προλαβαίνουμε να ασχοληθούμε με τα συναισθηματικά και τα κοινωνικά προβλήματα των παιδιών. Θα ήθελα να υπάρχει ένας επαγγελματίας που να μας βοηθάει στο έργο μας για το καλό των μαθητών.»

Εκπαιδευτικός 8: «Το θεωρώ πολύ σημαντικό. Το θεωρώ απαραίτητο. Θα λύσει τα χέρια και σε εμάς που εργαζόμαστε εδώ διότι πέρα από το να διδάσκουμε τους μαθητές, έχουμε να βρούμε λύση για πολλά προβλήματα, πράγμα το οποίο δεν έχουμε τις γνώσεις να το κάνουμε. Και τα προβλήματα αυτά είναι πάρα πολλά. Δηλαδή, με την κρίση σήμερα, υπάρχουν παιδιά που δεν έχουν να πάρουν να φάνε στο σχολείο. Αυτό είναι μεγάλο πρόβλημα. Είναι παιδιά που οι οικογένειες τους είναι διαλυμένες και είναι επίσης ένα πολύ μεγάλο πρόβλημα. Υπάρχουν παιδιά που αδιαφορούν οι γονείς τους, παιδιά που τα ξυπνάμε εμείς για να έρθουν να δώσουν ένα μάθημα. Είμαστε υποχρεωμένοι να ασχολούμαστε με όλα αυτά, όμως σίγουρα χρειαζόμαστε τη συνεργασία με ένα κοινωνικό λειτουργό. Η συνεργασία μαζί του θα ήταν απαραίτητη και πολύ σημαντική για το καλό των παιδιών πάνω απ' όλα. Δηλαδή, η βοήθεια που θα έπαιρναν τα παιδιά από τον ειδικό θα ήταν πιο ουσιαστική.»

Εκπαιδευτικός 9: «Η συνεργασία αυτή θα είναι καθοριστική. Θεωρώ ότι άμα επιτευχθεί κάτι τέτοιο, θα αποτελέσει ένα κομβικό σημείο και σε αυτό το χρονικό διάστημα το κράτος θα πρέπει να αναλάβει και να κάνει προσλήψεις σε επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς στα σχολεία, οι οποίοι ξέρουν καλά τη δουλειά τους και θα βοηθήσουν τους μαθητές και εμάς τους ίδιους. Με μια τέτοια συνεργασία των κοινωνικών λειτουργών με τους μαθητές, τις οικογένειες τους και με εμάς τους καθηγητές να μπορέσουμε να χτίσουμε ένα καλύτερο αύριο για τα παιδιά μας. Γιατί αυτός είναι ο στόχος μας. Το παιδί.»

11^η Κατηγορία κωδικοποίησης

Προτάσεις συνεργασίας μεταξύ σχολείου και κοινωνικών λειτουργών

Στο κεφάλαιο 2 της βιβλιογραφικής ανασκόπησης της εργασίας μας και συγκεκριμένα στην ιστορική αναδρομή της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας, παρουσιάζονται τα πρότυπα συνεργασίας που έχουν εφαρμοστεί μεταξύ σχολείου και Κοινωνικής Εργασίας. Αναφερόμαστε αρχικά στο πρότυπο της υπαγωγής της Κοινωνικής Εργασίας στον χώρο του σχολείου. Το πρότυπο αυτό λειτούργησε εντάσσοντας τους κοινωνικούς λειτουργούς μέσα στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Οι 7/9 εκπαιδευτικούς όσον αφορά τον τρόπο συνεργασίας του σχολείου με τους κοινωνικούς λειτουργούς θεωρούν πως ο καταλληλότερος τρόπος είναι οι κοινωνικοί λειτουργοί να είναι ενταγμένοι στον χώρο του σχολείου έχοντας μόνιμη οργανική θέση μέσα σε αυτό. Πιστεύουν ότι με αυτόν τον τρόπο οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι σε θέση να γνωρίζουν καλύτερα τα προβλήματα που υπάρχουν μέσα στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Παρακάτω παραθέτουμε τις απόψεις των εκπαιδευτικών που υποστηρίζουν ότι η Κοινωνική Εργασία πρέπει να λειτουργεί ενταγμένη στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. (Ζωγράφου, 1993)

Εκπαιδευτικός 1: «Εγώ θεωρώ ότι ο κοινωνικός λειτουργός θα έπρεπε να είναι μέσα στον χώρο του σχολείου. Να έχει μία μόνιμη θέση εκεί. Όχι να είναι επισκέπτης. Δηλαδή να δει τη συμπεριφορά των παιδιών στο περιβάλλον τους. Όχι να του την περιγράψω εγώ. Στο εξωτερικό, επειδή είχα ζήσει ένα διάστημα, είχα δει ότι στα δημοτικά σχολεία υπήρχε μέσα άνθρωπος ο οποίος ήξερε τι γίνεται. Και μάλιστα επειδή τα σχολεία παίρνουν και ειδικές

περιπτώσεις παιδιών, δεν είναι όπως εδώ που τα στέλνουνε στο ίδρυμα ή στο ειδικό σχολείο. Δηλαδή, υπήρχαν κοινωνικοί λειτουργοί που ασχολούνταν αποκλειστικά με αυτά τα παιδιά. Υπήρχανε στον χώρο και είχανε εικόνα πραγματική. Δεν είναι το ίδιο να πάρω εγώ ένα τηλέφωνο και να πω μήπως θα μπορούσατε να έρθετε γιατί έχουμε ένα περιστατικό βίας ή πλακωθήκανε δύο παιδιά.»

Εκπαιδευτικός 1: «...Αν ο κοινωνικός λειτουργός δεν έχει στενή σχέση με τα παιδιά, δεν μπορεί να κρίνει. Χρειάζεται να είναι αντικειμενικός. Επίσης, με το να είναι στο σχολείο μπορεί να κερδίσει έτσι την εμπιστοσύνη των μαθητών. Δηλαδή, να μπορούν να τον εμπιστευτούν αυτόν τον άνθρωπο. Να τον ξέρουνε. Πώς θα έρθει να σου πει ο άλλος το πρόβλημά του άμα σε βλέπει για πρώτη φορά; Και μάλιστα έφηβος. Να μην είναι κάποιος ξένος για τους μαθητές. Ενώ αν ξέρει ότι είσαι στο γραφείο και οποιαδήποτε στιγμή μπορεί να έρθει να σου πει το πρόβλημά του, οτιδήποτε είναι αυτό, χτίζεται μία εμπιστοσύνη πιστεύω.»

Εκπαιδευτικός 2: «Εγώ θεωρώ ότι πρέπει να υπάρχει ένα γραφείο σε κάθε σχολείο που να απασχολεί δύο τρεις κοινωνικούς λειτουργούς τουλάχιστον. Όχι έναν μόνο. Δύο τρεις. Γιατί τα παιδιά είναι πολλά και οι ανάγκες πολλές. Δεν θα μπορούσε ένας να τρέχει εάν έχουμε παράλληλα πέντε περιπτώσεις βαριές. Είναι απαραίτητο, ο κοινωνικός λειτουργός να είναι μόνιμος και όχι απλός επισκέπτης. Γιατί αλλιώς αν δεν είναι μόνιμος, δεν γίνεται σύνδεση με τα παιδιά. Οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να είναι μόνιμοι, για μένα, μέσα στο σχολείο. Να οργανώνουνε κάποιες διαλέξεις σε κάποια θέματα. Κάτι να γίνεται. Τουλάχιστον, να είναι κάποιες ώρες μέσα στον χώρο του σχολείου. Ωστε να μπορεί να γίνει σύνδεση συναισθηματική με τα παιδιά. Επομένως, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να είναι στον χώρο του σχολείου. Να έχει επαφή με τους μαθητές.»

Εκπαιδευτικός 4: «Θα έπρεπε να είναι μέσα στα σχολεία. Να υπάρχει σταθερά το ίδιο πρόσωπο και να γνωρίζουν οι μαθητές ότι μπορούν να απευθυνθούν σε έναν συγκεκριμένο άνθρωπο. Δηλαδή είμαι υπέρ της μόνιμης θέσης. Να είναι ένα πρόσωπο το οποίο θα το βρίσκουνε εκεί. Να είναι ενταγμένο μέσα στο σχολείο. Όπως θα βρίσκουν τον καθηγητή μαθηματικών να βρίσκουνε και τον κοινωνικό λειτουργό με την βοήθεια του οποίου θα αντιμετωπίζουν τα προβλήματα της ζωής και οτιδήποτε άλλο τους απασχολεί.»

Εκπαιδευτικός 3: «Θεωρώ ότι δεν μπορεί να λειτουργήσει όπως εκεί που ήμουν στο εξωτερικό που ήταν σαν μόνιμο μέλος, σαν συνεργάτης, σαν κανονικό μέλος στο σχολείο. Μια τέτοιου είδους οικειότητα στην Ελλάδα είναι πρόβλημα που οδηγεί στην περιέργεια και το κουτσομπολιό. Δεν μπορείς να λειτουργήσεις σαν κοινωνικός λειτουργός και να συζητάς τι έμαθες για τον οποιοδήποτε σε μένα. Είμαστε μικρή κοινωνία εδώ. Και όχι απλά είμαστε μικρή, είμαστε και περίεργη.»

Εκπαιδευτικός 6: «Εγώ θα προτιμούσα να ήταν μέσα στο σχολείο. Να έχουν έναν συγκεκριμένο χώρο που να είναι ανοιχτός σε όποιον θέλει να πάει. Για να νιώθουν και οι μαθητές άνετα. Ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί δηλαδή είναι άτομα που ανήκουν στο σχολείο, που δεν είναι αποκομμένοι από αυτό. Έτσι μόνο οι μαθητές θα μπορούν να εμπιστεύονται τους κοινωνικούς λειτουργούς.»

Εκπαιδευτικός 7: «Αν και σήμερα οι άνθρωποι έχουν εξοικειωθεί με την ιδέα των ψυχολόγων και των κοινωνικών λειτουργών, είναι λίγοι εκείνοι οι οποίοι είναι άνετοι με το θέμα να πάνε το παιδί τους σε κάποιο κοινωνικό λειτουργό για να λύσει το πρόβλημα το οποίο αντιμετωπίζουν. Οι περισσότερες οικογένειες δεν μπορούν να καταλάβουν, δεν μπορούν να δουν το ότι κάτι δεν πάει καλά. Δεν θέλουν να το δεχτούν. Στην περίπτωση αυτή λοιπόν, πιστεύω ότι είναι καλύτερο ο κοινωνικός λειτουργός να υπάρχει μέσα στο σχολείο, έτσι ώστε με το που αντιληφθούν οι καθηγητές κάποιο πρόβλημα, κατευθείαν να λάβει μέρος ο κοινωνικός λειτουργός. Γιατί αν καλέσουμε τους γονείς, να τους μιλήσουμε για ένα θέμα και να περιμένουμε οι γονείς να επικοινωνήσουν με έναν κοινωνικό λειτουργό, πιθανότατα να μην

προλάβουμε το πρόβλημα στην αρχή του. Οπότε πιστεύω πως ένας κοινωνικός λειτουργός στο σχολείο, θα πρέπει να έχει ένα δικό του γραφείο που να μπορεί ανά πάσα ώρα και στιγμή να εκτελέσει το καθήκον του και το επιστημονικό του έργο. Κατά τη γνώμη μου θα έπρεπε να έχει δική του συγκεκριμένη ώρα μία ή δύο φορές την εβδομάδα, όσο είναι αυτό εφικτό, όπως έχει ο μαθηματικός ή ο γυμναστής.»

Εκπαιδευτικός 9: «Ο κοινωνικός λειτουργός να βρίσκεται μέσα στο σχολείο. Να είναι παρόν, όπως είναι ο καθηγητής και να βρίσκεται εκεί. Άμα δεν είναι εκεί πώς θα ξέρει; Πως θα βοηθήσει, τότε θα τα προλάβει όλα; Θα υπάρχουν και πάλι κενά. Θα πρέπει να βρίσκεται εκεί την ώρα που ένα πρόβλημα θα είναι στην οξεία φάση του για να το προλάβει και να το αντιμετωπίσει πιο εύκολα.»

Επιπλέον, στο κεφάλαιο 2 της βιβλιογραφικής μας μελέτης, κάνουμε λόγο για το πρότυπο της κριτικής ένταξης. Το συγκεκριμένο πρότυπο ενσωματώνει μεν την Κοινωνική Εργασία στην εκπαίδευση, της επιτρέπει δε να εφαρμόζεται ως εξωσχολικός φορέας. Το πρότυπο της κριτικής ένταξης συμβάλλει σε μια πιο υγιή σχέση του σχολείου και της Κοινωνικής Εργασίας επιτρέποντας με αυτόν τον τρόπο την κριτική και την αντικειμενική συμβολή της. Συγκεκριμένα, 2/9 ερωτώμενους θεωρούν ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να υπάρχουν στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και να λειτουργούν ως εξωτερικοί συνεργάτες του σχολείου. Παρακάτω παραθέτουμε τις απόψεις των εκπαιδευτικών που επιθυμούν την Κοινωνική Εργασία ως εξωτερικό φορέα που να συνεργάζεται με τα εκπαιδευτικά ιδρύματα. (Ζωγράφου, 1993)

Εκπαιδευτικός 3: «Στην Ελλάδα θα έπρεπε να λειτουργεί σαν εξωτερικός συνεργάτης ο κοινωνικός λειτουργός. Έτσι θεωρώ. Δηλαδή να είναι κάποιος που θα είναι μόνιμος συνεργάτης ενός συγκεκριμένου σχολείου ή έστω λίγων. Να μην είναι εκεί συνέχεια. Να μην γνωρίζει καθηγητές σε προσωπικό επίπεδο. Να πηγαίνει δηλαδή να κάνει την δουλειά του, όσο γίνεται πιο αποστασιοποιημένα. Όχι ψυχρά, αποστασιοποιημένα. Για να μπορέσει έτσι να θέσει τα όριά του. Προκειμένου λοιπόν να ψάχνεις να βρεις που θα βάλεις τα όριά σου, καλύτερα να είσαι εκτός πεδίου. Θεωρώ λοιπόν, ότι θα έπρεπε να υπάρχει σαν εξωτερικός συνεργάτης.»

Εκπαιδευτικός 8: «Πιστεύω ότι θα πρέπει να γίνονται τακτικές συναντήσεις. Θα πρέπει να υπάρχει ένας κοινωνικός λειτουργός, ο οποίος να ασχολείται με ένα σχολείο. Δεν ξέρω αν θα μπορούσε να ασχολείται και με κάποιο άλλο, αλλά κάθε σχολείο να έχει και έναν κοινωνικό λειτουργό που να γνωρίζει τους μαθητές, τις περιπτώσεις τους και τα διάφορα προβλήματα που υπάρχουν στο κάθε σχολείο. Ένα άτομο, λοιπόν, στο οποίο θα μπορούμε εμείς οι εκπαιδευτικοί να καταφεύγουμε για να μας δίνει συμβουλές και να βρίσκουμε από κοινού λύσεις. Να κάνει συχνές επισκέψεις στο σχολείο, για παράδειγμα ανά 15 μέρες ή μια φορά την εβδομάδα και να ξέρουμε ότι κάθε Τρίτη ή Πέμπτη θα έχουμε τη δυνατότητα να συνεργαστούμε με κοινωνικό λειτουργό.»

Τέλος, 1/9 εκπαιδευτικούς θεωρεί πως οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να συνεργαστούν με το σχολείο, είτε με τον έναν είτε με τον άλλον τρόπο από τους παραπάνω.

Εκπαιδευτικός 5: «Εγώ έχω στο μυαλό μου είτε κάτι μόνιμο, μια μόνιμη παρουσίαση στο σχολείο δηλαδή, είτε σχολεία τα οποία είναι ομαδοποιημένα και είναι υπό την εποπτεία ενός κοινωνικού λειτουργού, έτσι ώστε να είναι εφικτή και η γρήγορη απόκριση σε κάποια περίπτωση. Όχι να υπάρχει, όπως τώρα εδώ στην Αχαΐα, ένα γραφείο το οποίο καλύπτει όλα

τα σχολεία της Δευτεροβάθμιας. Αυτό είναι λίγο πρόχειρο και δεν νομίζω να είναι αποτελεσματικό από άποψη ταχύτητας, απόκρισης.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

5.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα μελέτη, επιχειρήθηκε από την ερευνητική μας ομάδα να αναδειχθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για την αναγκαιότητα ύπαρξης κοινωνικών λειτουργών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η μέθοδος που επιλέξαμε ήταν η ποιοτική έρευνα με ερευνητικό εργαλείο τις ημιδομημένες συνεντεύξεις.

Συγκεκριμένα, η ερευνητική ομάδα είχε ως σκοπό της να αναδείξει τις απόψεις των καθηγητών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης σχετικά με την ύπαρξη των κοινωνικών λειτουργών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τη σημαντικότητα της συνεργασίας μεταξύ σχολείου, εκπαιδευτικών και κοινωνικών λειτουργών. Επιπλέον, στόχος της ερευνητικής ομάδας ήταν η αναφορά των πιθανών προβλημάτων που υπάρχουν στο χώρο του σχολείου και τα μέσα που διαθέτει ο θεσμός του σχολείου για την αντιμετώπιση αυτών. Τέλος, στόχος υπήρξε η επισήμανση της αξίας του ρόλου των κοινωνικών λειτουργών στον τομέα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Όπως προκύπτει από τα λεγόμενα των συνεντευξιζόμενων, η εφαρμογή της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας είναι απαραίτητη. Οι συνεντευξιζόμενοι παρότι δεν γνωρίζουν τι ακριβώς είναι η επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας και ποιες υπηρεσίες παρέχει, θεωρούν απαραίτητη την ύπαρξη των κοινωνικών λειτουργών στον τομέα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι οι συνεντευξιζόμενοι εξέφρασαν δυσκολίες και προβλήματα των μαθητών μέσα στον χώρο του σχολείου τα οποία προσπαθούν να αντιμετωπίσουν οι ίδιοι. Το παραπάνω, είναι δύσκολο να επιτευχθεί καθώς όπως ισχυρίζονται οι ίδιοι δεν διαθέτουν τις κατάλληλες γνώσεις και τον χρόνο για να επιλύσουν τα προβλήματα που προκύπτουν στο σχολείο. Έτσι, τα προβλήματα που υπάρχουν στον χώρο του σχολείου συντηρούνται απλά και δεν αντιμετωπίζονται.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ερευνητικής διαδικασίας προκύπτει το συμπέρασμα πως στην πλειοψηφία τους οι συνεντευξιζόμενοι θεωρούν πως η ύπαρξη των κοινωνικών λειτουργών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα θα συνέβαλλε στην πρόληψη και την αντιμετώπιση πολλών προβληματικών καταστάσεων στον χώρο του σχολείου. Συγκεκριμένα, ο μεγαλύτερος αριθμός των εκπαιδευτικών απάντησε πως οι κοινωνικοί λειτουργοί θα συνέβαλλαν στην πρόληψη και την αντιμετώπιση της βίας και των αυτοκτονιών στο σχολικό πλαίσιο. Επιπλέον, θα ήταν ουσιαστική η συμβολή των κοινωνικών λειτουργών στην ενθάρρυνση της εικόνας που έχουν οι μαθητές για τον εαυτό τους με απώτερο σκοπό να συνεισφέρουν στην σχολική επίδοση των μαθητών. Επιπρόσθετα οι εκπαιδευτικοί τόνισαν πως οι κοινωνικοί λειτουργοί θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην καλύτερη επικοινωνία μεταξύ των ίδιων και των μαθητών.

Οι εκπαιδευτικοί σε ερώτηση που τους τέθηκε σχετικά με την συνεργασία στο σχολείο, απάντησαν πως οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να συνεργάζονται και με τους μαθητές και με τους ίδιους (ατομικά και ομαδικά). Σκοπός της παραπάνω συνεργασίας είναι η

καλύτερη αντιμετώπιση των πιθανών προβλημάτων που παρουσιάζονται στους μαθητές. Επιπλέον, το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών απάντησαν ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να συνεργάζονται και με τις οικογένειες των μαθητών είτε σε ατομικό είτε σε ομαδικό επίπεδο. 3/9 εκπαιδευτικούς θεωρούν πως οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι απαραίτητο να συνεργάζονται και με τον διευθυντή του σχολείου.

Σημαντικό είναι το γεγονός πως στην ερώτηση που αφορά πιθανές δυσκολίες και πιθανά προβλήματα που να αντιμετωπίζει το σχολείο, οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν πληθώρα αυτών. Συγκεκριμένα η πλειοψηφία των ερωτηθέντων τόνισαν πως υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες, προβλήματα προσαρμογής στο σχολείο μαθητών από άλλες χώρες, οικογενειακά και βιοποριστικά προβλήματα. Εκτός από τα παραπάνω, ανέφεραν συμπεριφοριστικές διαταραχές των μαθητών και δυσλειτουργικές συμπεριφορές μαθητών προς άλλους μαθητές. Μερικοί εκπαιδευτικοί μάλιστα, ήρθαν αντιμέτωποι με φαινόμενα αυτοκτονιών μαθητών.

Στην ερώτηση που διατυπώθηκε από την ερευνητική ομάδα σχετικά με το αν το σχολείο διαθέτει μέσα που μπορούν να αντιμετωπίσουν τα πιθανά προβλήματα, το σύνολο των ερωτηθέντων απάντησε πως το σχολείο σαν θεσμός δεν μπορεί να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που υπάρχουν ή προκύπτουν μέσα σε αυτό. Τον ελλιπή αυτό ρόλο του σχολείου προσπαθούν να καλύψουν μόνοι τους οι εκπαιδευτικοί μέσα από προσωπικές κινήσεις και ενδιαφέρον για τον μαθητή. Για το παραπάνω τόνισαν όμως πως τα προβλήματα παραμένουν στην ίδια κατάσταση, διότι υπάρχει απουσία εξειδικευμένων γνώσεων, κάτι το οποίο δεν ανήκει στις αρμοδιότητες των ίδιων.

Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών εξέφρασε την αναγκαιότητα της ύπαρξης κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Αιτιολόγησαν πως οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι απαραίτητοι στα σχολεία λόγω της εξειδικευμένης κατάρτισης που έχουν λάβει για την εντόπιση και την αντιμετώπιση των προβλημάτων.

Σύμφωνα με τα ερευνητικά αποτελέσματα η πλειονότητα των συνεντευξιαζόμενων επιθυμούν να συνεργαστούν με τους κοινωνικούς λειτουργούς. Πιστεύουν ότι αυτή η συνεργασία μεταξύ των κοινωνικών λειτουργών και των εκπαιδευτικών, θα προσφέρει ανταλλαγή γνώσεων που αφορούν την εικόνα του κάθε μαθητή. Επιπροσθέτως, πολλοί συνεντευξιαζόμενοι θεωρούν ότι η συνεργασία αυτή θα αποφέρει καλύτερα και γρηγορότερα αποτελέσματα όσον αφορά την επίλυση των πιθανών προβλημάτων. Επίσης, 1/4 ερωτώμενους πιστεύει πως οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να παρέχουν συμβουλευτική βοήθεια στους καθηγητές όταν εκείνοι το χρειάζονται.

Σύμφωνα με τα δεδομένα που αναδείχθηκαν από την ερευνητική διαδικασία όσον αφορά τις προτάσεις συνεργασίας μεταξύ σχολείου και κοινωνικών λειτουργών, οι 6/9 επιθυμούν τους κοινωνικούς λειτουργούς ενταγμένους μέσα στον χώρο του σχολείου έχοντας οργανική θέση σε αυτό. Οι εκπαιδευτικοί, αιτιολόγησαν την άποψή τους λέγοντας, πως με αυτόν τον τρόπο οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι σε θέση να γνωρίζουν καλύτερα τα προβλήματα που υπάρχουν μέσα στα σχολεία αντιμετωπίζοντας τα αποτελεσματικότερα. Αντίθετα, 2/9 εκπαιδευτικούς πιστεύουν ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση θα πρέπει να λειτουργούν ως εξωτερικοί συνεργάτες πιστεύοντας ότι με αυτόν τον τρόπο θα μπορούν να έχουν μία πιο αντικειμενική άποψη των καταστάσεων. Τέλος, 1/9 θεωρεί πως οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να συνεργάζονται με το σχολείο είτε με τον έναν, είτε με τον άλλον τρόπο.

Συνοψίζοντας, από τα δεδομένα που προέκυψαν κατά την διαδικασία των συνεντεύξεων, συμπεραίνεται, μέσα από τις απόψεις των εκπαιδευτικών, ότι υπάρχουν πληθώρα προβλημάτων στον τομέα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης τα οποία ο θεσμός του σχολείου δεν διαθέτει τους κατάλληλους μηχανισμούς για να τα αντιμετωπίσει. Οι

εκπαιδευτικοί τόνισαν πως η παρουσία των κοινωνικών λειτουργιών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα κρίνεται αναγκαία. Η έλλειψη μέσων του σχολείου για την επίλυση των προβλημάτων των μαθητών ωθεί τους καθηγητές να προσπαθούν μόνοι τους, χωρίς να είναι καταρτισμένοι με απαραίτητες γνώσεις να αντιμετωπίσουν προβλήματα των μαθητών. Το παραπάνω, είναι εξαιρετικά δύσκολο για τους ίδιους καθώς ο χρόνος που διαθέτουν περιορίζεται στις ανάγκες του αναλυτικού προγράμματος και οι γνώσεις τους δεν είναι επαρκείς. Συνεπώς, οι δυσκολίες και τα προβλήματα που υπάρχουν στα εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν επιλύονται απλά σύμφωνα με τις αναφορές των εκπαιδευτικών αλλά συντηρούνται και πολλές φορές όταν δεν γίνονται αντιληπτά, διογκώνονται. Τα προβλήματα που εξέφρασαν στο σύνολό τους οι εκπαιδευτικοί αφορούν τους μαθητές είτε μέσα στο χώρο του σχολείου είτε έξω από αυτό. Το αίσθημα που δημιουργήθηκε στα μέλη της ερευνητικής ομάδας είναι το γεγονός ότι στην πλειοψηφία τους οι εκπαιδευτικοί, παρόλο που δεν γνωρίζουν ακριβώς τον ρόλο της Κοινωνικής Εργασίας, δήλωσαν την έντονη επιθυμία τους για την ύπαρξη κοινωνικών λειτουργιών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση διότι όπως χαρακτηριστικά τόνισαν έχουν επωμιστεί μεγάλη ψυχολογική πίεση διότι έχουν αναλάβει καθήκοντα πέρα των αρμοδιοτήτων τους. Σύμφωνα με τις απόψεις των εκπαιδευτικών προκύπτει η ανάγκη στελέχωσης της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από καταρτισμένα άτομα όπως είναι οι κοινωνικοί λειτουργοί για την πρόληψη και την αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων που υπάρχουν ή προκύπτουν μέσα στα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

5.2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Με βάση την ερευνητική διαδικασία και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την εν λόγω μελέτη, θεωρείται σκόπιμο να αναφερθούν ορισμένες προτάσεις όσον αφορά την έλλειψη κοινωνικών λειτουργιών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση καθώς και πιθανές βελτιώσεις της παρούσας εργασίας.

Βασική πρόταση αποτελεί η εφαρμογή του νόμου που αφορά την ύπαρξη Κοινωνικής Υπηρεσίας στελεχωμένης από κοινωνικούς λειτουργούς στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Η εφαρμογή του νόμου του Π.Δ 891/78, ενώ ορίζει την ύπαρξη κοινωνικών λειτουργιών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, δεν έχει ορίσει έως και σήμερα Κοινωνικές Υπηρεσίες σε αυτά. Επίσης, ως ερευνητική ομάδα προτείνουμε την συνεργασία εκπαιδευόμενων κοινωνικών λειτουργιών των τμημάτων της Κοινωνικής Εργασίας με τις σχολικές μονάδες που ανήκουν στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση υπό την επίβλεψη έμπειρων επαγγελματιών.

Για να υπάρξει μια υγιής συνεργασία μεταξύ του σχολείου και των κοινωνικών λειτουργιών θα πρέπει να καθοριστούν ο ρόλος και οι αρμοδιότητες τους διότι διαπιστώθηκε μέσα από την παρούσα έρευνα, ότι πολλοί εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν ποιά είναι τα καθήκοντα του κοινωνικού λειτουργού στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Επίσης, θεωρείται αναγκαίο να γίνει διερεύνηση των αναγκών των σχολείων και των απόψεων των εκπαιδευτικών για την αναγκαιότητα της συμβολής της Σχολικής Κοινωνικής Εργασίας σε μεγαλύτερη κλίμακα.

Τέλος, λόγω του ότι παρατηρήθηκε ελλιπή ελληνική βιβλιογραφική ανασκόπηση για την Σχολική Κοινωνική Εργασία, οι αρμοδιότητες των κοινωνικών λειτουργιών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα είναι ακόμη άγνωστες. Γι' αυτό το λόγο θεωρούμε σημαντική την ύπαρξη περισσότερων επιστημονικών μελετών και συγγραμμάτων όσον αφορά την Κοινωνική Εργασία στον τομέα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αμίτσης, Γ. (2001) *Αρχές οργάνωσης και λειτουργίας του συστήματος Κοινωνικής Πρόνοιας – Το Ελληνικό μοντέλο των κοινωνικών υπηρεσιών και η Ευρωπαϊκή εμπειρία*. Αθήνα: Παπαζήση.

Αντωνίου, Δ. (2008) *Διαδρομές και στάσεις στη νεοελληνική εκπαίδευση (19ος και 20ος αιώνας)*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Αντωνίου, Δ. (1992) *Οι απαρχές του εκπαιδευτικού σχεδιασμού στο νεοελληνικό κράτος: το σχέδιο της επιτροπής του 1833*. Αθήνα: Πατάκη.

Αρτινοπούλου, Β. (2001) *Βία στο σχολείο – Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Αρχοντάκη, Ζ. – Φιλίππου, Δ. (2003) *205 βιωματικές ασκήσεις για εμπύχωση ομάδων ψυχοθεραπείας, κοινωνικής εργασίας, εκπαίδευσης*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Βάντσης, Κ. (2009) *Η οικογένεια και το σχολείο. Η σημερινή τους δυναμική και οι μελλοντικές προοπτικές ως πρόκληση για την Κοινωνική Εργασία. Συνεργασία του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης με σχολικές κοινότητες του Δήμου Ηρακλείου*. Αθήνα: Appleprint.

Blackledge, D. – Hunt, B. (1995) *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Έκφραση.

Bell, J. (1997) *Μεθοδολογικός σχεδιασμός παιδαγωγικής και κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg.

Baucum, C. (2008) *Η ανάπτυξη του ανθρώπου*. Τόμος Β'. Μετάφραση: Ιωαννίδου Άννα. 9η Αμερικανική έκδοση. Αθήνα: Παπαζήση.

Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2008) *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Δρεπάκης, Μ. (1979) *Οι υποψήφιοι στις εισαγωγικές εξετάσεις για τα Α.Ε.Ι και τα ποσοστά επιτυχία.*, Αθήνα.

Durkheim, E. (1978) *(Οι) κανόνες της κοινωνιολογικής μεθόδου*. Αθήνα: Gutenberg.

Ελευθεριάδου, Μ. (2002) *Προσέγγιση, Αφιέρωμα στην εφηβεία*, Περιοδική έκδοση ενημέρωσης και έκφρασης του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Πέτρας Ολύμπου, αρ. τεύχους 26-27, Θεσσαλονίκη: Δωδώνη.

Εσο, U. (2001) *Πώς γίνεται μια διπλωματική εργασία*. Μετάφραση: Κονδύλη Μαριάννα. Β' έκδοση Αθήνα: Νήσος

- Ζαφείρης, Α.- Ζαφείρη, Ε.- Μουζακίτης, Χ. (1999) *Οικογενειακή θεραπεία. Θεωρία και πρακτικές εφαρμογές*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Ζεγκερ, Ι. (1977) *Εισαγωγή στην κοινωνιολογία (θεωρία, μέθοδος, πρακτική)*. Δ΄ έκδοση. Αθήνα: Μπουκουμάνη.
- Ζωγράφου, Α. (1993) *Σχολική Κοινωνική Εργασία (θεωρία, πράξη, προβληματισμοί)*. Πάτρα
- Ζωγράφου, Α. (2002) *Κοινωνική Εργασία με κοινότητα. Θεωρία, πράξη, προβληματισμοί*. Αθήνα: Τυπωθήτω
- Henecka, H. (1990) *Βασική κατεύθυνση της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Καστανιώτη
- Hughes, M - Kroehler, C (2007) *Κοινωνιολογία, οι βασικές έννοιες Α΄ έκδοση* Αθήνα: Κριτική
- Husen, T. (1992) *Η αμφισβήτηση του σχολείου*. Μετάφραση: Χατζηπαντελή Παναγιώτα. Αθήνα: Προτάσεις
- Θεωδοράτου-Μπέκου Μ. (2006) *Ωρίμανση και δυναμική ομάδα, συμβολή στη συμβουλευτική νέων*. Αθήνα: Rosili
- Ιωαννίδης Ι. Δ., (1996) *Παιδαγωγική Ψυχολογία, προσαρμογή – προσωπικότητα*. Αθήνα: Κορφή.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003) *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Ιωσηφίδης, Θ., Σπυριδάκης, Μ. (2006) *Ποιοτική κοινωνική έρευνα. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις και ανάλυση δεδομένων*. Αθήνα: Κριτική.
- Καζαζή, Μ. (2000) *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης: Κοινωνικοποίηση - Εκπαίδευση: Εκπαίδευση στην Ελλάδα*. Β΄ έκδοση. Αθήνα: Έλλην.
- Καλλινικάκη, Θ. (1998) *Κοινωνική Εργασία. Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κατσίκας, Χ. – Καββαδίας, Γ. (1996) *(Η) ελληνική εκπαίδευση στον ορίζοντα του 2000: εκπαιδευτικοί, μαθητές και σχολική πραγματικότητα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κατσιλλης, Ι. (1997) *Σημειώσεις*. Πάτρα.
- Κατσορίδου- Παπαδοπούλου, Χ. (2009) *Κοινωνική Εργασία με ομάδες. Μια μορφή προσέγγισης για συνεργασία & δράση*. Β΄ έκδοση. Αθήνα: Ελλην
- Καραντζά, Β. (2008) *Εκπαίδευση και κοινωνία*.
- Κελπανίδης, Μ. (2002) *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης: θεωρίες και πραγματικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη, Γ. (1995) *Κοινωνιολογική ανάλυση της ελληνικής εκπαίδευσης (οι εισαγωγικές εξετάσεις. Τόμος Α΄)*. Αθήνα: Gutenberg

- Κυριαζή, Ν. (2009) *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. 15^η έκδοση Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Κωνσταντίνου, Χ. (1994) *Το σχολείο ως γραφειοκρατικός οργανισμός και ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε αυτόν*. Αθήνα: Σμυρنيωτάκης
- Κωτσίκης, Β. (2008) *Εκπαιδευτική διοίκηση και πολιτική: Οργάνωση και διοίκηση εκπαιδευτικών συστημάτων και συστημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης*. Αθήνα: Έλλην.
- Λάμνιαν, Κ. (2001) *Κοινωνιολογική θεωρία και εκπαίδευση: Διακριτές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μεταίχιμο
- Λέτσιος, Κ. (2008) *Το ψυχόδραμα και ο Jacob Moreno, στο Εισαγωγή στην Κοινωνική ψυχολογία, τόμος Β', Αθήνα: Πεδίο.*
- Λιακοπούλου, Ο. (1999) *Η Κοινωνική Εργασία στην Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Σημειώσεις Σ.Ε.Υ.Π. τμήμα Κ.Ε. Α.Τ.Ε.Ι. Αθηνών*. Αθήνα.
- Μασσιάλας, Β. (1984) *Το σχολείο εργαστήριο ζωής: Εισαγωγή στη μεθοδολογία της διδασκαλίας των κοινωνικών σπουδών*. Αθήνα: Γρηγόρης
- Μουσούρου, Λ. (2003) *Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπουζάκης, Σ. (2002) *Νεοελληνική εκπαίδευση 1821-1998: Εξαρτημένη ανάπτυξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπρούζος, Α. (1998) *Ο εκπαιδευτικός ως λειτουργός συμβουλευτικής και προσανατολισμού : μια ανθρωπιστική θεώρηση της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Λύχνος
- Μυλωνάς, Θ. (1991) *Κοινωνική αναπαραγωγή στο σχολείο – Θεωρία και εμπειρία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μυλωνάς, Θ. (2004) *Η αναπαραγωγή των κοινωνικών τάξεων μέσα από τους σχολικούς μηχανισμούς. Η μέση εκπαίδευση στο χωριό και στην πόλη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μυλωνάς, Θ. (2006) *Κοινωνιολογία της ελληνικής εκπαίδευσης (Συμβολές)*. Αθήνα: Gutenberg.
- Mason, J. (2011) *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Πεδίο.
- Νικολάου, Σ.-Μ. (2006) *Θεωρητικά ζητήματα στην κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg
- Νούτσος, Χ. (1999) *Προγράμματα μέσης εκπαίδευσης και κοινωνικός έλεγχος: 1931-1973*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Ντράκορας, Ρ.-Ντιγκμέγιερ. (1979) *Ενθαρρύνοντας το παιδί στη μάθηση*. Αθήνα: Θυμάρι.
- Ξωχέλλης, Π. (2003) *Κοινωνική Παιδαγωγική*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Ξωχέλλης, Π. (2006) *Ο εκπαιδευτικός στον σύγχρονο κόσμο*. Αθήνα: Τυπωθήτω

Οικονομίδης, Β.(2011) *Εκπαίδευση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών: θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Πεδίο

ΟΛΜΕ (1988) *Συζητήσεις για την εκπαίδευση. Ο κοινωνικός ρόλος του εκπαιδευτικού στη σύγχρονη εποχή*. Αθήνα

Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια. Λεξικό 1989 Τόμος: 8ος

Πανουσοπούλου, Κ. (1984) *Κοινωνική Πρόνοια Ιστορική Εξέλιξη- Σύγχρονες τάσεις*. Γ' έκδοση. Αθήνα: Γρηγόρη

Παπαϊωάννου, Κ. (2000) *Παιδιά, Γονείς, Κοινωνικοί λειτουργοί*. Αθήνα: Ελλην.

Παπακωνσταντίνου, Π. (1992) *Τα διδασκαλεία και η ανάπτυξη της παιδαγωγικής σκέψης 1875-1914*. Αθήνα: Οδυσσέας

Παπαφλέσσα, Θ. (1977) *Κοινωνική Εργασία στα σχολεία*. Αθήνα: Σχολή Χ.Ε.Ν.

Παπαχριστοφίλου, Δ. Ι (1989) *Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια*. τόμος 2^{ος}. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Πετμαζίδου – Τσουλουβή, Μ. (1987) *Κοινωνικές τάξεις και μηχανισμοί κοινωνικής αναπαραγωγής*. Αθήνα: Εξάντας.

Πυργιωτάκης, Ι. (1989) *Κοινωνικοποίηση και εκπαιδευτικές ανισότητες*. Γ' έκδοση. Αθήνα: Γρηγόρη.

Queiroz, J. (2000) *Το σχολείο και οι κοινωνιολογίες του*. Μετάφραση: Χριστοδούλου Ιφιγένεια, Σταμέλος Γιώργος. Αθήνα: Gutenberg

Robson, C. (2007) *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. Αθήνα: Gutenberg.

Σιάνου – Κύργιου, Ε. (2006) *Εκπαίδευση και κοινωνικές ανισότητες, η μετάβαση από τη Δευτεροβάθμια στην ανώτερη Εκπαίδευση, 1997-2004*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Σικελιανού, Δ. (2009) *Κοινωνική έρευνα Ι*. Σημειώσεις Δ' εξαμήνου

Συνντέρ, Ζ.(1981) *Σχολείο, τάξη και πάλη των τάξεων*. Μετάφραση: Μακρής Νίκος. Αθήνα: Ζαχαρόπουλος Σ.Ι

Σουραππά-Ασημακοπούλου, Μ. (1995) *Κοινωνική Εργασία στο σχολείο, πρόληψη και καταπολέμηση της χρήσης των ναρκωτικών κατά τη σχολική ηλικία*, Επιμορφωτικό σεμινάριο. Αθήνα: Ι.Α.Κ.Ε.

Σταθόπουλος, Π. (2005) *Κοινοτική Εργασία: Θεωρητική Προσέγγιση*. Τόμος Α. Αθήνα: Παπαζήσης.

Σταθόπουλος, Π. (2005) *ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ Ιστορική Εξέλιξη- Νέες Κατευθύνσεις*. Αθήνα: Παπαζήση

Σταμέλος, Γ- Δακοπούλου, Α. (2006) *Η διατριβή στις κοινωνικές επιστήμες. Από τον σχεδιασμό στην υλοποίηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Τζανή, Μ. (1978) *Κοινωνιολογία της παιδείας*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Τομπαΐδης, Δ. (1982) *Η ισότητα ευκαιριών στην Εκπαίδευση. Συμβολή στην μελέτη εκδημοκρατισμού της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Φλουρής, Ι (1983) *Αναλυτικά προγράμματα για μία νέα εποχή στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Γρηγόρης

Φραγκουδάκη, Α. (1977) *Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση & φιλελεύθεροι διανοούμενοι. «Άγογοι αγώνες και ιδεολογικά αδιέξοδα στο μεσοπόλεμο»*. Αθήνα: Κέδρος.

Φραγκουδάκη, Α. (1985) *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης (θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο*. Αθήνα: Παπαζήση.

Fischer, L. (2006) *Κοινωνιολογία του σχολείου*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Freire, P. (1974) *Η αγωγή του καταπιεζομένου*. Αθήνα: Ράππα.

Χασάπης, Γ. (1980) *Ψυχολογία της προσωπικότητας*. 2^η έκδοση. 1^{ος} τόμος. Αθήνα: Βασιλόπουλος

Χλουβεράκης, Γ. (2002) *Εισαγωγή στη στατιστική. Περιγραφικές μέθοδοι και εφαρμογές στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα*. 5^η έκδοση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Χατζηστεφανίδη, Θ. (1990) *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης (1821- 1986)*. Β' έκδοση. Αθήνα: Δημ. Ν. Παπαδήμας.

Χρηστάκης, Ν. (2008) *"Κοινωνικές θέσεις και ρόλοι" στο Παπαστάμου, Σ. & συνεργάτες: "Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία"*, τόμος β', Αθήνα: Πεδίο.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Allen-Mears, P. (1996) *Κοινωνικές Υπηρεσίες στα Σχολεία*, Ουάσιγκτον.

Constable, R. (1999) *The Role of the School Social Worker*. Chicago

Drolet, M. – Paquin, M. & Soutyrine M. (2006) *Building collaboration between school and parents: issues for school social workers and parents whose young children exhibit violent behaviour at school*. European Journal of Social Work. 9:2, 201-222

Lindsey, B. – White, M. (2008) Tier 2 Behavioral Interventions for At-Risk Students. Urbana

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<http://www.teiath.gr/seyp/socialwork/categories.php?id=8316&lang=el>

Μετάφραση:

Καρπέτης, Γ. (Απρίλιος, 2010) Ημερομηνία περιήγησης: 19/4/2013, 12:30

<http://mythoplasieskiafigiseis.wordpress.com> Ημερομηνία περιήγησης: 23/03/2013, 18:55

www.uoa.gr Ημερομηνία περιήγησης: 29/5/2013, 16:20

<https://sites.google.com/site/ssnprevezas/ekpaideutiko/o-rolos-tou-scholeiou>
10:40

10/2/2013

<http://www.hellenicparliament.gr/> Ημερομηνία περιήγησης: 15/2/2013, 20:15

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 1

Επίδραση Εξωγενών Μεταβλητών στη Σχολική Επίδοση*

<u>ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΜΕΤ.</u>	<u>ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΗ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗ</u>		
	Απολ. Δημοτ.	Απόλ. Γύμν.	Βαθμός Β'
Λύκειο			
Κοιν/Οικον. Επίπεδο	,27**	,35**	,33**
Αστός	,12	,06	,05
Μικροαστός	,12	,05	,07
Μάνατζερ/Επιθεώρ.	,06	-,02	,04
Τόπος Κατοικίας	,17**	,04	,11
Φύλο	,16**	,18**	,16**
R ²	,13	,13	,14

* Τυποποιημένοι Συντελεστές Παλινδρόμησης

**Στατιστικά σημαντικά σε επίπεδο $\alpha=0,01$

Ο συντελεστής παλινδρόμησης δείχνει την αλλαγή στην εξαρτημένη μεταβλητή που προκύπτει από την αλλαγή μιας μονάδας στην ανεξάρτητη μεταβλητή, *ceteris paribus*. Ο τυποποιημένος συντελεστής δείχνει το ίδιο πράγμα αλλά σε τυπικές αποκλίσεις των μεταβλητών. (Σημειώσεις Κατσίλλη, 1997, σελ. 77)

Διάγραμμα 2

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΤΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ
(ΑΠΟΓΡΑΦΗ 1991)

Γεωγραφικά διαμερίσματα	Πτυχίο Α.Ε.Ι. & Μεταπτυχιακό	Φοιτητές Α.Ε.Ι.- Τ.Ε.Ι.	Χωρίς απολυτήριο Τριτάξιου
-------------------------	------------------------------	-------------------------	----------------------------

			<i>Γυμνασίου</i>
Περιφέρεια πρωτευούσης	10,3%	3,9%	42,2%
Μακεδονία	5,4%	3,2%	60,6%
Πελοπόννησος	4,7%	2%	62,9%
Λοιπή Στερεά Ελλάδα και Εύβοια	4,5%	1,8%	63%
Κρήτη	5%	2,2%	63%
Νησιά Αιγαίου	4,4%	1%	64,8%
Θεσσαλία	5%	1,8%	66,5%
Ήπειρος	5%	2,6%	68,6%
Ιόνια	4,1%	0,8%	67,8%
Θράκη	4%	1,8%	72,2%

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ. Απογραφή Πληθυσμού 1991 (αδημοσίευτα στοιχεία).

(Κατσίκας-Καββαδίας, 1996, σελ. 20)

Διάγραμμα 3

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΝΑ ΔΗΜΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

<i>Δήμοι</i>	<i>Μεταπτυχιακό, ΑΕΙ-ΤΕΙ</i>	<i>Ούτε Δημοτικό</i>
Αγία Βαρβάρα	4,4	20,1
Αγία Παρασκευή	21,3	8,1
Άγιος Δημήτριος	6,8	13,3
Άγιοι Ανάργυροι	7	12,8
Αθηναίων	15,1	8,6
Αιγάλεω	5,4	14,9
Άλιμος	14,2	8,1
Αμαρούσιον	18,5	8,9
Αργυρούπολις	8,7	10,6
Βάρη	9	9,2
Βουλιγαμένη	21,3	6,5
Βούλα	20,2	7,1
Βριλήσσια	22,6	8,3
Βύρωνας	11,8	9,7
Γέρακας	3,7	16,8
Γλυφάδα	14,1	9,2
Δάφνη	9,4	11,2
Ελληνικό	10,5	10
Ζωγράφου	16,1	7,9
Ηλιούπολη	11,2	10,2
Ηράκλειο	12,2	10,2
Καισαριανή	10,6	12,7

Καλλιθέα	10,4	9,8
Γαλάτσι	9,9	10,9
Καματερό	3,5	17,5
Κηφισιά	22,9	8,6
Μελίσσια	16,1	11,9
Μεταμόρφωση	4,9	15,2
Μοσχάτο	8,1	11,7
Ν. Ερυθραία	16,1	11,3
Ν. Ιωνία	7,3	14,5
Ν. Σμύρνη	17,5	7,6
Ν. Φιλαδέλφεια	5,3	11,2
Ν. Χαλκηδόνα	12	8,6
Ν. Ψυχικό	23,4	6,4
Ν. Λιόσια	5,4	13,9
Π. Φάληρο	13,9	7,5
Παπάγου	36	3,7
Περιστερί	5,2	14,5
Πετρούπολη	6,9	12,6
Πεύκη	17,8	8
Ταύρος	3,5	16,9
Υμηττός	12,6	9,3
Φιλοθέη	35	4,6
Χαλάνδρι	19,4	8,5
Χαϊδάρι	8	15,1
Χολαργός	23,7	6,6
Ψυχικό	37,7	3,9
Εκάλη	32,8	4,5
Ν. Πεντέλη	20,6	8
Πεντέλη	21,8	12,8
Αγ. Ιωάννης Ρέντη	3,1	17,2
Δραπετσώνα	3,5	16,3
Κερατσίνι	4	15,9
Κορυδαλλός	5,8	13,6
Νίκαια	4,5	16,5
Πειραιάς	8	12,3
Πέραμα	2,7	17,2

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ, αδημοσίευτα στοιχεία Απογραφής Πληθυσμού 1991.

(Κατσίκας-Καββαδίας,

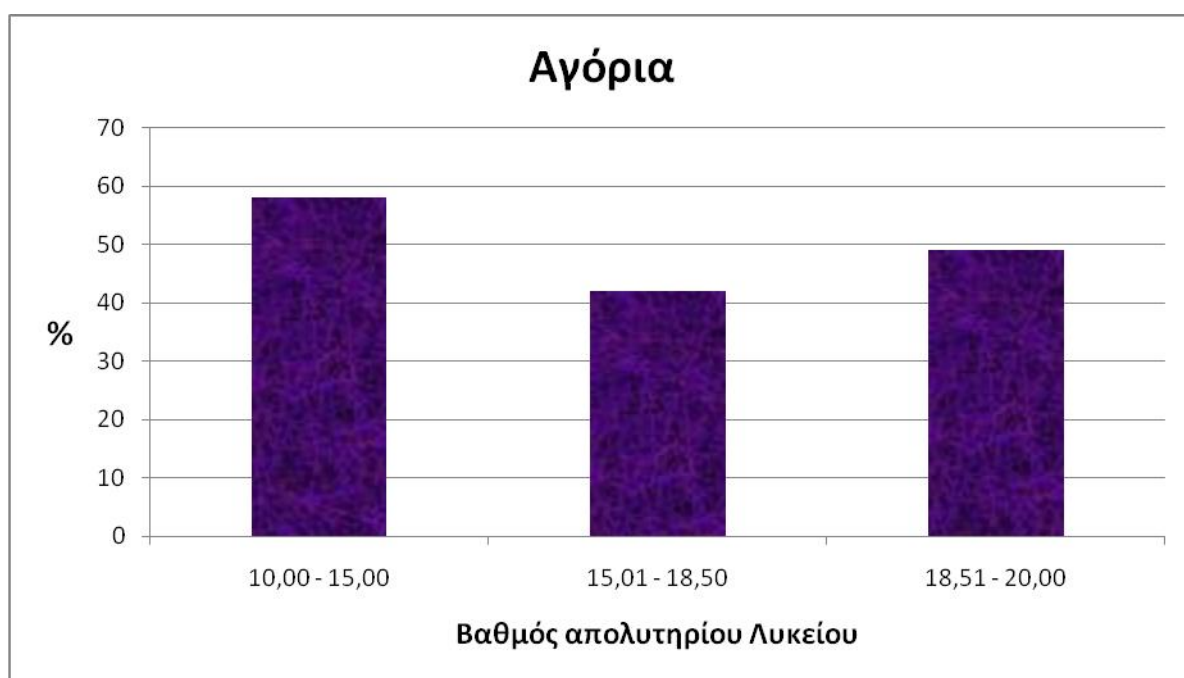
1996,

σελ.

36)

Διάγραμμα 4

Επίδοση στη Γ' Λυκείου και φύλο. Επιτυχόντες 1980

(Κοντογιανοπούλου- Πολυδωρίδη, 1995, σελ. 221)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΑΞΙΟΝΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Αξιονες συνέντευξης για τους εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης:

- Απαραίτητες συστάσεις, ενημέρωση όσον αφορά τον σκοπό της έρευνας, ζητήματα δεοντολογίας, άδεια για μαγνητοφώνηση και γραπτές σημειώσεις (εισαγωγή)
- Δημογραφικά (ζέσταμα)

Ερευνητικό ερώτημα: Τί γνωρίζουν οι εκπαιδευτικοί της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας.

- Γνώσεις (ζέσταμα)

Τί γνωρίζετε για την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας;

Ποιές υπηρεσίες πιστεύετε ότι παρέχει η Κοινωνική Εργασία;

Έχετε συνεργαστεί ποτέ με επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς; Αν ναι, γιατί και πώς ήταν η εμπειρία σας;

Ερευνητικό ερώτημα: Ποιός θεωρούν ότι είναι ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

- Αντίληψη ρόλου (κύριο μέρος)

Τί γνωρίζετε για τον ρόλο και τις αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού στα εκπαιδευτικά ιδρύματα;

Γνωρίζετε ότι υπάρχει νομοθεσία για την ύπαρξη των κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Ποιός θεωρείτε ότι πρέπει να είναι ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και πώς νομίζετε ότι μπορούν να συνεισφέρουν;

Πιστεύετε πως ο κοινωνικός λειτουργός στα σχολεία πρέπει να ασχολείται μόνο με τους μαθητές ή και με θέματα που αφορούν τους εκπαιδευτικούς και γιατί;

Ερευνητικό ερώτημα: Ποιά η άποψη των εκπαιδευτικών για την ένταξη κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

- Ανάγκες σχολείου - Απόψεις εκπαιδευτικών (κύριο μέρος)

Υπάρχουν ανάγκες και δυσκολίες στο σχολείο στο οποίο εργάζεστε; Αν ναι, ποιές είναι αυτές;

Πιστεύετε ότι το σχολείο διαθέτει τα κατάλληλα μέσα προκειμένου να αντιμετωπιστούν τυχόν προβλήματα ή δυσκολίες;

Θεωρείτε πως η ύπαρξη κοινωνικών λειτουργών θα βοηθούσε στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων στο σχολικό περιβάλλον; Αν ναι, για ποιόν λόγο;

Ερευνητικό ερώτημα: Ποιές είναι οι προτάσεις των εκπαιδευτικών όσον αφορά την συνεργασία μεταξύ των σχολείων της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και των κοινωνικών λειτουργών.

- Συνεργασία – Προτάσεις

Ποιά η άποψή σας για μια πιθανή συνεργασία με κοινωνικούς λειτουργούς;

Ποιός πιστεύετε ότι είναι ο κατάλληλος τρόπος συνεργασίας μεταξύ σχολείου και κοινωνικών λειτουργών;

- Ερωτήσεις αποφόρτισης (χαλάρωμα)
- Κλείσιμο

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Συνέντευξη 1^η

Σπουδάστρια 1: Τί γνωρίζετε για την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας;

Εκπαιδευτικός 1: Δεν ξέρω και πολλά πράγματα.

Σπουδάστρια 1: Μπορείτε να μας πείτε μας τι αντιλαμβάνεστε εσείς ότι είναι η επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας;

Εκπαιδευτικός 1: Νομίζω ότι ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να παρέμβει σε μία οικογένεια με προβλήματα. Σε άτομα πιθανόν στον χώρο της εργασίας τους, που έχουν κάποιο θέμα, ψυχολογικό εννοώ και όχι νομικό. Επίσης, μπορεί να βοηθήσει παιδιά σε ιδρύματα...Επειδή το έχω δει κιόλας.

Σπουδάστρια 1: Ποιές υπηρεσίες πιστεύετε ότι παρέχει η Κοινωνική Εργασία;

Εκπαιδευτικός 1: Υποστήριξη... ψυχολογική και πρακτική.

Σπουδάστρια 1: Έχετε συνεργαστεί ποτέ με επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς; Αν ναι, γιατί και πως ήταν η εμπειρία σας;

Εκπαιδευτικός 1: Όχι, δεν έχει τύχει. Εννοείτε προσωπικά ή μέσα από την δουλεία μου;

Σπουδάστρια 1: Είτε προσωπικά είτε στο χώρο εργασίας σας. Δεν χρειάζεται να μας πείτε συγκεκριμένο λόγο αν δεν επιθυμείτε.

Εκπαιδευτικός 1: Από όσο θυμάμαι, όχι.

Σπουδάστρια 1: Τι γνωρίζετε για τον ρόλο και τις αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 1: Πρέπει να πω ότι δεν γνωρίζω τι ακριβώς κάνει.

Σπουδάστρια 1: Τί νομίζετε εσείς, ότι κάνει ο κοινωνικός λειτουργός στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση; Ποιο πιστεύετε ότι είναι το έργο του;

Εκπαιδευτικός 1: Φαντάζομαι ότι παρεμβαίνετε σε περιπτώσεις που κάποιος άλλος φορέας διαπιστώσει κάποιο πρόβλημα. Δηλαδή, σχολείο, ίδρυμα, οικογένειες πιθανόν και σκέφτομαι ότι ίσως νομικά στηριζόμενοι παρεμβαίνετε υποστηρικτικά.

Σπουδάστρια 1: Ποιός θεωρείτε ότι πρέπει να είναι ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Δευτεροβάθμιας και πως νομίζετε ότι μπορούν να συνεισφέρουν;

Εκπαιδευτικός 1: Υποθετική ερώτηση δηλαδή. Αν υπήρχαν κοινωνικοί λειτουργοί πιστεύω ότι θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην εξομάλυνση κρίσεων. Δηλαδή σε περιπτώσεις πιθανής βίας με μαθητές που παρουσιάζουν προβλήματα συμπεριφοράς απέναντι στους συμμαθητές τους. Επίσης να παρέμβουν και στις οικογένειες των μαθητών αυτών πιθανόν. Πιστεύω επίσης πως πρέπει να κοιτάξουν και τους καθηγητές. Καμιά φορά και εμείς δεν είμαστε και πολύ εντάξει... (γέλια)

Σπουδάστρια 1: Γιατί το λέτε αυτό;

Εκπαιδευτικός 1: Γιατί και οι εκπαιδευτικοί άνθρωποι είναι. Δηλαδή δεν έχουν το αλάθητο.

Σπουδάστρια 1: Με ποιούς πιστεύετε ότι μπορεί να συνεργαστεί ο κοινωνικός λειτουργός σε ένα σχολικό πλαίσιο;

Θεωρώ ότι εκτός από τους μαθητές, πρέπει να συνεργαστεί και με εμάς τους εκπαιδευτικούς προκειμένου να γίνει σωστή δουλειά. Αλλά η συνεργασία αυτή να έχει ως επίκεντρο τον μαθητή. Και τέλος πάντων, το ζητούμενο είναι το καλό του μαθητή, της τάξης, όχι μόνο του μαθητή. Γιατί αν δεν λειτουργεί η ομάδα, η τάξη πάει περίπατο. Επιπλέον, καλό θα ήταν να συνεργαστεί και με τους γονείς μαθητών να τους ενημερώσει για να δώσουν την προσοχή που χρειάζεται και να αντιμετωπιστούν από κοινού κάποια θέματα.

Σπουδάστρια 1: Υπάρχουν ανάγκες ή δυσκολίες στο σχολείο στο οποίο εργάζεστε;

Εκπαιδευτικός 1: Στο συγκεκριμένο σχολείο, επειδή είναι σχεδόν σχολείο ενηλίκων, (υπάρχουν βέβαια και ανήλικοι μαθητές, αλλά είναι λιγότεροι) διαχειριζόμαστε τις κρίσεις με ενηλίκους πια και δεν έχουμε ιδιαίτερα θέματα. Υπάρχει δηλαδή και μια αντιμετώπιση από μέρους των καθηγητών ότι δεν μιλάμε τώρα σε παιδάκια. Επειδή έχουν ήδη σχηματιστεί οι προσωπικότητες ούτως ή άλλως.

Σπουδάστρια 1: Έχετε παρατηρήσει όμως, κάποιες δυσκολίες οι οποίες είναι πιο δύσκολες στην διαχείρισή τους;

Εκπαιδευτικός 1: Πολλές. Υπάρχουν μαθητές ας πούμε με μαθησιακές δυσκολίες. Κυρίως τα μικρότερα παιδιά, αλλά φέτος είχα έναν μαθητή, μεγάλο άνθρωπο ο οποίος είχε δυσλεξία. Σε αυτή την περίπτωση νομίζω ότι πρέπει να δουλέψει συμβουλευτικά ένας κοινωνικός λειτουργός σε σχέση με την οικογένεια. Να ενημερώσει την οικογένεια και να παραπέμψει το παιδί σε κάποια αρμόδια υπηρεσία... Και να πείσει την οικογένεια γιατί πολλές φορές δεν πείθονται ότι το παιδί τους έχει πρόβλημα. Θεωρούν ότι η δυσλεξία είναι διανοητικό πρόβλημα αλλά δεν είναι. Να τους πει ότι είναι λειτουργικό το θέμα και ότι λύνετε και ότι δεν είναι θέμα χαζομάρας. Συγκεκριμένα προχθές είχα ένα παιδάκι που του είπα να πει στους γονείς του να επικοινωνήσουν, να τους πω, και τον είδα που μαζεύτηκε. Δηλαδή, πιθανόν να το θεωρούν στίγμα.

Σπουδάστρια 1: Πιστεύετε ότι το σχολείο διαθέτει τα κατάλληλα μέσα για να αντιμετωπιστούν τέτοιου είδους προβλήματα;

Εκπαιδευτικός 1: Φυσικά και όχι. Στα σχολεία λείπουν πολλά πράγματα. Θεωρώ ότι αυτή την εποχή χρειάζεται η ειδικότητά σας στα σχολεία. Βέβαια, εδώ λείπουν καθηγητές, που καιρός για κοινωνικούς λειτουργούς...

Σπουδάστρια 1: Με ποιόν τρόπο το σχολείο διαχειρίζεται τις δυσκολίες που παρουσιάζονται;

Εκπαιδευτικός 1: Με συζήτηση. Και εμείς και ο διευθυντής συζητάμε με τα παιδιά. Άλλωστε, όπως έχει πει ένας μεγάλος παιδαγωγός, του οποίου το όνομα μου διαφεύγει, "Ποιό προσόν είναι το σημαντικότερο για έναν δάσκαλο; Και είπε, να είναι καλός άνθρωπος." Οπότε, αν έχεις καλή διάθεση, μπορείς να συμβουλέψεις το παιδί σε πιο προσωπικά του θέματα.

Σπουδάστρια 1: Εσείς, έχετε παρακολουθήσει κατά την φοίτησή σας στη σχολή μαθήματα ψυχολογίας ή κάποια σεμινάρια σχετικά με αυτό;

Εκπαιδευτικός 1: Ναι, γιατί τελείωσα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών, οπότε είχαμε υποχρεωτικά μαθήματα. Και παιδαγωγικής και ψυχολογίας.

Σπουδάστρια 1: Σας έχει βοηθήσει αυτό στον χώρο της εργασίας σας;

Εκπαιδευτικός 1: Η εμπειρία μου, μου έχει δείξει πως είναι θέμα προσωπικής ευαισθησίας. Δηλαδή, δεν πα να έχεις διαβάσει δεν ξέρω και εγώ τι... Είναι στον άνθρωπο. Το θέμα είναι να έχεις διάθεση να σταθείς δίπλα στον άνθρωπο. Γιατί μπορεί να διαβάσεις ψυχολογία και να τη δεις σαν επιστήμη ξερή, ξεκομμένη. Να τη δεις απλά, σαν θεωρία. Βέβαια, παίζει ρόλο η γνώση που έχει ενσωματωθεί μέσα σε όλα τα άλλα. Αλλά δεν ανατρέχεις στην βιβλιογραφία κάθε φορά που σου τυχαίνει κάτι.

Σπουδάστρια 1: Θεωρείτε πως η ύπαρξη κοινωνικών λειτουργών θα βοηθούσε στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων στο σχολικό περιβάλλον; Αν ναι, για ποιόν λόγο;

Εκπαιδευτικός 1: Βέβαια. Μπορεί με τις γνώσεις που έχουν οι κοινωνικοί λειτουργοί να μπορέσουν ίσως να βρουν τρόπους για να προσεγγίσουν το μαθητή και να συζητήσουν μαζί του τις ανησυχίες τους. Αλλά, όπως σας είπα, είναι στον άνθρωπο να έχει το χάρισμα δηλαδή, την πραγματική διάθεση να το κάνει αυτό .

Σπουδάστρια 1: Τί νομίζετε ότι θα μπορούσαν να βελτιώσουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στα εκπαιδευτικά ιδρύματα;

Εκπαιδευτικός 1: Θα βελτίωναν καταρχάς την καλύτερη κατανόηση από μέρος των διδασκόντων των προβλημάτων των παιδιών. Γιατί εγώ, μπορεί τώρα να είμαι σε αυτό το σχολείο που δεν έχει τόσους πολλούς μαθητές, αλλά δεν ξεχνάω ότι ήμουνα σε σχολείο όπου εκεί έχεις τριάντα παιδιά μέσα στην αίθουσα και δεν ξέρεις. Βλέπεις μια περίπτωση ενός παιδιού ο οποίος φαίνεται εριστικός, φαίνεται ενοχλητικός, φαίνεται δεν ξέρω τι και ξαφνικά φτάνεις στο τέλος της χρονιάς και ανακαλύπτεις ότι αυτό το παιδί κακοποιείται στο σπίτι του. Παράδειγμα λέω τώρα έτσι, αλλά συμβαίνουν και αυτά. Και μετά έχεις τύψεις, εγώ δηλαδή είχα τύψεις γιατί δεν ήξερα. Αλλά δεν μπορείς να ξέρεις. Κι όταν έχεις πέντε τμήματα επί τριάντα δεν γίνεται να μπαίνεις να κάνεις μάθημα και να ξέρεις ποιό είναι το back round κάθε μαθητή. Δηλαδή, πιστεύω θα βελτίωνε την εικόνα που έχουν οι καθηγητές για τους μαθητές τους. Και επίσης, νομίζω ότι ένας κοινωνικός λειτουργός θα βοηθούσε στην καλύτερη προσωπική επαφή, επικοινωνία.

Σπουδάστρια 1: Μπορείτε να μας το εξηγήσετε αυτό;

Εκπαιδευτικός 1: Εννοώ ότι πολλές φορές δεν ξέρουμε ή δεν βλέπουμε, δεν έχουμε τον χρόνο ή την διάθεση, ό, τι θέλετε πείτε, δεν μπορούμε να μπούμε «πιο μέσα». Χρόνος βασικά δεν υπάρχει. Χρόνος. Και βρίσκεσαι ξαφνικά μπροστά σε ένα πρόβλημα τεράστιο και λες τι έγινε ρε παιδιά; Αυτό νομίζω ότι θα βελτίωνε και φυσικά θα βελτίωνε πολλές φορές και την απόδοση των παιδιών, την σχολική. Την επίδοση δηλαδή. Να αποκτήσουν καλύτερη εικόνα για τον εαυτό τους κάτι το οποίο, θα βοηθήσει την επίδοσή τους μέσα στην τάξη.

Σπουδάστρια 1: Ποιά η άποψή σας για μια πιθανή συνεργασία με κοινωνικούς λειτουργούς;

Εκπαιδευτικός 1: Θετική είναι η άποψή μου. Δηλαδή, μακάρι να γινόταν. Δεν μπορούμε να τα κάνουμε όλα. Έχουμε γίνει γραμματείς, φαρισαίοι...υποκριτές προσπαθούμε να μην είμαστε. (γέλια) Δάσκαλοι, ψυχολόγοι, τραυματιοφορείς...τα πάντα. Ναι, μακάρι, γιατί όχι.

Σπουδάστρια 1: Πώς πιστεύετε ότι θα έπρεπε να είναι αυτή συνεργασία; Με ποιόν τρόπο πιστεύετε ότι θα πραγματοποιούνταν;

Εκπαιδευτικός 1: Εγώ θεωρώ ότι ο κοινωνικός λειτουργός θα έπρεπε να είναι μέσα στον χώρο του σχολείου. Να έχει μία μόνιμη θέση εκεί. Όχι να είναι επισκέπτης. Δηλαδή να δει τη συμπεριφορά των παιδιών στο περιβάλλον τους. Όχι να του την περιγράψω εγώ. Στο εξωτερικό, επειδή είχα ζήσει ένα διάστημα, είχα δει ότι στα δημοτικά σχολεία υπήρχε μέσα άνθρωπος ο οποίος ήξερε τι γίνεται. Και μάλιστα επειδή τα σχολεία παίρνουν και ειδικές περιπτώσεις παιδιών, δεν είναι όπως εδώ που τα στέλνουνε στο ίδρυμα ή στο ειδικό σχολείο. Δηλαδή, υπήρχαν κοινωνικοί λειτουργοί που ασχολούνταν αποκλειστικά με αυτά τα

παιδιά. Υπήρχανε στον χώρο και είχανε εικόνα πραγματική. Δεν είναι το ίδιο να πάρω εγώ ένα τηλέφωνο και να πω μήπως θα μπορούσατε να έρθετε γιατί έχουμε ένα περιστατικό βίας ή πλακωθήκανε δύο παιδιά. Άμα τα βλέπει πρώτη φορά...

Σπουδάστρια 1: Τί θέλετε να πείτε μ' αυτό;

Εκπαιδευτικός 1: Αν ο κοινωνικός λειτουργός δεν έχει στενή σχέση με τα παιδιά, δεν μπορεί να κρίνει. Χρειάζεται να είναι αντικειμενικός. Επίσης, με το να είναι στο σχολείο μπορεί να κερδίσει έτσι την εμπιστοσύνη των μαθητών. Δηλαδή, να μπορούν να τον εμπιστευτούν αυτόν τον άνθρωπο. Να τον ξέρουνε. Πώς θα έρθει να σου πει ο άλλος το πρόβλημά του άμα σε βλέπει για πρώτη φορά; Και μάλιστα έφηβος. Να μην είναι κάποιος ξένος για τους μαθητές. Ενώ αν ξέρει ότι είσαι στο γραφείο και οποιαδήποτε στιγμή μπορεί να έρθει να σου πει το πρόβλημά του, οτιδήποτε είναι αυτό, χτίζεται μία εμπιστοσύνη πιστεύω.

Σπουδάστρια 1: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο, θέλετε να πείτε εσείς κάτι;

Εκπαιδευτικός 1: Νομίζω πως όχι.

Σπουδάστρια 1: Σας ευχαριστούμε πολύ για τον χρόνο που μας παραχωρήσατε.

Συνέντευξη 2η

Σπουδάστρια 2: Θα θέλατε να μας πείτε ποιά είναι η ειδικότητά σας;

Εκπαιδευτικός 2: Φιλολόγος είμαι.

Σπουδάστρια 2: Έχετε παρακολουθήσει κατά την φοίτησή σας στη σχολή μαθήματα ψυχολογίας ή γενικά κάποια σεμινάρια σχετικά με αυτό;

Εκπαιδευτικός 2: Διαβάζω βιβλία ψυχολογίας διότι το βρίσκω αρκετά ενδιαφέρον.

Σπουδάστρια 2: Σας έχει βοηθήσει αυτό στην δουλειά σας;

Εκπαιδευτικός 2: Οι γνώσεις που έχω είναι γενικές, οπότε το μόνο που μπορώ να κάνω είναι να δίνω κάποιες συμβουλές στους μαθητές μου από ενδιαφέρον για αυτούς.

Σπουδάστρια 2: Τί γνωρίζετε για την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας;

Εκπαιδευτικός 2: Οι ελάχιστες γνώσεις που έχω είναι ότι ο κοινωνικός λειτουργός, φροντίζει οικογένειες, πρόσωπα μεμονωμένα τα οποία έχουν κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα. Μπορεί οικονομικό, μπορεί ψυχολογικό. Πάει στα σπίτια, ερευνάει αν τηρούνται κάποιες προϋποθέσεις που έχουν θέσει άτομα όπως δικηγόροι, δικαστές, Μητρόπολη. Πάντως, εγώ προσωπικά θεωρώ ότι είναι ένα έργο πολύ σημαντικό γιατί είναι έμπρακτη η παρουσία του ανθρώπου δίπλα στον συνάνθρωπο. Δεν είναι κάτι το θεωρητικό και το αφηρημένο.

Σπουδάστρια 2: Εσείς έχετε συνεργαστεί ποτέ με κοινωνικό λειτουργό;

Εκπαιδευτικός 2: Όχι, έχω φίλες κοινωνικούς λειτουργούς, αλλά δεν έτυχε να έχω συνεργαστεί.

Σπουδάστρια 2: Τί γνωρίζετε για τον ρόλο και τις αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 2: Δεν θα έλεγα ότι γνωρίζω κάτι ιδιαίτερο. Δεν μου έχει τύχει να ξέρω κάτι ιδιαίτερο γι' αυτό.

Σπουδάστρια 2: Γνωρίζετε ότι υπάρχει νομοθεσία για την ύπαρξη κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 2: Όχι, δεν το ξέρω αυτό. Υπάρχει;

Σπουδάστρια 2: Υπάρχει από το 1985.

Εκπαιδευτικός 2: Ααα, μάλιστα. Και τί προβλέπει παρακαλώ αυτή η νομοθεσία;

Σπουδάστρια 2: Την ύπαρξη των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Εκπαιδευτικός 2: Μακάρι να γίνει. Το φωνάζω πάρα πολλά χρόνια. Και για κοινωνικούς λειτουργούς και για ψυχολόγους.

Σπουδάστρια 2: Κοινωνικοί λειτουργοί, όπως και ψυχολόγοι, υπάρχουν μόνο σε ειδικά σχολεία και κάποια ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Τί πιστεύετε ότι θα μπορούσε να κάνει ο κοινωνικός λειτουργός στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 2: Να σταθεί δίπλα σε συγκεκριμένα πρόσωπα και να δώσει συμπαράσταση επί πρακτικού θέματος. Όπως το να βρει εργασία σε πρόσωπα που δεν έχουν, να βρει ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε πρόσωπα που δεν μπορούν να έχουν, να βρει ψυχολογική στήριξη σε πρόσωπα που κακοποιούνται στην οικογένεια. Να σταθεί ψυχολογικά σε έφηβους που είναι ταραγμένοι και ψάχνουν απαντήσεις σε ερωτήματα. Να τους ενημερώσει για θέματα που τους απασχολούν. Είναι πολλά αυτά που μπορεί να κάνει ένας κοινωνικός λειτουργός άμα έχει όρεξη.

Σπουδάστρια 2: Πιο συγκεκριμένα, με ποιόν τρόπο πιστεύετε ότι θα μπορούσε να ενημερώσει τους μαθητές;

Εκπαιδευτικός 2: Ο κοινωνικός λειτουργός να λειτουργεί για παράδειγμα, και προληπτικά μέσα σε ένα σχολείο οργανώνοντας ας πούμε ομάδες. Και καλλιτεχνικές ομάδες ακόμη. Να κάνει κάποιες δραστηριότητες με τα παιδιά. Εικαστικές, θεατρικές, καλλιτεχνικές, διάφορα. Τα οποία όλα αυτά, για μένα, λειτουργούν σε πλαίσια πρόληψης. Γιατί άμα το παιδί έχει καλή διάθεση, είναι ψυχικά ήρεμο, ούτε θα πάει να πέσει στα ναρκωτικά, ούτε θα πάει να κάνει κάτι άσχημο άλλο, νομίζω. Εκτός αυτού, η δημιουργία τέτοιων ομάδων προάγει το πνεύμα της συνεργασίας ανάμεσα στους μαθητές. Εγώ κάποτε, που είχα ασχοληθεί με ομάδες, είδα πως δενότανε η ομάδα. Έσπαγε ο πάγος, δενότανε η ομάδα και μπορούσες μετά να κάνεις διάφορες δραστηριότητες. Με αυτόν τον τρόπο, πιστεύω ότι ένας κοινωνικός λειτουργός μπορεί να προλάβει κάποια δυσκολία.

Σπουδάστρια 2: Με ποιούς θεωρείτε ότι θα έπρεπε να συνεργάζεται ο κοινωνικός λειτουργός στο σχολικό πλαίσιο;

Εκπαιδευτικός 2: Πιστεύω πως ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να δίνει βάση κυρίως στους μαθητές. Παράλληλα όμως, να συνεργάζεται και με τους καθηγητές και με τον διευθυντή του σχολείου. Είναι πάρα πολύ σπουδαίος για μένα ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού, όπως και του καλού εκπαιδευτικού. Αλλά δεν είναι υποχρεωτικό επειδή ο άλλος είναι δάσκαλος να αγαπάει τα παιδιά. Μακάρι οι κοινωνικοί λειτουργοί να ασχολούνταν και με τους εκπαιδευτικούς. Μερικές φορές ξέρετε, μπορούν να είναι πιο τρελαμένοι ίσως από τα παιδιά. Δεν σημαίνει ότι κάποιος επειδή είναι δάσκαλος, είναι και στα καλά του. Τους πιλότους τους περνάνε κάθε έξι μήνες από εξέταση ψυχολόγου για να δουν αν είναι στα καλά τους ή αν θα το φουντάρουν το αεροπλάνο πουθενά. Εμάς που διαχειριζόμαστε παιδιά δεν έχει διανοηθεί κάποιος να μας περνάει κάθε έξι μήνες από τεστ. Νομίζω ότι θα χρειαζότανε πάρα πολύ. Αλλά... άμα το πεις αυτό, θα σε φάνε ζωντανό. Εμείς υποτίθεται είμαστε τέλειοι, ιδανικοί. (ύφος ειρωνείας)

Σπουδάστρια 2: Με ποιούς άλλους πιστεύετε ότι θα μπορούσε να συνεργαστεί ένας κοινωνικός λειτουργός στα εκπαιδευτικά ιδρύματα;

Εκπαιδευτικός 2: Θα μπορούσε και με τους γονείς. Εμένα μου έχει συμβεί να συνεργαστώ πολλές φορές με γονείς για προβλήματα παιδιών. Πρέπει ο κοινωνικός λειτουργός να βοηθήσει παιδιά και οικογένειες, σε συνεργασία με τους δασκάλους και τους διευθυντές. Να ενημερώνει και να είναι κοντά στις οικογένειες για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και πιθανόν να επηρεάζουν και τα παιδιά. Γιατί είναι παιδιά πολύ κακοποιημένα, στα οποία αν

βρεθεί ένας δάσκαλος με αγάπη ή ένας κοινωνικός λειτουργός που να νοιάζεται πραγματικά, μπορεί να τα αναστήσει αυτά τα παιδιά.

Σπουδάστρια 2: Τί νομίζετε ότι θα βελτίωναν οι κοινωνικοί λειτουργοί στον χώρο της εκπαίδευσης;

Εκπαιδευτικός 2: Προσωπικά δεν πιστεύω στις ειδικότητες με την έννοια του "α, έχει πτυχίο, άρα ξέρει." Τίποτα δεν ξέρει. Έχω γνωρίσει πάρα πολλούς ειδικούς με πτυχία που δεν είναι σωστοί επαγγελματίες. Και έχω γνωρίσει ανθρώπους χωρίς ένα πτυχίο και καμία ειδικότητα επιστημονική που επειδή αγαπάνε και έχουνε μέσα τους ευαισθησία και ζεστασιά σώζουνε ζωές και ψυχές ανθρώπων. Λοιπόν, δεν πιστεύω στους ειδικούς επειδή έχω συναντήσει πάρα πολλούς ειδικούς και τους έχω απομυθοποιήσει. Εάν λείπει το πρώτο, που είναι για μένα η αγάπη και το αληθινό ενδιαφέρον για την ψυχή του άλλου, θα τον δω τον άλλον, τον απέναντι, σαν παιδί μου, σαν μάνα μου, σαν αδελφό μου, σαν αδελφή μου, σαν πατέρα μου, που να μπω στην θέση του και να θέλω να τον βοηθήσω. Αυτό είναι το ζητούμενο. Αυτό καμία ειδικότητα δεν μπορεί να στο φυτέψει. Αυτό, ή το έχεις πάρει από το σπίτι σου ή από τον Θεό ή δεν το έχεις πάρει. Τέρμα.

Σπουδάστρια 2: Πείτε υποθετικά λοιπόν, ότι ένας κοινωνικός λειτουργός, είναι σωστός επαγγελματίας, και θέλει πραγματικά να προσφέρει. Τί πιστεύετε ότι θα μπορούσε να βελτιώσει σε ένα σχολείο της Δευτεροβάθμιας;

Εκπαιδευτικός 2: Προσωπικά δεν πιστεύω στις μεγάλες και θεαματικές αλλαγές. Πιστεύω ότι κάτι πολύ μικρό που μπορεί να αλλάξει ο καθένας μας στον εαυτό του, ή στην ζωή του πλησίον, μπορεί να πυροδοτήσει μία σειρά από μεγάλες αλλαγές. Λέω λοιπόν ότι κάτι πολύ μικρό, μπορεί να φέρει στο τέλος, αθροιστικά, μία μεγάλη αλλαγή. Εγώ λοιπόν, είμαι υπέρ των μικρών, καθημερινών βελτιώσεων.

Σπουδάστρια 2: Θα μπορούσατε να μας αναφέρετε κάποια παραδείγματα;

Εκπαιδευτικός 2: Το θέμα είναι να μπορέσουμε να βελτιώσουμε σε κάτι την ζωή του διπλανού, κάτι πολύ μικρό. Δηλαδή, να μπορούσατε να μάθετε σε έναν μαθητή ότι πρέπει να πλένει τα δόντια του για παράδειγμα. Αυτό, μπορεί να φαίνεται ασήμαντο, μακροχρόνια όμως είναι πάρα πολύ σημαντικό. Και ένα σωρό άλλα διάφορα. Να οργανώσουν, για παράδειγμα, οι κοινωνικοί λειτουργοί κάποια σεμινάρια επικοινωνίας στο σχολείο, σε συνεργασία με ψυχολόγους. Να διδάξουνε τους μαθητές πως να αντιμετωπίζουνε επιθετικές συμπεριφορές από τους γονείς προς αυτά, ή από τους συμμαθητές προς αυτά, ή από τους δασκάλους προς αυτά. Πώς θα απαντήσουμε ώστε να προωθηθεί η επικοινωνία και να μην δημιουργηθεί μία κόλαση με την απάντηση που θα δώσουμε.

Σπουδάστρια 2: Τί εννοείτε όταν λέτε να προωθηθεί η επικοινωνία;

Εκπαιδευτικός 2: Τα τελευταία 3 χρόνια, έχω δεχθεί ερωτήσεις από παιδιά σχολείου του τύπου : "Και γιατί κυρία, άμα δυσκολέψουν τα πράγματα, να μην πάμε να αυτοκτονήσουμε;" Δεν το είχα ακούσει ποτέ ξανά και είχα ξαφνιαστεί. Ταραχτήκα. Καταλαβαίνετε λοιπόν, ότι ένας κοινωνικός λειτουργός σήμερα, έχει πολύ δουλειά να κάνει στα σχολεία. Εκεί βέβαια, τους ρώτησα, πώς θέλουν να τους απαντήσω. Και μου απαντήσανε: " Με όποιο τρόπο θέλετε. " Το έθεσα πιο συγκεκριμένα. Δεν θα το πω όμως τώρα γιατί καταγράφεται η συνομιλία μας. Τους είπα και τους έπεισε η απάντηση. Μετά δεν μου ξανακάνανε άλλη ερώτηση περί αυτοκτονίας. Εεε... καταλαβαίνετε και εσείς ότι ένας κοινωνικός λειτουργός θα

ήταν απαραίτητος σε μία τέτοια κατάσταση. Πιστεύω πως θα ήξερε κάπως καλύτερα πώς να αντιμετωπίσει με τέτοιου είδους περίπτωση.

Σπουδάστρια 2: Στο σχολείο στο οποίο εργάζεστε, υπάρχουν ανάγκες ή δυσκολίες που να έχετε συναντήσει;

Εκπαιδευτικός 2: Όπως σας είπα, το παραπάνω περιστατικό που μου έτυχε, θεωρείται ανάγκη. Χρειάζεται την παρουσία ενός ειδικού. Έχω παρατηρήσει επίσης, ότι σε σχολεία που βρίσκονται σε πιο πλούσιες γειτονίες, ας το προσδιορίσω έτσι, οι ανάγκες μπορεί να είναι περισσότερο ψυχολογικές. Στα σχολεία που είναι σε πιο υποβαθμισμένες περιοχές οι ανάγκες μπορεί να είναι και καθαρά πρακτικές. Δηλαδή να μας βοηθήσει κάποιος να βρούμε μία δουλειά, να μας βοηθήσει κάποιος να πληρώνουμε το ρεύμα, να φάμε. Πρακτικά ζητήματα περισσότερο. Εγώ έτυχε να είχα μαθητές που δεν είχανε να φάνε. Και τώρα φοβάμαι ότι θα έχουμε ξανά τέτοια. Πριν χρόνια αυτά ήταν μεμονωμένες περιπτώσεις, τώρα φοβάμαι ότι θα γίνουνε πιο τακτικά φαινόμενα.

Σπουδάστρια 2: Έχετε παρατηρήσει κάποιες άλλες δυσκολίες κατά την εργασιακή σας εμπειρία;

Εκπαιδευτικός 2: Δυσλεξία, τεράστια ποσοστά δυσλεξίας πλέον. Σήμερα. Εεε..., κάτι άλλο που έχω παρατηρήσει, τα πολλά διαζύγια που έχουνε οι γονείς με παιδιά στην εφηβεία. Πρέπει να βοηθήσει κάποιος το παιδί ώστε να ξεπεράσει αυτό το θέμα που αντιμετωπίζει με τους γονείς. Να μην νιώσει ότι χαλάει ο κόσμος γιατί οι γονείς παίρνουν διαζύγιο. Όλα είναι θέμα πλαισίωσης. Έχουμε ένα περιστατικό, αν του βάλουμε ένα μαύρο πλαίσιο θα πάμε να κόψουμε την φλέβα μας. Αν στο ίδιο περιστατικό, του βάλουμε ένα ροζ πλαίσιο, θα το δούμε αλλιώς. Δηλαδή δεν είναι τόσο τα γεγονότα αυτά κάθε αυτά, όσο η ερμηνεία που εμείς τους δίνουμε. Σε αυτό το σημείο, θα βοηθούσε πολύ κάποιος κοινωνικός λειτουργός φαντάζομαι.

Σπουδάστρια 2: Στο σχολείο στο οποίο εργάζεστε πιστεύετε ότι υπάρχουν τα κατάλληλα μέσα ώστε να αντιμετωπιστούν δυσκολίες;

Εκπαιδευτικός 2: Στο συγκεκριμένο σχολείο ενδιαφερόμαστε πάρα πολύ για τους μαθητές όλοι. Αντιμετωπίζουμε διάφορα θέματα με όποιον τρόπο μπορούμε. Και οι δάσκαλοι και ο διευθυντής, κάνουμε ό, τι μπορούμε. Αλλά μπορώ να πω ότι γενικότερα το σχολείο δεν μπορεί από μόνο του σα θεσμός να εξομαλύνει προβληματικές καταστάσεις.

Σπουδάστρια 2: Με ποιους τρόπους αντιμετωπίζετε τα προβλήματα που παρουσιάζονται μέσα στο χώρο του σχολείου;

Εκπαιδευτικός 2: Για πολλά χρόνια έχουμε λειτουργήσει άτυπα ως κοινωνικοί λειτουργοί, για πολλούς μαθητές μας. Έχουμε αφιερώσει και χρόνο και χρήματα και κανείς δεν το ξέρει αυτό. Αλλά νομίζω ότι πάντοτε μπορούν να γίνουν και περισσότερα. Αν γίνει πιο οργανωμένα, αν η πολιτεία νοιαζότανε περισσότερο και λοιπά. Στο συγκεκριμένο σχολείο, για σειρά ετών είχαμε και καλούς διευθυντές και καλούς συναδέλφους και έχουμε βοηθήσει ατύπως, χωρίς να είναι αυτή η δουλειά μας πάρα πολλούς μαθητές. Ο κάθε δάσκαλος απ' το συγκεκριμένο σχολείο που είμαι έχει προσθέσει ένα λιθαράκι μεγάλο ή μικρό σε αυτό το έργο. Αυτή είναι η ηθική ικανοποίηση που έχουμε εμείς οι εκπαιδευτικοί, δεν έχουμε άλλη. Αυτή είναι η μόνη.

Σπουδάστρια 2: Ποιά είναι η άποψή σας για μια συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και κοινωνικών λειτουργών;

Εκπαιδευτικός 2: Προσωπικά, θα την ήθελα πολύ αυτή την συνεργασία.

Σπουδάστρια 2: Πώς πιστεύετε ότι θα λειτουργήσει μια τέτοιου είδους συνεργασία; Με ποιόν τρόπο;

Εκπαιδευτικός 2: Ως μία ανταλλαγή πληροφορίας.

Σπουδάστρια 2: Τι εννοείτε, θα μπορούσατε να μας το εξηγήσετε αυτό;

Εκπαιδευτικός 2: Δηλαδή, κάποιος που είναι μες στο σχολείο και ξέρει μερικά πράγματα για κάποια παιδιά. Δεν έχουμε όλοι τις ίδιες πληροφορίες για τα ίδια πρόσωπα. Να πει στον άλλο για παράδειγμα, κοίτα, αυτός ο μαθητής έχει εκείνο το βάσανο, μπορείς να κάνεις κάτι; Να το προσεγγίσετε αυτό το παιδί ώστε να ισορροπηθεί μια κατάσταση.

Σπουδάστρια 2: Ποιός πιστεύετε ότι είναι ο κατάλληλος τρόπος συνεργασίας μεταξύ σχολείου και κοινωνικών λειτουργών;

Εκπαιδευτικός 2: Εγώ θεωρώ ότι πρέπει να υπάρχει ένα γραφείο σε κάθε σχολείο που να απασχολεί δύο τρεις κοινωνικούς λειτουργούς τουλάχιστον. Όχι έναν μόνο. Δύο τρεις. Γιατί τα παιδιά είναι πολλά και οι ανάγκες πολλές. Δεν θα μπορούσε ένας να τρέχει εάν έχουμε παράλληλα πέντε περιπτώσεις βαριές. Είναι απαραίτητο, ο κοινωνικός λειτουργός να είναι μόνιμος και όχι απλός επισκέπτης.

Σπουδάστρια 2: Για ποιόν λόγο θεωρείτε ότι είναι απαραίτητη ύπαρξη κοινωνικών λειτουργών στο σχολείο ως μόνιμο προσωπικό;

Εκπαιδευτικός 2: Γιατί αλλιώς αν δεν είναι μόνιμος, δεν γίνεται σύνδεση με τα παιδιά. Δοκιμάσαμε κάποτε με κάποιες φοιτήτριες της Κοινωνικής Εργασίας από το Α.Τ.Ε.Ι. Ήταν σε ένα γραφείο οι φοιτήτριες και είχανε πει, εδώ να έρχεστε, στα κορίτσια όποτε θέλετε. Δεν πήγε κανένας μαθητής. Γιατί, δεν είχανε συνδεθεί οι κοινωνικοί λειτουργοί με τα παιδιά. Οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να είναι μόνιμοι, για μένα, μέσα στο σχολείο. Να οργανώνουνε κάποιες διαλέξεις σε κάποια θέματα. Κάτι να γίνεται. Τουλάχιστον, να είναι κάποιες ώρες μέσα στον χώρο του σχολείου. Ωστε να μπορεί να γίνει σύνδεση συναισθηματική με τα παιδιά. Η συναισθηματική σύνδεση προκύπτει όταν βλεπόμαστε. Η εγγύτητα δημιουργεί σύνδεσμο. Εάν δεν το βλέπεις το παιδί δεν θα σε αγαπήσει στον αιώνα τον άπαντα. Επομένως, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να είναι στον χώρο του σχολείου. Να έχει επαφή με τους μαθητές.

Σπουδάστρια 2: Θέλετε να προσθέσετε κάτι άλλο;

Εκπαιδευτικός 2: Όχι, σε γενικές γραμμές αυτά που είπαμε.

Σπουδάστρια 2: Σας ευχαριστούμε πολύ για τον χρόνο σας.

Συνέντευξη 3η

Σπουδάστρια 1: Τί γνωρίζετε γενικά για την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας;

Εκπαιδευτικός 3: Βασικά ότι συνεργάζονται με τους ψυχολόγους. Για να πάει κάποιος σε ψυχολόγο ή ένας έφηβος πρώτα υπάρχει ο κοινωνικός λειτουργός που θα πάρει τις πληροφορίες τις σχετικές γύρω από την οικογένεια και το περιβάλλον. Επειδή είχα ζήσει στο εξωτερικό, αυτό που είχα δει είναι πως ουσιαστικά οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι αυτοί που θα πάνε επιτόπου. Θα πάνε δηλαδή μέσα σε μία οικογένεια, στο σχολείο να δούνε την κατάσταση. Ενώ ένας ψυχολόγος δεν το κάνει αυτό. Δηλαδή, η δουλειά του κοινωνικού λειτουργού είναι να το δει στην πράξη, εν προκειμένω, να δει έναν άνθρωπο πως λειτουργεί μέσα στο φυσικό του περιβάλλον, όποιο είναι αυτό.

Σπουδάστρια: Γενικότερα, κάποιες άλλες υπηρεσίες που πιστεύετε ότι παρέχει η Κοινωνική Εργασία;

Εκπαιδευτικός 3: Θεωρώ, δεν ξέρω βέβαια, κατά πόσο γίνεται στην Ελλάδα, γιατί ίσως στο μυαλό μου εγώ έχω κάτι άλλο, ότι είναι πολύ σημαντική για τους μεγάλους ανθρώπους που θέλουν βοήθεια. Να μην μείνουν μόνοι τους ή για ιατρικές και ψυχολογικές υπηρεσίες που μπορεί να χρειάζονται. Ένα άλλο, για παιδιά προφανώς που αντιμετωπίζουν προβλήματα στην εφηβεία και μετά για όλους τους ανθρώπους που μπορούν να έχουν, ας πούμε, εξαρτήσεις. Αυτούς τους ανθρώπους δεν μπορείς να τους κατατάξεις στην κατηγορία "ψυχιατρική στήριξη", δεν θέλουν ψυχιατρική στήριξη. Θεωρώ ότι αυτά μπορεί να προσφέρει ο κοινωνικός λειτουργός. Και κυρίως είναι ότι ο κοινωνικός λειτουργός έχει ένα ατού για μένα, ότι δεν είναι στιγματισμένος όπως είναι ο ψυχολόγος.

Σπουδάστρια 1: Τί εννοείτε;

Εκπαιδευτικός 3: Στην Ελλάδα δεν θέλουν ψυχολόγο-ψυχίατρο, είναι κάτι που δεν το θέλουνε. Ενώ ο κοινωνικός λειτουργός είναι λίγο... "πήγαινε να μιλήσεις εδώ να σου πει μια ιδέα". Αυτό είναι ένα κρίσιμο πραγματάκι. Γιατί στην Ελλάδα υπάρχουν πολλά πράγματα που γίνονται αλλά δεν λέγονται, λέγονται αλλά δεν γίνονται.

Σπουδάστρια 1: Έχετε συνεργαστεί ποτέ με κοινωνικούς λειτουργούς;

Εκπαιδευτικός 3: Δεν έχω συνεργαστεί, απλά όταν είχα διοριστεί στις αρχές υπήρχε μία εθελοντική ομάδα στο νησί που ήμουν, που ήταν κυρίως κοινωνικοί λειτουργοί και μας είχαν ενημερώσει ότι αν χρειαστούμε κάτι μπορούμε να έρθουμε, με συναίνεση γονέα. Στο εξωτερικό όταν σπούδαζα, υπήρχανε counsellors, οι οποίοι ήτανε σύμβουλοι, αλλά ουσιαστικά κάνανε αυτό που κάνει ένας κοινωνικός λειτουργός εδώ. Εκεί σε στέλνανε αναγκαστικά, ήταν μέρος των σπουδών σου ότι σαν φοιτητής έπρεπε να πας και στον κοινωνικό λειτουργό να μιλήσεις. Οπότε πήγαινες! (έμφαση) Του έλεγες για τις σπουδές σου, αν είχες κάποιο πρόβλημα υγείας και οτιδήποτε άλλο ήθελες να συζητήσεις μαζί του. Αλλά στην Ελλάδα, στην δουλειά μου που το είχα ψάξει κάποτε κατάλαβα ότι και να παρατηρήσω εγώ κάτι στο σχολείο, βάσει νόμου δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα. Ούτε ο κοινωνικός λειτουργός, ούτε ο καθηγητής, ούτε ο ψυχολόγος δεν μπορούν να κάνουν τίποτα.

Σπουδάστρια 1: Μπορείτε να μας το εξηγήσετε αυτό;

Εκπαιδευτικός 3: Ουσιαστικά δηλαδή, θέλει υπογραφή γονέα αν είναι ανήλικο το παιδί. Γιατί

το είχαμε ψάξει για διάφορα θέματα επειδή και εκεί στο νησί είναι πιο κλειστή κοινωνία, υπήρχανε θέματα που ήτανε προφανή. Δηλαδή, ναι, όσο μπορείς να καταλάβεις κάτι... και μας κολλούσε ο νόμος.

Σπουδάστρια 1: Είπατε προηγουμένως ότι υπήρχε εθελοντική ομάδα από κοινωνικούς λειτουργούς για θέματα που αφορούσαν το σχολείο. Πώς ήταν η εμπειρία σας από αυτό;

Εκπαιδευτικός 3: Δεν μπορούσε να κάνει κάτι. Δηλαδή μου άρεσε που ήρθε αλλάαα..., εάν το πρόβλημα στο παιδί το δημιουργεί κάποιος απ' έξω, έστω ότι θα μιλήσει το παιδί, αλλά ο γονιός πού θα ξέρει τι γίνεται στο σχολείο για να υπογράψει για κάτι τέτοιο. Εάν βέβαια, του δημιουργεί το πρόβλημα ο γονιός, σιγά μην υπογράψει μόνος του ο ίδιος για να του κάνει έλεγχο κοινωνικός λειτουργός. Μπορεί να το χτυπάει το παιδί, να το κακοποιεί με κάποιο τρόπο, μπορεί απλά να μην του φέρεται και σωστά, έτσι; Μπορεί να μην είναι κάποια τρελή κακοποίηση. Θα υπογράψει μόνος του; Εμάς μας είχε τύχει γονιός που είχε έρθει με καραμπίνα στο σχολείο. Είχε θέματα και μας είπε: " Πάρτε και εσείς χάπια. Εγώ παίρνω χάπια για να το ανεχτώ αυτό το παιδί. Πάρτε και 'σεις." Οπότε καλά μας τα έχει πει η ομάδα, αλλά δεν μπορείς να συνεργαστείς και με την ομάδα. Πού να την βρούμε την υπογραφή γονέα σε τέτοιες καταστάσεις;

Σπουδάστρια 1: Γνωρίζετε ότι υπάρχει νόμος που προβλέπει κοινωνικούς λειτουργούς στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 3: Όχι. (ειρωνικά γέλια) Αυτό που ξέρω και ξέχασα να σας πω, είναι ότι υπάρχουν κοινωνικοί λειτουργοί στα σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας. Είχα δουλέψει για πολύ λίγο διάστημα. Υπήρχε και λειτουργούσε Κοινωνική Υπηρεσία. Αλλά μόνο εκεί το είδα να λειτουργεί. Δεν το έχω δει σε κανένα άλλο σχολείο.

Σπουδάστρια 1: Συνεργαστήκατε ποτέ μαζί τους; Και αν ναι, ποια ήταν η εμπειρία σας;

Εκπαιδευτικός 3: Εγώ ήμουνα γραμματέας εκεί. Δεν έτυχε να συνεργαστώ μαζί τους, ήξερα όμως ότι πηγαίνανε οι μαθητές. Ήξερα ότι θέλανε και μόνοι τους να πηγαίνουνε δηλαδή. Ήτανε έτσι το σύστημα που πηγαίνανε και μόνοι τους. Αλλά μόνο εκεί, σε αυτό το σχολείο είχα δει να λειτουργεί πράγματι. Και λειτουργούσε και για πάρα πολλές ώρες την εβδομάδα μάλιστα.

Σπουδάστρια 1: Είχατε παρατηρήσει ενδιαφέρον δηλαδή, από τους μαθητές για την Κοινωνική Υπηρεσία εκεί;

Εκπαιδευτικός 3: Ναι, γιατί οι μαθητές που έρχονταν στη Σχολή Δεύτερης Ευκαιρίας, δεν ήταν έφηβοι και συνήθως είχαν διακόψει το σχολείο για κάποιους λόγους. Αυτοί οι λόγοι ή εξακολουθούσαν να υπάρχουν ή τους είχαν ξεπεράσει αλλά τους είχαν αφήσει τραύματα. Οπότε, είχαν θέματα τα οποία ήθελαν να συζητήσουν με κάποιον ειδικό.

Σπουδάστρια: Για τον ρόλο και τις αρμοδιότητες που έχει ένας κοινωνικός λειτουργός στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, τι γνωρίζετε;

Εκπαιδευτικός 3: Σας είπα για τον ρόλο του σύμφωνα με την μέχρι τώρα εμπειρία μου τι νομίζω εγώ. Πιστεύω επίσης, ότι πρέπει να κρατάνε φακέλους μαθητών και καθηγητών. Όχι αναγκαστικά για να πας να τους τσεκάρεις. Τώρα, κατά πόσο αυτό θα ήταν εφικτό στην Ελλάδα... σίγουρα θα έλυνε κάποιες οξείες καταστάσεις έστω. Δηλαδή, όταν ένα παιδί έχει πάθει πνευμονία το πάμε στον πνευμονολόγο. Όταν έναν μαθητή τον βλέπεις ότι παίρνει την

κατρακύλα, κάτι δεν πρέπει να κάνεις; Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού να είναι ενεργητικός, όχι απλά να υπάρχει.

Σπουδάστρια 1: Με τί πιστεύετε ότι θα μπορούσε να ασχοληθεί ένας κοινωνικός λειτουργός στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση; Σε τί νομίζετε ότι θα ήταν χρήσιμος;

Εκπαιδευτικός 3: Θεωρώ για μένα ότι είναι βασικό, να δει τα θέματα bullying που υπάρχουν σχεδόν παντού, εκφοβισμός, τα οποία σπανίως λέγονται σε καθηγητές, ειδικά στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Ο μόνος καθηγητής που συναντάνε πολύ είναι ο φιλόλογος, ok...θα σε πιάσει να σου μιλήσει ο μαθητής αλλά τί μπορείς να κάνεις κιόλας; Τί μπορώ να κάνω; Το ένα είναι το bullying είπαμε. Το άλλο είναι θέματα στην εφηβεία που μπορεί να έχουνε κάποιο δισταγμό, κάποιο ψυχολογικό πρόβλημα, το οποίο εγώ δεν μπορώ να βοηθήσω με το να δείξω απλά την συμπάθειά μου. Και το τρίτο είναι όταν υποψιαζόμαστε οι περισσότεροι καθηγητές ότι υπάρχει θέμα. Όπως η κακοποίηση. Σεξουαλική ή λεκτική. Πώς το χειριζόμαστε; Γιατί δεν έχει νόημα να πάω να το πιάσω και να του μιλήσω απλά. Αυτά βασικά. Με αυτή την ιεράρχηση.

Σπουδάστρια 1: Τί δυσκολίες ή ποιες ανάγκες έχετε παρατηρήσει κατά την εργασιακή σας εμπειρία στο σχολείο;

Εκπαιδευτικός 3: Μου έχει τύχει προ μερικά χρόνια, ένα κοριτσάκι που έτεινε προς την ανορεξία, είχε ένα in and out. Είχε την τάση να μην τρώει για μέρες. Ήθελε να αδυνατίσει. Το πρόσεξε αυτό η μητέρα της και μου ζήτησε να της μιλήσω. Ήταν καθαρά συμπτωματικό το ότι με άκουσε. Όμως, αν δεν το είχε προσέξει, ξέρω εγώ, η μητέρα του..., δεν είναι κάτι πολύ εύκολο η ανορεξία. Δεν είναι ότι στενοχωρήθηκε μια εβδομάδα και δεν έφαγε το παιδί. Επίσης, υπάρχουν παιδιά αλλοδαπών, τα οποία θέλουν μία άλλη προσέγγιση. Έχουν άλλες ανάγκες ας πούμε. Πρέπει να υπάρχει κάποιος ειδικός που να βοηθάει σχετικά με τις ανάγκες που έχουν αυτά τα παιδιά. Δεν έχει νόημα να τους λέμε ότι δεν υπάρχουν. Το εκπαιδευτικό σύστημα τα αντιμετωπίζει σαν να μην υπάρχουν στην ουσία.

Σπουδάστρια 1: Έχετε παρατηρήσει κάποιες άλλες δυσκολίες ή προβλήματα;

Εκπαιδευτικός 3: Ένα άλλο είναι οι μαθησιακές δυσκολίες. Το συναντάω αρκετά συχνά. Οι γονείς, δεν συνεργάζονται όλοι πάνω σε αυτό το θέμα και αυτό γιατί μερικοί δεν το δέχονται. Έχουμε 1-2 κρούσματα τον χρόνο με μαθησιακές δυσκολίες και ο γονιός δεν κάνει τίποτα. Αλλά σε αυτό βέβαια φταίει και το κράτος. Γιατί του λέει, "πάρε ένα χαρτί να πεις ότι έχεις μαθησιακές". "Ευχαριστώ, τί να το κάνω το χαρτί;" Να το κάνουμε τί; Να το βάλουμε στον τοίχο; Υπάρχει λογοθεραπευτής, υπάρχουν και άλλες ειδικότητες. Και εντάξει, υπάρχουνε γονείς, δηλαδή έχω κάτσει εγώ με γονιό, δύο ώρες συζήτηση, να τον πείσω να πάει τα παιδιά σε λογοθεραπευτή γιατί υπήρχε θέμα. Τελικά μετά το παιδί μου είπε, "Μου είπε η μαμά μου, να ορκιστώ, να κάνω σταυρό, να μην πω σε κανέναν ότι πάω σε λογοθεραπευτή." Εκεί σηκώνεις τα χέρια ψηλά.... Αλλά εγώ θεωρώ πιο βαρύ το άλλο. Δηλαδή όταν υποψιάζεσαι ότι κάτι άλλο τρέχει...

Σπουδάστρια 1: Τί εννοείτε; Μπορείτε να γίνετε λίγο πιο σαφής;

Εκπαιδευτικός 3: Στο πρώτο σχολείο που δούλευα, ήταν δύο αδελφάκια τα οποία ήταν και τα δύο χτυπημένα μονίμως και έλεγαν ότι χτυπάνε το ένα το άλλο. Με εντελώς αντίθετες συμπεριφορές. Το ένα είχε εξάρσεις θυμού, το άλλο ήταν χαμένο στο σύμπαν. Τα οποία, αυτό έδειχνε, προς τα αλλού πήγαινε. Δηλαδή είχαμε υποψίες ότι κάτι δεν πάει καλά στο

σπίτι, αλλά δεν μπορούσε να γίνει τίποτα. Ή επίσης, ένα πρόβλημα που συνάντησα φέτος και δεν το ήξερα, είναι ότι υπάρχει μία ολόκληρη σειρά μαθητών οι οποίοι είναι κατ' οίκον διδαχθέντες. Η πλειοψηφία αυτών των παιδιών είναι με ψυχολογικά προβλήματα. Το οποίο σημαίνει ότι δεν υπάρχει καμία βοήθεια ούτε προς τους γονείς, ούτε προς τα παιδιά αυτά. Πέραν του ότι, "πάρε έναν καθηγητή να σου κάνει μάθημα".

Σπουδάστρια 1: Στο σχολείο στο οποίο εργάζεστε έχετε συναντήσει δυσκολίες;

Εκπαιδευτικός 3: Αυτή την στιγμή δεν εργάζομαι σε σχολεία αλλά στα κεντρικά της Δευτεροβάθμιας. Σε ένα σχολείο που ήμουν, ξέραμε κάποια παιδιά που ήταν με πολύ σοβαρά θέματα υγείας και βγήκαν κατ' οίκον διδαχθέντες, μία περίπτωση. Και το άλλο είναι, εντάξει, στα σχολεία που έχω δουλέψει είχε τύχει μαθητής ο οποίος δεν έμενε με τους γονείς του γιατί τον είχαν διώξει από το σπίτι. Έμενε στον δρόμο. Επειδή εγώ έχω ζήσει εξωτερικό, κανονικά φωνάζεις τις κοινωνικές υπηρεσίες να πιάσουν τους γονείς. Το παιδί έμενε στον δρόμο. Ξέρω που θα καταλήξει. Γιατί κάποιος του πληρώνει το σπίτι, με κάποια συγκεκριμένη όμως τακτική. Αλλά όταν ένα παιδί είναι 16-17 χρονών και παίρνεις την μάνα του τηλεφώνω και σου λέει, "α, δεν ξέρω, δεν μπορώ να τα βγάλω πέρα μαζί του", άρα "τον έδιωξα από το σπίτι", εγώ σηκώνω τα χέρια ψηλά. Τί να κάνω; Εγώ προσωπικά εξοργίζομαι... Και μιλάμε για ανήλικο. Είχαμε παιδάκι το οποίο ήμασταν πολλοί καθηγητές σοβαρά υποψιασμένοι ότι κάτι υπήρχε. Ήταν προφανές ότι κάτι δεν έστεκε με το παιδί. Δεν έστεκε εννοώ από την εμφάνιση και τα λοιπά. Αλλού ξύπναγε, αλλού κοιμότανε, από άλλο σπίτι ερχότανε. Επίσης, είχαμε θέμα υγείας παιδιού, το οποίο οι γονείς το αντιμετώπιζαν πηγαίνοντάς το στην εκκλησία αντί να του κάνουν εγχείρηση. Το ζήτημα είναι ότι εμένα, επειδή αυτά με πειράζουν κιόλας... Δηλαδή, η εντολή μόνο ήταν να μην μαθευτεί παραέξω. Φερόμαστε μαλακά στο παιδί γιατί είχε θέμα υγείας και μπορούσε ανά πάσα στιγμή να πάθει κρίση. Ναι, αλλά οι γονείς το πηγαίνανε και στις εκκλησίες. Δεν το πηγαίνανε στην θεραπεία που έπρεπε να πάει. Εγώ σε αυτά θεωρώ ότι χρειάζεται από κάπου βοήθεια και σίγουρα εγώ δεν μπορώ να το κάνω. Έχω μία άποψη σαν άτομο, αλλά το πώς θα το χειριστώ δεν ξέρω... Άμα ήταν τι θα έκαναν οι άλλοι 4 χρόνια σπουδές και 10.

Σπουδάστρια 1: Με ποιούς θεωρείτε ότι θα έπρεπε να ασχολείται ο κοινωνικός λειτουργός στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 3: Με τους μαθητές ουσιαστικά για τους λόγους που είπαμε πριν. Και κυρίως γιατί το σχολείο κάτι που το ξεχνάμε, ειδικά στην Ελλάδα, δεν είναι ταξικό. Τα σχολεία στην Ελλάδα, είναι φτιαγμένα με παιδιά από όλες τις κοινωνικές ομάδες. Αυτό δεν είναι πάντα εύκολο. Όταν η μία κοινωνική ομάδα με την άλλη δεν έχουν συναντηθεί πουθενά και συναντιούνται μόνο στο σχολείο, περιμένεις τουλάχιστον να υπάρχει ένα πρόβλημα προσαρμογής για κάποιο διάστημα. Κάποιος πρέπει να βοηθήσει. Αλλά πρέπει να δουλέψει σίγουρα και με τους καθηγητές. Γιατί δεν έχουν όλοι οι καθηγητές αντίληψη.

Σπουδάστρια 1: Όταν αναφέρεστε για την αντίληψη των καθηγητών, τί ακριβώς εννοείτε;

Εκπαιδευτικός 3: Η αντίληψη του καθενός μας καλώς ή κακώς περιορίζεται από το πού μεγαλώσαμε και τί έχουμε ζήσει. Εγώ δεν έχω ζήσει σαν γιός οικοδόμου. Πού να καταλάβω τί σκέφτεται ένα παιδί αγρότη ή ένα παιδί οικοδόμου; Πρέπει να με βοηθήσει κάποιος να αντιληφθώ ότι η συμπεριφορά του δεν είναι αναγκαστικά προσβλητική σε μένα. Γιατί αυτό είναι πολύ συχνό με τους συναδέλφους. Ακούω συχνά συναδέλφους μου να λένε για μαθητές ότι φέρονται προσβλητικά και ανάγωγα. Τα παιδιά όμως, απλά μπορεί να μην έχουν κοινωνικοποιηθεί.

Σπουδάστρια 1: Πιστεύετε ότι ένας κοινωνικός λειτουργός θα ήταν χρήσιμος σε τέτοιου είδους θέματα;

Εκπαιδευτικός 3: Πιστεύω ότι θα ήταν κάτι σαν μεσολαβητής ανάμεσα στους μαθητές και στους καθηγητές σε τέτοιες περιπτώσεις. Εμένα ας πούμε, μου έχει τύχει σε σχολείο που εργαζόμουν, μαθητής να μουγκρίζει μέσα στην τάξη. Αυτό συνέβαινε επειδή το παιδί ήταν μεγαλωμένο στην φύση και δεν είχε κοινωνικοποιηθεί αρκετά. Πώς μπορείς αυτό το παιδί να το κλείσεις σε μία αίθουσα για έξι ώρες; Σε αυτές τις περιπτώσεις, που ο μαθητής χρειάζεται κοινωνική εκπαίδευση, ο κοινωνικός λειτουργός έχει δουλειά και με τον μαθητή και με τους καθηγητές προκειμένου να τους βοηθήσει να αντιληφθούν τη διαφορετικότητα του κάθε μαθητή. Τώρα, καλό θα ήταν να μίλαγε και με τους γονείς. Αλλά οι γονείς θεωρώ ότι ανήκουν στα πλαίσια των σχολών γονέων.

Σπουδάστρια 1: Με ποιόν τρόπο δηλαδή θεωρείτε ότι πρέπει να συνεργάζονται οι κοινωνικοί λειτουργοί με τους γονείς;

Εκπαιδευτικός 3: Κατά την γνώμη μου, ο κοινωνικός λειτουργός, πρέπει να προσεγγίζει τους γονείς ομαδικά για κάποια πράγματα, όχι κατά μονάδες. Κατά μονάδες πρέπει να βλέπει τους μαθητές ουσιαστικά. Στην φάση που διδάσκω εγώ, δηλαδή στην εφηβεία, είναι από μόνη της δύσκολη.

Σπουδάστρια 1: Πιστεύετε ότι το σχολείο σαν θεσμός έχει τα μέσα να αντιμετωπίσει δυσκολίες ή και ανάγκες σαν αυτές που αναφέρατε παραπάνω;

Εκπαιδευτικός 3: Έτσι όπως είναι δομημένο το σύστημα στην Ελλάδα είναι σχεδόν αδύνατο. Κυρίως νομοθετικά.

Σπουδάστρια 1: Ποιους τρόπους χρησιμοποιεί το σχολείο για να αντιμετωπίζει προβλήματα που προκύπτουν;

Εκπαιδευτικός 3: Ό, τι υπάρχει είναι αυτό που λένε, η παλιά φράση, επαφίεται στον πατριωτισμό των ελλήνων. Δηλαδή, ό, τι κάνει ο καθένας μας σε προσωπικό επίπεδο, εκτός νόμου, εκτός πλαισίου. Βάση πλαισίου, είναι από αδύνατον έως εντελώς αδύνατον. Και σε αποτρέπει. Ακόμα και ο διευθυντής να σε ακούει, δεν θα προχωρήσει νομικά το θέμα. Απλά τα συντηρούμε ή προσπαθούμε να μην φτάσουν σε εξάρσεις. Όμως, ήρθαμε αντιμέτωποι με ακραίες περιπτώσεις, όπως η αυτοκτονία παιδιών. Το ζήτημα είναι μπας και το προλαβαίναμε ώστε να μην συμβαίνουν αυτά. Αυτό συμβαίνει μόνο με προσωπικές κινήσεις καθηγητών. Δηλαδή υπάρχουν πολλοί αξιόλογοι άνθρωποι, πολλοί αξιόλογοι καθηγητές, πολλοί αξιόλογοι διευθυντές αλλά το σύστημα κωλυσιεργεί. Δηλαδή, εγώ ήξερα συνάδελφο η οποία έχει συγγενικό πρόσωπο που ήτανε σε κλάδο ψυχολογικό-ψυχιατρικό και σε προβλήματα αντίστοιχα δεν έκανε τίποτα. Γιατί δεν μπορούσε να κάνει κάτι βάσει νόμου.

Σπουδάστρια 1: Πιστεύετε ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί θα μπορούσαν να βοηθήσουν σε τέτοιου είδους περιπτώσεις;

Εκπαιδευτικός 3: Πιστεύω ότι έχουν πολλή δουλειά να κάνουν ώστε να προλαβαίνουν φαινόμενα όπως είναι οι αυτοκτονίες.

Σπουδάστρια 1: Σε ποιά άλλα θέματα πιστεύετε ότι θα ήταν χρήσιμοι;

Εκπαιδευτικός 3: Σε θέματα, όπως είναι ο σχολικός εκφοβισμός, το bullying, το οποίο

δημιουργείται από την μη κατανόηση μεταξύ κάποιων ομάδων. Αν μπορούσες να τους φέρεις σε επαφή πριν, μπορεί να μην το έδιωχνες εντελώς το πρόβλημα, αλλά θα γλίτωνες ξέρω εγώ ένα 80%. Ή σε κάποια άλλα πράγματα που επίσης δεν γίνονται στα σχολεία. Π.χ. σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν γίνεται, απαγορεύεται. Κάποτε έγινε. Εάν γινόταν από κάποιον σε πιο ριγίε, σε πιο ιδιωτικό στυλ, θα ήτανε πιο αποδεκτή. Μέσα σε μια τάξη δεν είναι αποδεκτή, στην Ελλάδα τουλάχιστον. Να ενημερώνουν για 3-4 πραγματάκια που είναι βασικά για την ζωή του άλλου μετά. Αν δεν θυμάται τα αρχαία, δεν έγινε κάτι. Εάν δεν καταλάβει πως να φέρεται και πως να προστατεύει τον εαυτό του όμως σεξουαλικά ή ψυχολογικά, αυτό έχει μία επίπτωση. Αλλά αυτό θέλει μία δομή και μία οργάνωση και θέλει και χρόνο. Και θέλει εκπαίδευση και των καθηγητών, όχι των μαθητών. Οι καθηγητές δηλαδή πρέπει να αποδεχτούν ότι ο κοινωνικός λειτουργός θα έχει ισότιμο ρόλο, όχι βοηθητικό. Ξέρω αρκετούς συναδέλφους που δεν θα το δέχονταν. Μπορεί και εγώ δηλαδή στην πράξη να μην το δεχόμουν, αλλά θέλει και θεωρητικό και πρακτικό πλαίσιο. Να υπάρχει ένα πλαίσιο. Είναι πολύ παράλογο που δεν υπάρχει καν το πλαίσιο.

Σπουδάστρια 1: Τί πιστεύετε ότι θα βελτίωναν οι κοινωνικοί λειτουργοί αν υπήρχαν στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 3: Για μένα, πάλι προσωπικά μιλώντας, θα έφευγε ένα βάρος από πάνω μου. Σαν καθηγητής δηλαδή. Ο καθηγητής έχει την αρμοδιότητα του γνωστικού αντικειμένου. Υπάρχει και το ψυχολογικό κομμάτι σαφώς εφ' όσον έχεις να κάνεις με ανθρώπους. Αλλά προβλήματα που ξεπερνάνε την κατάρτισή σου, πώς να τα λύσεις; Πρέπει να του πεις κάτι, θέλει κάτι παραπάνω. Έρχονται γονείς και μου λένε να μην βάλω χαμηλό βαθμό στο παιδί τους γιατί θα αυτοκτονήσει. Είναι εκβιασμός να σου λένε γονείς τέτοια πράγματα. Εκεί, έπρεπε να υπάρχει κάποιος και να λες στον γονέα, πήγαινε να του μιλήσεις, να το αναλύσουμε κι αν πραγματικά έχει αυτό το θέμα το παιδί, η λύση δεν είναι το 9 ή το 10 που θα του βάλω. Υπάρχει κάποια ουσιώδης λύση. Η δουλειά αυτή μου αρέσει, να κάνω μάθημα δηλαδή. Δεν αντέχω το ψυχολογικό βάρος όμως. Βλέπω πράγματα τα οποία δεν είναι σωστά. Ψάχνω να βρω έναν τρόπο να τα διορθώσω και δεν υπάρχει τίποτα. Δεν μπορώ να πιάσω τον γονέα που κάνει κακό στο παιδί του, να πάω εγώ να του μιλήσω. Τί να πάω να του πω; Δεν είμαι ψυχολόγος, ούτε κοινωνικός λειτουργός.

Σπουδάστρια 1: Οι σπουδές σας εσάς, περιλαμβάνανε μαθήματα ψυχολογίας;

Εκπαιδευτικός 3: Λίγα πράγματα για την εξελικτική ψυχολογία, πολύ γενικά, οπότε τι να βοηθήσει αυτό έναν φιλόλογο, δεν γίνεται όπως καταλαβαίνετε.

Σπουδάστρια 1: Ποιες υπηρεσίες θα μπορούσανε νομίζετε να προσφέρουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στα εκπαιδευτικά ιδρύματα;

Εκπαιδευτικός 3: Θεωρώ ότι θα βοηθούσανε γενικώς στις επαφές των ανθρώπων, να είναι ίσως λίγο πιο ουσιαστικές. Με την έννοια της διευκόλυνσης γενικά των σχέσεων. Γιατί οι σχέσεις είναι πολύ-επίπεδες στο σχολείο. Είναι γονείς, μαθητές, καθηγητές. Αλλά είναι και μεταξύ αυτών των ομάδων. Και μεταξύ των ομάδων αυτών και εντός της κάθε ομάδας. Θα τις διευκόλυνε θεωρώ. Να γίνουν πιο ομαλές, να υπάρχει ένας γόνιμος διάλογος. Να μην είναι μόνο οι απόψεις για το μάθημα ή τι βαθμό πήρε ο κάθε μαθητής. Αυτά δεν είναι ουσιώδη στοιχεία για τη ζωή ενός ανθρώπου. Αυτά είναι, σήμερα πήρε 7 στα αγγλικά και αύριο πήρε 15. Και τί έγινε; Αυτό δεν σε κάνει καλύτερο άνθρωπο. Δηλαδή, δεν είναι ότι πρέπει να γίνεται μάθημα ψυχολογίας που λένε μερικοί. Πρέπει από όλη αυτή τη διαδικασία του σχολείου που είναι χρήσιμη, είναι μέρος της κοινωνικοποίησης του ατόμου να βγάζουν και

κάτι. Να υπάρχει κάποιος που να τους λέει ποιο από αυτά που ζήσανε είναι το φυσιολογικό, ποιο είναι το χρήσιμο και ποιο είναι κάτι το δραματικό που πρέπει να το αφήσουν στην άκρη. Κάτι το οποίο δεν είναι αυτονόητο. Μπορεί να γίνει αυτονόητο στα 30 σου. Δεν θα γίνει αυτονόητο στα 15 σου. Εμένα είναι εκεί η οπτική μου για τη χρησιμότητά σας. Μπορεί να είναι λίγο ουτοπιστική βέβαια, αλλά εντάξει.

Σπουδάστρια: Ποιά η άποψη σας για μια πιθανή συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και κοινωνικών λειτουργών;

Εκπαιδευτικός 3: Θα ήθελα εγώ να συνεργαστώ. Εγώ προσωπικά, μπορώ να δω ότι κάτι δεν πάει καλά, δεν μπορώ να ξέρω τι δεν πάει καλά όμως. Πιστεύω ότι μόνο αυτό μπορώ να κάνω. Να σου πω ότι, κάτι δεν πάει καλά με αυτό τον μαθητή, κοίταξέ το. Θεωρώ ότι αν ένας κοινωνικός λειτουργός έπρεπε να μιλήσει με έναν μαθητή, μπορούσε να πάρει στοιχεία από εμένα. Γιατί δεν φέρεται ο ίδιος άνθρωπος το ίδιο σε όλους τους ανθρώπους. Δηλαδή το ίδιο παιδί βλέπει αλλιώς εμένα, αλλιώς εσένα. Δεν ξέρουμε γιατί, δεν μας νοιάζει. Θα δίνεις λοιπόν την οπτική σου για τον μαθητή, κάτι το οποίο είναι χρήσιμο, οι παρατηρήσεις σου είναι χρήσιμες. Αλλά και αυτός μπορεί να σου δώσει μία παρατήρηση που δεν την ξέρεις. Δηλαδή, π.χ στοιχεία για την οικογένειά του. Κάνοντας αυτό, νομίζω ότι θα μπορούσα να βοηθήσω κάποιον κοινωνικό λειτουργό. Επίσης, ίσως και να προσπαθούσα να μιλήσω σε συναδέλφους ότι δεν βλέπτε να μην τα κάνουμε όλα τέλεια. Γιατί εμείς έχουμε συνηθίσει από την δουλειά μας να είμαστε οι αυθεντίες στην τάξη και χαλιόμαστε αν κάποιος μας πει κάνε το αλλιώς. Και για μένα το λέω. Δηλαδή, έχεις συνηθίσει να λες ότι αυτό, αυτό, αυτό και μετά σου λέει κάποιος κάνε το έτσι. Εγώ; Μα δεν μπορείς να μου λες εμένα τι να κάνω. Αυτά πιστεύω.

Σπουδάστρια: Με ποιόν τρόπο πιστεύετε ότι θα λειτουργούσε η συνεργασία αυτή;

Εκπαιδευτικός 3: Θεωρώ ότι δεν μπορεί να λειτουργήσει όπως εκεί που ήμουν στο εξωτερικό που ήταν σαν μόνιμο μέλος, σαν συνεργάτης, σαν κανονικό μέλος στο σχολείο. Μια τέτοιου είδους οικειότητα στην Ελλάδα είναι πρόβλημα που οδηγεί στην περιέργεια και το κουτσομπολιό. Δεν μπορείς να λειτουργήσεις σαν κοινωνικός λειτουργός και να συζητάς τι έμαθες για τον οποιοδήποτε σε μένα. Είμαστε μικρή κοινωνία εδώ. Και όχι απλά είμαστε μικρή, είμαστε και περίεργη.

Σπουδάστρια 1: Επομένως, ποιός είναι ο κατάλληλος τρόπος συνεργασίας για εσάς;

Εκπαιδευτικός 3: Στην Ελλάδα θα έπρεπε να λειτουργεί σαν εξωτερικός συνεργάτης ο κοινωνικός λειτουργός. Έτσι θεωρώ. Δηλαδή να είναι κάποιος που θα είναι μόνιμος συνεργάτης ενός συγκεκριμένου σχολείου ή έστω λίγων. Να μην είναι εκεί συνέχεια. Να μην γνωρίζει καθηγητές σε προσωπικό επίπεδο. Να πηγαίνει δηλαδή να κάνει την δουλειά του, όσο γίνεται πιο αποστασιοποιημένα. Όχι ψυχρά, αποστασιοποιημένα. Για να μπορέσει έτσι να θέσει τα όριά του. Προκειμένου λοιπόν να ψάχνεις να βρεις που θα βάλεις τα όριά σου, καλύτερα να είσαι εκτός πεδίου. Θεωρώ λοιπόν, ότι θα έπρεπε να υπάρχει σαν εξωτερικός συνεργάτης.

Σπουδάστρια 1: Θέλετε να προσθέσετε κάτι άλλο;

Εκπαιδευτικός 3: Κάνετε κάτι να μπειτε στα σχολεία! (έμφαση)

Σπουδάστρια 1: Σας ευχαριστούμε πολύ για τον χρόνο σας.

Συνέντευξη 4η

Σπουδάστρια 2: Τί γνωρίζετε για την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας γενικά;

Εκπαιδευτικός 4: Γνωρίζω ότι βοηθάνε σε καταστάσεις, οι οποίες είναι προβληματικής φύσεως όσον αφορά τα κοινωνικά δεδομένα, τους θεσμούς, την οικογένεια και τα παιδιά. Θεωρώ ότι η Κοινωνική Εργασία σαν επιστήμη ενδιαφέρεται για κάποιες ομάδες ανθρώπων σχετικά με το πως ζουν και το πως καταφέρνουν να αναπτύσσονται μέσα στα οικογενειακά και στα ευρύτερα κοινωνικά πλαίσια.

Σπουδάστρια 2: Τί υπηρεσίες νομίζετε ότι παρέχει η Κοινωνική Εργασία;

Εκπαιδευτικός 4: Αναπληρώνει νομίζω, την έλλειψη του ρόλου που παίζουν οι βασικοί θεσμοί όπως είναι της υγείας, της πρόνοιας, της παιδείας κ.α. Ή την έλλειψη ανθρώπων εκεί που θα έπρεπε να υπάρχουν.

Σπουδάστρια 2: Τί εννοείτε;

Εκπαιδευτικός 4: Πιστεύω ότι όταν η οικογένεια δεν είναι με τέτοιο τρόπο συγκροτημένη έτσι ώστε να παρέχει αυτά που πρέπει για την ανάπτυξη των παιδιών για την κοινωνικοποίησή τους, τότε η Κοινωνική Εργασία είναι απαραίτητη. Πιστεύω πως οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι κάτι σαν διαμεσολαβητές μεταξύ της κοινωνίας και των ανθρώπων που πλήττονται από προβληματικές καταστάσεις. Κατά την άποψή μου, οι κοινωνικοί λειτουργοί συμβουλεύουν ή αντιμετωπίζουν καταστάσεις κρίσεως.

Σπουδάστρια 2: Εσείς έχετε συνεργαστεί ποτέ με κοινωνικό λειτουργό; Δεν θέλουμε να μας πείτε τον λόγο για τον οποίο συνεργαστήκατε αν δεν επιθυμείτε, αλλά την εμπειρία σας από αυτό.

Εκπαιδευτικός 4: Μέσα στα πλαίσια της δουλειάς μου είχαμε κάποτε κάποιες προβληματικές συμπεριφορές μαθητών και είχαμε συμβουλευτεί κοινωνικούς λειτουργούς. Έρχονταν κάποτε στο σχολείο που εργάζομαι κοινωνικοί λειτουργοί, μάλλον σε εθελοντικό πλαίσιο. Οι κοινωνικοί λειτουργοί τότε έκαναν ερωτήσεις στα παιδιά και τα προσέγγιζαν με τέτοιο τρόπο που μόνο σε αυτούς ανοίγονταν. Οι μαθητές επιζητούσαν να μιλάνε με τους κοινωνικούς λειτουργούς, ενώ σε εμάς δεν ανέφεραν το πρόβλημά τους. Θυμάμαι ότι ήταν πάρα πολύ θετικό ότι υπήρχαν στο σχολείο και για τους μαθητές αλλά και για εμάς τους ίδιους που θέλαμε να απευθυνθούμε κάπου. Δηλαδή τους είχαμε συμβουλευτεί για κάποια θέματα των παιδιών. Και μάλιστα, υπήρχε και καθηγητής που πήγαινε συνέχεια να συμβουλευτεί τους κοινωνικούς λειτουργούς. Αυτή είναι η μόνη επαφή που έχω εγώ με κοινωνικό λειτουργό.

Σπουδάστρια 2: Ποιός πιστεύετε ότι είναι ο ρόλος και οι αρμοδιότητές του κοινωνικού λειτουργού στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση; Τί πιστεύετε δηλαδή ότι παρέχει στα εκπαιδευτικά ιδρύματα;

Εκπαιδευτικός 4: Περισσότερο συμβουλευτικό ρόλο και σε κάποιες περιπτώσεις και βοηθητικό. Είναι ένας άνθρωπος πιστεύω, στο πρόσωπο του οποίου οι μαθητές θα έβλεπαν αυτό που τους λείπει. Θα ήταν άμεση η βοήθεια ενός κοινωνικού λειτουργού στα εκπαιδευτικά ιδρύματα αν υπήρχε. Αν ήξερε ότι κάτι δεν πάει καλά σε μία περίπτωση θα παρέμβαινε συμβουλευτικά. Αυτά όσον αφορά τους μαθητές. Όσον αφορά τους καθηγητές, θα μπορούσαν να έχουνε μέσα από τον κοινωνικό λειτουργό μία καλύτερη εικόνα για τις

προσωπικότητες, για τη ζωή και τις δυνατότητες των μαθητών. Γιατί όπως είπα, οι μαθητές, ανοίγονται σε αυτόν που είναι η δουλειά του. Δεν θα ανοιχτούν το ίδιο στον καθηγητή, με τον οποίο βέβαια, δεν έχουν αυτή την σχέση. Άλλο η σχέση καθηγητή μαθητή και άλλο ενός επιστήμονα με μαθητή. Οπότε ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι καταλυτικός γενικότερα για την καλή λειτουργία του σχολείου, για τη συνοχή των παιδιών και γιατί θα προλαμβάνονταν συμπεριφορές δύσκολες. Επίσης, οι κοινωνικοί λειτουργοί, συμβουλευοντας καθηγητές και εφήβους, θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν κάποιες καταστάσεις που έχει επιφέρει η κοινωνική ανικανότητα των θεσμών μέσα στους οποίους μεγαλώνουμε. Πιστεύω γενικότερα, ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί διευκολύνουν την ροή της δουλειάς που γίνεται μέσα στο σχολείο.

Σπουδάστρια 2: Με ποιές κατά την γνώμη σας ομάδες μπορεί να ασχοληθεί ο κοινωνικός λειτουργός στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 4: Νομίζω ότι στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είναι πια πολύ αργά. Δηλαδή πια το πρόβλημα, δεν προλαμβάνεται. Οπότε θα έπρεπε να υπάρχουν σε όλες τις σχολικές βαθμίδες κοινωνικοί λειτουργοί.

Σπουδάστρια 2: Ειδικά στον χώρο της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, με ποιά άτομα θα μπορούσε να ασχοληθεί ο κοινωνικός λειτουργός;

Εκπαιδευτικός 4: Με τους μαθητές κυρίως οι οποίοι αντιμετωπίζουν προβλήματα, με τους καθηγητές που ίσως δεν ξέρουν πως να χειριστούν κάποιες καταστάσεις και με τους γονείς. Όταν υπάρχει μια προβληματική συμπεριφορά, επηρεάζει και το σύνολο του σχολείου.

Σπουδάστρια 2: Με ποιόν τρόπο θα μπορούσαν να συνεργαστούν με τους γονείς;

Εκπαιδευτικός 4: Θα μπορούσε να δράσει συμβουλευτικά αλλά και ενημερωτικά πριν. Να ενημερώσει δηλαδή τους γονείς, οι οποίοι μπορεί να μην ξέρουν κάποια προβλήματα που αφορούν τα παιδιά τους. Οπότε, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στις οικογένειες είναι και βοηθητικός. Οι γονείς δουλεύουν πολλές ώρες με αποτέλεσμα να μην βλέπουν τα παιδιά τους και είναι φυσικό λοιπόν, να μην γνωρίζουν κάποια πράγματα για αυτά. Έτσι οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι μια χείρα βοηθείας για τους γονείς όπως και για εμάς τους εκπαιδευτικούς γιατί εμείς δεν εκπαιδευόμαστε πάνω στην αντιμετώπιση προβληματικών συμπεριφορών.

Σπουδάστρια 2: Εσείς έχετε παρακολουθήσει κατά την φοίτησή σας στην σχολή μαθήματα ψυχολογίας ή κάποια σεμινάρια;

Εκπαιδευτικός 4: Όχι. Μόνο εξελικτική ψυχολογία διδαχτήκαμε. Δηλαδή 1-2 μαθήματα σε 1-2 εξάμηνα. Δεν είναι επαρκής η εκπαίδευση μας κι ούτε θα μπορούσε να είναι γιατί είναι η φύση της δουλειάς τέτοια, που δεν μπορείς να ασχολείσαι με όλα. Όταν μπαίνεις για να κάνεις το μάθημά σου, πρέπει να είσαι καθηγητής που να αντιμετωπίζει τους μαθητές αντικειμενικά, όχι μόνο υποκειμενικά. Δηλαδή δεν μπορείς να μπει στη θέση του "είμαι φίλος σου". Χάνεται και η σχέση μεταξύ δάσκαλου - μαθητή. Και εμείς έχουμε χάσει λίγο αυτή την σχέση στο σχολείο που βρίσκομαι. Έχουμε σκύψει πάρα πολύ στα προβλήματα κάποιων μαθητών και είμαστε ανεκτικοί σε κάποιες συμπεριφορές που αυτό είναι εις βάρος των υπόλοιπων μαθητών που θέλουν να κάνουν ένα κανονικό μάθημα. Άρα, πρέπει να υπάρχει μία υγιής τάξη για να γίνεται μία υγιής εκπαίδευση. Αλλά για να υγιής η τάξη, πρέπει κάποια προβλήματα να αντιμετωπίζονται από ειδικούς.

Σπουδάστρια 2: Υπάρχουν ανάγκες στο σχολείο στο οποίο εργάζεστε; Ποιές δυσκολίες έχετε συναντήσει μέσα από την εμπειρία σας;

Εκπαιδευτικός 4: Καταρχάς, υπάρχουν πάρα πολλές περιπτώσεις τις οποίες δεν τις αντιλαμβανόμαστε, δεν φτάνουμε μέχρι εμάς. Μπορεί να βλέπουμε έναν μαθητή ο οποίος, δεν συμμετέχει στο μάθημα και είναι μελαγχολικός και να το παραβλέπουμε. Δεν μπορείς να αντιληφθείς κάτι αν δεν σου ανοιχτεί το παιδί. Δεν έχει τον χρόνο ο καθηγητής. Επομένως, θα υπάρχουν πάρα πολλές περιπτώσεις, τις οποίες δεν τις έχω αντιληφθεί καν εγώ προσωπικά. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις, οι οποίες ήταν τόσο έντονες και εκδηλώνονταν είτε με επιθετικό τρόπο από τους μαθητές προς τους άλλους, είτε προς τον καθηγητή. Στο σχολείο που εργάζομαι, υπάρχουν περιπτώσεις μαθητών που δουλεύουν και δεν μπορούν να έχουν φαγητό. Γιατί βασίζονται στις δικές τους δυνάμεις. Εμείς τα βλέπουμε αυτά, τα βιώνουμε μέσα στο σχολείο. Και πόσο μάλλον τώρα, στις εποχές που είναι και πιο δύσκολες ακόμη. Μία άλλη περίπτωση που είχα έρθει αντιμέτωπη ήταν μια απόπειρα αυτοκτονίας μιας μαθήτριας. Θυμάμαι ακόμη τον λυκειάρχη που είχε πει τότε πως αν υπήρχαν κοινωνικοί λειτουργοί δεν θα φτάναμε στο σημείο αυτό.

Σπουδάστρια 2: Πιστεύετε ότι το σχολείο σαν θεσμός, διαθέτει μηχανισμούς αντιμετώπισης τέτοιων καταστάσεων;

Εκπαιδευτικός 4: Μα δεν τις αντιμετωπίζει το σχολείο. Το σχολείο έρχεται έπειτα. Δεν είναι αυτός ο ρόλος του σήμερα. Οι καθηγητές τί να αντιμετωπίσουν; Εμείς μόνο κυρώσεις επιβάλλουμε δυστυχώς.

Σπουδάστρια 2: Με ποιόν τρόπο αντιμετωπίζει το σχολείο τα προβλήματα που παρουσιάζονται μέσα σε αυτό;

Εκπαιδευτικός 4: Οι καθηγητές όπως μπορούν για να σώσουν λίγο την κατάσταση να μην ξεφύγει. Αν καταλάβουν ότι υπάρχει πρόβλημα. Γιατί όπως είπαμε μπορεί και να μην καταλάβουν διότι δεν έχουν και τα περιθώρια χρόνου να καταλάβουν ή τις γνώσεις. Εξαρτάται από την διάθεση των καθηγητών δηλαδή να προσεγγίσουν έναν μαθητή που μπορεί να έχει σοβαρά προβλήματα. Αλλά και πάλι δεν είναι αυτή η δουλειά του καθηγητή. Χάνει έτσι την αντικειμενικότητά του απέναντι στην τάξη. Σε περιπτώσεις επιθετικής συμπεριφοράς για παράδειγμα, τις αντιμετωπίζουμε μαχαίρι. Αποβολή. Οπότε οι μαθητές διακόπτουν από μόνοι τους το σχολείο και αυτό μπορεί να είναι καταστροφικό για την υπόλοιπη ζωή του. Δηλαδή όταν το αποκλείεις από μία κοινωνική ομάδα χωρίς πρώτα να του δώσεις την βοήθεια που χρειάζεται, δεν θα εξελιχθεί ομαλά ο μαθητής στην ζωή του. Εμείς κάνουμε συμβούλια ως σύλλογος καθηγητών για κάποιες περιπτώσεις. Ε και; Δεν αλλάζει τίποτα.

Σπουδάστρια 2: Θεωρείτε πως η ύπαρξη κοινωνικών λειτουργών θα διευκόλυνε την αντιμετώπιση δύσκολων καταστάσεων στο σχολικό περιβάλλον;

Εκπαιδευτικός 4: Βέβαια. Θα έφευγε ένα πολύ μεγάλο βάρος από τους καθηγητές ίσως. Θα αντιμετωπίζονταν οι καταστάσεις πριν να ενοχλήσουν και τους υπόλοιπους μαθητές και χαλάσει η συνοχή του σχολείου. Τα παιδιά που αντιμετωπίζουν προβλήματα στην οικογένεια έρχονται συνήθως με πολύ άσχημες διαθέσεις στη τάξη. Δεν είναι εύκολα ούτε στην επικοινωνία τους με τους άλλους μαθητές, ούτε με τους καθηγητές. Οπότε, θα προλαβαίναμε καταστάσεις άσχημες για τους ίδιους τους μαθητές που μπορεί να έχουν προβλήματα και μετά και για τους υπόλοιπους. Με την ύπαρξη κοινωνικών λειτουργών, θα προλαμβάνονταν

καταστάσεις και οι μαθητές θα βρίσκανε μία βοήθεια, ένα διέξοδο στα αδιέξοδά τους. Για παράδειγμα, τις χρονιές που είχαμε φοιτήτριες της Κοινωνικής Εργασίας στο σχολείο, αισθανόμασταν καλύτερα όλοι διότι ξέραμε πως οι μαθητές δέχονταν ένα είδος ψυχοθεραπείας και τους έβλεπες ότι αισθάνονταν μια μεγαλύτερη σιγουριά για τον εαυτό τους. Μια αυτοπεποίθηση, η οποία λειτουργούσε θετικά και μέσα στην τάξη. Μάλιστα, πιστεύω ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί, θα βοηθούσαν σε περιπτώσεις όπως είναι η εξάρτηση από ουσίες ή εγκληματικές ενέργειες και παραβατικές συμπεριφορές οι οποίες χρειάζονται μια ιδιαίτερη βοήθεια και πιο ειδικές γνώσεις.

Σπουδάστρια 2: Γνωρίζετε ότι υπάρχει νομοθεσία που προβλέπει την ύπαρξη κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 4: Όχι, δεν το γνώριζα αυτό για την Ελλάδα, αλλά νομίζω πως σε άλλα κράτη καλύπτονται αυτές οι θέσεις. Είναι κρίμα που δεν υπάρχει εδώ. Και νομίζω ότι θα ήταν καλό το κράτος να διέθετε κάποια χρήματα για τέτοιες θέσεις. Γιατί έτσι κι αλλιώς, το κράτος δίνει χρήματα μετά για ανθρώπους που θεωρούνται αδύναμοι. Δηλαδή για το κράτος δεν είναι σπατάλη, είναι επένδυση το να έχεις υγιείς ανθρώπους για μια εύρυθμη κοινωνία.

Σπουδάστρια 2: Ποιά η άποψή σας για μια συνεργασία μεταξύ κοινωνικών λειτουργών και καθηγητών;

Εκπαιδευτικός 4: Είναι απαραίτητη η συνεργασία με κοινωνικό λειτουργό, όχι περιστασιακά αλλά συνέχεια, σε όλη την σχολική χρονιά. Νομίζω ότι είναι απαραίτητη σε μια μόνιμη βάση, κάτι το οποίο το έχουμε παραβλέψει και είναι πολύ άσχημο αυτό. Δηλαδή να υπάρχει ένα πρόγραμμα ενημέρωσης και από τους καθηγητές στους κοινωνικούς λειτουργούς αλλά και από τους κοινωνικούς λειτουργούς στους καθηγητές. Ενημέρωση των συμπερασμάτων που βγάζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί για τους μαθητές. Για περιπτώσεις τις οποίες τους τυχαίνει και πηγαίνουν οι μαθητές και τους συμβουλεύονται, αλλά και για τους ίδιους τους καθηγητές που χρειάζονται να συμβουλευτούν κοινωνικούς λειτουργούς.

Σπουδάστρια 2: Με ποιόν τρόπο πιστεύετε θα λειτουργούσε μια συνεργασία μεταξύ σχολείου και κοινωνικών λειτουργών;

Εκπαιδευτικός 4: Θα έπρεπε να είναι μέσα στα σχολεία. Ή τουλάχιστον, να καλύπτει ένας κοινωνικός λειτουργός 2-3 σχολεία. Πάντως, να υπάρχει σταθερά το ίδιο πρόσωπο και να γνωρίζουν οι μαθητές ότι μπορούν να απευθυνθούν σε έναν συγκεκριμένο άνθρωπο. Δηλαδή είμαι υπέρ της μόνιμης θέσης. Να είναι ένα πρόσωπο το οποίο θα το βρίσκουμε εκεί. Να είναι ενταγμένο μέσα στο σχολείο. Όπως θα βρίσκουν τον καθηγητή μαθηματικών να βρίσκουμε και τον κοινωνικό λειτουργό με την βοήθεια του οποίου θα αντιμετωπίζουν τα προβλήματα της ζωής και οτιδήποτε άλλο τους απασχολεί.

Σπουδάστρια 2: Θέλετε να αναφέρετε κάτι άλλο πριν κλείσουμε;

Εκπαιδευτικός 4: Μακάρι να υπάρχουν στα σχολεία ως ενεργά μέλη!

Σπουδάστρια 2: Θα το θέλαμε και εμείς αυτό, σας ευχαριστούμε για τον χρόνο σας.

Συνέντευξη 5η

Σπουδάστρια 1: Θα θέλατε να πείτε τί γνωρίζετε γενικά για την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας; Αν γνωρίζετε κάτι ή τι πιστεύετε εσείς ότι είναι η Κοινωνική Εργασία.

Εκπαιδευτικός 5: Ναι. Είναι πιστεύω, ένας κλάδος επιστημονικός, ο οποίος άπτεται ίσως της Κοινωνικής Ψυχολογίας, της Κοινωνιολογίας και ασχολείται με θέματα που έχουν να κάνουν με αποκλίνουσες ίσως συμπεριφορές. Όπως μπορώ να αντιληφθώ και να κρίνω.

Σπουδάστρια 1: Ποιές υπηρεσίες πιστεύετε ότι προσφέρει η Κοινωνική Εργασία;

Εκπαιδευτικός 5: Επειδή οι σχέσεις των ανθρώπων έχουν πολλές μορφές και πολλές εκφάνσεις, υπάρχουν συγκρούσεις, υπάρχουν απογοητεύσεις, υπάρχουν, αν θέλετε αποτελέσματα αυτών των σχέσεων, τα οποία μπορεί να μην μπορεί να τα διαχειριστεί κάποιος. Σ' αυτό το στάδιο είναι απαραίτητη η συνδρομή και η βοήθεια ειδικευμένου προσωπικού, ειδικευμένου ανθρώπου πάνω στην αντιμετώπιση κάποιων θεμάτων με συμβουλευτικό χαρακτήρα. Αυτό πιστεύω.

Σπουδάστρια 1: Εσείς έχετε συνεργαστεί είτε επαγγελματικά, είτε προσωπικά με κάποιον κοινωνικό λειτουργό;

Εκπαιδευτικός 5: Όχι, δεν έτυχε.

Σπουδάστρια 1: Τί γνωρίζετε για τον ρόλο και τις αρμοδιότητες ενός κοινωνικού λειτουργού στο τομέα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης;

Εκπαιδευτικός 5: Επειδή, ο χώρος του σχολείου είναι μια μικρογραφία της κοινωνίας, μέσα σε αυτό υπάρχουν ανθρώπινες σχέσεις, υπάρχουν ρόλοι, υπάρχουν όλα τα επακόλουθα των ανθρωπίνων σχέσεων όπως είναι οι συγκρούσεις, οι απογοητεύσεις και άλλα. Έτσι οι μαθητές που δεν έχουν αναπτύξει μια προσωπικότητα με δυναμισμό και με αυτοπεποίθηση, έρχονται συχνά πυκνά σε καταστάσεις στρες και σύγχυσης. Όταν βρίσκονται λοιπόν, σε τέτοιου είδους καταστάσεις όπου δεν μπορούν να διαχειριστούν πράγματα όπως κάποια βίαιη ίσως συμπεριφορά ενός συμμαθητή τους ή οτιδήποτε άλλο, σε αυτή την περίπτωση νομίζω ότι είναι απαραίτητη η γνώμη και η γνώση κάποιου κοινωνικού λειτουργού. Ο ειδικός έχει ως ρόλο νομίζω, το να βοηθήσει πρώτα τον μαθητή, αλλά και την εύρυθμη λειτουργία του σχολικού περιβάλλοντος μετέπειτα.

Σπουδάστρια 1: Τί πιστεύετε εσείς ότι θα μπορούσαν να συνεισφέρουν οι κοινωνικοί λειτουργοί ή θα μπορούσαν να βελτιώσουν στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Δευτεροβάθμιας;

Εκπαιδευτικός 5: Πιστεύω ότι όντως είναι απαραίτητη η παρουσία τέτοιων προσώπων, κοινωνικών λειτουργών στα σχολεία, πόσο μάλλον στην εποχή μας που φυσικά η βία είναι κάτι το οποίο έχει γίνει μια καθημερινότητά μας. Αν κοιτάξουμε τηλεόραση, αν κοιτάξουμε και τις συνθήκες ζωής όπου αυτή η "φτωχοποίηση" που ενδεχομένως έχουν αντιληφθεί όλοι φέρνει συγκρούσεις, φέρνει βίαιες καταστάσεις, όλα αυτά τα πράγματα παρατηρούνται και διογκώνονται μέσα στο χώρο του σχολείου. Οπότε θεωρώ απαραίτητη την παρουσία τέτοιων κοινωνικών λειτουργών στα σχολεία για να δίνουν λύσεις εκεί που ο καθηγητής αδυνατεί, δεν έχει τις γνώσεις να παρέμβει.

Σπουδάστρια 1: Με ποιιά άτομα ή με ποιές ομάδες, θα μπορούσαν να ασχοληθούν οι

κοινωνικοί λειτουργοί στον τομέα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης;

Εκπαιδευτικός 5: Το πλέγμα των σχέσεων όσον αφορά την εκπαίδευση, είναι μαθητής-μαθητής, μαθητής-καθηγητής, καθηγητής-καθηγητής. Συνεπώς αυτές οι σχέσεις, διέρχονται κρίσεις, διέρχονται συγκρούσεις. Νομίζω ότι ένας σχολικός λειτουργός κατά κύριο λόγο θα πρέπει να φανεί χρήσιμος τουλάχιστον στις σχέσεις μεταξύ μαθητών, όπου δεν μπορούν να διαχειριστούν, όπως είπα, κάποιες δύσκολες καταστάσεις και κατά δεύτερο λόγο, ίσως, στο πεδίο των σχέσεων των καθηγητών. Αν και αυτοί είναι κάπως μεγάλοι, κάπως μπορούν να ελιχθούν, να αντιμετωπίσουν και να λύσουν κάποια προβλήματα. Αλλά όμως θεωρώ ότι είναι απαραίτητη η παρουσία τους στο σχολείο όσον αφορά τις σχέσεις των μαθητών πια και τις σχέσεις των μαθητών-καθηγητών και αυτόν τον δίαυλο της επικοινωνίας μεταξύ τους. Πολλές φορές και εμείς οι καθηγητές, λόγω κούρασης, λόγω πολλών άλλων πραγμάτων μπορεί να κάνουμε πράγματα τα οποία ξεφεύγουν από τον έλεγχό μας. Οπότε, σίγουρα ένα τέτοιο πρόσωπο, όπως ο κοινωνικός λειτουργός, θα μας έδινε κάποιες συμβουλές και κατευθύνσεις να διαχειριστούμε κάποιες δυσκολίες στο χώρο της δουλειάς μας ή και σε προσωπικό επίπεδο ακόμη, που μπορεί να επηρεάζει τη δουλειά μας.

Σπουδάστρια 1: Εσείς, στο σχολείο που εργάζεστε, έχετε παρατηρήσει κάποιες δυσκολίες ή κάποιες ανάγκες;

Εκπαιδευτικός 5: Πάρα πολλές και σοβαρές.

Σπουδάστρια 1: Μπορείτε να μας αναφέρετε κάποια παραδείγματα;

Εκπαιδευτικός 5: Βεβαίως. Θα μιλήσω για φέτος αν και μπορώ να αναφέρω και για τα προηγούμενα χρόνια αν θέλετε. Υπήρξε λοιπόν, μία περίπτωση ενός μαθητή, ο οποίος είχε βίαιη συμπεριφορά. Ο μαθητής αυτός είναι οπαδός κάποιας συγκεκριμένης πολιτικής ας πούμε παράταξης. Στο σχολείο κατά την διάρκεια της χρονιάς, είχε μία παρουσία ηγεμονική, βίαιη και ήθελε όλοι να καθυποτάσσονται μπροστά του. Οι συμμαθητές του φοβούνταν και δεν έλεγαν τίποτα σε κανέναν, το πράγμα αποσιωπείτο. Έρχονταν οι γονείς και μας λέγανε πως κάτι συμβαίνει. Πάντως υπήρξε ένα τρανταχτό παράδειγμα, το οποίο δεν μπορούσαμε να διαχειριστούμε εμείς. Κάναμε αρκετές φορές συλλόγους καθηγητών, συνελεύσεις όλοι οι καθηγητές να δούμε πως θα αντιμετωπίσουμε αυτή τη συμπεριφορά αλλά φαινόμασταν ανεπαρκείς. Δεν μπορούσαμε να βρούμε έναν τρόπο κατάλληλο, προσέγγισης και αντιμετώπισης, γιατί δεν είμαστε ειδικοί. Προσπαθήσαμε να δούμε γιατί αυτό το παιδί σκέφτεται έτσι και συμπεριφέρεται έτσι, όπως μπορούσαμε και εμείς δηλαδή γιατί δεν έχουμε τις κατάλληλες γνώσεις. Τελικά αυτό που συνέβη, ήταν ο μαθητής αυτός να απομακρυνθεί από το σχολείο και να πάει σε κάποιο άλλο. Το πρόβλημα δεν λύθηκε με αυτόν τον τρόπο όπως καταλαβαίνετε και εσείς, απλά μεταφέρθηκε αλλού. Οπότε πάντα χρειάζεται κάποιος ειδικός. Δεν μπορώ να είμαι ειδικός εγώ για όλα. Ούτε κάποιος άλλος να ξέρει αυτά που ξέρω εγώ.

Σπουδάστρια 1: Έχετε συναντήσει κάποιες άλλες δυσκολίες;

Εκπαιδευτικός 5: Ναι, έχω συναντήσει πολλές δυσκολίες που αδυνατούμε σαν καθηγητές να ενεργήσουμε όπως θα λειτουργούσε ένας ειδικός φυσικά. Σε άλλα σχολεία που ήμουν, υπήρχαν αρκετοί χρήστες ναρκωτικών που έρχονταν μετά την χρήση για μάθημα. Είναι ένα δυσάρεστο θέαμα και λυπηρό. Σε τέτοιες περιπτώσεις ούτε ένας γονιός, δεν μπορεί να βοηθήσει το παιδί του γιατί δεν έχει τις γνώσεις, ούτε και ο καθηγητής γιατί δεν έχει εκπαιδευτεί για να διαχειρίζεται μια κατάσταση όπως αυτή. Άλλες φορές βλέπαμε πως

γίνονται συρράξεις μαθητών μέσα στις τάξεις ή στο προαύλιο για προσωπικούς ή άλλους λόγους. Συρράξεις που τέλειωναν αιματηρά πολλές φορές. Εντάξει, όλα αυτά γίνονται στα σχολεία, άσχετο αν πολλές φορές για να έχουμε μία επίπλαστη πραγματικότητα δεν τα δημοσιοποιούμε, για να λέμε ότι όλα πάνε καλά. Όχι, δεν πάνε όλα καλά. Οι σχέσεις είναι διαδραστικές, οπότε φυσιολογικό είναι να υπάρχουν ρήξεις και συγκρούσεις, σε τι βαθμό όμως υπάρχουν αυτές οι συγκρούσεις.

Σπουδάστρια 1: Κατά την άποψή σας, το σχολείο πιστεύετε ότι διαθέτει τα κατάλληλα μέσα να αντιμετωπίσει τέτοιου είδους περιπτώσεις που μας αναφέρατε;

Εκπαιδευτικός 5: Όχι. Πιστεύω ότι λείπουν πολλά πράγματα από το σχολείο. Εδώ έχουμε έλλειψη από τα στοιχειώδεις όπως βιβλία, αίθουσες και σε λίγο και καθηγητές. (γέλια)

Σπουδάστρια 1: Με ποιο τρόπο το σχολείο αντιμετωπίζει τα προβλήματα που δημιουργούνται μέσα σ' αυτό;

Εκπαιδευτικός 5: Με γνώμονα την αγάπη και το ενδιαφέρον από εμάς για τον κάθε μαθητή, αλλά αυτά μόνο δεν φτάνουν. Χρειάζεται και μία γνώση, μία ειδική γνώση για την αντιμετώπιση αυτών των πραγμάτων. Εμείς οι καθηγητές το κομμάτι το οποίο μας αφορά και δίνουμε περισσότερη ενέργεια, είναι το κομμάτι της διδασκαλίας. Γιατί για αυτό είμαστε υπεύθυνοι. Βεβαίως υπάρχει και το άλλο κομμάτι, της παιδαγωγικής ευθύνης που έχουμε, αλλά η παιδαγωγική ευθύνη τελειώνει μέχρι εκεί που τελειώνει και η γνώση μας για κάποιο πράγμα. Όσον αφορά ένα άγνωστο πεδίο όπως είναι οι διαπροσωπικές σχέσεις σε εξειδικευμένο βαθμό, θα επέμβουμε, αλλά με γνώμονα την προσωπική μας επαφή με τον μαθητή.

Σπουδάστρια 1: Εσείς έχετε παρακολουθήσει μαθήματα ή σεμινάρια ψυχολογίας;

Εκπαιδευτικός 5: Προσωπικά εγώ έχω τελειώσει το Φιλοσοφία Παιδαγωγική Ψυχολογία, είμαι φιλόλογος. Είχα επιλέξει τον κλάδο της ψυχολογίας, μου άρεσε περισσότερο. Έχω κάποια προσαγωγική επαφή με το αντικείμενο, έχω κάνει κάποια προσωπική μελέτη. Πολλά πράγματα τα βλέπω μέσα από αυτό τον κλάδο της ψυχολογίας. Δηλαδή η ψυχολογία, είναι θα έλεγα ένα εργαλείο με το οποίο μπορείς να κατανοήσεις σε έναν μεγάλο βαθμό την προσωπικότητα και τις πράξεις των ανθρώπων. Σε έναν μεγάλο βαθμό, όχι στον ύψιστο βαθμό.

Σπουδάστρια 1: Σας έχει βοηθήσει αυτό να κατανοήσετε ή να αντιμετωπίσετε κάποιες περιπτώσεις στον χώρο της εργασίας σας;

Εκπαιδευτικός 5: Ναι. Η επίγνωση ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά έχει αιτίες, δεν είναι αυτοφυής. Από αυτό μόνο και μόνο, υποψιάζεσαι ότι αυτό που δείχνει είναι το αποτέλεσμα κάποιου άλλου πράγματος. Σχηματικά αυτό με έχει βοηθήσει πολλές φορές στο να προσεγγίσω τον μαθητή και να τον απαλλάξω από αυτή την ένταση της στιγμής. Ίσως είναι το πρώτο που μπορεί να γίνει. Να αποφορτιστεί από την ένταση και σιγά-σιγά σε βάθος χρόνου, ημερών, εβδομάδων, δεν ξέρω, να παίξω τον ρόλο του ψυχαναλυτή. Δηλαδή να μου πει κάποια πράγματα. Τώρα από κει και πέρα, ειδική βοήθεια δεν μπορώ να παράσχω εγώ, δεν είμαι ειδικός. Τουλάχιστον αυτό κάνουμε όλοι. Γενικά εκεί θέλω να καταλήξω, ότι όλοι οι συνάδελφοι οι οποίοι έχουν ασχοληθεί με τέτοιες περιπτώσεις, το πρώτο πράγμα που κάνουν είναι να αποφορτίσουν την κατάσταση και με την κουβέντα να εκμαιεύσουν από τον μαθητή κάποιες αιτίες γενεσιουργές. Όταν καταλάβουμε κάπου βρίσκεται η αιτία πολύ γενικά,

τότε φωνάζουμε πάντα τον ειδικό συμβουλευτικής του οποίου εκθέτουμε την κατάσταση και ετοιμασμένος πια σε έναν μεγάλο βαθμό, βρίσκει τον μαθητή και κάνει συνεδρίες μαζί του.

Σπουδάστρια 1: Θεωρείτε ότι η ύπαρξη κοινωνικών λειτουργών, θα βοηθούσε στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των προβλημάτων που υπάρχουν στα εκπαιδευτικά ιδρύματα;

Εκπαιδευτικός 5: Πιστεύω ότι είναι αναγκαία η ύπαρξή τους και πόσο μάλλον σε τέτοιες εποχές κρίσης που φαινόμενα που προϋπήρχαν, τώρα γίνονται εντονότερα και σε ανεξέλεγκτο βαθμό ίσως. Φυσικά, χρειάζονται τέτοια πρόσωπα με καταρτισμένες γνώσεις, χρειάζονται κοινωνικοί λειτουργοί. Είναι απαραίτητο, δεν το αμφισβητεί κανείς. Είναι μία πραγματικότητα.

Σπουδάστρια 1: Ποια είναι η άποψή σας για μια πιθανή συνεργασία εκπαιδευτικών και κοινωνικών λειτουργών;

Εκπαιδευτικός 5: Το βλέπω πολύ θετικά. Νομίζω ότι μια συνεργασία θα ήταν πολύ χρήσιμη και για την βοήθεια των μαθητών αλλά και για εμάς για την επίλυση των προβλημάτων μέσα στο σχολείο.

Σπουδάστρια 1: Ποιός πιστεύετε είναι καταλληλότερος τρόπος συνεργασίας μεταξύ σχολείου και κοινωνικών λειτουργών;

Εκπαιδευτικός 5: Εγώ έχω στο μυαλό μου είτε κάτι μόνιμο, μια μόνιμη παρουσίαση στο σχολείο δηλαδή, είτε σχολεία τα οποία είναι ομαδοποιημένα και είναι υπό την εποπτεία ενός κοινωνικού λειτουργού, έτσι ώστε να είναι εφικτή και η γρήγορη απόκριση σε κάποια περίπτωση. Όχι να υπάρχει, όπως τώρα εδώ στην Αχαΐα, ένα γραφείο το οποίο καλύπτει όλα τα σχολεία της Δευτεροβάθμιας. Αυτό είναι λίγο πρόχειρο και δεν νομίζω να είναι αποτελεσματικό από άποψη ταχύτητας, απόκρισης.

Σπουδάστρια 1: Θέλετε να αναφέρετε ή να προσθέσετε κάτι άλλο πριν κλείσουμε;

Εκπαιδευτικός 5: Όχι.

Σπουδάστρια 1: Σας ευχαριστούμε πολύ.

Συνέντευξη 6η

Σπουδάστρια 2: Τί γνωρίζετε για την επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας;

Εκπαιδευτικός 6: Φαντάζομαι ότι είναι μια ειδικότητα η οποία παρέχει ψυχολογική στήριξη σε κάποιες ευαίσθητες ομάδες. Γενικά αυτή την εικόνα έχω. Φαντάζομαι θα είναι και περισσότερα πράγματα, αλλά κυρίως αυτό. Ίσως και στήριξη, παροχή βοήθειας με κάποιον τρόπο σε κοινωνικές ομάδες ή φορείς ή σε κάποια άτομα που αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα.

Σπουδάστρια 2: Ποιές υπηρεσίες πιστεύετε ότι παρέχει η Κοινωνική Εργασία;

Εκπαιδευτικός 6: Ψυχολογική στήριξη όπως σας είπα και πρακτική βοήθεια.

Σπουδάστρια 2: Έχετε συνεργαστεί ποτέ με επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς σε προσωπικό ή σε επαγγελματικό επίπεδο; Δεν θέλουμε να μας πείτε τον λόγο, μόνο την εμπειρία σας.

Εκπαιδευτικός 6: Όχι. Προσωπικά όχι. Ως σχολείο είχαμε απευθυνθεί στον τομέα που είναι για τα σχολεία.

Σπουδάστρια 2: Ποιά ήταν η εμπειρία σας από αυτή την συνεργασία;

Εκπαιδευτικός 6: Απευθυνθήκαμε σαν σχολείο σε έναν φορέα για ένα προσωπικό ζήτημα ενός μαθητή. Δεν έχω να σας πω κάτι για αυτό, γιατί ο φορέας ασχολήθηκε αποκλειστικά με το θέμα του μαθητή. Τώρα που το θυμήθηκα βέβαια, είχα ζητήσει μια φορά την γνώμη μιας κοπέλας η οποία είχε τελειώσει το τμήμα σας.

Σπουδάστρια 2: Η εμπειρία σας από την συνεργασία σας με την κοινωνική λειτουργό ποιιά ήταν;

Εκπαιδευτικός 6: Επειδή ήτανε συγκεκριμένο θέμα που εγώ περισσότερο ήθελα κάποιο άτομο πρακτικά και έπρεπε η κοπέλα να το συζητήσει με την ομάδα της και να μου δώσει κάποιες απαντήσεις. Το θέμα έμεινε εκεί.

Σπουδάστρια 2: Τί γνωρίζετε για τον ρόλο και τις αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού στα εκπαιδευτικά ιδρύματα;

Εκπαιδευτικός 6: Πιστεύω ότι είναι συμβουλευτικός και προληπτικός όσον αφορά τους μαθητές. Όταν δηλαδή έχουν κάποιο πρόβλημα που είναι δύσκολο να το συζητήσουν με τους γονείς και τους καθηγητές, αλλά και προληπτικά να συζητάνε για θέματα που τους απασχολούν.

Σπουδάστρια 2: Με ποιόν τρόπο νομίζετε ότι μπορούν να βοηθήσουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 6: Με το να δημιουργεί ο κοινωνικός λειτουργός ομάδες μαθητών που να διαπραγματεύονται κάποια θέματα από κοινού, όπως είναι τα προγράμματα αγωγής υγείας. Θα μπορούσε να δρα προληπτικά και να συζητάει θέματα όπως είναι η σχολική βία, ο

ρατσισμός που αντιμετωπίζουν κάποια παιδιά, η οικογενειακή βία, οι κοινωνικές σχέσεις. Ίσως και τώρα με την κρίση επίσης, πολλά παιδιά έχουν ένταση στην οικογένεια και βιώνουν άγχος που τους μεταφέρεται και μια ανασφάλεια. Θα μπορούσε εκεί ας πού με ένας κοινωνικός λειτουργός να δημιουργήσει μια ομάδα από μαθητές με θέμα την αυτοεκτίμηση και τις αξίες.

Σπουδάστρια 2: Με ποιά άτομα πιστεύετε ότι θα μπορούσε να συνεργαστεί ο κοινωνικός λειτουργός στην εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 6: Με μαθητές και ως ομάδες και ατομικά. Ομάδες με προληπτικό χαρακτήρα ή με τον κάθε μαθητή που αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα.

Σπουδάστρια 2: Θεωρείτε ότι ένας κοινωνικός λειτουργός θα μπορούσε να συνεργαστεί και με κάποια άλλα άτομα στο σχολείο;

Εκπαιδευτικός 6: Νομίζω ότι θα μπορούσε να συνεργαστεί και με κάποιον εκπαιδευτικό.

Σπουδάστρια 2: Γιατί πιστεύετε ότι πρέπει να συνεργάζονται οι κοινωνικοί λειτουργοί με τους εκπαιδευτικούς;

Εκπαιδευτικός 6: Γιατί και οι εκπαιδευτικοί μπορεί να έχουν κάποιο θέμα με την τάξη γενικά ή με κάποιον μαθητή και αντιστρόφως ο μαθητής να έχει κάποιο πρόβλημα με την παρουσία του καθηγητή μέσα στην τάξη.

Σπουδάστρια 2: Στο σχολείο στο οποίο εργάζεστε υπάρχουν ανάγκες και δυσκολίες; Αν ναι, ποιές είναι αυτές;

Εκπαιδευτικός 6: Δεν υπήρχε κάτι ως γενικό πρόβλημα. Υπήρχαν κάποιες συγκεκριμένες περιπτώσεις, κλοπής. Είχαμε δηλαδή τέτοια περιστατικά φέτος αρκετά. Ένα άλλο και πιο σοβαρό θέμα ήταν αυτό ενός μαθητή που ήταν σε μια πολιτική ομάδα από αυτές που έχουν εμφανιστεί τώρα τελευταία και τρομοκρατούσε τους άλλους μαθητές. Ε, σε αυτή την περίπτωση, δεν γνωρίζαμε τι πρέπει να κάνουμε και δεν αντιμετωπίστηκε το θέμα. Αλλά γενικά, ευτυχώς δεν είμαστε από τα σχολεία που έχουνε τρανταχτά θέματα ή κάτι πιο ιδιαίτερο όπως για παράδειγμα είναι η σχολική βία γιατί και η περιοχή του σχολείου δεν είναι περιοχή με ιδιαίτερα ανομοιογενή πληθυσμό.

Σπουδάστρια 2: Διαθέτει θεωρείτε το σχολείο τα κατάλληλα μέσα ώστε να αντιμετωπίσει δυσκολίες;

Εκπαιδευτικός 6: Αν είναι κάποιο πρόβλημα έτσι ιδιαίτερο όχι. Δηλαδή αυτό το πρόβλημα με το συγκεκριμένο παιδί ξέφυγε από την δική μας την αρμοδιότητα γιατί και εμείς δεν μπορούσαμε να το χειριστούμε. Αλλά για κάποια θέματα πιστεύω ότι καλό είναι να υπάρχει εξωτερικό άτομο. Κάποιος ειδικός, που να είναι πιο αντικειμενικός και να μην εμπλέκεται στην μαθησιακή διαδικασία.

Σπουδάστρια 2: Με ποιο τρόπο αντιμετωπίζει το σχολείο, έως και σήμερα, προβλήματα που κάνουν την εμφάνισή τους μέσα σ' αυτό;

Εκπαιδευτικός 6: Συνήθως με την βοήθεια μας αν είναι κάτι απλό. Προσπαθούμε να είμαστε κοντά στα παιδιά όσο γίνεται και όσο μπορούμε και εμείς δηλαδή γιατί δεν έχουμε και πολύ χρόνο στην διάθεσή μας.

Σπουδάστρια 2: Θεωρείτε πώς η ύπαρξη κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση θα βοηθούσε στην αντιμετώπιση κάποιων δυσκολιών που παρουσιάζονται στο σχολείο;

Εκπαιδευτικός 6: Ναι, βέβαια. Μακάρι να ήταν εδώ και χρόνια αυτό αλλά...

Σπουδάστρια 2: Ποιά η άποψή σας για μια πιθανή συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και κοινωνικών λειτουργών;

Εκπαιδευτικός 6: Θετική. Θα το ήθελα δηλαδή. Θα ήθελα να υπήρχε ένα τέτοιο άτομο στο σχολείο που να μπορούσαμε και να συζητήσουμε μαζί του κάποια πράγματα και να παρέμβει άμα χρειαστεί.

Σπουδάστρια 2: Ποιός θεωρείτε ότι είναι ο κατάλληλος συνεργασίας μεταξύ σχολείου και κοινωνικών λειτουργών;

Εκπαιδευτικός 6: Εγώ θα προτιμούσα να ήταν μέσα στο σχολείο. Να έχουν έναν συγκεκριμένο χώρο που να είναι ανοιχτός σε όποιον θέλει να πάει. Για να νιώθουν και οι μαθητές άνετα. Ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί δηλαδή είναι άτομα που ανήκουν στο σχολείο, που δεν είναι αποκομμένοι από αυτό. Έτσι μόνο οι μαθητές θα μπορούν να εμπιστεύονται τους κοινωνικούς λειτουργούς.

Σπουδάστρια 2: Θέλετε να προσθέσετε κάτι άλλο πριν κλείσουμε;

Εκπαιδευτικός 6: Ελπίζω κάποια μέρα να σας δω στο σχολείο!

Σπουδάστρια 2: Και εμείς το ελπίζουμε. Σας ευχαριστούμε πολύ.

Συνέντευξη 7η

Σπουδάστρια 3: Γνωρίζετε τί είναι η Κοινωνική Εργασία;

Εκπαιδευτικός 7: Μια γενική άποψη έχω. Η Κοινωνική Εργασία κατά τη γνώμη μου είναι μια πολύ σημαντική επιστήμη. Οι κοινωνικοί λειτουργοί βοηθάνε ανθρώπους που έχουν ανάγκες ή κάποιο ψυχολογικό ή οικονομικό πρόβλημα.

Σπουδάστρια 3: Όταν λέτε οικονομικό πρόβλημα, πως μπορεί ένας κοινωνικός λειτουργός να βοηθήσει;

Εκπαιδευτικός 7: Στο σχολείο που βρίσκομαι, είχαμε συνεργαστεί με την κοινωνικό λειτουργό του Δήμου και μας είχανε βοηθήσει να μαζέψουμε κάποια πράγματα και να τα δώσουμε σε άπορες οικογένειες. Είχαμε μαζέψει πάρα πολλά από τρόφιμα, ρούχα μέχρι και παιχνίδια για τα παιδιά τους.

Σπουδάστρια 3: Ποιές υπηρεσίες πιστεύετε ότι προσφέρει η Κοινωνική Εργασία;

Εκπαιδευτικός 7: Απ' ότι γνωρίζω, παρέχει συμβουλευτική και πρακτική βοήθεια. Δηλαδή από προσωπική εμπειρία που έχω με κοινωνικό λειτουργό για ένα προσωπικό μου θέμα, ξέρω ότι προσφέρει ενημέρωση και βοηθάει σε γραφειοκρατικά θέματα όπως είναι η παροχή επιδομάτων.

Σπουδάστρια 3: Τώρα θα σας ρωτούσα για τη συνεργασία. Εσείς από ότι μου είπατε έχετε συνεργαστεί με επαγγελματία κοινωνικό λειτουργό. Πώς ήταν η εμπειρία σας αυτή;

Εκπαιδευτικός 7: Η συνεργασία που είχαμε ως σχολείο με την κοινωνική λειτουργό του Δήμου που σας ανέφερα πριν ήταν πολύ καλή. Αμέσως είχε ανταποκριθεί και μας βοηθήσει να πραγματοποιήσουμε το σκοπό μας. Επίσης, η συνεργασία μου με τον κοινωνικό λειτουργό ενός φορέα, ήταν πολύ καλή. Είχε βοηθήσει πολύ την οικογένειά μου.

Σπουδάστρια 3: Σε επαγγελματικό επίπεδο, έχετε συνεργαστεί ποτέ με κάποιον κοινωνικό λειτουργό;

Εκπαιδευτικός 7: Έχω κάνει παραπομπή σε παιδοψυχολόγο έναν μαθητή μου παλιότερα, ο οποίος δημιουργούσε συνεχώς προβλήματα μέσα και έξω από την τάξη.

Σπουδάστρια 3: Από εκεί και πέρα, τι έγινε;

Εκπαιδευτικός 7: Ξέρω ότι η οικογένεια πήγε στον παιδοψυχολόγο αλλά δεν ξέρω τελικά τι έγινε γιατί ήταν τέλος της χρονιάς, έκλεισαν τα σχολεία και χάσαμε επαφή.

Σπουδάστρια 3: Στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, γνωρίζετε ποιος είναι ο ρόλος και οι αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού;

Εκπαιδευτικός 7: Υποθέτω πως λειτουργούν συμβουλευτικά και βοηθάνε τα παιδιά με οικογενειακά και προσωπικά προβλήματα που ίσως έχουν.

Σπουδάστρια 3: Γνωρίζετε ότι υπάρχει νομοθεσία για την ύπαρξη των κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 7: Όχι, αυτό δεν το γνώριζα. Πρώτη φορά το ακούω.

Σπουδάστρια 3: Υπάρχει Προεδρικό Διάταγμα από το 1985, όμως οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν ενταχθεί μόνο σε ειδικά εκπαιδευτικά ιδρύματα και σε ορισμένα ιδιωτικά.

Εκπαιδευτικός 7: Α, ναι. Το ξέρω για τα ειδικά. Κρίμα πάντως. Πιστεύω ότι θα ήταν πολύ βοηθητική η ύπαρξη τους στα σχολεία. Θα βοηθούσαν πολύ τους μαθητές.

Σπουδάστρια 3: Ποιός θεωρείτε ότι θα πρέπει να είναι ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και πώς πιστεύετε ότι μπορούν να συνεισφέρουν;

Εκπαιδευτικός 7: Πιστεύω ότι ο κοινωνικός λειτουργός στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση θα πρέπει να αντιμετωπίζει μαζί με τους μαθητές θέματα που τους απασχολούν. Ειδικά στην εφηβεία υπάρχουν πολλά ζητήματα πιστεύω. Οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να συζητάνε με τους μαθητές επίκαιρα θέματα με σκοπό την πρόληψη κάποιων πιθανών προβλημάτων. Να συμβουλευούν δηλαδή τους μαθητές και να κάνουν δουλειά και προληπτικά.

Σπουδάστρια 3: Με ποιές ομάδες πιστεύετε ότι ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να ασχολείται στο σχολείο;

Εκπαιδευτικός 7: Ένας κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να ασχολείται σφαιρικά ως προς την αντιμετώπιση ενός προβλήματος που θα υπάρξει. Δεν μπορούμε να πάρουμε ως πρόβλημα μόνο τη μια πλευρά. Θα πρέπει να δούμε το θέμα από όλες τις μεριές τις οποίες το απαρτίζουν. Όταν ένας μαθητής έχει πρόβλημα, δεν μπορούμε να τον βοηθήσουμε εάν πρώτα δεν βρούμε και τη ρίζα του προβλήματος. Όταν βρούμε τη ρίζα, θα μπορέσουμε να βρούμε λύση και να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα. Συνήθως, τα προβλήματα των παιδιών προέρχονται από τις οικογένειες τους. Όταν υπάρχουν προβλήματα στην οικογένεια, τότε τα παιδιά θα μεταφέρουν αυτά τα προβλήματα και στο σχολείο.

Σπουδάστρια 3: Δηλαδή, πιστεύετε ότι ασχολείται μόνο με τους μαθητές και την οικογένεια;

Εκπαιδευτικός 7: Κατά κύριο λόγο νομίζω πως ναι. Θα πρέπει να ασχολείται με τους μαθητές και με τις οικογένειες τους. Πιστεύω επίσης, ότι είναι πολύ σημαντικό κομμάτι να πάρουμε συμβουλές για την συμπεριφορά μας προς τους μαθητές και να έχουμε ψυχολογική υποστήριξη και εμείς οι ίδιοι. Είμαστε και εμείς άνθρωποι. Κάτι μπορεί να μας συμβεί, ακόμα και το πιο απλό. Να αντιμετωπίζουμε ένα πρόβλημα κάποια μέρα. Άνθρωποι είμαστε.

Σπουδάστρια 3: Στο σχολείο που εσείς εργάζεστε, υπάρχουν ανάγκες και δυσκολίες;

Εκπαιδευτικός 7: Σαφώς και υπάρχουν ανάγκες και δυσκολίες. Έχουμε πολλά παιδιά τα οποία δεν είναι από την Ελλάδα, είναι παιδιά μεταναστών, ειδικά πριν από 15 χρόνια περίπου, υπήρχε μεγάλο πρόβλημα. Τώρα πλέον δεν έρχονται μετανάστες, αλλά οι έλληνες φεύγουν (στεναγμός και κούνημα του κεφαλιού). Είναι παιδιά με πάρα πολύ μεγάλο οικονομικό πρόβλημα και προβλήματα στην οικογένεια λόγω της οικονομικής κρίσης. Υπάρχουν μαθητές, οι οποίοι έχουν μαθησιακές δυσκολίες. Έχουμε μαθητές με διαγνωσμένη υπερκινητικότητα, οι οποίοι δεν μπορούν να συγκεντρωθούν την ώρα του μαθήματος, δημιουργούν φασαρία μέσα στην τάξη και παρασέρνουν και τους υπόλοιπους. Σε αυτή την

περίπτωση ένας κοινωνικός λειτουργός μπορεί να συνεργαστεί με εμάς τους εκπαιδευτικούς για να βρούμε κάποιον τρόπο που να μπορέσουμε να βοηθήσουμε τους μαθητές.

Σπουδάστρια 3: Το σχολείο σας, πιστεύετε ότι διαθέτει τα κατάλληλα μέσα για να αντιμετωπιστούν τυχόν προβλήματα ή δυσκολίες;

Εκπαιδευτικός 7: Όχι. Οι χώροι που υπάρχουν στο συγκεκριμένο σχολείο είναι περιορισμένοι, οπότε η δουλειά του κοινωνικού λειτουργού γίνεται ακόμα πιο δύσκολη. Για να γίνει μια σωστή δουλειά από τον κοινωνικό λειτουργό θα πρέπει να υπάρχουν κατάλληλες δομές, κατάλληλες βάσεις, κατάλληλος χώρος. Για παράδειγμα ένα γραφείο, μέσα στο οποίο θα μπορεί ο κοινωνικός λειτουργός να βάλει ό, τι εργαλεία του είναι σημαντικά για να ασκήσει το επάγγελμά του. Εργαλεία, όπως είναι κάποια οπτικοακουστικά υλικά ίσως.

Σπουδάστρια 3: Πώς αντιμετωπίζει το σχολείο τις δυσκολίες που μπορεί να υπάρξουν μέσα στον χώρο του;

Εκπαιδευτικός 7: Μόνο ότι κάνουμε εμείς οι ίδιοι σε προσωπικό επίπεδο ή και ο διευθυντής ακόμα, δεν γίνονται κάποιες άλλες ενέργειες.

Σπουδάστρια 3: Θεωρείτε πως η ύπαρξη κοινωνικών λειτουργών θα βοηθούσε στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των δύσκολων καταστάσεων στο σχολικό περιβάλλον και αν ναι για ποιο λόγο;

Εκπαιδευτικός 7: Εννοείται, πιστεύω ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί γνωρίζουν καλύτερα πως να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα. Εμάς το αντικείμενό μας είναι η μάθηση, δεν έχουμε ειδικές γνώσεις στο πως να χειριστούμε περίπλοκα θέματα.

Σπουδάστρια 3: Ποιά είναι η άποψη σας για μια μελλοντική συνεργασία με επαγγελματία κοινωνικό λειτουργό;

Εκπαιδευτικός 7: Πάρα πολύ θετική. Πιστεύω ότι μέσω της συνεργασίας με κάποιον επιστήμονα και με κάποιον πιο έμπειρο άτομο πάνω σε κάποια θέματα, όλες οι δυσκολίες και τα προβλήματα θα μπορούσαν να εντοπιστούν και να αντιμετωπιστούν καλύτερα και σε πολύ λιγότερο χρονικό διάστημα. Επομένως πιστεύω ότι όλοι οι καθηγητές, όλοι οι εκπαιδευτικοί, θα πρέπει να είναι θετικοί στην συνεργασία του σχολείου με κάποιον κοινωνικό λειτουργό. Υπάρχουν πολλά πράγματα που ένας εκπαιδευτικός μπορεί να μην τα εντοπίσει αμέσως. Ασχολούμαστε με πολλά παιδιά καθημερινά. Δεν δίνουμε την προσοχή που χρειάζεται σε όλα γιατί έτσι είναι το σύστημα. Έχουμε αυξημένες αρμοδιότητες και δεν προλαβαίνουμε να ασχοληθούμε με τα συναισθηματικά και τα κοινωνικά προβλήματα των παιδιών. Θα ήθελα να υπάρχει ένας επαγγελματίας που να μας βοηθάει στο έργο μας για το καλό των μαθητών.

Σπουδάστρια 3: Ποίος πιστεύετε πως είναι ο κατάλληλος τρόπος συνεργασίας μεταξύ του σχολείου και των κοινωνικών λειτουργών;

Εκπαιδευτικός 7: Αν και σήμερα οι άνθρωποι έχουν εξοικειωθεί με την ιδέα των ψυχολόγων και των κοινωνικών λειτουργών, είναι λίγοι εκείνοι οι οποίοι είναι άνετοι με το θέμα να πάνε το παιδί τους σε κάποιον κοινωνικό λειτουργό για να λύσει το πρόβλημα το οποίο αντιμετωπίζουν. Οι περισσότερες οικογένειες δεν μπορούν να καταλάβουν, δεν μπορούν να δουν το ότι κάτι δεν πάει καλά. Δεν θέλουν να το δεχτούν. Στην περίπτωση αυτή λοιπόν, πιστεύω ότι είναι καλύτερο ο κοινωνικός λειτουργός να υπάρχει μέσα στο σχολείο, έτσι ώστε

με το που αντιληφθούν οι καθηγητές κάποιο πρόβλημα, κατευθείαν να λάβει μέρος ο κοινωνικός λειτουργός. Γιατί αν καλέσουμε τους γονείς, να τους μιλήσουμε για ένα θέμα και να περιμένουμε οι γονείς να επικοινωνήσουν με έναν κοινωνικό λειτουργό, πιθανότατα να μην προλάβουμε το πρόβλημα στην αρχή του. Οπότε πιστεύω πως ένας κοινωνικός λειτουργός στο σχολείο, θα πρέπει να έχει ένα δικό του γραφείο που να μπορεί ανά πάσα ώρα και στιγμή να εκτελέσει το καθήκον του και το επιστημονικό του έργο. Κατά τη γνώμη μου θα έπρεπε να έχει δική του συγκεκριμένη ώρα μία ή δύο φορές την εβδομάδα, όσο είναι αυτό εφικτό, όπως έχει ο μαθηματικός ή ο γυμναστής.

Σπουδάστρια 3: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο.

Εκπαιδευτικός 7: Όχι, δεν νομίζω.

Σπουδάστρια 3: Σας ευχαριστώ πολύ για τον χρόνο σας.

Συνέντευξη 8η.

Σπουδάστρια 3: Γνωρίζετε τι είναι η επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας;

Εκπαιδευτικός 8: Γενικά πράγματα.

Σπουδάστρια 3: Τι πιστεύετε ότι είναι η Κοινωνική Εργασία;

Εκπαιδευτικός 8: Όσοι σπουδάζουν αυτή τη σχολή μπορούν να βοηθήσουν ουσιαστικά ανθρώπους, οι οποίοι έχουν προβλήματα και μπορούν να τους βοηθήσουν μέσα από Δήμους, από φορείς, από διάφορες εκδηλώσεις. Οι κοινωνικοί λειτουργοί νομίζω ότι θα πρέπει να παρακολουθούν σεμινάρια και να είναι συνεχώς σε εγρήγορση.

Σπουδάστρια 3: Μπορείτε να γίνετε πιο συγκεκριμένη;

Εκπαιδευτικός 8: Βεβαίως. Εννοώ πως πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με τη δουλειά τους γιατί βοηθούν ουσιαστικά ανθρώπους που έχουν κάποια θέματα. Θέματα οικογενειακά, όπως η κακοποίηση και η παραμέληση κάποιων μελών ή θέματα υγείας των ίδιων των ανθρώπων. Επίσης, για προσωπικά θέματα, όπως είναι για παράδειγμα ο αλκοολισμός. Πιστεύω και ότι θα μπορούσε να βοηθήσει ακόμη, και σε θέματα που αφορούν ηλικιωμένους ανθρώπους. Άρα η παρέμβαση των κοινωνικών λειτουργών είναι ουσιαστική και θα πρέπει να ενημερώνονται συνεχώς και να είναι, ας πούμε, λίγο επαναστατικοί για να καταφέρνουν το σκοπό τους.

Σπουδάστρια 3: Γνωρίζετε ποιές είναι οι υπηρεσίες που μπορεί να προσφέρει η Κοινωνική Εργασία;

Εκπαιδευτικός 8: Έχω την αίσθηση ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να δουλέψουν μέσα σε Δήμους. Άρα οι Δήμοι καταρχήν. Επίσης και σε κάποιους συλλόγους, οργανισμούς, σε ιδρύματα και σε σχολεία. Οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορούν να βοηθήσουν τους ανθρώπους σε τέτοια θέματα που ανέφερα παραπάνω μέσω της συμβουλευτικής.

Σπουδάστρια 3: Έχετε συνεργαστεί ποτέ με κάποιον επαγγελματία κοινωνικό λειτουργό και αν ναι, ποιά η εμπειρία σας;

Εκπαιδευτικός 8: Όχι, δεν έτυχε.

Σπουδάστρια 3: Στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, γνωρίζετε ποιος είναι ο ρόλος και οι αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού;

Εκπαιδευτικός 8: Δεν ξέρω ακριβώς να σας απαντήσω, αλλά αυτό που αντιλαμβάνομαι είναι ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί συμβουλεύουν τους μαθητές όσον αφορά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και παρεμβαίνουν όταν χρειάζεται.

Σπουδάστρια 3: Γνωρίζετε ότι υπάρχει νομοθεσία για την ένταξη των κοινωνικών λειτουργών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 8: Όχι. Αυτό δεν το ήξερα.

Σπουδάστρια 3: Υπάρχουν κοινωνικοί λειτουργοί όμως, σε ειδικά εκπαιδευτικά ιδρύματα και σε ορισμένα ιδιωτικά σχολεία. Με ποιόν τρόπο πιστεύετε ότι ένας κοινωνικός λειτουργός θα μπορούσε να συνεισφέρει στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 8: Φαντάζομαι ότι θα μπορούσαν να βοηθήσουν με τη δημιουργία διάφορων ομάδων μαθητών ενημέρωσης και υποστήριξης. Θεωρώ ότι θα πρέπει να ξέρουν αναλυτικά την οικογενειακή κατάσταση του κάθε μαθητή για να παρεμβαίνουν και να τον βοηθάνε.

Σπουδάστρια 3: Πιστεύετε ότι αυτό είναι εφικτό να γίνει; Θα μπορούσε δηλαδή, ένας μόνο κοινωνικός λειτουργός να γνωρίζει για όλους τους μαθητές αναλυτικά, το τι συμβαίνει στην οικογένεια του ή στην προσωπική του ζωή;

Εκπαιδευτικός 8: Είναι δύσκολο, αλλά νομίζω ότι θα ήταν και πολυτέλεια να υπάρχει σε κάθε σχολείο και ένας κοινωνικός λειτουργός. Σίγουρα αυτό θα γινόταν με τη συνεργασία που θα είχαν οι εκπαιδευτικοί με τους κοινωνικούς λειτουργούς. Βέβαια και το σύστημα που υπάρχει στην Ελλάδα κάνει τα πράγματα πιο δύσκολα. Για να γίνει μια σωστή δουλειά θα πρέπει να γίνει και μια σωστή κατανομή των ατόμων. Αν υπήρχε έστω ένας κοινωνικός λειτουργός, ο οποίος θα έχει αναλάβει κάποια σχολεία στο Δήμο μας, θα ήταν τουλάχιστον μια αρχή. Δεν θα μπορούσε να δουλέψει σωστά, όμως και πάλι κάτι θα έκανε.

Σπουδάστρια 3: Με ποιές ομάδες πιστεύετε ότι θα πρέπει να ασχολείται ο κοινωνικός λειτουργός στα σχολεία της Δευτεροβάθμιας;

Εκπαιδευτικός 8: Είναι σημαντικό να εργάζεται με τους μαθητές που βρίσκονται στη φάση της εφηβείας, η οποία είναι η πιο δύσκολη ηλικία. Πιστεύω πως είναι απαραίτητη η συμβολή του κοινωνικού λειτουργού. Επίσης, θα μπορούσε να ασχοληθεί και με εμάς γιατί και εμείς δεν έχουμε σπουδάσει ψυχολόγοι. Έχουμε ο κάθε ένας την ειδικότητα μας και αρκετές φορές χρειαζόμαστε τις συμβουλές κάποιου ειδικού. Και όπως είπα και πιο πριν, θα πρέπει να γνωρίζουμε τα προβλήματα που υπάρχουν στο σχολείο μέσω του συμβουλίου, αλλά και μέσω της βοήθειας των ειδικών, οι οποίοι θα μας βοηθήσουν να τα αντιμετωπίσουμε.

Σπουδάστρια 3: Στο σχολείο που εργάζεστε, υπάρχουν δυσκολίες και ανάγκες;

Εκπαιδευτικός 8: Ναι υπάρχουν. Υπάρχουν γιατί έχουμε πάρα πολλούς μαθητές από άλλες χώρες και δεν έχουν ακόμα προσαρμοστεί απόλυτα. Κάποιοι άλλοι έχουν μαθησιακές δυσκολίες. Κανονικά θα θέλαμε και τμήματα ένταξης, τα οποία δεν τα είχαμε πάντα. Τα είχαμε μόνο μια χρονιά. Οι γονείς δουλεύουν, δεν μπορούν πάντα να βοηθάνε τα παιδιά τους και θα ήταν σημαντικό και χρήσιμο να είχαμε και εμείς οι καθηγητές την συμπαράσταση ενός κοινωνικού λειτουργού επειδή ειδικόι εμείς δεν είμαστε, ειδικόι είναι οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι ψυχολόγοι.

Σπουδάστρια 3: Θεωρείτε ότι το σχολείο που εργάζεστε, διαθέτει τα κατάλληλα μέσα για να μπορέσει να αντιμετωπίσει τα προβλήματα των μαθητών;

Εκπαιδευτικός 8: Όχι. Δεν είμαστε ειδικόι. Το προσωπικό που υπάρχει στα σχολεία αυτή τη στιγμή δεν έχει τέτοιου είδους εκπαίδευση. Γι' αυτό χρειαζόμαστε και βοήθεια. Ούτε έχουμε αρκετό χρόνο στο σχολείο για να ασχοληθούμε με τον κάθε μαθητή ξεχωριστά. Μέσα στην τάξη υπάρχουν μαθητές που είναι πολύ ζηρωί. Δεν μπορούμε να ασχοληθούμε ούτε με εκείνους που δημιουργούν συνέχεια προβλήματα, ούτε όμως και με τους καλούς μαθητές.

Δεν έχουμε την πολυτέλεια αυτή και για αυτό το λόγο χρειαζόμαστε και τον κοινωνικό λειτουργό. Και βέβαια τα σχολεία δεν διαθέτουν τα μέσα για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που εμφανίζονται, πόσο μάλλον να προσπαθούμε να το κάνουμε και μόνοι μας χωρίς την στοιχειώδη εκπαίδευση.

Σπουδάστρια 3: Πως διαχειρίζεται το σχολείο τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές;

Εκπαιδευτικός 8: Το σχολείο ως σχολείο έτσι όπως είναι, δεν επιλύει τα προβλήματα μαθητών, απλά προσπαθεί να τα κρατήσει σε ένα σταθερό επίπεδο για να μην έχουμε εξάρσεις. Αυτό μόνο. Δεν αλλάζει κάτι όμως με αυτό, απλά συνεχίζουν να υπάρχουν. Και εμείς να μιλήσουμε δεν αλλάζει η κατάσταση.

Σπουδάστρια 3: Η ύπαρξη των κοινωνικών λειτουργών θα βοηθούσε στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των δυσκολιών που εμφανίζονται στο χώρο του σχολείου;

Εκπαιδευτικός 8: Σίγουρα. Ένας κοινωνικός λειτουργός στα σχολεία θα βοηθούσε πάρα πολύ στα προβλήματα των μαθητών και των καθηγητών.

Σπουδάστρια 3: Ποιά είναι η άποψη σας για μια μελλοντική συνεργασία με επαγγελματία κοινωνικό λειτουργό;

Εκπαιδευτικός 8: Το θεωρώ πολύ σημαντικό. Το θεωρώ απαραίτητο. Θα λύσει τα χέρια και σε εμάς που εργαζόμαστε εδώ διότι πέρα από το να διδάσκουμε τους μαθητές, έχουμε να βρούμε λύση για πολλά προβλήματα, πράγμα το οποίο δεν έχουμε τις γνώσεις να το κάνουμε. Και τα προβλήματα αυτά είναι πάρα πολλά. Δηλαδή, με την κρίση σήμερα, υπάρχουν παιδιά που δεν έχουν να πάρουν να φάνε στο σχολείο. Αυτό είναι μεγάλο πρόβλημα. Είναι παιδιά που οι οικογένειες τους είναι διαλυμένες και είναι επίσης ένα πολύ μεγάλο πρόβλημα. Υπάρχουν παιδιά που αδιαφορούν οι γονείς τους, παιδιά που τα ξυπνάμε εμείς για να έρθουν να δώσουν ένα μάθημα. Είμαστε υποχρεωμένοι να ασχολούμαστε με όλα αυτά, όμως σίγουρα χρειαζόμαστε τη συνεργασία με ένα κοινωνικό λειτουργό. Η συνεργασία μαζί του θα ήταν απαραίτητη και πολύ σημαντική για το καλό των παιδιών πάνω απ' όλα. Δηλαδή, η βοήθεια που θα έπαιρναν τα παιδιά από τον ειδικό θα ήταν πιο ουσιαστική.

Σπουδάστρια 3: Ποιος νομίζετε ότι θα ήταν ο καταλληλότερος τρόπος συνεργασίας μεταξύ του σχολείου και των κοινωνικών λειτουργών;

Εκπαιδευτικός 8: Πιστεύω ότι θα πρέπει να γίνονται τακτικές συναντήσεις. Θα πρέπει να υπάρχει ένας κοινωνικός λειτουργός, ο οποίος να ασχολείται με ένα σχολείο. Δεν ξέρω αν θα μπορούσε να ασχολείται και με κάποιο άλλο, αλλά κάθε σχολείο να έχει και έναν κοινωνικό λειτουργό που να γνωρίζει τους μαθητές, τις περιπτώσεις τους και τα διάφορα προβλήματα που υπάρχουν στο κάθε σχολείο. Ένα άτομο, λοιπόν, στο οποίο θα μπορούμε εμείς οι εκπαιδευτικοί να καταφεύγουμε για να μας δίνει συμβουλές και να βρίσκουμε από κοινού λύσεις. Να κάνει συχνές επισκέψεις στο σχολείο, για παράδειγμα ανά 15 μέρες ή μια φορά την εβδομάδα και να ξέρουμε ότι κάθε Τρίτη ή Πέμπτη θα έχουμε τη δυνατότητα να συνεργαστούμε με κοινωνικό λειτουργό.

Σπουδάστρια 3: Θέλετε να πείτε κάτι άλλο πριν κλείσουμε;

Εκπαιδευτικός 8: Όχι.

Σπουδάστρια 3: Σας ευχαριστώ για το χρόνο σας.

Συνέντευξη 9^η

Σπουδάστρια 3: Γνωρίζετε τι είναι η επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας;

Εκπαιδευτικός 9: Βεβαίως. Κάποια πράγματα γενικά τα γνωρίζω.

Σπουδάστρια 3: Τι πιστεύετε ότι είναι η Κοινωνική Εργασία;

Εκπαιδευτικός 9: Είναι ένας τομέας, όπου ο κοινωνικός λειτουργός βοηθάει σε διάφορα θέματα εμάς τους ανθρώπους. Βοηθάει σε οικογενειακά θέματα και ειδικά τώρα με την κρίση. Εξαιτίας της ανεργίας πολλών μελών μέσα σε μια οικογένεια, δημιουργούνται και παραπάνω προβλήματα στο σπίτι. Ένας κοινωνικός λειτουργός μπορεί να βοηθήσει σε αυτά.

Σπουδάστρια 3: Ξέρετε ποιές είναι οι υπηρεσίες που μπορεί να προσφέρει η Κοινωνική Εργασία;

Εκπαιδευτικός 9: Υποστηρίζει τους ανθρώπους. Τους υποστηρίζει ψυχολογικά και ηθικά, τους συμβουλεύει και τους βοηθάει με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

Σπουδάστρια 3: Έχετε συνεργαστεί ποτέ με κάποιον επαγγελματία κοινωνικό λειτουργό και αν ναι, ποιά η εμπειρία σας;

Εκπαιδευτικός 9: Ναι, έχω συνεργαστεί. Υπήρξε μία περίοδος στη ζωή μου, που λόγω της εργασίας μου έπρεπε να προσαρμοστώ σε ένα μέρος μακριά από την οικογένεια μου. Μου ήταν πολύ δύσκολο και είχα συμβουλευτεί κοινωνική λειτουργό. Κάναμε κάποιες συνεδρίες και μπορώ να πω ότι με βοήθησε πάρα πολύ.

Σπουδάστρια 3: Στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, γνωρίζετε ποιος είναι ο ρόλος και οι αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού;

Εκπαιδευτικός 9: Δεν ξέρω ακριβώς, αλλά πιστεύω ότι ο ρόλος του θα ήταν πολύ σημαντικός. Ένας εκπαιδευτικός δεν προλαβαίνει να τα κάνει όλα. Θα πρέπει να περάσει την ύλη, να δαμάσει τους μαθητές, να τους μεταφέρει τις γνώσεις του. Έρχεται ένα παιδί απο το δημοτικό και πάει στο γυμνάσιο. Πως θα μπορέσει ένα ντροπαλό παιδί ή ένα παιδί που αντιμετωπίζει διάφορα προβλήματα να προσαρμοστεί στο καινούριο περιβάλλον; Ένας εκπαιδευτικός, είναι λίγες οι ώρες που θα μπορέσει να ασχοληθεί με τα προβλήματα των μαθητών διότι έχει να κάνει και τη δική του δουλειά. Ενώ ένας κοινωνικός λειτουργός, θεωρώ ότι είναι ο ρόλος του να βοηθήσει τα παιδιά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είτε αυτά έχουν να κάνουν με την προσαρμογή τους στο σχολείο, είτε με εξωσχολικούς παράγοντες, όπως είναι τα ναρκωτικά, τα τσιγάρα, η βία και η σεξουαλική παρενόχληση, τα οποία είναι πολύ επικίνδυνα. Εκεί πιστεύω ότι θα πρέπει να παρέμβει ο κοινωνικός λειτουργός και εκεί θα ασκήσει το επάγγελμα του. Να πιάσει και να μιλήσει με το παιδί, να το αγκαλιάσει και να συνεργαστεί με τους γονείς του, με το Σύλλογο των Γονέων & Κηδεμόνων και με εμάς για το καλό των μαθητών. Πιστεύω είναι καταλυτικός ο ρόλος του.

Σπουδάστρια 3: Γνωρίζετε ότι υπάρχει νομοθεσία για την ένταξη των κοινωνικών λειτουργών

στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση;

Εκπαιδευτικός 9: Όχι, δεν το γνωρίζω, όμως είναι κρίμα να μην υπάρχουν γιατί θα μπορούσαν να βοηθήσουν πάρα πολύ. Η εφηβεία που περνάνε τα παιδιά σε αυτή την ηλικία, είναι η πιο σημαντική περίοδος του ανθρώπου για τη διαμόρφωση του χαρακτήρα του.

Σπουδάστρια 3: Με ποιές ομάδες πιστεύετε ότι θα πρέπει να ασχολείται ο κοινωνικός λειτουργός στα σχολεία της Δευτεροβάθμιας;

Εκπαιδευτικός 9: Αν θεωρήσουμε ότι υπάρχει κοινωνικός λειτουργός στα σχολεία, θα πρέπει να ασχολείται με όλες τις ομάδες. Η παρουσία του είναι απαραίτητη για όλους και πάνω από όλα για το καλό του μαθητή. Θα πρέπει να συνεργάζεται με τους γονείς, με τους καθηγητές, με την οικογένεια του παιδιού, με το Σύλλογο Γονέων & Κηδεμόνων και με οποιονδήποτε εργαζόμενο μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Πέρα όμως από τη συνεργασία όλοι έχουμε τις καλές και τις κακές μας μέρες. Αυτό υπάρχει σε όλες τις δουλειές. Μπορεί κάποια μέρα να ξυπνήσω και να μην είμαι καλά, να θέλω να μιλήσω σε κάποιον, να έχει συμβεί κάτι στο σπίτι μου, πολλά μπορούν να συμβούν. Θα πρέπει να υπάρχει ένας επαγγελματίας, ο οποίος να παρέμβει και να μπορέσει να με αποφορτίσει.

Σπουδάστρια 3: Στο σχολείο που εργάζεστε, έχετε εντοπίσει δυσκολίες και ανάγκες;

Εκπαιδευτικός 9: Βέβαια υπάρχουν δυσκολίες, όπως και σε κάθε σχολείο. Υπάρχουν πολλές δυσκολίες και πολλές ανάγκες.

Σπουδάστρια 3: Μπορείτε να μας τις αναφέρετε;

Εκπαιδευτικός 9: Καταρχήν υπάρχουν μαθητές που είναι από άλλες χώρες. Είναι παιδιά μεταναστών. Εκεί έχουμε ένα μεγάλο πρόβλημα. Από τη μια μεριά, είναι τα ελληνόπουλα, τα οποία δεν αποδέχονται εύκολα τα παιδιά των μεταναστών. Στην πλειοψηφία οι γονείς, έχουν περάσει ένα μήνυμα ρατσισμού στα παιδιά τους. Από την άλλη, τα παιδιά των μεταναστών βιώνοντας τον ρατσισμό, δυσκολεύονται ακόμα περισσότερο να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο και να προσαρμοστούν. Επίσης, υπάρχουν μαθησιακές δυσκολίες. Κάποιοι μαθητές δεν μπορούν να καταλάβουν αυτά που προσπαθούν οι καθηγητές να τους μεταφέρουν. Όχι γιατί δεν είναι έξυπνα, αλλά γιατί έχουν κάποιας μορφής δυσλεξία. Σε άλλους μαθητές μπορεί να μην τους αρέσει ο καθηγητής. Υπάρχουν πολλές δυσκολίες. Έχουμε παιδιά που αντιμετωπίζουν οικογενειακά προβλήματα. Κάποιο παιδί μπορεί να βιώνει στην οικογένεια του βία, περίπτωση που υπάρχει στο σχολείο μας. Παρεμβαίνουμε και εμείς, όμως δεν είναι αυτή η δουλειά μας. Δεν είμαστε οι ειδικοί, δεν έχουμε εκπαιδευτεί για τέτοιες καταστάσεις και δεν έχουμε τις γνώσεις για να τις αντιμετωπίσουμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Βιώνουμε και εμείς αυτές τις καταστάσεις και επεμβαίνουμε σαν άνθρωποι. Όχι όμως σαν επαγγελματίες και αυτό σημαίνει ότι ίσως έχουμε πράξει λάθος. Προσπαθούμε να βοηθήσουμε και να συμβουλευσουμε τα παιδιά με το ένστικτο του γονέα. Από εκεί και πέρα χρειάζεται ένας επαγγελματίας. Έκαστος στο είδος του.

Σπουδάστρια 3: Θεωρείτε ότι το σχολείο που εργάζεστε, διαθέτει τα κατάλληλα μέσα για να μπορέσει να αντιμετωπίσει τυχόν προβλήματα ή δυσκολίες;

Εκπαιδευτικός 9: Χωρίς τη βοήθεια ενός κοινωνικού λειτουργού, όχι.

Σπουδάστρια 3: Πιστεύετε πως η ύπαρξη των κοινωνικών λειτουργών θα βοηθούσε στην αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των δυσκολιών που εμφανίζονται στο χώρο του σχολείου

και γιατί;

Εκπαιδευτικός 9: Βεβαίως. Θα παίξει καθοριστικό ρόλο και όχι μόνο στο δικό μας το σχολείο, αλλά και σε όλη την Ελλάδα. Στις μέρες μας δυστυχώς, δεν ζούμε όπως ζούσαν οι γονείς και οι παππούδες μας. Έχει αλλάξει πάρα πολύ η κοινωνία, ο τρόπος με τον οποίο μας δίνουνε αυτά που θέλουμε να μάθουμε. Γιατί καλώς ή κακώς αυτά που θέλουμε μας ποτίζουνε και μας ταΐζουνε, με αποτέλεσμα να είναι όλα πολύ ρευστά. Θα δεις το μαθητή να έρχεται στο σχολείο χωρίς όρεξη. Είναι πολύ μικρό το ποσοστό των μαθητών που έχουν όρεξη για την πραγματική μάθηση. Και σου λέω εγώ, ότι έρχεται ο μαθητής και έχει όρεξη να διαβάσει και να πετύχει χωρίς φροντιστήρια στις πανελληνίες. Ο γονέας τι θα του πει; Διάβασε παιδί μου και εγώ θα σε σπουδάσω; Πως θα το σπουδάσει το παιδί; Υπάρχουν εφόδια; Όλα είναι μια αλυσίδα που το ένα σέρνει το άλλο. Όλα ξεκινάνε από το κράτος και από τη στιγμή που το κράτος έχει καταρρεύσει, έχουν καταρρεύσει και όλα τα συστήματα της χώρα. Οι μισθοί έχουν κατέβει τόσο χαμηλά, δουλειές δεν υπάρχουν, υπάρχει γκρίνια και φασαρίες και όλα αυτά μεταφέρονται στο παιδί. Με τι ψυχολογία θα διαβάσει ο μαθητής αυτά που τον ενδιαφέρουν; Το κράτος δεν μπορεί να στηρίξει πλέον κανένα. Και εμείς τι να πρωτοκάνουμε; Τι να πούμε στα παιδιά; Να γίνουμε ψεύτες; Αφού και εμείς τα ίδια πράγματα βιώνουμε και δεν μπορούμε να δώσουμε ένα καλύτερο μέλλον στα παιδιά μας.

Σπουδάστρια 3: Ποιά είναι η άποψη σας για μια μελλοντική συνεργασία με επαγγελματία κοινωνικό λειτουργό;

Εκπαιδευτικός 9: Η συνεργασία αυτή θα είναι καθοριστική. Θεωρώ ότι άμα επιτευχθεί κάτι τέτοιο, θα αποτελέσει ένα κομβικό σημείο και σε αυτό το χρονικό διάστημα το κράτος θα πρέπει να αναλάβει και να κάνει προσλήψεις σε επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς στα σχολεία, οι οποίοι ξέρουν καλά τη δουλειά τους και θα βοηθήσουν τους μαθητές και εμάς τους ίδιους. Με μια τέτοια συνεργασία των κοινωνικών λειτουργών με τους μαθητές, τις οικογένειες τους και με εμάς τους καθηγητές να μπορέσουμε να χτίσουμε ένα καλύτερο αύριο για τα παιδιά μας. Γιατί αυτός είναι ο στόχος μας. Το παιδί.

Σπουδάστρια 3: Ποιος νομίζετε ότι θα ήταν ο καταλληλότερος τρόπος συνεργασίας μεταξύ του σχολείου και των κοινωνικών λειτουργών;

Εκπαιδευτικός 9: Η άμεση συνεργασία. Πολύ συζήτηση με το μαθητή και την οικογένεια του. Με τη συζήτηση μπορούν να λυθούν τα περισσότερα θέματα που εμφανίζονται σε αυτό το μικρό κύκλο του σχολείου. Είτε είναι οικογενειακά προβλήματα, είτε θέματα προσαρμογής στο σχολείο.

Σπουδάστρια 3: Θα θέλατε να υπάρχει κοινωνικός λειτουργός στο χώρο του σχολείου ή να το επισκέπτεται ως εξωτερικός συνεργάτης;

Εκπαιδευτικός 9: Να βρίσκεται μέσα στο σχολείο, όχι ως εξωτερικός συνεργάτης. Να είναι παρόν, όπως είναι ο καθηγητής και να βρίσκεται εκεί. Άμα είναι εξωτερικός συνεργάτης πώς θα βοηθήσει, τότε θα τα προλάβει όλα; Θα υπάρχουν και πάλι κενά. Θα πρέπει να βρίσκεται εκεί την ώρα που ένα πρόβλημα θα είναι στην οξεία φάση του για να το προλάβει και να το αντιμετωπίσει πιο εύκολα.

Σπουδάστρια 3: Θέλετε να προσθέσετε κάτι πριν κλείσουμε;

Εκπαιδευτικός 9: Όχι. Το μόνο που εύχομαι είναι να ανοίξουν θέσεις για τους κοινωνικούς λειτουργούς στα σχολεία για να μας βοηθήσουν να υποστηρίξουμε το παιδί. Το επίκεντρο

μας άλλωστε, είναι το παιδί. Το πως εκείνο θα ενταχθεί στην κοινωνία και τι ανθρώπους θα βγάλουμε για το μέλλον. Να βγάλουμε άτομα με κριτική ικανότητα και με χρήσιμες γνώσεις γιατί το αύριο της χώρας μας είναι αυτά τα παιδιά τα οποία χρειάζονται και γερές βάσεις.

Σπουδάστρια 3: Σας ευχαριστώ για το χρόνο σας.